

رافدی
سن بنچیندکان
(ثلاثة الأصول)

نوسینی
شیخ محمد بن صالح العثیمین

وہ رگیڑانی
لقمان امین شاربازیری

نارت

منندی اقرأ الثقافی

www.igra.abulmontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ناظرین

پرفہی
سی بنچینہ کان
(ثلاثة الأصول)

ماڻي لاءِ چاپداني پاريئزراوه بۆ وەرگير

نـاوى كـتـيـب رافهـى سى بنجينه كان (ثلاثة الأصول)
نـوسـيـنى شيخ محمد بن صالح العثيمين
وـەرگـيرـانـسى لقمان أمين شاربازيڭرى
نـەخـشـە سـازى ناوـهـوـه كۆمپيوتهرى نارين (محمد على)
نـۆـرـه و سـالى چاپ يەكەم ۲۰۱۳ز
ژمارهـى سـپـاردن (۱۴۸۸)ى سالى ۲۰۱۳ى پيدراوه

هـولـيـر: بازاپى زانست بۆ كـتـيـب و چاپـمـهـنى
website: www.nareenpub.com
E-mail: info@nareenpub.com
nareenpub@gmail.com
تـهـلـفـون: ۲۵۱۱۹۸۲ ۶۶ (۰۰۹۶۴)
مۆبايل: ۰۰۹۶۴ ۷۵۰۴۰۶۴۶۱۰

راقی
سیّ بنچینہ کان
(ثلاثة الأصول)

نوسینی

شیخ محمد بن صالح العثیمین

وہرگیّرانی

لقمان امین شاربازپری

نارین

کورتە‌ی ژیاننامە‌ی دانەری (مەتن‌ی) (ثلاثة الأصول)
زانای پایە بەرز و نوێخواز (المجدد) محمدی کوری عبدالوهاب
(پەحمەتی خۆ‌ی لئ بێت)

ناوی پێشەوا شیخ (محمد کوری عبدالوهاب کوری سلیمان کوری عەلی کوری محمد کوری ئەحمەد کوری راشد کوری برید کوری محمد کوری مشرف کوری عومەر) ه و له وه‌چه‌ی (بنی تمیم) ه.

ئەم زانایە سالی (١١١٥) ی کۆچی له شارۆچکە‌ی (العینة) له بنەمالە‌یه‌کی زانستخواز و شەرەفمەند و ئایین پەرور له دایک بوو، باوکیشی زانایە‌کی گەورە بوو، هەروە‌ها باپیری- سلیمان - له کاتی خۆیدا زانای (نەجد) بوو. پێش ئەو‌ی ئەمە‌نی بگاتە (١٠) دە سالی قورئانی لە‌بەرکردوو، له (فقه) دا خۆ‌ئێ‌دوو‌یه‌تی هەتا ناستیکی باشی پرپوه و به‌هێزی توانای لە‌بەرکردنی سەرنجی باوکی ڕاکێشاوه و دلخۆشی کردوو.

له کتێبه‌کانی تەفسیر و فەرمووده‌دا خۆ‌ئێ‌دووه‌ی زۆر بوو. شەو و ڕۆژ هەولێ بە‌ده‌سه‌ته‌نانی زانستی داوه و مەتنی زانسته‌ جو‌زبه‌ جو‌زه‌کانی لە‌بەرکردوو و له دە‌ورو‌به‌ری (نەجد) و (مەککه) به‌ دوا‌ی زانستدا گە‌راوه و لای زانایانی ئەو‌یش خۆ‌ئێ‌دوو‌یه‌تی، له‌وانه‌ زانای ناودار (عبدالله بن ابراهيم الشمري)، هەروە‌ها لای کۆره‌کە‌ی- میراتناسی به‌ ناوبانگ- (ابراهيم الشمري) دانەری کتێبی (العذب الفاضل في شرح ألفية الفرائض) خۆ‌ئێ‌دوو‌یه‌تی، ئەمانیش ناساندوو‌يانە به‌ زانای فەرمووده‌ناسی به‌ ناوبانگ (محمد حياة السندی) و زانستی فەرمووده‌ و (علم الرجال) ی له‌لا خۆ‌ئێ‌دوو‌ه و له زانسته‌ بنچینه‌یه‌کان (الأمهات) دا مۆ‌له‌تی پێداوه.

شیخ (محمد کوری عبد الوهاب)- پەحمەتی خۆ‌ی لئ بێت - خۆ‌ی گەورە تیگە‌یشتنکی ساغ و زیرەکیه‌کی لە‌را‌دده‌ بە‌ده‌ری پێ به‌خشبوو، زۆر به‌ خۆ‌ئێ‌دووه‌ و

لیکۆلینه‌وه و کتیب دانانه‌وه خه‌ریک ده‌بوو و له‌کاتی خوێندنه‌وه و لیکۆلینه‌وه‌دا هه‌ر شتیکی گرنگی به‌رچاوکه‌وتایه‌ یادداشتی ده‌کرد و له‌ نووسین بێزار نه‌ده‌بوو، چه‌ندین کتیبی له‌سه‌ر دانراوه‌کانی (ابن تیمیه) و (ابن القيم) - په‌حه‌تی خویان لیّ بیّت - نووسیوه، نێستاش هه‌ندی ده‌ستوسی به‌نرخ - به‌خامه‌ به‌ پرشته‌که‌ی - له‌ کتیبخانه‌کاندا ماوه‌ته‌وه.

کاتێک باوکی کۆچی دوا‌یی کرد نێر به‌ ئاشکرا بانگه‌شه‌ی بۆ بانگه‌وازی پیشین (السلفية) ده‌ست پێکرد، بانگه‌شه‌ی بۆ په‌که‌په‌رستی و نکۆلیکردن له‌ خراپه‌ ده‌کرد و هێرش ده‌کرده‌ سه‌ر بیده‌چه‌ی و گۆرپه‌رسته‌کان، میرنشینه‌کانی بنه‌ماله‌ی (سعود) یش بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ پشتگیریان لێکرد، بۆیه‌ ده‌سه‌لاتی په‌ره‌ی سه‌ند و هه‌والی بلاو بووه‌وه.

شیخ - په‌حه‌تی خوای لیّ بیّت - چه‌ندان دانراوی به‌نرخ هه‌یه، که‌ لی‌ره‌دا هه‌ندیکیان باس ده‌که‌ین، له‌وانه‌: کتیبی به‌نرخ (کتاب التوحید) که‌ زۆر جار له‌ چاپ دراوه‌ و هه‌رکات چاپیکیان ته‌واو بوو بیّت، سه‌رله‌نوێ چاپکراوه‌ته‌وه، هه‌روه‌ها کتیبه‌کانی (کشف الشبهات) و (الکبائر) و (مختصر الانصاف) و (شرح الکبیر) و (مختصر زاد المعاد) و چه‌نده‌ها فه‌توا و په‌یامی تریش که‌ به‌ ناوێشانی (سه‌رجه‌می دانراوه‌کانی پێشه‌وا - محمد کوری عبدالوهاب) - له‌ژێر چاودێری زانکۆی پێشه‌وا (محمد بن سعود) دا کۆکراوه‌ته‌وه.

سالی (١٢٠٦) ی کۆچی مالتاوا‌یی له‌ دنیا کردوه، خوای گه‌وره‌ به‌ر په‌حه‌تی فراوانی خۆی بخات و له‌سه‌ر ئیسلام و موسوڵمانان به‌ چاکترین شیوه‌ پاداشتی بداته‌وه، که‌ هه‌ر خۆی بیسه‌ره‌ و وه‌لامی نزاکان ده‌داته‌وه ... والحمد لله رب العالمین، وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

به‌ پێنوسی (فهد بن ناصر السليمان)

کورتیه ک له ژیاننامه ی زانای پایه بهرز

(مُحَمَّد بن صالح العثیمین) په حمتی خوای لی بیت

په چه له کی: ناوی (أبو عبدالله، محمد کوری صالح کوری العثیمین) ی وهیسی ته میمه.

له دایک بوونی: له (۲۷) ی په مهزانی پر وژی سالی (۱۳۴۷) ی کوچی، له شاری (عزیزه) له دایک بووه.

پینگه یشتنی:

قورنای پر وژی لای باپری - باوکی دایکی - خویندووه، که ناوی (عبدالرحمن بن سلیمان) و له بنه مالیه (دامغ) بووه، قورنای له بهر کردووه، پاشان پروی کردووه ته کوشش و زانست و فیری خوشنوو سی و بیرکاری و هندیک له هونه ره کانی ویزه بووه، شیخ (عبدالرحمن السعدی) - په حمتی خوای لی بیت - دووان له قوتایه به توانا کانی لای خوی هیشتبووه و بونه و ی به قوتایه بچو که کان بخوینن، په کیکیان شیخ (محمد ابن عبدالعزيز المطوع) بوو، که شیخ کیکی (مختصر العقیده الواسطیه) و (منهاج السالکین فی الفقه) ی شیخ عبدالرحمن السعدی و (الآجرومیه) و (ألفیه) ی له لا خویندووه.

وه لای شیخ (عبدالرحمن بن علي بن عودان) له میراتناسی و فقیهدا خویندوویه تی. هرووه ها لای شیخ (عبدالرحمن بن ناصر السعدی) خویندوویه تی که به ماموستای په که می داده نریت چونکه زور په یوه سی بووه و عقیده و تفسیر و فهرمووده و فقه و (اصول الفقه) و میراتناسی و زاراو هی فهرمووده و (نحو) و (صرف) ی له لا خویندووه، وه شیخ - په حمتی خوای لی بیت - لای ماموستا که ی ریزیکی تایه تی هه بووه، چونکه کاتیک باوکی له سهره تای پینگه یشتیدا مالتی گواسته وه بو (ریاض)، حهزی ده کرد کوره که ی - واته: شیخ - له گه لیدا بچیت، به لام شیخ (عبدالرحمن السعدی) -

په‌جه‌تی خوای لیّ بیت - بۆی نووسی (به‌راستی ئهم کاره گونجاو نیه، ده‌مانه‌وی - محمد - لی‌ره بمی‌تیته‌وه تا‌کو سوودمه‌ند بی‌ت).

شیخی به‌پۆز (العشیمین) ده‌لّیت: (شیخ عبدالرحمن به شیوازی وانه ووتنه‌وه و گه‌یاندنی زانست و ئاسانکردنی بۆ قوتابیان به‌نموونه و واتای جو‌راو جو‌ر زۆر سه‌رنجی را‌کیشام و کاری تیکردم، هه‌روه‌ها له‌ پرووی په‌ووشته‌وه پی‌وه‌ی کاریگه‌ر بووم، چونکه شیخ عبدالرحمن - په‌جه‌تی خوای لیّ بیت - له‌ ئاستیکی به‌رزدا بوو، وه‌ له‌ پله‌یه‌کی بالا‌ی زانست و خوا په‌رستیدا بوو، گالته و گه‌پی له‌ گه‌ل مندا‌ل‌اندا ده‌کرد و به‌پرووی گه‌وره‌وه پی‌ ده‌که‌نی و باش‌ترین که‌سی‌ک که له‌ لایه‌نی په‌ووشته‌وه بینییتم ئه‌و بووه).

وه له‌لای شیخی پایه به‌رز (عبدالعزیز بن باز) خویندوویه‌تی که به‌ مامۆستای دووه‌می داده‌نریت، وه به‌ خویندنی (صحيح البخاري) و هه‌ندیک له‌ په‌یامه‌کانی شیخ الإسلام (ابن تیمیة) و هه‌ندیک کتیی فیه‌ی له‌لای ده‌ستی به‌ خویندن کردووه، شیخ ده‌لّیت: (له‌پرووی گرنگیدان به‌ فه‌رمووده‌وه، هه‌روه‌ها له‌پرووی په‌ووشت جوانی و کراوه‌یه‌وه له‌گه‌ل خه‌لکیدا به‌ شیخ - عبدالعزیز بن باز - وه کاریگه‌ر بووم).

له‌ سالی (۱۳۷۱)ی کۆچیه‌وه به‌رده‌وام له‌مزگه‌وت وانه‌ی ده‌ووته‌وه، کاتیکیش له‌ سالی (۱۳۷۲)دا په‌یمانگه‌ زانسته‌کان له‌ (ریاض) کرایه‌وه په‌یوه‌ندی پی‌وه‌کردن، شیخ ده‌لّیت: (له‌ سالی دووه‌مه‌وه چوومه په‌یمانگه‌ی زانستی، وه به‌ را‌ویژی شیخ - علي الصالحی - و پاش ئه‌وه‌ی مؤلّه‌م له‌ شیخ - عبدالرحمن السعدي - وه‌رگرت په‌یوه‌ندیم پی‌وه‌کرد، په‌یمانگه‌ی زانستی له‌و کاته‌دا ده‌کرا به‌ دوو به‌شه‌وه، تابه‌تی و گشتی، من له‌ به‌شه‌ تابه‌تیه‌که‌ی بووم، هه‌روه‌ها له‌و کاته‌دا هه‌رکس بی‌ویستایه‌ - وه‌ک پی‌ ده‌لّین: (قفز) - ده‌یتوانی خویندن به‌خیرایی به‌ریت، واته‌ ئه‌و که‌سه له‌ کاتی پشوودا ده‌خوینیت بۆ سالی داهاتووی، پاشان له‌ سه‌ره‌تای سالی دووه‌مه‌وه تا‌قیکردنه‌وی تیدا ده‌کات، ئه‌گه‌ر ده‌رچوو ئه‌وا ده‌چیته‌ ئه‌و قوناغه‌ی به‌دوایدا دیت، ئا به‌م شیوه‌یه‌ کام بۆ کورت بووه‌وه).

دوای دورو سالّ خویندنی په‌یمانگه‌ی ته‌واو کرد و به ناویشانی مامۆستا له په‌یمانگه‌ی (عنیزه‌)ی زانستی دامه‌زرا، له گه‌لّ نه‌وه‌شدا به (انتساب) له کۆلیژی شهریه هه‌ر درێژه‌ی به خویندندا و له‌سه‌ر ده‌ستی شیخ (عبدالرحمن السعدي) له هه‌ولدان بۆ زانست به‌رده‌وام بوو، کاتیکیش پێژدار (شیخ عبدالرحمن السعدي) - په‌حه‌تی خوای لیّ بیت - کۆچی دوا‌ی کرد ئه‌رکی پیش نوێژی مزگه‌وتی گه‌وره‌ی (عنیزه) و وانه بیژی له کتیبخانه‌ی (عنیزه‌)ی نیشتمانی گرته‌ده‌ست، له گه‌لّ نه‌وه‌شدا له په‌یمانگای زانستیش ده‌رسی ده‌ووته‌وه، پاشان بۆ وانه ووتنه‌وه له هه‌ردوو کۆلیژی (شریعه) و (أصول الدین) له لقی زانکۆی پیشه‌وا (محمد بن سعود)ی ئیسلامی له (قصیم) دامه‌زرا، سه‌ره‌پای ئه‌ندامیه‌تی پێکخراوی گه‌وره‌ی زانایانی شانشینی عه‌ره‌بی سعودی (هیئة کبار علماء المملكة العربیة السعودیة)، وه مامۆستای به‌رپێژ چالاکی گه‌وره‌ی له بانگه‌واز کردن بۆ رێبازی خوای گه‌وره‌ی و رێنیشاندانی بانگخوازان له هه‌موو جێگه‌یه‌ک هه‌بووه.

شایانی باسه که پایه‌به‌رز (محمد بن إبراهيم) - په‌حه‌تی خوای لیّ بیت - پێشنیاری کرد، به‌لکۆ زۆریشی له مامۆستای به‌رپێژ کرد که دادپرسی بکریته ده‌ست، هه‌تا له لایه‌ن خۆیه‌وه بریاریشی به دامه‌زراندنی به سه‌رۆکی دادگای شه‌رعی (إحساء) ده‌رکرد به‌لام شیخ داوای لیکرد که ده‌ستبه‌رداری بیت، دوا‌ی چه‌ند سه‌ردان و په‌یوه‌ندی دۆستانه له‌لایه‌ن مامۆستای به‌رپێژه‌وه ئنجا - په‌حه‌تی خوای لیّ بیت - لیّی گه‌را که له‌پایه‌ی دادپرسی واز به‌یئت.

دافراوه‌کافی:

گه‌لێک دانراوی به‌نرخ‌ی هه‌یه که ده‌گه‌نه (٤٠) کتیب و نامیلکه، خوا یار بیت له داهاتوودا به‌ناوی (مجموع الفتاوی والرسائل) وه کۆده‌کریته‌وه^(١).

(١) سه‌رحه‌میان به‌و ناویشانه کۆکراونه‌توه و له‌به‌ر دیدی خۆینه‌راندایه.

بِسْمِ (۱) اللَّهِ (۲) الرَّحْمَنِ (۳) الرَّحِيمِ (۴)

به ناوی خوای به خشنده‌ی میهره‌بان

(۱) دانه‌ر - په‌حه‌تی خوای لیّ بیّت - به ناوی خوا (البسملة) کتیبه‌که‌ی ده‌ست پیکردووه، به‌مه‌ش په‌یره‌وی و یقیتیدای به قورئان کردوه که به ناوی خوا ده‌ست پیده‌کات، هه‌روه‌ها گوپرایه‌لی فه‌رمووده‌ی: « كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِبِسْمِ اللَّهِ فَهُوَ أَبْتَرَّ » (۲) ی کردووه، واته (هه‌ر کار یکی به‌ها‌دار به - بسم الله - ده‌ست پینه‌کریت نه‌وه دوا براوه). هه‌روه‌ها شوین سوونه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷻ که‌وتوو و نووسراوه‌که‌ی به ناوی خوا ده‌ست پیکردوه.

وشه‌ی (بِسْمِ) که (جار و مجرور) په‌یوه‌سته به فرمان (فعل) یکی دوا که‌وتوو ی لا براو (محذوف) ه‌وه که بۆ نه‌و جینگه‌یه له‌بار و گونجاوه و به (بسم الله اکتب أو اصنف) ته‌قدیر ده‌کریت. واته: (به ناوی خواوه ده‌نووسم یا خود کتیبه‌که‌م داده‌نیم).

❖ بۆیه به (فعل) مان دانا، چونکه بناغه و ریشه‌ی کردار (فعل) ه.

❖ وه بۆیه به (دوا که‌وتوو) مان دانا، له‌به‌ر دوو سوود (فائدة):

یه که‌میان: پرۆزی ده‌ست پیکردن به ناوی خوای گه‌وره‌وه.

دوومیان: مانای (حصر) ده‌به‌خشیت، چونکه پیشکه‌وتنی (متعلق) مانای

تیدا (حصر) بوون ده‌به‌خشیت.

❖ به گونجاو (مناسب) یشمان دانا، چونکه زیاتر مه‌به‌سته که ده‌پیک، به‌لام بۆ

نموونه نه‌گه‌ر بمانووتایه (بسم الله ابتديء) واته: (به ناوی خواوه ده‌ست پیده‌که‌م)

له‌کاتیکدا ده‌مانویست کتیبک بخویننه‌وه نه‌ده‌زانرا ده‌ست به‌چی ده‌که‌ین.

(۲) أخرجه الخطيب في (الجامع) وعزاه السيوطي في (الجامع الصغير) للرهاوي، وهو ضعيف.

(۲) الله: ناوی خوای به‌دیه‌تیره، نهو ناویه که هه‌موو ناوه‌کانی تر ده‌به (تابع) بۆی، هه‌تا لهو نایه‌ته‌شدا که خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿كَتَابَ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ * اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ (إبراهيم: ۱-۲)، واته: (قورئان کتیبیکه بۆمان دابه‌زاندوویت هه‌تا خه‌لکی - به‌خواستی په‌روه‌دگاربان - له‌تاریکیه‌کانی نه‌فامی ده‌ربه‌یت بۆ روناکی باوه‌ر، بۆ رپبازی - خوای شکۆمه‌ندی زان و خاوه‌ن ده‌سه‌لات و سوپاسکراو، نهو خواجه‌ی که‌هه‌رچی له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدا به‌مولکی خو‌یه‌تی).

نالین وشه‌ی پیرۆزی (الله) (صفة) یه، به‌لکو ده‌لین (عطف بیان) -ه، بۆ نه‌وه‌ی وشه‌ی پیرۆزی (الله) نه‌یه‌ته‌ شوینکه‌وته (تابع) وه‌ک شوینکه‌وته‌ی سیف‌ت بۆ وه‌سفکراو. (۳) به‌خشنده (الرَّحْمَن): ناویکه‌ تاییه‌ته‌ به‌ خوای گه‌وره‌وه و به‌که‌سی تر ناووتریت، واته: به‌زه‌ی فراوان.

(۴) میهره‌بان (الرَّحِيم): ناویکه‌ بۆ خوای گه‌وره، بۆ بیجگه‌ له‌خواش به‌کار دیت، به‌ واتای: (به‌زه‌ی به‌رده‌وام).

بهم بییه (الرَّحْمَن) خاوه‌نی به‌زه‌ی فرانیه (الرَّحِيم) یش خاوه‌نی به‌زه‌ی به‌رده‌وامه، نه‌گه‌ر لیکیش بدرین نه‌وه مه‌به‌ست بی زاتیکه‌ میهره‌بانه و په‌حه‌تی خو‌ی ده‌گه‌یه‌نیه هه‌ر به‌نده‌یه‌ک له‌ به‌نده‌کانی که‌ خو‌ی به‌یوت، هه‌روه‌ک ده‌فرمویت: ﴿يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ﴾ (العنکبوت: ۲۱)، واته: (سزای هه‌ر که‌سێک ده‌دات خو‌ی ویستی بی و په‌حه‌ش به‌هه‌ر که‌س ده‌کات که‌ خو‌ی به‌ه‌وی سه‌ره‌نجه‌ام هه‌ر بۆلای خو‌شی ده‌گه‌رینه‌وه).

إِعْلَمُ^(۵) رَحِمَكَ اللهُ^(۶) أَنَّهُ يَجِبُ عَلَيْنَا تَعَلُّمُ أَرْبَعِ مَسَائِلٍ^(۷)

په‌مه‌تی خوات لی بی: بزانه فیربوونی چوار مه‌سه‌له له‌سه‌رمان واجب و پیویسته:

(۵) زانین په‌بردنه به‌شت به شیوه‌ی راسته‌قینه‌ی خو‌ی، په‌یبردنیکی به‌کالا (جازم).
پله‌کانی په‌یبردنی شهن:

یه‌که‌م: زانین: په‌یبردنه به‌شت به شیوه‌ی راسته‌قینه‌ی خو‌ی، په‌یبردنیکی به‌کالا و ته‌واو.
دوهم: نه‌زانی ساهه (الجهل البسيط): نه‌ویه به‌هیچ جو‌ری په‌ی به‌شته‌که نه‌به‌یت.
سیهم: نه‌زانی چروپ (الجهل المركب): په‌ی بردنه به‌شت به پیچه‌وانه‌ی شیوه‌ی
راسته‌قینه‌ی خو‌یه‌وه.

چوارهم: خایله (الوهم): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل بوونی نه‌گه‌ر (احتمال) یکی دژه‌په‌سه‌ند
(ضد الراجح) دا.

پنجه‌م: شک کردن (الشک): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل نه‌گه‌ریکی په‌کسان بو دروستی و
نادروستی.

شه‌شم: گومان بردن (الظن): په‌ی بردنه به‌شت له‌گه‌ل نه‌گه‌ریکی دژه‌ناپه‌سه‌ند (ضد
المرجوح).

زانینش ده‌کریت به‌دو به‌شوه: به‌لکه نه‌ویست (ضروري) و تیوری (نظري).

۱- زانینی به‌لکه نه‌ویست (العلم ضروري): نه‌و زانسته‌یه که په‌ی پی‌ردنی پیوستی به‌به‌لکه
یه، چونکه مرؤف به‌بی تی‌رامان و ووردبوونه‌وه ده‌یزانیت، وه‌ک زانینی نه‌وه‌ی نا‌گر گه‌رمه.

۲- زانینی تیوری (العلم النظري): نه‌و زانسته‌یه له‌ری‌گه‌ی به‌لکه‌هیتانه‌وه و سه‌رنجه‌وه
ده‌زانریت، وه‌ک زانینی پیوستیه‌تی نه‌ته‌هتان له‌ده‌ستو‌یژدا.

(۶) رَحِمَكَ اللَّهُ: واته خوا ره‌جت بی بکات، ره‌جیک که خواسته‌کانت بیتته‌دی و لهو شتانه دهر بازت بکات که خویان لیده‌پاریژیت، بهو واتابه‌ی خوا له گونا‌ه‌کانی رابوردووت خوش بی و له بهرام‌هر نهو گونا‌ه‌ه‌شدا سهر فراز و پاریزراوت بکات که تووشیان دیت، نهمه نه‌گهر له پارانه‌وه‌که‌دا ره‌جته‌ت له لیخوشبوون جیا کرده‌وه.

به‌لام نه‌گهر له‌گه‌ل لیخوشبووندا دهرت بری، نه‌وا: لیخوشبوونه‌که بو گونا‌ه‌کانی رابوردووه و ره‌جته‌ته‌کش سه‌قام‌گیریه له‌سهر چاکه‌کردن و سه‌لامه‌ت بوونه لهو گونا‌ه‌ه‌ی له‌داهاتوودا دینه‌ریت.

نهم کاره‌ی دانه‌ر - ره‌جته‌تی خوی لی بیت - به‌ل‌گه‌یه له‌سهر گرنگی دان و به‌زه‌یی هاتنه‌وه و خواستنی چاکه بو دویتراو (المخاطب).

(۷) نهم مه‌سه‌لانه‌ی که دانه‌ر (ره‌جته‌تی خوی لی بیت) باسی کردوون هم‌وو ئایینی نی‌سلام ده‌گر نه‌وه و له‌به‌ر سوودی زوریان شایانی گرنگی پیدانن.

الأولى: العِلْمُ: وهو معرفة الله ^(۸) ومعرفة نبيه ^(۹)

یه که میان: زانینه، که بریتیه له ناسینی خوا و ناسینی پیغه‌مبه‌ره کهی ﷺ

(۸) واته ناسینی خوی گه‌وره به دل، ناسینیک که داخوازی قبول‌کردن و ملکه‌چی و پابه‌ندبوون بهو به‌نامه‌یه‌وه بیت که به‌شهرعی داناره و حوکه‌کردن بهو شهریه‌ته‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هیناویه‌تی پیوست بکات. به‌نده‌کان به سهرنج‌گرتن لهو نایه‌ته شهرعیانه‌ی که له کتیبه‌که‌ی خوی گه‌وره و سونه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ باسکراون و به وردبوونه‌وه له نایه‌ت و نیشانه بوونه‌وه‌ریه‌کان - که دروستکراوه‌کانن - په‌روه‌ردگاریان ده‌ناسن، وه ههر کاتیک مروف سهرنج لهو نایه‌تانه بگرتن نه‌وا زانستی دهرباره‌ی کردگار و په‌رس‌تراوه‌که‌ی پتر ده‌بیت، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ * وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ (الذاریات: ۲۰-۲۱)، واته: (له زه‌ویدا به‌لگه‌ی زور له‌سهر ده‌سه‌لاتی خوا بو نه‌وانه هه‌یه که دلنیا، وه له خودی خوش‌تاندا، نایا نابین؟).

(۹) واته ناسینی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (محمد) ﷺ، ناسینیک که داخوازی قایل‌بوون بهو ریتمایی و نایینه راسته بیت که پی هاتووه و باوه‌کردن به‌وه‌ی که هه‌والی پنداوه و گوپ‌رایه‌لی‌کردنی فهرمانی لهو شته‌دا که فهرمانی پیکردووه و دوورکه‌وته‌وه لهو کاره‌ی پنگری و جلّه‌وگیری لی‌کردووه و فهرمان په‌وایی کردن به شهریه‌ته‌که‌ی و رازی‌بوون به دادوهریه‌که‌ی پیوست بکات، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (النساء: ۶۵)، واته: (نه‌خیر سویند به په‌روه‌ردگارت باوه‌ریان نابی تا‌کو لهو

گرفتانه ڏا ڪه ڪهوتو ته نيوانيان ده تڪن به دادوهر، پاشان سه بارهت بهوهي بۆت به ڪلا ڪردوونه تهوه له دهروونياندا ههست به هيچ تهنگاوي و لهروو دامانيڪ نه ڪن و به ملڪه چڪردن ملڪه جي بين).

ههروهه دهفهرمويت: ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (النور: ۵۱)، واته: (باوهرداران - نه گهر بانگ ڪران بۆتهوهي خوا و پيغمبره ڪهي ﷺ دادوهری نيوانيان بڪات - ههروهه يان بۆهيه ڪه بلين: بيستان و گوپرايه لين، نا تهوانه سهر فراز و بهخته وهرن).

ياخود دهفهرمويت: ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ (النساء: ۵۹)، واته: (نه گهر له شتيڪدا ڪيشهو ده مهه قاليان ڪرد، نهوا بيگير نهوه بۆلاي خوا و پيغمبر ﷺ نه گهر نيوه باوهرداران به خوا و به پوڙي دواي، نهوه چاڪرين و باشترين چاره سهره).

وه دهفهرمويت: ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (النور: ۶۳)، واته: (با تهوانه سهر پيچي فهرمانی خوا ده ڪن لهوه بترسن ڪه تووشي نه گهتسيه ڪ بين، يان تووشي سزايه ڪي به سوئ بين).

پيشهوا نه جهد - رهجهتي خواي لي بيت - دهيفهرموو: (نايا دهزانيت نه گهتي - فتنه - چيه؟ نه گهتي هاوبه شدانانه، چونڪه رهنگه نه گهر ووتهيه ڪي پيغمبري خوا ﷺ رهت بڪاتهوه، شتيڪ له گومان بکهويته دليوه و تيا بجيت).

ومعرفة دين الإسلام ^(۱۰) بالأدلة ^(۱۱)

هه‌روه‌ها ناسینی ئایینی ئیسلام به پئی به‌لگه شه‌رعیه‌کان

(۱۰) که ده‌لێت ناسینی ئایینی ئیسلام: ئیسلام به‌واتا گشتیه‌که‌ی، که بریتیه له به‌ندایه‌تیکردن بۆ خوا به پئی ئهو به‌رنامه‌یه‌ی دایناوه، له‌وکاته‌وه که نێ‌راوه‌کانی ره‌وانه‌کردوه تا ئه‌وکاته‌ی رۆژی دوا‌ی دێت، هه‌روه‌ک خ‌وای گه‌وره له زۆر ئایه‌تدا باسی لێ‌وه‌کردوه و هه‌موویان ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نن که په‌یامه پێ‌ش‌وه‌کان به تیکرا ته‌سلیم بوون به خ‌وای گه‌وره.

په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی ئی‌براهیم پێ‌غه‌م‌به‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمَنْ ذُرِّيَّتَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ﴾ (البقرة: ۱۲۸). واته: (ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان – من و کۆره‌که‌م – بگێره به دوو موس‌ول‌مان و ملکه‌چی خ‌ۆت و له نه‌وه‌کانی‌شماندا کۆمه‌لێک بکه به موس‌ول‌مان و ملکه‌چی خ‌ۆت).

به‌لام ئیسلام به واتا تایه‌تیه‌که‌ی له دوا‌ی ناردنی پێ‌غه‌م‌به‌ره‌وه ﷺ تایه‌ت ده‌بێت به‌و په‌یامه‌وه که مو‌حه‌مه‌دی ﷺ پێ ره‌وانه‌کراوه. چونکه ئهو په‌یامه‌ی پێ‌غه‌م‌به‌ری ﷺ پێ ره‌وانه‌کراوه هه‌موو ئایینه پێ‌ش‌وه‌کانی سرپه‌وه‌ته‌وه، نجا هه‌رکس شو‌ئێ بکه‌و‌یت موس‌ول‌مانه و هه‌رکه‌شیش سه‌ری‌ت‌چی بکات موس‌ول‌مان نه‌.

به‌م پێیه شو‌نکه‌ه‌توانی پێ‌غه‌م‌به‌ران له‌سه‌رده‌می پێ‌غه‌م‌به‌ره‌کانیاندا موس‌ول‌مان بوون، جوله‌که له‌سه‌رده‌می موس‌ادا موس‌ول‌مان بوون ﷺ و دیا‌نه‌کان له‌سه‌رده‌می عی‌سادا موس‌ول‌مان بوون، به‌لام کاتێک پێ‌غه‌م‌به‌ر ﷺ ره‌وانه‌کراو بیا‌وه‌ر‌بوون پێ ئێ‌ر دوا‌ی ئه‌وه موس‌ول‌مان نین.

وه نهم نایینی ئیسلامه نهو نایینه‌یه که له‌لای خوا وهرگیراوه و بۆ خواوه‌نه‌که‌ی به سووده، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ (آل عمران: ۱۹)، واته: (به راستی نایین و به‌رنامه له‌لای خوا ههر ئیسلامه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (آل عمران: ۸۵)، واته: (ههرک‌س بێجگه له‌ئیسلام نایینیکی تر هه‌لبژی‌ری نه‌وه لێ وهرناگیریت و نه‌وک‌سه له‌پۆژی دوایدا له‌زیان لیکه‌وت‌ت‌وانه).

وه نهم ئیسلامه نهو ئیسلامیه‌یه که خوای گه‌وره به‌هۆیه‌وه منه‌تی به‌سه‌ر پێغه‌مبه‌ر ﷺ و ئومه‌ته‌که‌یدا کرد‌وه، وه‌ك ده‌فهرمویت: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ (المائدة: ۳)، واته: (ئه‌م‌رۆکه نایینه‌که‌ت‌ام بۆ کامل و ته‌واو‌کردن و به‌هه‌رو نێعمه‌تی ته‌واوی خۆم به‌سه‌ردا رشتن و رازی‌بوم که ئیسلام نایین و به‌رنامه‌تان بێت).

(۱۱) که ده‌لێت: (بالأدلة) کۆی (دلیل)ه، واته: به‌لگه. که بریته له‌وه‌ی رێنیشاند‌ه‌ره بۆ گه‌یشتن به‌مه‌به‌ست.

به‌لگه‌کانی ناسینی ئیسلام یان له‌پێگه‌ی شه‌رعه‌وه‌یه، یان له‌پێگه‌ی عه‌قله‌وه‌یه: به‌لگه‌ی شه‌رعی نه‌وه‌یه به‌سروش — که قورئان و سونه‌ته — ساغ بووبێته‌وه. به‌لگه‌ی عه‌قلیش نه‌وه‌یه به‌سه‌رنجدان و تێرمان ساغ بووبێته‌وه.

خوای گه‌وره له‌قورئاندا زۆر باسی نهم جو‌ره‌ی کرد‌وه، له‌چه‌نده‌ها ئایه‌تدا خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: (ومن آیاته کذا وکذا)، واته: (له‌نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوا نه‌وه و نه‌وه‌یه). (سیاق)ی به‌لگه ژیرییه‌کان له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره به‌م جو‌ره‌یه.

ناسینی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌پێی به‌لگه‌ی شه‌رعه‌وه‌یه، وه‌ك نه‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ...﴾ (الفتح: ۲۹)، واته: (محمد ﷺ نێ‌ر‌راوی خوایه...).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ﴾ (آل عمران: ۱۴۴)، واته: (محمد ﷺ) ته‌ن‌ها نی‌راوی خوایه و چه‌نده‌ها نی‌راویش له پیشیه‌وه ره‌وانه کراون).

هه‌روه‌ها له‌پ‌ئی به‌ل‌گه عه‌قلیه‌کانه‌ویه که بریتین له :
 سه‌رنج‌دان و پ‌امان له‌و ئایه‌ته دیارو ناشکرایانه‌ی هیناونی، مه‌زن‌ترینیشیان قورئانه که هه‌والی پ‌است و به‌که‌لک و حوکمی چاکساز و داد‌گه‌ری له‌خو‌گرتووه.
 وه ئه‌و به‌ل‌گه نا‌ئاسایی (خوارق العادات) -انه‌یه که له‌سه‌ر ده‌ستی پرویان داوه.
 هه‌روه‌ها ئه‌و فرمانه نادیارانه‌یه که له وه‌حیه‌وه نه‌بی سه‌رچاوه‌ناگرن و ئه‌وه‌ی که پ‌استی و دروستییان ده‌سه‌لمینیت ئه‌وانه‌ن که هاتوونه‌ته‌دی.

* * *

الثانية: العمل به ^(۱۲). الثالثة: الدعوة إليه ^(۱۳)

دووه: کردهوه پیکردنی. سیته‌م: بانگه‌واز بو کردنی.

(۱۲) که ده‌لئیت: کردهوه پیکردنی، واته کار کردن بهو پییه‌ی ئهم ناسینه ده‌یخوازیت، له باوه‌ره‌ئینان به خوا و هه‌ستان به گوێپرایه‌لیکردنی، به جیه‌جی کردنی فرمانه‌کانی و دوور کهوتنه‌وه لهو شتانه‌ی ریگری لیکردوون، له پهرسته تابه‌ته‌کان و پهرسته تیپه‌ره‌کان (المُعَدَّة). پهرسته تابه‌ته‌کان، وهك: نوێژ و رۆژو و حه‌ج و پهرسته تیپه‌ره‌کانیش، وهك: فرمان به‌چاکه و ریگری له‌خراپه و جهاد کردن له‌پیتاوی خوا و نموونه‌ی ئه‌وانه.

له‌راستیدا کردهوه به‌ره‌می زانینه، ئنجا هه‌ر کس به‌بی زانیاری کردهوه ئه‌نجام بدات ئه‌وه له‌دیانه‌کان ده‌چیت و هه‌ر که‌شیش بزانی و کردهوه‌ی پینه‌کات ئه‌وه له‌جوله‌که‌کان ده‌چیت.

(۱۳) واته: بانگه‌واز کردن بو ئه‌و شه‌ریعه‌ته‌ خوایه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیتی هاتوو به‌ پیتی ئه‌و سئ پله‌یه‌یان ئه‌و چوار پله‌یه‌ی که‌ خوای گه‌وره‌ له‌ ئایه‌تی: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ (النحل: ۱۲۵) باسی کردوون، واته: (به‌دانایی و نامۆزگاری جوان بانگه‌واز بو ریازی په‌روه‌ر دگارت بکه‌و به‌جوانترین و چاکترین شیوه و تووێژیان له‌گه‌لدا بکه‌).

چواره‌میش ئه‌وه‌یه که‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾ (العنکبوت: ۴۶)، واته: (به‌جوانترین و چاکترین شیوا نه‌بیئت و تووێژ له‌گه‌ل خاوه‌ن په‌یامه‌کاندا مه‌که‌ن بیجگه‌ له‌وانه‌ی که‌ سته‌میان کردوه).

حه‌تمه‌ن ئهم بانگه‌وازه‌ش پیوستی به‌زانیاری ده‌رباره‌ی شه‌ریعه‌تی خوا هه‌یه‌ تاکو بانگه‌واز کردنه‌که به‌ پیتی زانیاری و چاو‌روونی بیئت، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (یوسف: ۱۰۸)، واته: (ئەوی محمد ﷺ بۆ ئەمەیه رێبازە کەم، بە پێی چاروورونی بانگەواز بۆ رێبازی خوا دەکەم من و ئەوانە ی شویتم کەوتوون، پاك و ییگەردی بۆ خوی گەوره، وه من له هاوبه‌شدانەران نیم).

چاو پروویش لەو فرمانەدا دەبێت کە بانگەوازی بۆ دەکرێت، بەوێ بانگخواز شارەزای حوکمی شەری و چۆنێتی بانگەواز کردن و حالتی بانگکراوه کە بێت. بواره‌کانی بانگەوازی زۆرن، لەوانه:

● بانگەواز کردن بۆلای خوی گەوره بەووتاردان و وانە ووتنەوه، هەروەها بە بابەت نوین، یاخود بەگرتنی کۆری زانستی، وه بانگەواز کردن بۆ رێبازی خوا بەکتیب دانان و بلاوکردنەوه‌ی ئاین له پێی کتیب دانانەوه !

هەروەها بانگەواز کردن بۆ رێبازی خوا له دانێشتە تاییه‌تیه‌کاندا، بۆ نمونە ئەگەر کەسێک له مەجلیسێکدا دانێشت و بانگه‌یشت کرابوو، ئەوه بوازی بانگەواز کردنه بۆ رێبازی خوی گەوره.

بەلام پێویستە بەجۆرێک بێت کە هیچ بێ تاقەتکردن و زۆر کاریه‌کی تێدا نه‌بێ، ئەمەش بەوه دەسته‌بەر دەبێت کە بانگخواز مەسەله‌یه‌کی زانستی بۆ دانێشتوان به‌یشتە پێشه‌وه، پاشان گفتوگۆی لەسەر بکات، ناشکرایه‌ کە گفتوگۆ و پرسیار و وه‌لام رۆتیکێ گەوره‌ی هه‌یه له تێگه‌یاندن و گه‌یاندنی ئەو په‌یامەدا کەخوا ناردوویه‌تی بۆ پێغه‌مبەرە‌که‌ی ﷺ، ناشکرایه جاری وا هه‌یه زۆر کاریگه‌رت‌ره له ووتاردانی یان وانە ووتنەوه‌یه‌ک کە به‌ر‌مه‌کی بێت.

بانگەواز کردن بۆ رێبازی خوی گەوره ئەرکی پێغه‌مبەرانه (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) هەروەها رێبازی ئەوانه‌یه کە به چاکی شوی‌نیان کەوتوون، ئنجا ئەگەر م‌رو‌ف پ‌ه‌رس‌تراوی خ‌وی و پ‌ێغه‌م‌ب‌ه‌ری خ‌وی ﷺ و ئاینی خ‌وی ناسی و خوا به یارمه‌تیدانی بۆسەر ئەو ر‌ێبه

منه تباری کرد، نجا نه‌میش له‌سهریه‌تی بو رزگار کردنی براکانی هه‌ول بدات، به بانگکردن بولای خوای گه‌وره، نه‌وکسه مژده‌ی لی بیت، چونکه پیغمبر ﷺ له رۆژی غه‌زای (خیر) به (علي كوري ابي طالب) ی ﷺ فهرموو: « انْفُذْ عَلَي رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَّكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ » (متفق على صحته)، واته: (له‌سهرخو لیان برۆره پيش تاكو ده‌چيته گۆره‌پانی روبرو بوونه‌پان، پاشان بانگیان بکه بو ئیسلامو ده‌رباره‌ی نه‌و مافه‌ی له ئیسلامدا پیوسته له‌سهریان بو خوای گه‌وره هه‌والتیان پیده، سویند به خوا نه‌گهر خوا يه‌ك كه‌ست پی رینمایي بکات له‌ووشری سوور چاکره بوت) (۳).

وه له‌و فهرمووده‌یه‌شدا که (مسلم) گپراویه‌ته‌وه پیغمبر ﷺ ده‌فهرمویت: « مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا » واته: (هه‌رکس بانگه‌واز بو رینگه‌ی راست بکات خیری وه‌ك خیری نه‌وانه‌یه که شوینی ده‌که‌ون نه‌وش هه‌چ له‌ خیری نه‌وان کهم ناکاته‌وه، وه هه‌رکس بانگه‌واز بو گومرایي بکات تاوانبار ده‌بیت و گونا‌هی ده‌گات وه‌ك گونا‌هی نه‌وانه‌ی شوینی ده‌که‌ون، نه‌وش هه‌چ له‌ گونا‌هی نه‌وان کهم ناکاته‌وه).

هه‌روه‌ها له‌ فهرمووده‌یه‌کدا که هه‌ر پيشه‌وا (مسلم) گپراویه‌ته‌وه پیغمبر ﷺ ده‌فهرمویت: « مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ » واته: (هه‌رکس چاکه‌یه‌ك نیشان خه‌لکی بدات نه‌وه وه‌ك نه‌و کهسه‌ی نه‌جای ده‌دات خیری پی ده‌بریت).

* * *

(۳) که له‌وکاته‌دا به‌نرخه‌ین سامان بوو (وه‌رگپي).

الرابعة: الصبر على الأذى فيه^(۱۴)

چوارمه: نارامگرتن له‌سه‌ر نازار له پیناویدا

(۱۴) نارامگرتن به‌ندکردنی نه‌فسه له‌سه‌ر گوپراپه‌لیکردنی خوا و گیرانه‌وه‌یه‌تی له بی‌فه‌رمانی خوا و له بی‌زاری دهرپرین له‌ده‌ست قه‌ده‌ره‌کانی خوا. هه‌روه‌ها نه‌فس له بی‌زاری دهرپرین و سه‌غله‌ت‌بوون و بیت‌افه‌ت‌بوون به‌ند بکری و هه‌میشه له بانگه‌واز کردن بۆ نایینی خوادا چوست و چالاک بی نه‌گه‌رچی نازاریش بدریت، چونکه نازاردانی نه‌وانه‌ی بانگه‌واز بۆ چاکه ده‌که‌ن له سروشتی مروفه‌که‌نه، مه‌گه‌ر که‌سێک که خوا پریمایی بکات. خوای گه‌وره به پی‌غه‌مه‌به‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبْرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا﴾ (الأنعام: ۳۴)، واته: (بی‌گومان چه‌ندین پی‌غه‌مه‌به‌ر له پیش تۆدا به‌درۆ خراونه‌ته‌وه و نه‌وانیش له‌سه‌ر نه‌و به‌درۆ خراونه‌وه‌یان نارامیان گرت‌وه و نازاریش دراوون تا‌کو سه‌رکه‌وتنی ئیمه‌یان بۆ هات‌وه).

هه‌رکاتێک نازار توندوتیژ بیت سه‌رکه‌وتن نزیک‌تر ده‌بێته‌وه، سه‌رکه‌وتیش تایه‌ت نیه به‌وه‌وه که مروفه له ژیا‌نیدا سه‌رکه‌وێ و بی‌نی‌ت نه‌نجامی بانگه‌وازه‌که‌ی هات‌وه‌ته‌دی، به‌ل‌کو گه‌رچی دوا‌ی مردنیشی بی سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست دینیت به‌وه‌ی خوا دل‌ی خه‌لکی والیده‌کات نه‌و په‌یامه قبول بکه‌ن که بانگه‌وازی بۆ کرد‌وه و ئیشی پیکه‌ن و په‌یوه‌ست بن پێه‌وه، چونکه نه‌وه‌ش به سه‌رکه‌وتن داده‌نریت بۆ ئهم بانگه‌خوازه گه‌رچی مرد‌بیتیش، که‌وابوو پێ‌ویسته له‌سه‌ر بانگه‌خواز نارام‌گر بیت له‌سه‌ر نه‌و په‌یامه‌ی بانگه‌وازی بۆده‌کات، که نایینی خوای گه‌وره‌یه، نارام‌گر‌بیت له‌سه‌ر نه‌وه‌ی دیت‌ه‌پێی بانگه‌وازه‌که‌ی، نارام‌گر‌بیت له‌سه‌ر نه‌و نازاره‌ی دیت‌ه‌پێی خو‌ی، نه‌وه‌تا پی‌غه‌مه‌به‌رانیش (درو‌و سلا‌وی خوا‌یان لی بیت) به‌قسه و به‌کردار نازاردراون، خوای گه‌وره

ده‌فه‌رمویت: ﴿كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ﴾ (الذاریات: ۵۲)، واته: (هه‌روه‌ها هیچ کام له‌پیغه‌مبه‌ران بۆلای نه‌وانه‌ی پیش نهمان نه‌هاتروه که بیان نه‌ووتییت جادوگر - ساحر - ه‌یان شیته).

وه‌خوای گه‌وره‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ﴾ (الفرقان: ۳۱)، واته: (هه‌روه‌ها بۆ هه‌موو پیغه‌مبه‌ریک دوژمنیکمان له‌تاوانباران به‌پیکردوه، به‌لام پیوسته له‌سه‌ر بانگخواز که به‌ئارامگری روه‌پرووی نه‌وانه‌بیته‌وه، بروانه بۆ نه‌و فه‌رمایشته‌ی که خوای گه‌وره به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا﴾ (الإنسان: ۲۳)، واته: (ئیمه‌خومان قورئانمان بۆ ره‌وانه‌کردوویت به‌ره‌وانه‌کردن).

نه‌وه‌ی چاره‌پروان ده‌کرا نه‌وه‌بوو که بووترایه: سوپاسگوزاری به‌هه‌ره و نیعمه‌تی په‌روه‌ردگارت بکه، به‌لام خوای گه‌وره‌پی فه‌رموو: ﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ﴾ (الإنسان: ۲۴)، واته: (ئارام بگره‌بۆحوکمی په‌روه‌ردگارت).

ئهمه‌ئاماژه‌ی تیدایه بۆ نه‌وه‌ی هه‌ر که‌سێک پیاده‌ی ئهم قورئانه‌بکات حه‌تمه‌ن ده‌بی نه‌و ناخۆشییه‌ی تووش بیته‌که دیته‌پتی و پیوستی به‌ئارامگرته.

هه‌روه‌ها بروانه بۆ حالێ پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاتیک گه‌له‌که‌ی لیاندا و خویناویان کرد، نه‌ویش خوینه‌که‌ی له‌رووی خوێ ده‌سپری و ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ» (رواه البخاري ومسلم) واته: (ئه‌ی خوايه له‌گه‌له‌که‌م خووش بیه چونکه‌نازانن). که‌وابوو پیوسته له‌سه‌ر بانگخوازیش که ئارامگر بی و چاره‌پروانی پاداشتی په‌روه‌ردگاری بکات. ئارامگریش سئ به‌شه:

۱- ئارامگریه‌کیان له‌سه‌ر گوپراپه‌لی خوايه.

۲- ئارامگریه‌کیش له‌سه‌ر نه‌کردنی حه‌رامکراوه‌کانی خوايه.

۳- وه‌ئارامگریه‌که له‌سه‌ر نه‌و قه‌ده‌رانه‌یه که خوا به‌پریان ده‌کات، ئنجا له‌وانه‌بی که ده‌ستی به‌نده‌کانی تیدا نه‌ی، یاخود له‌وانه‌بیته‌که خوا له‌سه‌ر ده‌ستی هه‌ندیک به‌نده‌دا به‌پریان ده‌کات له‌نازاردان و ده‌ستدریژی کردن.

والدلیل قوله تعالى: ﴿وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾^(۱۵).

به نكش نه‌ویه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾ واته: (سویند به سهردهم‌واته کات - به راستی مروّف له زیانه‌ندیدایه بیجگه له‌وانه‌ی باوه‌ریان هی‌ناوه و کرده‌وه‌ی چاکیان کردووه و له نیوانیاندا ناموژگاری به‌کتریان کردووه ده‌رباره‌ی نایینی راست و ناموژگاری به‌کتریان کردووه به‌وه‌ی نارامگر بن).

(۱۵) که ده‌لّیت (والدلیل) واته: به‌لگه له‌سهر نه‌و چوار پله‌یه، نه‌ویه که خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَالْعَصْرِ﴾ واته: (سویند به سهردهم).
خوای گه‌وره لهم سورته‌دا سویندی به‌سهردهم خواردووه که روژ‌گاره و جیگه‌ی رووداوه‌کانه به‌چاک و خراپه‌وه.

په‌روردگاری مه‌زن سویندی پی‌خواردووه له‌سهر نه‌وه‌ی مروّف، هم‌وو مروّف، له زیانمه‌ندیدان، بیجگه له‌و که‌سه‌ی که بهم چوار سیفته‌ه وه‌سف کراییت: باوه‌ر و کرده‌وه‌ی چاک و ناموژ‌گاری‌کردن به‌نایینی راست و ناموژ‌گاری‌کردن به‌نارامگرتن.

(ابن القیم) - په‌حه‌تی خوای لی بیت - ده‌فهرمویت: جیهادی نه‌فس چوار پله‌یه:
یه‌که‌میان: نه‌ویه مروّف بو فی‌ربونی رېگه‌ی حه‌ق و نایینی راست کوششی له‌گه‌ل‌دا بکات که به‌وه‌ی‌وه نه‌بی سهر‌فرازی و به‌خته‌وه‌ری دنیا و دواړوژ به‌ده‌ست ناهیتیت.
دووه‌م: بو نه‌وه کوشش له‌گه‌ل نه‌فسیدا بکات که دوا‌ی فی‌ربون کرده‌وه‌ی پی بکات.

سپه‌م: بۆنه‌وه کۆششی له‌گه‌ڵدا بکات که بانگه‌وازی بۆ بکات و نه‌وه که‌سانه
فیربکات که نایزانن.

چواره‌م: له‌سه‌ر ئارامگرتن له به‌رامبه‌ر ناڕه‌حه‌تییه‌کانی بانگه‌وازکردن بۆ لای خوا و
نازاری خه‌ڵکی کۆششی له‌گه‌ڵدا بکات تا‌کو له‌به‌ر خوا خۆی بۆ هه‌موو نه‌وانه
را‌بگرێت. ئنجا نه‌گه‌ر ئهم چوار پله‌یه‌ی به‌ ته‌واوی ئه‌نجامدا نه‌وه ده‌بی‌ت به‌یه‌کی‌ک له
خوارایستان.

خوای گه‌وره له‌م سورته‌دا سوپندی به‌سه‌رده‌م خواردوو له‌سه‌ر نه‌وه‌ی هه‌موو
مرۆڤێک له‌ زیانمه‌دی و مه‌ینه‌تیدایه هه‌رچه‌نده دارایی و وه‌چه‌ی زۆر بی و پێ‌زو پایه‌ی
مه‌زن بی‌ت، بی‌جگه له‌ که‌سێک که ئهم چوار سیفه‌ته‌ی له‌خۆیدا کۆکردبێته‌وه.
یه‌که‌میان: باوه‌رپه‌تان :

هه‌موو شتێک ده‌گرێته‌وه که مرۆڤ له‌خوای گه‌وره نزیک ب‌خاته‌وه، له‌ بیروباوه‌ری
راست و زانیاری به‌سوود.

دووه‌م: کرده‌وه‌ی چاک:

بریتیه له‌ هه‌موو ووتیه‌ک یان کرده‌وه‌یه‌ک که مرۆڤ له‌خوا نزیک ب‌خاته‌وه، به‌وه‌ی
ئه‌نجامده‌ره‌که‌ی نیازپاک بی‌ت بۆ خوا، وه شونک‌ه‌وتووی محمد ﷺ بی‌ت.

سپه‌م: ئامۆژگاری یه‌که‌رکردن ده‌رباره‌ی ئایینی راست:

که ئامۆژگاری کردنه له‌سه‌ر کردنی چاکه و هاندان و هه‌لتان بۆ ئه‌نجامدانی.

چواره‌م: ئامۆژگاریکردن به‌ ئارامگرتن:

به‌وه‌ی هه‌ندیکیان ئامۆژگاری هه‌ندیکێ تریان بکه‌ن، که‌وا له‌سه‌ر جیه‌جی کردنی
فه‌رمانه‌کانی خوای گه‌وره و وازه‌په‌تان له‌ هه‌رامکراوه‌کانی و خۆراگرتن له‌ به‌رامبه‌ر
قه‌ده‌ره‌کانی خوا‌دا ئارامگر بن.

نامۆزگاریکردن به‌نایینی راست و نامۆزگاریکردن به‌ئارامگرتن فه‌رمان به‌چاکه‌و
 رینگری له‌ خراپه‌ش ده‌گریته‌وه، نه‌و دوانه‌ی که سه‌رده‌سته‌یی و چاکیه‌تی و سه‌رکه‌وتن و
 ده‌سته‌وتنی پایه‌ی ئومه‌تی ئیسلامیان پیّ فه‌راهه‌م دیت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت:
 ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ (آل
 عمران: ۱۱۰)، واته: (ئیه‌و چاکترین ئومه‌تیکن که بۆ خه‌لکی هینراونه‌ته‌کایه‌وه، فه‌رمان
 به‌چاکه ده‌که‌ن و رینگری له‌خراپه ده‌که‌ن و باوه‌ر به‌خوا ده‌هینن).

قال الشافعي رحمه الله تعالى^(۱۶): «لَوْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ حُجَّةً عَلَى خَلْقِهِ إِلَّا هَذِهِ السُّورَةُ لَكَفَّتْهُمْ»^(۱۷).

(شافعی) - په‌حه‌تی خوا‌ی لی بی‌ت - ده‌فه‌رمو‌یت: (نه‌گه‌ر خوا هیج به‌لگه‌یه‌کی بیجگه‌ له‌م سورته‌ نه‌ناردایه‌ بو به‌نده‌کانی نه‌وا به‌سیان بوو).

(۱۶) شافعی: باوکی عه‌دوللا، موحه‌مه‌د کو‌ری ئیدریس کو‌ری عه‌باس کو‌ری عوسمان کو‌ری (شافعی) هاشمی قور‌ه‌یشیه، سالی (۱۵۰) ی کو‌چی له‌ (غه‌زه) له‌دایک بووه و سالی (۲۰۴ کو‌چی) له‌ (میسر) کو‌چی دوا‌یی کردووه و یه‌کیکه‌ له‌ چوار پی‌شه‌واکان په‌حه‌تی خوا‌ی گه‌وره‌ له‌سه‌ر هه‌موویان بی‌ت.

(۱۷) (شافعی) - په‌حه‌تی خوا‌ی لی بی‌ت - مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه‌ که‌ نه‌م سورته‌ به‌سه‌ بو‌نه‌وه‌ی خه‌لکی هانبدات بو‌ پابه‌ندبوون به‌ ئایینی خواوه، به‌باوه‌ره‌یتان و کرده‌وه‌ی چاک و بانگه‌واز کردن بۆلای خوا و ئارامگرتن له‌سه‌ر نه‌وانه، مه‌به‌ستی نه‌وه‌ نیه‌ که‌ نه‌م سورته‌ به‌سه‌ بو‌ خه‌لکی له‌ هه‌موو شه‌ریعه‌تدا.

که‌ ده‌فه‌رمو‌یت: (نه‌گه‌ر خوا هیج به‌لگه‌یه‌کی بیجگه‌ له‌م سورته‌ نه‌ناردایه‌ بو‌به‌نده‌کانی نه‌وا به‌سیان بوو) چونکه‌ مرو‌فی ژیری چاو‌کراوه‌ نه‌گه‌ر نه‌م سورته‌ی بیست یان خو‌یندیه‌وه‌ حه‌تمه‌ن ده‌بی هه‌ول‌ی خو‌قوتار کردن بدات له‌وه‌ی زیانمه‌ند و سه‌رگه‌ردان بی‌ت، نه‌ویش به‌وه‌ی نه‌م چوار سیفه‌ته‌ له‌خو‌یدا به‌یته‌دی:

باوه‌ره‌یتان، کرده‌وه‌ی چاک، ئامو‌ژگاری کردن ده‌رباره‌ی ئایینی راست، ئامو‌ژگاری کردن به‌ ئارامگرتن.

وقال البخاري رحمه الله ^(۱۸): « بَابُ الْعِلْمِ قَبْلَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ »، والدليل قوله تعالى: ﴿ فَاعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْيِكَ ﴾ (سورة محمد: ۱۹). فبدأ بالعلم قبل القول والعمل ^(۱۹).

بوخاریش - رحمه‌تی خوای لی بیت - ده‌فهرمویت: « بَابُ الْعِلْمِ قَبْلَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ » واته: (باسی زانین پیش ووته و کرده‌وه). به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿ فَاعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْيِكَ ﴾ واته: (بزانه که هیچ به‌ستر اویت نیه بیجگه له خوا، وه داوای لیخو‌شبوون بو گونا‌هه کانت بکه). به زانین ده‌ستی پیکردوه پیش ووته و کرده‌وه.

(۱۸) بوخاری: باوکی عه‌بدوللا، موحه‌مه‌د کوری ئیسماعیل کوری ئیبراهیم کوری موغه‌یره‌ی بوخارییه، له شه‌والی سالی سه‌د و نه‌وه‌د و چوار له بوخارا له‌دایک بووه و به‌هه‌تیوی له‌باوه‌شی دایکیدا پنگه‌یشتوه.

له (خهرته‌نک) که شارو‌چکه‌یه‌که دوو فهرسه‌خ له سه‌مه‌رقه‌نده‌وه دووره شه‌وی جه‌زنی قوربانی سالی دوو سه‌د و په‌نج و شش (په‌حه‌تی خوای لی بیت) کوچی دوابی کردوه.

(۱۹) بوخاری (په‌حه‌تی خوای لی بیت) به‌م نایه‌ته به‌لگه‌ی له‌سه‌ر پیوستی ده‌ست‌پیکردن به‌زانست پیش ووته و کرده‌وه هیناوه‌ته‌وه، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی فهرمووده‌یه، نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که‌مرؤف په‌که‌نجار ده‌بی بزانی ئنجا دووه‌نجار ئه‌نجامی بدات.

هه‌روه‌ها به‌لگه‌یه‌کی ژیری تیوری (عقلي نظري) یش هه‌یه نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که زانین پیش ووته و کرده‌وه‌یه، چونکه ووته یاخود کرده‌وه راست و هه‌رگیرا و نابی تا‌کو به

بئی شهریهت نه بیّت، مرۆفیش ناتوانی بزانیت کرده وه که ی به بئی شهریهته به زانیاری نه بیّت، به لام چهند شتیک هدی به مرۆف به (فطرة) ی خوی دهیزانیت وهك زانیی نه وه ی که خوا هدر یهك خوا وهنده، چونکه نه مه بهنده ی له سه ر پساوه، له بهر نه وه پیوستی به ماندوو بوونیکی زۆر نی به بو فیروونی، به لام مه سه له هنده کی (جزئی به) به بلا وه کان پیوستیان به فیروون و به خه رجدانی هه وه کان هدی به.

* * *

اعلم رحمك الله أنه يجب على كل مسلم ومسلمة تعلم ثلاث هذه المسائل والعمل بهن، الاولى: أن الله خلقنا^(۲۰).

رحمه‌تی خوات لی بی بزانه که‌وا فی‌ربوونی نه‌م سیّ مه‌سه‌له‌یه و کرده‌وه
 بیکردنیان له‌سه‌ر هه‌موو پیاو و ئافره‌تیکی موسلمان پیویسته. یه‌که‌م: بزانه
 که‌ خوا دروستی کردووین.

(۲۰) به‌لگه‌ی نه‌وه‌ش که‌ خوا دروستی کردوین شهرع و عه‌قله‌:

● به‌لگه‌ی شهرعیش زۆرن، له‌وانه:

خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ﴾ (الانعام: ۲). واته: (نه‌و خوایه‌یه که‌ له‌قور دروستی کردوون و
 پاشان ساتیکی بریار داوه - بوّ مردن - وه ساتیکی ناوبراوش لای خو‌یه‌تی - بوّ
 زیندو بوونه‌وه - پاشان ئیوه هه‌ر گومان‌تان هه‌یه له‌زیندو کرانه‌وه).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ﴾ (الاعراف: ۱۱)، واته: (به‌راستی ئیمه
 دروستمان کردون پاشان شیوه‌مان کیشاون).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ﴾ (الحجر: ۱۵)، واته: (بیگومان ئیمه مروّفمان له‌ قورپکی ووشکه‌وه‌بووی زرنگاوه دروست
 کردوه، له‌ قورپکی ره‌شی گۆراو).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ﴾ (الروم: ۲۶)، واته: (له‌ نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتی خوا نه‌وه‌یه که‌ له‌خۆل دروستی کردون، پاشان
 ئیوه په‌ره‌تان سه‌ندوه و بوونه‌ته ئاده‌میزاد و بلاو بوونه‌ته‌وه).

یان ده‌فهرمویت: ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ﴾ (الرحمن: ۱۴)،
واته: (مرۆڤی له‌قورپی ووشکه‌وه‌بووی زرنگاوه‌ی وه‌ک قورپی سووره‌وه‌کراو دروست
کردوه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (الزمر: ۶۲)، واته: (خوا کردگاری
همموو شتیکه).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ (الصفات: ۹۶)، واته: (خوا ئیوه‌ش و
نموکرده‌وانه‌شی دروست کردوه که ده‌یکه‌ن).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاریات: ۵۶)، واته: (من
جنۆکه و ئاده‌میزادم بۆ هیچ سه‌رئه‌نجامیتک دروست نه‌کردوه، ته‌نها ئه‌وه نه‌بیته
بهنه‌دایه‌تیم بۆ بکه‌ن). ئه‌مانه و چه‌نده‌ها ئایه‌تی تریش.

● هه‌روه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا دروستی کردوین، له‌و ئایه‌ته‌دا
ناماژه‌ی بۆ‌کراوه که خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمْ
الْخَالِقُونَ﴾ (الطور: ۳۵)، واته: (ئایا له‌هیچه‌وه دروستکراون؟ یان خۆیان
دروستکه‌رن؟).

مرۆڤ خۆی دروست نه‌کردوه چونکه له‌پیش بوونیدا نه‌بوونه و نه‌بوونیش شت
نه، وه ئه‌وه‌ی شت نه‌بی هیچیش به‌دی ناهیتیت، هه‌روه‌ها نه‌باوکی دروستی کردوه‌و
نه‌دایکی و نه‌که‌سی تر له‌خه‌لکی، و نه‌له‌خۆیه‌وه به‌پیکه‌وت، به‌بی به‌دیته‌یه‌ر به‌دی
هاتوه، له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌موو به‌دیته‌یه‌راوێک حه‌مه‌ن ده‌بی به‌دیته‌یه‌ریکی هه‌بیت، وه
له‌به‌رئه‌وه‌ی بوونی ئه‌م دروستکراوانه له‌سه‌ر ئه‌م پڕۆیمه جوانکارییه و ئه‌م ته‌رزه
تیکه‌هلکیشه، به‌ته‌واوی رۆی له‌وه ده‌گریته که به‌پیکه‌وت به‌دیته‌یه‌ن، چونکه ئه‌و شته‌ی
به‌پیکه‌وت به‌دیته‌یه‌ن، وه له‌به‌ره‌تی بوونیدا له‌سه‌ر پڕۆیمیتک نه‌بووی ئیتر چۆن له‌حاله‌تی
مانه‌وه و په‌ره‌سه‌ندنیدا رۆیکوێک ده‌بیته؟ له‌مه‌وه ده‌رده‌که‌ویت که کردگار به‌ته‌نها هه‌ر
ئهو خوایه‌یه‌و هیچ کردگار و فه‌رمانه‌ویه‌ک نه‌یه بیجگه له‌خوا، خوای گه‌وره

ده‌فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (تایا دروستکردن و فرمانکردن بۆ خوا ناگه‌ریته‌وه؟).

نه‌شزانراوه که هیچ که‌سیک له خه‌لکی نکولتی په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای به‌رز و بی‌هاوتای کردبیت مه‌گهر له پرووی خو‌به‌زل زانینه‌وه، هه‌روه‌ک له‌فیرعه‌ون پروویداوه.

کاتیک (جُبیری کورپی مُطْعِم) گوئی لیسوو یغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سوره‌تی (الطور) ده‌خوینده‌وه و گه‌یشته‌ نه‌و نایه‌ته‌ی خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ * أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ * أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَتِ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَفُونَ﴾ (الطور: ۳۵-۳۷)، واته: (تایا له‌هیچه‌وه دروستکراون؟ یان خو‌یان دروستکه‌رن؟ یان ناسمانه‌کان و زه‌وییان دروست کردوه؟ به‌لکو خوا ناناسن و بی‌اوه‌رن!! یان گه‌نجینه‌ی په‌روه‌ردگاریان له‌لایه؟ یان هه‌ر نه‌وان زāl و ده‌سه‌لاتدارن؟).

(جُبیر) له‌و رۆژه‌دا بته‌هرست بوو، ده‌فهرمویت: «كَادَ قَلْبِي أَنْ يَطِيرَ، وَذَلِكَ أَوَّلَ مَا وَقَرَ الْإِيمَانُ فِي قَلْبِي» (رواه البخاري)، واته: (خه‌ریک بوو دَلَم ده‌فری - مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه ده‌ستی به‌لیدان کرد - و نه‌وه‌یه که‌م جار بوو باوه‌ر له‌دَلَمدا جیگیر بوو).

و رزقنا (۲۱)

پوښی داوین

(۲۱) بهلگه کانی نهم مهسه له به له قورنات و سوننه و عه قلدا زورن:

● بهلگه قورنات نه وه به خوی گه وړه ده فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينِ﴾ (الذاریات: ۵۸)، واته: (نهو خوی به هر خوی پوښه وړه و خاوه نه هیزی پته وه).

یان ده فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ﴾ (سبا: ۳۴)، واته: (نهی محمد ﷺ بلای: کئی له ناسمانه کان و زه و به وه پوښتان ده دات؟ بلای: خوا).

هه وړه ده فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ﴾ (یونس: ۳۱)، واته: بلای: کئی له ناسمان و زه و به وه پوښتان ده دات؟ یان کیه یست و بیننه کانی به دهسته و خاوه نیانه؟ یا خود کیه زیندو له مردو ده خاته وه و مردوش له زیندو ده خاته وه؟ وه کیه کاروبار هه لده سووړتی؟ نهوا ده لاین: خوی به).
نایه تی تریش لهم باره به وه زورن.

● هه وړه بهلگه له سوننه تدا زورن، له وانه: پیغمبر ﷺ ده باره ی کور به له ده فهرمویت: «يُبْعَثُ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيُؤْمَرُ بِكُتُبِ أَرْبَعٍ كَلِمَاتٍ: عَمَلِهِ وَرِزْقِهِ وَأَجَلِهِ وَشَقِيٍّ أَوْ سَعِيدٍ» (رواه البخاري و مسلم)، واته: (فرشته بهک بولای په وانه ده کړیت و فهرمانی به نوو سینی چوار و وشه پده کړیت: به نوو سینی پوښی و ساتی مردنی و کرده وه و سر گه رانه یان به خته وه وه).

● هه‌روه‌ها به‌لگه‌ی عه‌قلی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا رۆزی داوین ئه‌مه‌یه: چونکه له‌سه‌ر خواردن و خواردنه‌وه نه‌بێت ناژین و خواردن و خواردنه‌وه‌ش خوای گه‌وره دروستی کردوه، وه‌ك ده‌فه‌رمویت: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ * أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ * لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ * إِنَّا لَمَغْرُمُونَ * بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ * أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ * أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ * لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾ (الواقعة: ۶۳-۷۰)، واته: (ئایا سه‌رنجتان داوه‌ته ئه‌وه‌ی ده‌یکێلن و ته‌ماشاتان کردوه؟ ئایا ئیوه ده‌پروینن یان ئیمه ده‌یان‌پروینن و دروستیان ده‌که‌ین؟ گهر بمانویستایه ده‌مانکرده گهر و تۆز و به‌ دیاریه‌وه واقتان و پرده‌ما و ده‌تانووت: ئیمه مال و پیرانین! به‌لکو ئیمه له‌ کشتو‌کاله‌که‌مان ناو‌می‌دین!! ئایا ئه‌و ئاو‌ه‌تان بینوه که ده‌بخۆنه‌وه؟ ئایا ئیوه له‌ گه‌واله هه‌وره‌کانه‌وه باراندووتانه یان ئیمه ده‌بیارینن؟ گهر بمانویستایه ده‌مانکرده سوپراوی تال، ئه‌وه بۆ سوپاس گوزاری خوا ناکه‌ن؟).

لهم ئایه‌تانه‌دا ئه‌وه پروون ده‌بیت‌ه‌وه که رۆزیمان - به‌خواردن و خواردنه‌وه‌وه له لایه‌ن خوای گه‌وره‌وه‌یه.

ولم يتركنا هملًا^(۲۲) بل أرسل إلينا رسولًا^(۲۳)

به‌فه‌رامۆش‌کراوی وازی لینه‌هیناوین، به‌لکو پیغه‌مبه‌ریکی بۆ ره‌وانه
کردووین

(۲۲) ئەمە ئەو واقعیەیه که به‌لگهی شهرعی و عقلی ده‌یسه‌لین:

❖ به‌لگهی شهرعی و هه‌ك ئەوهی خوای گه‌وره‌ده‌فرمۆت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ * فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾ (المؤمنین: ۱۱۵-۱۱۶)، واته: (ئایا واتان زانیوه که به‌یه‌ووده و یه‌و دروستمان کردون و ئیوه ناگه‌رینه‌وه بۆ لامان؟ به‌رز و پیروزی بۆ خوای پادشای حق که بیجگه‌ئەو خویاه هیچ په‌ستراویکی تر نه‌).

هه‌روه‌ها ده‌فرمۆت: ﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى * أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَى * ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّى * فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى * أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى﴾ (القيامة: ۳۶-۴۰)، واته: (ئایا مړوښ — وا ده‌زانى به‌موانته و بى لپرسینه‌وه وازی لى ده‌هینریت؟ ئایا تنوکیك تۆو — مه‌نى — نه‌بووه و تکه‌وته ناو ره‌حه‌مه‌وه؟ پاشان بووه به‌پارچه‌یه‌ك خوین و خوا دروستی کردووه و پێك و پێکی کردووه و جووته‌ی نیر و می لێوه به‌دی هیناوه؟ ئایا ئەو خویاه توانای نه‌ که مردووه‌کان زیندو بکاته‌وه؟).

❖ هه‌روه‌ها به‌لگهی عقلیش ئەوه‌یه: له‌به‌رئه‌وه‌ی بوونی ئەم ئاده‌میزاده بۆ ئەوه‌ی بژی، ئنجا هه‌ك چۆن ئازەل راده‌بویری ئەمیش رابویریت، پاشان بمیریت — به‌بێ ئەوه‌ی زیندو بکریته‌وه بۆ لپرسینه‌وه و پاداشت—، فرمانیکه شایسته‌ی حیکمه‌تی خوای گه‌وره‌یه، به‌لکو گالته‌یه‌کی ڕوته و له‌خوای گه‌وره‌ناوه‌شیته‌وه ئەم دروستکراوه دروست

بکات و پیغمبه‌ری بۆ ره‌وانه بکات و خویتی نه‌یاران و سه‌رپیچیکه‌رانی پیغمبه‌رانمان (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) بۆ ره‌وا بکات، پاشان نه‌جنامه‌که‌ی هیچ ده‌ربجیّت، نه‌مه سه‌بارت به‌حیکمه‌تی خوای کاربه‌جی مه‌حاله.

(۲۳) واته: خوای گه‌وره پیغمبه‌ریکی بۆ ئیمه‌ی ئاپۆره‌ی نه‌م ئوممه‌ته ره‌وانه کردوو، ئوممه‌تی محمد ﷺ، ئایه‌ته‌کانی په‌روه‌ردگارمان به‌سه‌ردا ده‌خویتیته‌وه و خاویتمان ده‌کاته‌وه و فیری قورئان و سونه‌تمان ده‌کات، هه‌روه‌ک پیغمبه‌ر بۆ نه‌وانه‌ی پشوو ره‌وانه‌کراوه، په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر: ۲۴)، واته: (هیچ ئوممه‌تێک نه‌یه که پیغمبه‌ریکی ترسیته‌ری تیدا هه‌ل نه‌بۆتیرا بیّت).

وه حه‌قنه‌ ده‌بی خوا پیغمبه‌ران بۆ خه‌لکی ره‌وانه بکات هه‌تا به‌لگه‌یان له‌سه‌ر ساغ بیته‌وه به‌و جوۆره‌ی په‌روه‌ردگار بیّ خوشه و بیّ رازییه‌ خواپه‌رستن، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا * وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا * رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (النساء: ۱۶۳-۱۶۵)، واته: (ئیمه‌ سروش و نیگامان بۆ تو کردوو هه‌روه‌ک سروشمان بۆ نوح و پیغمبه‌رانی پاش نه‌و کردوو، هه‌روه‌ها سروشمان بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسه‌اق و یه‌عقوب و هه‌جه‌کانی یه‌عقوب و عیسا و ئیوب و یونس و هارون و سوله‌یمان کردوو و زه‌بوریشمان بۆ داود ناردوو، وه پیغمبه‌رانی‌ک له‌پیشدا به‌سه‌ره‌اتیانمان بۆ گێڕاویته‌وه و پیغمبه‌رانی‌کیش هه‌بوون که به‌سه‌ره‌اتیانمان بۆ نه‌گێڕاویته‌وه و خوا به‌قسه‌کردن قسه‌ی له‌گه‌ل موسادا کردوه، نه‌وانه پیغمبه‌رانی‌ک بوون که مژده‌ده‌ر و ترسیته‌ر بوون، بۆ نه‌وه‌ی خه‌لکی پاش هاتی پیغمبه‌ران بیانویان له‌لای خوا نه‌بیّت، هه‌ر خواپه‌ که به‌ ده‌سه‌لات و کاربه‌جیه‌).

ناتوانین به‌وجۆره‌ی خوای گه‌وره‌ پئی پازیه‌ خوا په‌رستی بکه‌ین له‌ پئی
 پیغه‌مبه‌رانه‌وه‌ نه‌بی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌وان که‌بۆیان
 روونکردووینه‌ته‌وه‌ خوا چی پیخۆشه‌ و به‌چی پازیه‌ و چی له‌خوای گه‌وره‌مان نزیک
 ده‌خاته‌وه‌.

به‌م پئی له‌کاربه‌جیی خواوه‌یه‌ که‌پیغه‌مبه‌رانی بۆلای خه‌لکی ره‌وانه‌ کردوه‌،
 مژده‌ده‌ر و ترسینه‌رن.

به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه‌ که‌خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ
 كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا * فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيَالًا﴾ (المزمل:
 ۱۵-۱۶)، واته‌: (ئیمه‌ پیغه‌مبه‌ریکمان بۆ ره‌وانه‌ کردوون که‌چاودێره‌ به‌سه‌رتانه‌وه‌،
 هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌رمان بۆلای فیره‌هون ره‌وانه‌ کرد، ئنجا فیره‌هون سه‌رپنجی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی
 کرد، ئیمه‌ش تووشی تیاچوونمان کرد، تیاچوونیک‌ی سه‌خت).

فمن أطاعه دخل الجنة ^(۲۴) ومن عصاه دخل النار ^(۲۵) والدليل قوله تعالى:
﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا * فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴾ (المزمل: ۱۵-۱۶).

ئنجنا هه‌رکەس گوێڕایە‌تی بکات دە‌چێتە بە‌هه‌شته‌وه، وه هه‌رکەس
سه‌رینجی بکات دە‌چێتە ئاگره‌وه، به‌لگه‌ش ئه‌وه‌یه که خوای گه‌وره
ده‌فه‌رمویت: ﴿ إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا *
فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴾، واته: (ئێمه پیغه‌مبه‌ریکمان بو
په‌وانه‌کردون که چاودێره به‌سه‌رتانه‌وه، هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌رمان بو‌لای
فیرعه‌ون په‌وانه‌کرد، ئنجنا فیرعه‌ون سه‌رینجی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی کرد،
ئێمه‌ش تووشی تیاچوونمان کرد، به‌تیاچوونیکێ سه‌خت).

(۲۴) ئه‌مه مافیکه له‌و ئایه‌ته ده‌فامرێته‌وه که خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَطِيعُوا
اللّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ، وَاسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴾ (آل عمران: ۱۳۲-۱۳۳)، واته: (گوێڕایه‌تی خولای
پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی بکه‌ن به‌لکو - له‌لایه‌ن خواوه - په‌هه‌شتێک که پانتاییه‌که‌ی به‌قه‌د ئاسمانه‌کان و
لێخۆشبوون له‌په‌روه‌ردگارتانه‌وه و بو‌ به‌هه‌شتیک که پانتاییه‌که‌ی به‌قه‌د ئاسمانه‌کان و
زه‌وییه، ئاماده‌کراوه بو‌ ئه‌وانه‌ی پارێزکارن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ (النساء: ۱۳)، واته: (هه‌رکەس گوێڕایه‌تی خوا و
پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بکات خوا ده‌یخاته به‌هه‌شتایکه‌وه که چه‌ندین روبرار به‌ژێریاندا
ده‌پۆن و به‌نه‌مری و هه‌تا هه‌تایی تێاندا ده‌می‌ننه‌وه، ئا ئه‌وه سه‌رکه‌وتنی مه‌زنه‌).

ههروهه له وئاتهوه که پهروهه دگار ده فهرمویت: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ﴾
وَيَتَّقْهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ (النور: ۵۲)، واته: (ههه کس گوپراهلی خوا و
پتغه مبهه که ی ﷺ بکات و له خوا ی مه زن بترسی و خوی له سزادانی پپاریزی، نهوا نهو
جوړه که سانه سهر فراز و براوه ن).

وه له نایه تی: ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
وَالصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا﴾ (النساء: ۶۹)، واته: (ههه کس
گوپراهلی خوا و پتغه مبهه ﷺ بکات، نا نهوا نه له گهل نهو که سانه ن که خوا بهه ره ی
بمسهر دا رشتون، له پتغه مبهه ران و راستگو زیان و شهیدان و پپاوچا کان، نهوانه ش
چاکترین هاوه لن).

یان ده فهرمویت ﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ (الأحزاب: ۷۱)،
واته: (ههه کس گوپراهلی خوا و پتغه مبهه که ی ﷺ بکات نهوه براوه یه و
سهر که و تینکی مه زنی به ده سته ی ناوه). نایه تی تریش لهم باره یه وه زوره.

به لگه یه کی تریش نهو فهرمووده یه که پتغه مبهه ﷺ ده فهرمویت: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ
عَصَانِي فَقَدْ أَبَى» (رواه البخاري)، واته: (هه موو نومه تی من ده چنه بهه شته وه بیتجگه
له وه ی نایه وی، ووتیان کی نایه وی نه ی پتغه مبهه ی خوا؟ فهرمووی: (نهوه ی گوپراهلی م
بکات ده چیته بهه شته وه و نهوه ی سهر پیچیم بکات ده چیته ناگروه).

(۲۵) ههروهه ها نهه ش مافیکه لهو نایه ته وه ده فامریته وه که خوا ی گه وه
ده فهرمویت: ﴿وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ
مُهِينٌ﴾ (النساء: ۱۴)، واته: (ههه کس سهر پیچی خوا و پتغه مبهه که ی ﷺ بکات و
سنوره کانی خوا بشکینیت ده یخاته ناگریکه وه که بهه می شه ی تیدا ده می تته وه و
سزای رسوا که ری پنده بریت).

یان ده‌فرمویت ﴿وَمَنْ يَغْصِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا﴾ (الأحزاب: ٣٦)،
واته: (هه‌رکس سه‌ریچی خوا و پیغمبره‌که‌ی ﷺ بکات نه‌وه به‌گومرایه‌کی ناشکرا
گومرا بووه).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَمَنْ يَغْصِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا﴾ (الجن: ٢٣)، واته: (هه‌رکس سه‌ریچی خوا و پیغمبره‌که‌ی ﷺ بکات نه‌وه
ناگری دۆزه‌خی پی‌ده‌بریت و به‌نهمری و هه‌تا هه‌تایی ده‌می‌نیه‌وه.
وه له‌و فرموده‌ی پیشووه‌وه که‌پیغمبر ﷺ فرموی: « وَمَنْ عَصَانِي دَخَلَ النَّارَ »،
واته: (نه‌وه‌ی سه‌ریچیم بکات ده‌چیه‌ ناگروه‌وه).

والثانية: (۲۶) أن الله لا يرضى أن يشرك معه أحد في عبادته لا ملك مقرب، ولا نبي مرسل، والدليل قوله تعالى: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸).

مه‌سه‌له‌ی دووهم: نه‌وه‌یه خوا رازی نابیت هیچ که‌س بکریته هاوبه‌شی له‌په‌رستیدا، نه‌فریشته‌ی نزیك و نه‌پیغه‌مبه‌ری په‌وانه‌کراو، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه که‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾، واته: مزگه‌وته‌کان خانه‌ی په‌رستنی خودان، له‌گه‌ل خوا‌دا که‌سی تر مه‌په‌رستن و نینی مه‌پارینه‌وه).

(۲۶) واته: مه‌سه‌له‌ی دووهم له‌و مه‌سه‌لانه‌ی پیوسته له‌سهرمان بیان‌زاین نه‌وه‌یه که‌ خوای به‌رز و بی‌هاوتا رازی نابی که‌س له‌گه‌لیدا بکریته هاوبه‌ش له‌په‌رستیدا. به‌لکو هر ته‌نها خوی شایسته‌ی په‌رسته، به‌لگه‌که‌شی نه‌و نایه‌ته‌یه دانه‌ر (په‌جه‌تی خوای لی‌ نیت) باسی کردووه که‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸). خوای گه‌وره پیگری له‌وه کردووه که‌ مروف له‌گه‌ل خوا‌دا نه‌که‌سی تر بی‌پارینه‌وه.

خوا ری له‌هیچ شتیک ناگریت بی‌جگه له‌وه‌ی خوی ﷻ پی رازی نه‌ییت. وه‌ك ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ نَكُم﴾ (الزمر: ۷)، واته: (نه‌گه‌ر نیوه بی پروا بن نه‌وا خوا هیچ پیوستی به‌نیوه‌ نیه و نیتان بیتیا‌زه، وه به بی پروایی به‌نده‌کانی رازی نابیت و نه‌گه‌ر سوپاس‌گوزاری بکه‌ن نیتان رازی ده‌ییت).

وه په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾ (التوبة: ۹)، واته: (نه‌گهر لی‌شیان رازی بن ئەوا خوا له‌کو‌مه‌لی لاری و سهر‌کمش رازی نابیّت).

خوا ﷺ به‌بی‌اوهری و هاو‌ه‌لدانان رازی نابیّت، به‌لکو پی‌غه‌مبه‌رانی په‌وانه‌کردووه و کتیه‌کانی بو‌به‌ره‌نگار‌بوونه‌وه‌ی بی‌اوهری و هاو‌به‌شدانان و زالبوون به‌سهر‌یاندا ناردووه.

خوای‌گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾ (الأنفال: ۳۹)، واته: (جه‌نگیان له‌گه‌لدا بکه‌ن تا‌کو فیتنه - واته بی‌باوهری و هاو‌به‌شدانان - نه‌می‌نی و بلاو نه‌بی و دینداری و ملکه‌چی ته‌واو بو‌خوا بیّت).

نه‌گهر خوا به‌بی‌اوهری و هاو‌به‌شدانان رازی نه‌بی، ئەوا پی‌ویسته له‌سهر باوهر‌داریش پیان رازی نه‌بیّت، له‌به‌ره‌ئوه‌ی باوهر‌دار په‌زامه‌ندی و تووره‌بوونی به‌بی په‌زامه‌ندی و تووره‌بوونی خوا، به‌شتیک تووره‌ده‌بی که‌خوا پی تووره‌ده‌بیّت، وه به‌شتیک رازی ده‌بی که‌خوا پی رازی ده‌بیّت، هه‌روه‌ها نه‌گهر خوا به‌بی‌اوهری و هاو‌به‌شدانان رازی نه‌بی، ئەوا شایسته‌ی باوهر‌داریش نه‌که پیان رازی بیّت.

هاو‌به‌شدانان سهر‌نه‌نجامی تر‌سناکه، چونکه خوای‌گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (خوا له‌وه خوش نابی که‌هاو‌به‌شی بو‌دابریت، به‌لام پی‌جکه له‌وه له‌هر شتیکی تر خوش ده‌بی بو‌هر که‌سیتک خو‌ی بیه‌ویت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (ئه‌و‌که‌سه‌ی هاو‌به‌ش بو‌خوا دابنیت ئەوه خوا به‌هه‌شتی لی‌حه‌رام‌کردووه و جی‌گه‌ی حه‌وانه‌وه‌ی ئا‌گره و سته‌مکاران ه‌یج پشتیوانیکیان نه‌سهر‌یان بخات).

پێغه‌مبەریش ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: « مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَقِيَهِ يُشْرِكُ بِهِ دَخَلَ النَّارَ » (رواه البخاري و مسلم) واته: (هه‌ر‌ک‌ه‌س ب‌گه‌ر‌پ‌ته‌وه لای خوا و هه‌ج شتیکی نه‌کرد‌ییته هاو‌به‌شی ده‌چ‌پ‌ته به‌ه‌شته‌وه، وه هه‌ر‌ک‌ه‌س‌پ‌ش ب‌گه‌ر‌پ‌ته‌وه لای خوا و هه‌ر شتیکی کرد‌ییته هاو‌به‌شی ده‌چ‌پ‌ته نا‌گ‌ره‌وه).

* * *

والثالثة: (۲۷) أن من أطاع الرسول و وحّد الله لا يجوز له موالة من حاد الله ورسوله ولو كان أقرب قريب، والدليل قوله تعالى: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (المجادلة: ۲۲).

سینه‌م: هه‌ر که‌س گوێپایه‌نی بپه‌مه‌به‌ر بکات و خوا به‌ته‌نها بناسیت، بو‌ی دروست نیه دۆستایه‌تی که‌سیک بکات که‌دوژمنایه‌تی خوا و په‌مه‌به‌ره‌که‌ی بکات، که‌رچی نزیکترین خزمیشی بیت، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه‌ خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾، واته: (خه‌لکانیکت ده‌ست ناکه‌وی که‌باوه‌ریان به‌خوا و به‌پوژی دوا‌یی هه‌بیت له‌گه‌ل نه‌و باوه‌پداریه‌دا دۆستایه‌تی نه‌وانه بکه‌ن که‌ دوژمنایه‌تی خوا و په‌مه‌به‌ره‌که‌ی ښه‌که‌ن، نه‌که‌رچی نه‌وانه باوکیشیان بن، یان کوپ و برا و خزم و هو‌زیشیان بن، نه‌وانه خوا بر‌وای له‌دلیاندا نووسیوه و به‌پشتیوانییه‌ک له‌لایه‌ن خ‌ویه‌وه پشتیوانی لی‌کردوون و ده‌یانخاته به‌هه‌شتانیکه‌وه که‌چه‌ندین پووبار به‌ژیریاندا ده‌پوات، به‌نه‌مری تی‌یاندا ده‌می‌ننه‌وه، خوا لی‌یان پازی بووه و نه‌وانیش به‌به‌شی نه‌و پازی بوون، نه‌وانه ده‌سته‌ی خوان، بزانه‌ن که‌ هه‌ر ده‌سته‌ی خوا سه‌رفراز و براوه‌ن).

(۲۷) واته: مهسهلهى ستههم لهوانهى پتويسته لهسهرمان بيانزانين دوستايهتى و خو بهريکردنه، واته: (الولاء والبراء) ه.

دوستايهتى و خو بهريکردن بنچينهيهكى مهزنهه دهقى زورى لهبارهوه هاتوره، وهك خواى گهوره دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا﴾ (آل عمران: ۱۱۸)، واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه دهستهيهكى جيا لهخوتان مهكهن بهدوست كهدرتغى له دهست ليوهشانلدندان ناكهن).

يان دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَغْضُهُمْ أَوْلِيَاءَ بَغْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ (المائدة: ۵۱)، واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه جولهكه و ديانهكان مهكهن بهدوستى خوتان، نهوانه ههنديكيان دوستى ههنديكى تريانن، وه ههركس لهئيوه بيانكاته دوستى خوى نموا نهويش لهوانه، بهراستى خوا رينمايى گهليك ناكات كه ستهمكارن).

ههروهه خواى كاربهجى دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنُتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (المائدة: ۵۷) واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه، نهوانه مهكهن بهدوستى خوتان كه نايينهكهتانيان بهگالتهو يارى گرتوه، لهوانهى پيش ئيوه كهپهياميان بو هاتوره و نهوانهش كهبيباوهرن، خوتان له سزاي خوا بپاريزن نه گهر ئيوه باوهردارن).

يان دهفهرمويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنْ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ * قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ (التوبة: ۲۳-۲۴)، واته: (تهى نهوانهى باوهرتان هيناوه باوان و برايانتان مهكهن بهدوست و پشتيوان نه گهر بيباوهرييان بهسهر باوهردا ههلبزارد،

هەر که سیش له ئیوه بیانکاته دۆست ئهوه لهوانهیه که سهتمکارن، ئه‌ی محمد ﷺ بلی: ئه‌گهر باوانتان و پۆله‌کانتان و براکانتان و هاوسهره‌کانتان و هۆزه‌کانتان و ئه‌و داراییانه‌ی به‌دهستان هێاون و بازرگانیه‌ک که ده‌ترسن پرمیتی نه‌می‌یت و ئه‌و مه‌نزڵگانه‌تان که پێیان دلخۆشن، خۆشه‌ویست ترن لاتان له‌خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ و جیهادکردن له‌پێناویدا چاره‌پێ بن تاکو خوا فرمان و سزای خۆیتان بۆ دینی، خواش پێنمایی ئه‌و خه‌لکانه‌ ناکات که سه‌رکه‌ش و لاپێن).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ...﴾ (الممتحنة: ۴)، واته: (به‌راستی سه‌رمه‌شقی چاک بۆ ئیوه له‌ئیه‌راهم و ئه‌وانه‌دا ده‌ییریته‌وه که له‌گه‌لیدا بوون، کاتێک به‌گه‌له‌که‌یان ووت: ئیمه به‌رین له‌ئیوه و له‌وانه‌ی که پێجگه له‌خوا ده‌یانپهرستن، بپروا بووین پێتان، وه له‌نیوانی ئیمه و ئیوه‌دا دوژمنایه‌تی و رقه‌به‌رایه‌تی بۆ هه‌تا هه‌تایه‌ ده‌رکه‌وتوووه و ده‌ستی پێکردوووه، تاکو بروا به‌خوای تاکو ته‌نها دین).

وه له‌به‌رئه‌وه‌ی دۆستایه‌تیکردنی که‌سی که‌دزایه‌تی خوا ده‌کات و خۆگۆن‌جان‌دن له‌گه‌لیدا به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌رچی له‌دلی مرۆف‌دایه‌ له‌باوه‌پوون به‌خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی لاوازه، چونکه ژیرانه‌ نه‌ مرۆف‌ شتیکی خۆشبوێ که‌دوژمنی خۆشه‌ویسته‌که‌ی ییت.

دۆستایه‌تیکردنی بیاوه‌ران به‌وه‌ ده‌بی سه‌ریان بخه‌یت و له‌سه‌ر ئه‌و بیاوه‌ری و گوم‌رایه‌ی گرتوویانه‌ته‌ به‌ر یارمه‌تیان بده‌یت، خۆشو‌یستیشیان به‌وه‌ ده‌بی ئه‌و هۆکارانه‌ نه‌جام بده‌یت که ده‌بێته‌ مایه‌ی به‌ده‌سته‌پێانی خۆشه‌ویستیان، هه‌رکه‌سیک وابی ده‌بینی هه‌ول ده‌دات خۆشه‌ویستیان بۆ ده‌رپێت، واته ده‌یه‌وی له‌هه‌موو رێگه‌یه‌که‌وه خۆشه‌ویستیان مسۆگه‌ر بکات، بێگومان ئه‌وه پێچه‌وانه‌ی هه‌موو باوه‌ر

يا خود ته واريه تي باوهره، نجا نهوهي پويست بيت له سر باوهردار نهويه دوزمنايه تي
 كه سيك بكات كه دوزمنايه تي خوا و پښه مبره كه ي ښه ده كات نه گهرجي نزيك ترين
 خرميش بيت ليښه و رقه به رايه تي بكات و لي دوزر بكهوښه، به لام نه مهش ريگه له
 ناموزگار ي كردن و بانگ كردني بو ناييني راستي خوا ناگريټ.

* * *

إعلم^(٢٨) أرشدك الله^(٢٩) لطاعته^(٣٠) أن الحنيفية^(٣١) ملة^(٣٢) إبراهيم^(٣٣) أن
تعبد الله وحده^(٣٤) مخلصا له الدين^(٣٥)

بزانه - خوا رښښاندهرت بئ بو گوږاږايه ليکړدنی خوږی - کهوا ټایینی پات و
بیگهرد، واته رښازی ئیبراهیم، نهو په که به نه نهها خوابه رستی و به نیاز پاکي
ملکه چی بو ده رږی و سه ری بو دانه وینیت.

(٢٨) پيشتر قسه له سهر زانين كړا، ليرهدا پيوست به دووباره بوونه وه ناكات.

(٢٩) (الرشد) واته: دامه زراوى له سهر رپنګه ى راست.

(٣٠) (الطاعة) واته: خوگونجانندن له گډل ويستى خوا و پيغمبردا ﷺ،

له نه نجامداني فرمانپيکراو و وازهيتان له قهدهغه كراوه كانياندا.

(٣١) حنيفيت: نهو رښازهى كه له هاو به شدانان لايداو و له سهر نیاز پاكي

بوخواى گه وړه دامه زراوه.

(٣٢) واته نهو رښاز و ټاينه ى له سهر ى ده رويشت ﷺ.

(٣٣) ئيبراهيم خوشه ويستى خواى به خشنده په، وهك ده فرمانويت: ﴿وَاتَّخَذَ اللَّهُ

إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾ (النساء: ١٢٥) واته: (خوا ئيبراهيمى به دوست و خوشه ويستى

هه لږارد) كه باوكى پيغمبرانه و له زور شونډا باسى بهرنامه كه ى كراوه بو نه وه ى

چاوى ليكړيت.

(٣٤) دهسته واژه ى (أن تعبد الله) گوزاره (خبر ى) (أن) په له دهسته واژه ى (أن

الحنيفية) دا. په رستنيش به چه مكه گشتيه كه ى برتبيه له: (ملكه چكردن بو خوا له پرووى

خوشويستن و به گه وړه زانينه وه، به نه نجامداني فرمانه كاني و دور كه و تنه وه

له حهرا مكر اوه كاني به و جوړه ى له شهريعه ته كهيدا هاتو وه).

به لّام چه مکی تاییه تی پهرستن نهو هیه که شیخ الاسلام (ابن تیمیة) - په حه تی خوای لی بیت - دهر باره ی فرمویه تی: « پهرستن: ناوینکی کویه بو همو ونه وانیه خوا خوشی دهوین و پیمان رازیه له ووته و کرده وه ناشکراو پنهانه کان، وهک ترسان و خه شیه و پشتبه ستن و نوپژ و پروژو و بیجگه له مانهش له فرمانه کانی ئیسلام).

(۳۵) نیاز پاکي (إخلاص): بریتیه له پالفته کردن، لی ره شدا مبه ست لهو هیه که (به نده) له پهر ستنه که یدا مبه ستی ره زامه نندی خوای گه و ره و گه یشتن به به هشت بیت، به شیوه یه که له گه لیدا که سی تر نه پهر ستیت، نه فریشته ی نزیک و نه پیغمبره ی ره وانه کراو، خوای گه و ره ده فرمویت: ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (النحل: ۱۲۳)، واته: (پاشان وه حیمان بو کردی و پیمان را گه یاندی که واه خاوتنی و دور له ها و به شدانان شوین ریازی ئیبراهیم بکه وه، نمیش له ها و به شدانهران نه بو).

ههروه ها خوای گه و ره ده فرمویت: ﴿وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ * إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ * وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ (البقرة: ۱۳۰-۱۳۲)، واته: (کی له ریازی ئیبراهیم لاده دات که سی که نه بی که خوی گه و ج بکات، به راستی له دنیا دا هه لمان بژارد و وه له پروژی دوا یشتا له وانه یه که پیاو چاکن، چونکه کاتیک پهروه رد گاری پی فرموو ملکه چ به، وتی: ملکه چم بو پهروه رد گاری جیهانیان، ئیبراهیم به هه مان بیرو باوه و هسیه تی بو کوره کانی کرد، ههروه ها یه عقوبش وه سیه تی بو کوره کانی کرد و پی وتن: روله کانم به راستی خوا هم ناینه ی بو هه ل بژارد و ون، ده ئیوهش په یه وه ی بکه ن بو نهو ه ی به موسولمانیه تی نه بی نه من).

وبذلك (۳۶) أمر الله جميع الناس وخلقهم لها كما قال الله تعالى: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاريات: ۵۶)، ومعنى يعبدون: يوحّدون (۳۷)

خوا فرهمانی به هه موو خه لکی کردوو هه مان پرباز بگرنه بهر و بو نه وهشی دروست کردوون، وهك خوای گه وره ده فره مویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾، واته: (جنوکه و مروّقم تهنه بو نه وه دروست کردوه که فره مانیان پیکه م بمپه رستن)، به واتای به تهنه بمپه رستن دیت.

(۳۶) واته: (به حنیفیهت) که بریتیه له پهرستی خوا به جوړیک به نیاز پاکیه وه مل که چی بو ده بریت، خوای گه وره فرهمانی به تیکرای خه لکی کردوه که بمپه رستن و بو نه وهشی دروست کردون، هه وهك ده فره مویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الأنبياء: ۲۵)، واته: (هه پتغم به ریکمان له پیش تو وه ناردیت سروشان بو کردوو که هیچ په رستراوړیک نیه شیای په رستن بیت بیجگه له من، ده ئیو هس بمپه رستن). هه وه ها خوای گه وره له قورئانه کهیدا پرونی کردوه ته وه که خه لکی تهنه بو نه وه دروستکراون و ده فره مویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاريات: ۵۶).

(۳۷) واته په کتاپه رستی له مانای په رسته نه گهر نا له پیشدا مانای په رستمان بو باسکردی که به چی ده ووتریت، وه گشتی تریشه له په کتاپه رستی پروت. هه وه ها بزانه که په رستن دوو جوړه:

یه که م: په رستیکی قه ده ری (کونی): که بریتیه له ملکه چکردن بو فرهمانی قه ده ری (کونی) خوای گه وره، نه ممش هه موو دروستکراون ده گریته وه و هیجانی لی درناچیت، چونکه ده فره مویت: ﴿إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا﴾ (مریم: ۹۳)، واته: (هیچ کس نیه له وانه ی له ناسمانه کان و زه ویدان به ملکه چی

بهره و خوای به‌خشنده نه‌یه‌ت و به‌نده‌ی نه‌یی) نه‌وش باوه‌پردار و بی‌اوه‌ر و چاکه‌کارو تاوانبار ده‌گریته‌وه.

دووهمیش: په‌رستیکی شه‌رعییه : که بریتیه له ملکه‌چکردن بو فه‌رمانی شه‌رعی خوا ﷺ، نه‌مه‌یان تاییه‌ته به‌که‌سیکه‌وه که گوپ‌رایه‌لی په‌روه‌ردگار بی و شوین نه‌و په‌یامانه بکه‌ویت که پیغه‌مبه‌ران هیناویانه، وه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا...﴾ (الفرقان: ۶۳)، واته: (به‌نده‌کانی خوای به‌خشنده نه‌وانه‌ن که له‌سه‌رخو به‌سه‌ر زه‌ویدا ده‌روڼ).

جوړی به‌که‌میان مروّف له‌سه‌ری پاداشت نادرته‌وه له‌به‌رنه‌وه‌ی به‌بی کرده‌وه‌ی خو‌یه‌تی، به‌لام جاری وایه له‌سه‌ر نه‌و سوپاس گوزارییه‌ی که‌له‌کاتی خو‌شیدا ده‌ری ده‌بری و نه‌و نارامگریه‌ی له‌کاتی ناخو‌شیدا ده‌یگری پاداشت ده‌دریته‌وه، به‌پنجه‌وانه‌ی جوړی دووهمه‌وه که له‌سه‌ری پاداشت ده‌دریته‌وه.

وأعظم ما أمر الله به التوحيد، وهو أفراد الله بالعبادة (۳۸).

مه زنترين شتیش که خوا فه رمانی پتکردووہ یه کتابه رستییه، نه ویش به تهنه به رستنی خوایه.

(۳۸) (التوحيد) له زمانه وانیدا چاروگی (وَحَدَّ، يُوَحِّدُ) وه، واته: کردنی شت بدیه کیك، نه مهش سه بارهت به خوا بهر تکرده وه (نفي) و چه سپاندن (الاثبات) نه بی نایه تدهی، ره تکرده وهی حوكم له هه موو کس و شتیک بیجگه لهو خوایهی به تهنه ده به رستری و چه سپاندنی بو نهو.

بو نمورنه ده لئین: یه کتابه رستی بو مروّف دهسته بهر نابی و تهو او نابی تا کو شایه تی نه دات که هیچ په رستراویك نیه بیجگه له خوا که شایسته ی په رستن بیت و په رستراویه تی له هه رچی ههیه رهت بکاته وه بیجگه له خوا ی گه وره و به تهنه بو خوا ی بچه سپینیت).

له زار او هه شدا دانه ر به وه پتناسه ی کردووہ که ده لئیت: (یه کتابه رستی به تهنه زانیسی خوایه له په رستندا)، واته: ده بی به تهنه خوا به رستی و هیچ هاوه لی بو دانه نیت، نه هیچ پیغه مبه ریکی نیراو بکه یته هاوه لی و نه هیچ فریشته یه کی نزیک و نه هیچ سه رو کیك و نه هیچ پادشایه ک و نه هیچ که سیک له خه لکی، به لکو به تهنه ی بزایت له په رستندا، به خو شو یستن و به گه وره زانین و به (رغبة) و (رهبة) وه.

مه بهستی شیخ - ره هه تی خوا ی لی بیت - نهو یه کتابه رستییه که پیغه مبه ران بو به دیه یانی ره وانه کراون، چونکه هه نه بوونی نهو یه کتابه رستییه بووه چه وتی و ناپیکی له ناو گه له کانیا ندا دروست کردووہ.

پتناسه یه کی گشتی تریش بو یه کتابه رستی ههیه که بریتیه له: (به تهنه زانیسی خوا ی گه وره لهو شتانه دا که تابه تن به خو یه وه). جو ره کانی یه کتابه رستییه سیانن:

یه کهم: یه کتاپهرستی پهرووردگار یه تی:

بریتیه له (به تنه زانینی خوی بهرز و بی هاوتا له دروستکردن و خاوه نیه تی و هه لـسووراندنی کاروباردا). خوی گه وره ده فـرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ...﴾ (الزمر: ۶۲)، واته: (خوا دروستکهری هه موو شتیکه).

وه ده فـرمویت: ﴿هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ...﴾ (فاطر: ۳)، واته: (نایا بیجگه له خوا دروستکهریکی تر هه یه له ناسمان و زه ویدا رۆزیتان بدات؟ هیج په رستراویک نیه ئه و خوا یه نه ییت).

یان ده فـرمویت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الملك: ۱)، واته: (پاک و پیروزی بۆ ئه و خوا یه که دارایی به دهسته و ئه ویش به سه ر هه موو شتیکه دا توانایه).

هه ووه ها ده فـرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (نایا دروستکردن و فرمانکردن بۆ ئه و خوا یه نیه؟ پاک و پیروزی بۆ ئه و خوا یه پهرووردگاری جیهانه).

دوه م: یه کتاپهرستی په رستراویه تی:

بریتیه له: (به تنه زانینی خوی مه زن له په رستدا به و ی مـرؤف له گه ل خوادا هیج هاو ه لیک داننه ی، بیهرستی و خوی لی نریک بخاته وه وهك ئه و ی خوی گه وره ده په رستی و خوی لی نریک ده خاته وه).

سیه م: یه کتاپهرستی ناو و سیفه ته کان:

بریتیه له (به تنه زانینی پهرووردگار له و ناوانه دا که له کتیه کهیدا یا خود له سه ر زمانی پیغه مبه ر ﷺ خوی پی ناوان و خوی پی وه سفکردون، ئه وهش به چه سپاندنی هه ر ناوی که چه سپاندوویه تی و په تکردنه وه ی هه ر ناویک ده ییت که په تیکردنه وه، به بی شیواندن و له کارخستن و به بی چۆنایه تی - تکیف- و لیچواندن- تمثیل-)، مه بهستی دانهر لی ره دا یه کتاپهرستی په رستراویه تیه، چونکه ئه م جوړه یه ئه و هاو به شدانه رانه ی تیدا

گومر ابیوون که پیغمبر ﷺ کوشتاری له گهل ده کردن و خوین و دارایی و خاک و ناوچه‌یانی به خه لال داده‌نا و دهستی به سهر خاو و خیزانیاندا ده گرت.

وه زۆریه‌ی ئه‌وه‌ی پیغمبران له‌ناو گه‌له‌کانیاندا چاره‌سهریان ده‌کرد له‌سهر ئهم جوړه‌یه‌کتاپه‌رستیه‌ بووه، خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ...﴾ (النحل: ۲۹)، واته: (له‌ ههموو گه‌لیکدا پیغمبریکمان ره‌وانه‌ کردووه که بیان رابگه‌یه‌نیت خوا بپهرستن).

پهرستن بۆ خوای گه‌وره‌ نه‌بێ بۆ که‌سی تر دروست نیه، ئنجا ههر که‌سیک له‌م یه‌کتاپه‌رستیه‌دا که‌م و کورتی هه‌بیت ئه‌وه‌ هاوبه‌شدانه‌ر و بی‌اوه‌ره‌وه‌ ئه‌گه‌ر چی دانیش به‌یه‌کتاپه‌رستی په‌روه‌ر دگاریه‌تی و ناو و سیفه‌ته‌کاندا بنیت، وه‌ ئه‌گه‌ر وا دانرا که‌سیک به‌ته‌واوه‌تی دان به‌یه‌کتاپه‌رستی په‌روه‌ر دگاریه‌تی و ناو و سیفه‌ته‌کاندا بنیت به‌لام بجی بۆ سهر گۆر و مردووه‌ که‌ بپهرستی یان قوربانیه‌کی بۆ بریار بدات و به‌هویه‌وه‌ خوی لی‌ نزیك بخاته‌وه، ئه‌وه‌ هاوبه‌شدانه‌ر و بی‌اوه‌ره‌وه‌ و به‌ نه‌مری له‌ناگردا ده‌میته‌وه.

خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (به‌ راستی هه‌ر که‌س هاوبه‌ش بۆ خوا دا بنیت ئه‌وا خوا به‌هه‌شتی لی‌ حه‌رامکردووه‌ و په‌ناگه‌ که‌ی ناگره‌ و ئه‌وانه‌ی سته‌مکارن هه‌چ پشتیوانیکیان نیه)، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی یه‌کتاپه‌رستی گه‌وره‌ترین فرمانه‌ که‌ خوا فه‌رمانی پیکردووه، چونکه‌ بنجینه‌یه‌ که‌ ههموو ئایینی خوای له‌سهر بنیاد ده‌نریت، هه‌ر بۆیه‌ پیغمبریش ﷺ له‌ بانگه‌واز کردیدا بۆلای خوا به‌ یه‌کتاپه‌رستی ده‌ستی پیکرد و فه‌رمانی به‌و که‌سه‌ش ده‌کرد که‌ ده‌ینارد بۆ بانگه‌واز کردن به‌وه‌ ده‌ست پیکات.

وأعظم ما نهى عنه الشرك، وهو دعوة غيره معه (۳۹) والدليل قوله تعالى:
﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (النساء: ۳۵).

مه‌زنترین شتیش که خوا نه‌می لیکردوه هاوبه‌شدانانه، که بریتیه له‌وه‌ی که سیک له‌گهل خوادا له‌غیری نه‌ویش بپاریتیه‌وه . به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ واته: (خوابه‌رستن و هیچ شتیک مه‌که نه هاوبه‌شی).

(۳۹) مه‌زنترین شتیک که خوا ریگری لیکردوه هاوبه‌شدانانه، له‌به‌رئه‌وه‌ی که گه‌وره‌ترین حقه‌ی خوای گه‌وره‌یه، نجا نه‌گهر مرؤف که‌مته‌رخه‌می تیدا بکات نه‌وه که‌مته‌رخه‌می له‌گه‌وره‌ترین حقه‌دا کردوه نه‌ویش به‌کته‌پرستی خوای گه‌وره‌یه، وه‌ک ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ (لقمان: ۱۳)، واته: (به‌راستی هاوبه‌شدانان سته‌میکی گه‌وره‌یه).

یان ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (هرکس هاوبه‌ش بۆ خوا دابنیت نه‌وه تاوانیکی مه‌زنی هه‌لبه‌ستوه). هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ (النساء: ۱۱۶)، واته: (هرکس هاوبه‌ش بۆ خوا دابنیت نه‌وه به‌گومراییه‌کی دور له‌پرتمای گومرا بووه).

یاخود ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ (المائدة: ۷۲)، واته: (به‌راستی هه‌رکس هاوبه‌ش بۆ خوا دابنیت نه‌وه خوا به‌هه‌شتی لی حه‌رامکردوه و په‌ناگه‌که‌ی ناگه‌ر و نه‌وانه‌ی سته‌مکارن هیچ پشتیوانیکیان نه‌یه).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ۴۸)، واته: (خوا له‌وه خوش نابی که‌هاوبه‌شی بو دابنریت، به‌لام هه‌رچی گوناھێک له‌خوار ئه‌وه‌وه بیت بو هه‌رکس که بیهویت لئی خوش ده‌بیت).
 پێغه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌فهرمویت: «أَعْظَمُ الذَّنْبِ أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدَاءً وَهُوَ خَلَقَكَ» (رواه البخاري ومسلم)، واته: (گه‌وره‌ترین تاوان ئه‌وه‌یه‌هاوه‌ل بو خوا دابنیت له‌حالیکدا که ته‌نها ئه‌و دروستی کردویت).

وه له‌فهرموده‌یه‌کی تر دا هاتوه، پێشه‌وا (مسلم) ده‌یگرپێته‌وه که ده‌فهرمویت: «مَنْ لَقِيَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَقِيَهُ يُشْرِكُ بِهِ دَخَلَ النَّارَ» (رواه مسلم)، واته: (هه‌رکس بگه‌رپێته‌وه لای خوا و هیچ شتیکی نه‌کردیته‌هاوبه‌شی ده‌جیته به‌هه‌شته‌وه، وه هه‌رکس بگه‌رپێته‌وه بو‌لای خوا و شتیکی کردیته‌هاوبه‌شی ده‌جیته ناگه‌وه).

وه له‌فهرموده‌یه‌کی تر دا ده‌فهرمویت: «مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَدْعُو لِلَّهِ نِدَاءً دَخَلَ النَّارَ» (رواه البخاري)، واته: (هه‌رکس بمیری و هاوه‌لی بو خوا دابنیت ده‌جیته ناگه‌وه).
 دانهر - په‌حه‌تی خوای لی بیت - به‌لگه‌ی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی خوا فه‌رمانی به‌ په‌رستن کردوه و پێگری له‌هاوبه‌شدانان کردوه، به‌و ئایه‌ته‌هیناره‌ته‌وه که ده‌فهرمویت: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (النساء: ۳۶).

خوای په‌روه‌ردگار فه‌رمانی به‌ په‌رستی خو‌ی کردوه و پێگری له‌هاوبه‌شدانان کردوه، ئه‌مه‌ش چه‌سپاندنی په‌رستی خوا به‌ته‌نها له‌خو ده‌گریت، به‌م پێیه هه‌رکس خوا نه‌په‌رستیت ئه‌وه بی‌باوه‌ی و خو‌به‌زلزانه، وه هه‌رکس خوا بپه‌رستیت و که‌سی تریشی له‌گه‌لدا بپه‌رستیت ئه‌وه بی‌باوه‌ی و هاوبه‌شدانه‌ره، وه هه‌رکس به‌ته‌نها خوا بپه‌رستیت ئه‌وه موسو‌لما‌نی نیاز پاک و دلسۆزه.

هاوبه‌شدانانیش دوو جو‌ره: هاوبه‌شدانانی گه‌وره و هاوبه‌شدانانی بچوو‌ک.

جۆری یه‌که‌م: هاوبه‌شدانانی گه‌وره‌یه: بریتیه له‌هموو هاوبه‌شدانانێک که‌ خواهن
شهرع باسی کردبێت و ده‌رچوونی مرۆف له‌ نایینه‌که‌ی بگرێته‌وه.

جۆری دووهم: هاوبه‌شدانانی بچوکه: بریتیه له‌هموو کارێکی ووتیه‌ی یان
کرده‌وه‌یی که‌ شهرع وه‌سفی هاوبه‌شدانانی به‌سه‌ردا برییت به‌لام که‌س له‌پێبازی
نیه‌سلام ده‌رناکات، پێویسته له‌سه‌ر مرۆف خۆی له‌ هاوبه‌شدانان - به‌گه‌وره و
بچووکیه‌وه - پاریزیت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ
بِهِ...﴾ (النساء: ۴۸).

هه‌ندێک له‌ته‌هلی عیلم فه‌رموو یانه: ئهم هه‌ره‌شه‌یه هه‌موو هاوبه‌شدانانێک ده‌گرێته‌وه
نه‌گه‌رچی بچوکیش بێت.

فإذا قيل لك ما الأصول^(۴۰) الثلاثة التي يجب على الإنسان معرفتها^(۴۱)

ننجا نه گهر پټيان ووتی: نو سې بنچینه نه چین که پټو یسته له سره مړوف

بیانزائیت؟

(۴۰) بنچینه کان (أصول) کوی بنچینه و (أصله) و بریتیه لهو شته ی شتی تری له سره بنیاد بریت، بهم واتیاه دهووتریت: بناغه ی دیوار که بنچینه که به تی، وه دهووتریت قه دی درهخت (أصل الشجرة) که په لویو کانی لیده بیتموه، خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾ (إبراهيم: ۲۴). واته: (نایا نابینی چوڼ خوا نموونه ی ووشه ی جوان و پاکي - که (لا إله إلا الله) به - به درهختی جوان و شیرین هیناوه ته وه، ریشه ی به ناخی زه ویدا دا کو تاوه و پهل و پوی به ناسماندا هه لچووه؟).

نم سې بنچینه به دانه ر ئاماژه یان پیده کات بو نو بنچینه نه ی که مړوف له گوره که یدا ده رباره یان پرسیاری لیده کړیت: په روه ردگارت کییه؟ ناینت چیه؟ پټغه مبهرت کییه؟ (۴۱) دانه ر - په همتی خوی لی بیت - نم مه سه له یه ی به شیوازی پرسیار هیناوه، بوئوه ی مړوف لی به ناگا بیت، چونکه مه سه له ی مه زن و بنچینه ی گه وره ن، هه ربویه ده فهرمویت: نه مانه نو سې بنچینه نه که پټو یسته له سره مړوف بیانزائیت، چونکه نو بنچینه نه که به نده له گوره که یدا ده رباره یان پرسیاری لیده کړیت، کاتیک نه سپرده کراو هاوه له کانی جیانیه شت دوو فرشته دینه لای و دایده نیشیتن و پرسیاری لیده که ن: په روه ردگارت کییه؟ ناینت چیه؟ پټغه مبهرت کییه؟ ننجا باوه ردار ده لیت: په روه ردگارم خوی و ناینم ئیسلامه و پټغه مبهرم محمده ﷺ به لام دورو ده لیت: ها.. ها.. نازام، گویم له خه لکی بوو شتیکیان دهووت و میش ده مگروت.

فَقُلْ: معرفة العبد ربه (۴۲)

بلی: نهویه بهنده پهروه ردگاری بناسیت

(۴۲) ناسینی خوا بهچند هۆ کاریک ده بیت: لهوانه سهرنجدان و بیر کردنه وه له دروستکراوه کانی خوای گهوره، چونکه نهو سهرنجدان و بیر کردنه وه به ده بیت مایه ناسینی پهروه ردگار و زانینی گهوره یی ده سه لاتی و توانای تهواوی و کار به جیسی و په جهتی، خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ﴾ (الأعراف: ۱۸۵).

واته: (نایا بو سهرنج له مولکی ناسمانه کان و زهوی و هدرشتیک ناگرن که خوا دروستی کردوه).

یان ده فهرمویت: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَعْظُمُ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَفْنًى وَفُرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا﴾ (سبأ: ۴۶)، واته: (تهنها بهیهک وته فهرماتان پیده کم و ناموز گاریتان ده کم نمویش نهویه: دوان دوان و یهک یهک به نیازپاکی و بهی نار هزووکاری تهنها له بهر خوا هستن و لهیه کتر پیرسن نایا محمد ﷺ شیته؟ پاشان پیکه وه بیر بکه نه وه).

ههروه ها ده فهرمویت: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ (آل عمران: ۱۹۰). واته: (بهراستی له گورانی شهو و رۆژ و نهوانه ی خوا له ناسمانه کان و زهویدا دروستی کردوون، چهنده ها بهلگه و نیشانه هیه بو نهوانه ی خاوه نی عهقلی ساغن).

یاخود خوای مهزن ده فهرمویت: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَخْبَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ

السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿البقرة: ١٦٤﴾. واته: (به‌راستی له دروستکرانی ناسمانه‌کان و زهوی و گۆرانی شهو و پۆژ و نهو که‌شیهی به‌ناو ده‌ریادا بۆ گۆرێزانه‌وه‌ی نهو که‌لوپه‌لانه‌ی سوودی خه‌لکیان تێدایه ده‌روات و نهو ئاوه‌ی خوا له‌ناسمانه‌وه باراندوو‌یه‌تی و زهوی بۆ زیندو‌کردو‌ته‌وه پاش مردن و ووشک بوونی، وه‌هه‌موو گیانه‌به‌ریکی تێدا بلاو‌کردو‌ته‌وه، وه‌له‌هه‌ل‌کردنی با و زیرانه‌کان و نهو هه‌وران‌ه‌ی له‌نیوان ناسمان و زه‌ویدا ده‌سته‌به‌ر کران چه‌نده‌ها به‌ل‌گه و نیشانه هه‌یه بۆ گه‌لێک که‌ژیربن و به‌عقل بیر‌که‌نه‌وه).

وه‌له‌و هۆکارانه‌ی که‌به‌نده په‌روه‌ردگاری خۆی پێده‌ناسیّت سه‌رنج‌گرتنه له‌ ئایه‌ته شه‌ریعه‌کانی خوا، که‌بریتین له‌وه‌حیه‌ی پێغه‌مبه‌ران هه‌یناویانه - درودو سلاوی خوایان له‌سه‌ر بیّت - و له‌و به‌رژه‌وه‌ندیه مه‌زنانه‌ی تێاندایه رامینێت - که‌ ژایانی خه‌لکی به‌وانه نه‌بی نه‌له‌دنیا‌دا و نه‌له‌دوا‌پۆژدا به‌پۆه‌ ناچیت، ئنجا نه‌گه‌ر سه‌رنجی لی‌گرتن و تیان پاما و زانی چ زانیاری و داناییه‌کیان له‌خۆ‌گرتووه و چه‌نده به‌پۆ و جین و له‌گه‌ل به‌رژه‌وه‌ندی به‌نده‌کاندا گونجاون، به‌و تێ‌پامانه په‌روه‌ردگاری ده‌ناسیّت، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ (النساء: ٨٢)، واته: (ئه‌وه بۆ سه‌رنج له‌قورئان ناگرن، نه‌گه‌ر له‌لایه‌ن غه‌یری خواوه په‌وانه بکرایه جیاوازی زۆریان تێدا به‌دی ده‌کرد).

وه‌له‌ هۆکاره‌کانی ناسینی خوا نه‌و خواناسیه‌یه که‌ په‌روه‌ردگار ده‌پخاته‌ دلتی باوه‌رداره‌وه هه‌تا وه‌ک ئه‌وه‌ی لێ‌دیت که‌په‌روه‌ردگاری به‌چاو بینیت.

کاتێک (جبریل) علیه‌السلام پرساری له‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ کرد: ئی‌حسان چیه؟ فه‌رمو‌ی: ﴿أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ﴾ (أخرجه الشيخان)، واته: (ئه‌وه‌یه خوا به‌رسی وه‌ک ئه‌وه‌ی بی‌بینیت، نه‌گه‌ر تۆش ئه‌و نه‌بینی ئه‌وا ئه‌و تۆ ده‌بینیت).

ودینه (٤٣)

وه ئایینه‌کی بناسیت

(٤٣) واته: زانیی بنچینه‌ی دووهم، که بریتیه لهو ئایینه‌ی خوا به‌ئهرکی داناره کاری پیکریت و ئه‌وه‌ی له‌دانایی و په‌حه‌ت و به‌رژه‌وه‌ندی خه‌لکی له‌خۆگرتووه‌و هه‌رچی ناپه‌سه‌ندیشه‌ی لێی دووره، وه هه‌رکس به‌چاکی و به‌راستی له‌ ئایینی ئیسلام وورد بیته‌وه، ووردبوونه‌وه‌یه‌ک که له‌قورئان و سونه‌ته‌وه سهرچاوه‌ی گرتبێ ده‌زانیت که ئایینی ئیسلام ئایینکی راسته و ئایینیکه به‌هۆیه‌وه نه‌بێ به‌رژه‌وه‌ندی خه‌لکی به‌رپوه ناچیت، وه نابێ ئیسلام به‌و بارودۆخه پتوانه بکه‌ین که ئهم‌ڕۆ موسلمانانی تێدان، چونکه موسلمانان له‌ زۆر شتدا که‌مه‌ترخه‌مییان کردووه و به‌ئه‌نجامدانی چه‌ندین سه‌رپێچی مه‌زنیش هه‌ستاون، به‌ جۆریک ئه‌وه‌ی له‌هه‌ندی وولاتی ئیسلامیدا له‌ناویاندا ده‌زی وه‌ک ئه‌وه وایه له‌که‌شیکێ نایسلامیدا بژی .

ئایینی ئیسلام – سوپاس بۆ خوای گه‌وره – تیکرایی ئه‌و به‌رژه‌وه‌ندیانه‌ی له‌خۆگرتووه که ئایینه پێشووه‌کان له‌خۆیان گرتبوو، تایبه‌تمه‌ند تریشه له‌وان به‌وه‌ی بۆ هه‌موو کات و شوێن و ئوممه‌تیک گونجاوه، واتای گونجاویشی بۆ هه‌موو کات و شوێن و ئوممه‌تیک ئه‌وه‌یه: پابه‌ند بوون پێه‌وه له‌ هه‌رکات و شوێنیکدا بێت پێچه‌وانه‌ی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی ئوممه‌ت نیه به‌لکه‌ مایه‌ی خۆشگوزه‌رانیه‌تی، وه مانای وانییه ده‌که‌وێته ژێر کاریگه‌ری هه‌موو کات و شوێن و ئوممه‌تیکه‌وه.

ئایینی ئیسلام فه‌رمان به‌هه‌موو کارێکی چاکه ده‌کات و پێگه‌ری له‌هه‌موو کارێکی خراپه ده‌کات، وه فه‌رمان به‌هه‌موو په‌هوشتیکی به‌رز ده‌کات و پێگه‌ری له‌هه‌موو په‌هوشتیکی نزم ده‌کات.

و نبیه محمداً (۴۴)

وه پیغمبره کهی موحدهد ﷺ بناسیت

(۴۴) ئەمە بنچینهی سیپههه، که بریتیه له وهی مرۆف پیغمبره کهی موحدهد ﷺ بناسیت، ئەوهش به خویندن و موتالا کردنی ژبانی پیغمبر ﷺ و ئەو خواپهرستی و رهووشتهی که له سهری بووه و شیوازی بانگهواز کردنی بۆلای خوای گهوره و جهاد کردنی له پتاویدا و بیجگه له مانهش له لایه نه کانی تری ژبانی پیغمبر ﷺ به دهست دیت.

له بهر ئەوه پێویسته له سهر ههر مرۆفیک که بیهویت زیاتر پیغمبره کهی بناسی و باوهری پێهینیت چهندی بۆ رهخسا موتالای ژبانامه ی بکات، له جهنگ و ناشتی کردنیدا و له ناخۆشی و خۆشیدا و له هه موو بارودۆخیکیدا، داواکارین له خوای گهوره که بمانگیریت له شوینکه وتووانی پیغمبره کهی ﷺ له په نهان و ناشکرادا و له سهر ئەوهش بمانمریت، ههر خۆشی سه ره رشتیار و به توانایه.

فَإِذَا قِيلَ لَكَ: مَنْ رَبُّكَ؟ (۴۵) فَقُلْ: رَبِّيَ اللَّهُ الَّذِي رَبَّنِي وَرَبِّيَ جَمِيعَ الْعَالَمِينَ
بِنِعْمَتِهِ (۴۶) وَهُوَ مَعْبُودِي، لَيْسَ لِي مَعْبُودٌ سِوَاهُ (۴۷)

نه گهر پټيان ووتی پهروه ردگار ت کیښه؟ بلای: پهروه ردگارم نهو خوا به یه که
پهروه رده ی کردووم و تیکر پای دروستکراوانی جیهانیښی به نېمه ته کانی
پهروه رده کردووه و هر نهویش په رستراومه و بیتجگه لهو خوا به هیچ
په رستراویکم نه.

(۴۵) واته کیښه نهو پهروه ردگار ی دروستی کردووی و پهروه رده ی کردووی و پټی
گه یاندووی و رزق و پژی داویت.

(۴۶) پهروه رده: بریتیه لهو چاود پرییه ی که پهروه رده کراوه که ی پټی چاک و
رېکوپیک ده بیت.

روته که ی دانر - په همتی خوی لی بیت - نهوه ده گه یه نی که پهروه ردگار له
پهروه رده وه و هر گیراوه، چونکه فهرمووی: (نهوه ی پهروه رده ی کردوم و هممو
دروستکراوانی جیهانیښی به نېمه ته کانی پهروه رده کردووه) هممو جیهانیښی به
نېمه ته کانی پهروه رده کردوه و بو نهو فهرمانه ی بوی دروستکراون باری هټاون و به
پژزی خوی ده ستگړوی کردون.

خوی گه وره - دهر باره ی فیرعون - ده فهرمویت: ﴿قَالَ فَمَنْ رَّبُّكُمْ يَا مُوسَى *
قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ (طه: ۴۹-۵۰)، واته: (فیرعون ووتی:
پهروه ردگار تان کیښه نهی موسا؟ فهرمووی: پهروه ردگار مان نهو خوا به یه که ژیان و
دروستکرانی به هممو شتیک داوه، پاشان رټنمیشی کردووه).

خوی گه وره به نېمه ته کانی خوی هریه که له جیهانیښی پهروه رده کردووه، نېمه ته
و بههره کانی خوی گه وره بههر بهنده کانیوه و ژورن و له ژماره نایه، پهروه ردگار

دهفهرمویت: ﴿وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا﴾ (النحل: ١٨) واته: (ته گهر بههره و نیعمه تی خوا بژمیرن بۆتان ژماره ناکریت).

ههر خواجه که دروستی کردوی و پی گه یاندوی و کۆمه کی کردوی و رۆزی داویت، ههر به تنها نهویش شایسته ی په رسته.

(٤٧) واته: نهو خواجه یه که ده پهرستم و بهملکه چکردن و خوشویستن و به گه وره زاینه وه زه لیلی بۆ ده رده برم، نهو ی فرمانم پیده کات نه نجامی ده دم و نهو ی رپگریشم لی ده کات وازی لیدینم، وه بیجگه له خوا ی گه وره که سی دیکم نه بیه رستم، په روه ردگار ده فهرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الأنبياء: ٢٥). واته: (له پیش تۆوه ههر پیغه مبه ریکمان نار دیت وه حیمان بۆ کردوه هه تا رایگه یه نیت به تۆمه ته که ی که بیجگه له خوا هیچ په رستر او یک نه، ئیوهش بم بیه رستن).

هه روه ها ده فهرمویت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ﴾ (البينة: ٥)، واته: (فه رمانیان پینه کرابو به وه نه بیت که به نیاز پاکی و ملکه چیه وه خوا به رستن، به بیخه وش ی - دوور له هاو به شدانان - و نو یژ نه نجام بدن و زه کات ده ربکه ن، نهو ش ئایینی راست و به هاداره).

وفي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَذُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ

واته: (هموو شتی که به لگه یه کی تیدایه، له سه رنهو ی په روه ردگار ته نهایه).

ومن آياته الليل والنهار والشمس والقمر، ومن مخلوقاته السموات السبع والأرضون السبع ومن فيهن وما بينهما^(٥٢) والدليل^(٥٣) قوله تعالى: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ (فصلت: ٣٧)

له نیشانه کانی دهسه لاتی خوا شهو و پوژ و خوړ و مانگه، وه له دروسکراوه کانی جهوت ناسمانه کان و جهوت چینه زهوییه کان و نهوانه ی له ناویاندان و نهو شتانه ی له نیوانیشیاندان. به لگه ش نهویه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ (له نیشانه کانی دهسه لاتی خوا شهو و پوژ و خوړ و مانگه، نه کړنوش بو خوړ بهرن و نه بو مانگ به لکو کړنوش بو نهو خوایه بهرن که نهوانه ی دروسکردووه نه گهر نیوه نهو ده پرستن).

(٥٢) ههمو نه مانه له نیشانه کانی دهسه لاتی خوان که به لگن له سمر تهواوی توانا و تهواوی کار به جیی و تهواوی به زهی، خوړیش نیشانه یه که له نیشانه کانی دهسه لاتی خوای گه وره، له بهر نهوه ی له وکاته وه که خوا دروستکردووه هتا نه وکاته ی خوای گه وره ړنگه به ټیکچوونی جیهان ددهات به شیوه یه کی ړنکوپنک و جوان به خولگه ی خویدا دهروات، په روه ردگار ده فهرمویت: ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ (یس: ٣٨)، واته: (خوړیش به خولگه ی جیگری خویدا دهروات، نهوه نمندازه گیری خوای شکومند و زانایه).

هروه ها به پی قه باره و شوته واریش یه کیکه له نیشانه کانی دهسه لاتی خوای گه وره چونکه قه باره ی مهزن و گه وره یه، به پی شوته واریش: له بهر نهو سوودانه ی بو لاشه و

تهنه کان و درهخته کان و پروباره کان و دهرياکان و بيڄگه له وائيش ليبي دهست ده کهويت، نجا نه گهر پروانين بڻ خور، نهو نيشانه مهزنه، نايماوهي دووري نيوان نيمه و نهو چنده، له گهل نهو هدا نيمه گهرمييه کهي - نهو گهرمييه مهزن و زوره - مان بڻ ده گات، پاشان پروانه چ پروناکيه کهي مهزني ليده کهويتهوه که فراهه مېووني سامانيکي زور بڻ خه لکي دهسته بهر ده کات، چونکه خه لکي له پروژدا له هه موو پروشانيه که بيتياز ده بن، بهمهش بهرزه وهنديه کهي گهوره بڻ خه لکي له فراهه مېووني سامانياندا دهسته بهر ده بيت، نهمهش لهو نيشانانه ده ژمي ريت کهته نها توژيک نه بي هيچي تر ده باره ي نازانين.

ههروهه مانگ له نيشانه کاني ده سه لاتي خوي گه ورهيه به جوړيک نه اندازه ي کردوه به چنده بار و قوناغي کهوه بڻ هه شهوه و قوناغيک: ﴿وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ﴾ (يس: ٣٩)، واته: (مانگيشمان نه اندازه گير کردوه به چنده بار و قوناغي کهوه تا کو وهک عرجوني کون - واته: پهلي چهماوهي خورما - ي ليديتهوه) که به بچووي ده رده کهويت، پاشان وورده وورده گهوره ده بي، تا کو خه رمانه ده دات، پاشان بهره و که مېوونهوه ده گهرپتهوه و لهو پرووهوه له مرؤف ده چيت که به لاوازي دروست ده بيت، نجا بهر ده وام له بهيژييهوه بڻ بهيژي پهره ده سه نيت، تا کو جاريکي تر بهره و لاوازي ده گهرپتهوه، پاک و پروزي هه بڻ خوايه که چاکرين و به توانا ترين کرد گاره !!

(٥٣) واته بهلگهش له سهر نهوهي شهو و پروژ و خور و مانگ له نيشانه کاني ده سه لاتي خوي گه وره، نهويه په روه دگار ده فهرميوت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ...﴾ و تادوايي، واته لهو نيشانه ناشکرايانه ي بهلگه ي پروون: يه کهم: شهو و پروژن له خودي خويان و گوړانيان و نهو بهرزه وهندي و نالو گوړه ي که خوي کار به جي تياندا بڻ بنده کاني په خساندوه.

دووهه: ههروهه ها خۆر و مانگه لهخودی خۆیان و رۆشتیان و رۆکوپێکیاندا و نهوهی له دههه نهجای نهو سیفه تانهوه له بهرژه وهندی بهنده کان و دوورخستهوهی زیان لیان دهسته بهر دهییت، پاشان خوای گهوره رۆگری له بهنده کان دهکات که کړنوش بۆ خۆر یان بۆ مانگ بهرن، نه گهر چی له ناخه وه ههست به گهوره ییشیان بکهن له بهر نهوهی مافی په رستیان نه، چونکه دروستکراون و ته نها زاتیکیش که شایستهی په رستن ییت ههه نهو خوایه گهوره یه که دروستی کردوین.

سێههه: نهوهیه شهو به سههه رۆژدا دادییت، که شهو دهییت به په رده بۆ رۆژ، واته: وهك جل دهیته پۆشاک و به سههه تیشکی رۆژدا داده دریته وه و دایده پۆشیت.

چوارهه: نهوهیه به فههه مانئ خۆی ﷺ خۆر و مانگ و نه سێره کانی ملکه چ کردووه و بههه وهی وستی له سههه یییت بۆ بهرژه وهندی بهنده کان فههه مانئان پیده کات.

پێنجهه: گشتگیری مولکی خوا و تهواویهتی دههه لاتی، بههه رۆیک که دروستکردن و فههه مانکردن ههه بۆ نهوه نهك بۆ کههه تر.

شهههه: گشتگیری پههه رده گاریهتی خوا بۆ هههه و جیهانیان.

وقوله ^(٥٤) تعالى: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَ النُّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهٖ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ٥٤). و الرب هو المعبود ^(٥٥) و الدليل ^(٥٦) قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ^(٥٨) وَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ^(٥٩) الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا ^(٦٠) وَ السَّمَاءَ بِنَاءً ^(٦١) وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ^(٦٢) فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ ^(٦٣) فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا ^(٦٤) وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ^(٦٥)﴾ (البقرة: ٢٢). قال ابن كثير رحمه الله تعالى: ^(٦٦) الخالق لهذه الأشياء هو المستحق للعبادة.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَ النُّجُومُ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهٖ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَ الْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾، واته: (په‌روه‌ردگار تان نه‌و خواجه‌یه که تاسمانه‌کان و زهوی له‌شه‌ش پوژدا دروستکردووه پاشان - استوایی کردووه به‌سهر عه‌رشد، شه‌و به‌سهر پوژدا دادیت و به‌جه‌خته‌وه به‌کیشی ده‌کات و خور و مانگ و نه‌ستی‌ره‌کان به‌فه‌رمانی نه‌و خواجه‌ ده‌سته‌به‌ر و ملکه‌چن، نایا دروستکردن و فه‌رمانکردن هه‌ر له‌ده‌سه‌لاتی نه‌و خواجه‌دا نیه؟ پاک و پیروزی بو‌خوای په‌روه‌ردگاری جیهانیان).

ته‌نها په‌روه‌ردگاره‌ مافی په‌رستنی هه‌یه، به‌ به‌لگه‌ی نه‌وه‌ی خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَ السَّمَاءَ بِنَاءً وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾، واته: (نه‌ی خه‌لکینه، نه‌و په‌روه‌ردگار تان به‌پرستن که دروستی کردون و نه‌وانه‌ی پیش نیه‌وه‌شی دروستکردووه بو‌ نه‌وه‌ی له‌سزا و قو‌له‌ی بترسن، نه‌و په‌روه‌ردگاره‌ی زه‌وی بو‌

کردوون به پرايه خ و ناسماني بنيادناوه و له ناسمانه وه نلوی بارانی باراندووه و به هویه وه له بهروبوومه کان پوژی و بژیوی بو دابینکردون، ده نیوهش هاوه ل بو خوا دامه نین چونکه ده زانن که هه رنه وه دروستی کردوون و زهوی بو کردوونه پراخه ر و ناسماني کردووه ته سه قف و هیچ هاوه لی نیه).

(ابن کثیر) - رحمه تي خواي لی بیت - ده فهرمویت: (هه ر دروستکهری نه م شتانه شایسته ی پرستنه).

(٥٤) (وقوله) واته ده ربهری نهو به لگانه ی له سه ر کردگاری خوا بو ناسمانه کان و زهوی هتروانه ته وه نهویه که ده فهرمویت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ...﴾ و هه تا دواپی، که چهند نیشانه یه کی ده سه لاتی خواي تیدایه:

یه که م: نهویه خوا نه م دروستکراوه مه زاننه ی له شمش رۆژدا دروستکردووه، خو نه گه ر بیویستایه له چاوتر و کاندنیکدا دروستی ده کردن، به لام خوا ده رنه نجامه کان (المسبات) ی به هۆکاره کانیانه وه به ستروه ته وه وه ک دانایی و کار به جیی خوی ده یخوازیت.

دووهم: نهویه (استواء) ی کردووه به سه ر عه رشدا، واته به جیگیر بوونیکی تایه ت به خوی له سه ر عه رش جیگیر بووه، به وجۆره ی شایسته ی شکۆ و مه زنایه تی خویه تی، نه م ش نیشانه ی خاوه نداری و ده سه لاتی ته واو و کاملیه تی.

(٥٥) دانه ر - رحمه تي خواي لی بیت - ناماژه بو نهو ده کات که خواي گه وه ده فهرمویت: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنَّجْمُ مَسْخَرَاتٍ بِأَمْرِهٖ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ٥٤).

په ره ر دگاریش په رسراوه، واته هه رنه وه که مافی په رستی هیه، یان نهو که ده په رسریت چونکه مافی په رستی هیه و شایسته ی پرستنه، نه م ش مانای وا نیه هه ر

کەس پەرسترا ئێر پەرورەدگارە، چونکە ئەو پەرستراوانە‌ی بیجگە لەخوا دەپەرستێن و پەرستیارەکانیان بیجگە لەخوا کردویان بەپەرورەدگار ئەوانە پەرورەدگار نین. پەرورەدگاریش ئەو خواوەیە کە: دروستکەرە، خاوەنە، هەلسوورپنەری هەموو کاروبارەکانە.

(۵۶) واتە: بەلگە لەسەر ئەوەی هەر پەرورەدگار شایستە‌ی پەرستە.

(۵۷) بانگەشە‌کە ئاراستە‌یە بۆ هەموو خەلکی لەئادەمیزاد، خوای گەورە فەرمانی پیکردون کە بەتەنها بیپەرستن و هاوێلی نیه و هاوێلی بۆ دانەنن، وە پرونی دەکاتەو کە هەر ئەو مافی پەرستی هەیە چونکە بە تەنها ئەو دروستکەرە و هاوێلی نیه.

(۵۸) کە دەفەرموێت: ﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾ ئەم ووتە‌یە سیفەتیکی پرونکەرەوێە، هۆی فەرمانە‌کە‌ی پێشوو پرون دەکاتەو، واتە: بیپەرستن چونکە هەر خوای پەرورەدگارە کە دروستی کردوون، ئنجا لەبەرئەوە‌ی پەرورەدگار و دروستکەرە پێویستە لەسەرتان بیپەرستن، لەبەرئەوە‌ی دەڵێن: هەر کەس دان بەپەرورەدگاریەتی خوادا بنی پێویستە بەتەنها بیپەرستی ئەگەرنا کارە‌کە‌ی دژی حەقیقەتی باوەری راستە.

(۵۹) واتە لە پێناوی ئەوە‌ی لەخواترسان (تقوی) تان دەست بکەوێت.

تەقوا: بریتییه لە دانانی پارێزەرێک لەبەردەم سزای خوای گەورەدا بەشوێنکەوتنی فەرمانە‌کانی و دوورکەوتنەو لەقەدەغە‌کراوە‌کانی.

(۶۰) واتە کردووێتی بەپایەخ و لانکە و بەبێ ئەرك و ماندووبوون تێدا رادەبۆین، وەك چۆن مەزوف لەسەر رایەخە‌کە‌ی دەنوێت.

(۶۱) واتە لەسەرمانەو، چونکە سەربان دەکەوێتە سەرەو، ئاسمانیش سەربانە بۆ خەلکی سەر زەوی کە سەقیکی پارێزراو و راگیر کراو، وەك خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرَضُونَ﴾ (الأنبياء: ۳۲)،

واته: (ناسمانمان کردوه بهسه قفیککی پاریزراو و نهوان ههر پشت له نایه ته کانی هملده کهن).

(۶۲) واته له بهرزیه وه و له ههوره کانه وه ناویکی خاوینی بۆ ئیوه باراندوه وهك خوای گهوره دهه رمویت: ﴿... لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ﴾ (النحل: ۱۰)، واته: (خواردنه وهی لی به دهست دیت و دره ختی پی ده پرویت و مهر و مالاتی پی ناو ده دریت).

(۶۳) واته خه لاته بۆ ئیوه، له نایه تیکی تریشدا هاتووه: ﴿مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ﴾ (النازعات: ۳۳)، واته: (بژیویه بۆ ئیوه و بۆ نازه له کانیشتان).

(۶۴) واته بۆ نهو خاوییه بریار مه دهن که دروستیکردون و نهوانه ی پیش ئیوه شی دروستکردوه و زهوی بۆ کردون به پاره خ و ناسمانی بۆ کردون به سهقف و له ناسمانیشه وه ناوی باراندوه که چهن دین بهروبومی پی رواندوه و رۆزی ئیوه ی پیداهه، ده نیوهش هاوهلی بۆ دامه نین و بیهرستن وهك چۆن خوا ده پهرستن، یان خوشتان بوی وهك چۆن خواتان خوشده ویت، چونکه نه وه نه به حوکمی ژیری و نه به حوکمی شهرعی شایسته ی ئیوه نیه.

(۶۵) واته ده زانن که هاوهلی نیه و دروستکردن و رۆزیدان و ههلسووړاندن به دوستی خۆیه تی، ئیوهش هاوبه شی بۆ دامه نین له په رستندا.

(۶۶) ناوی (عماد الدین، أبو الفداء) ئیسماعیل کوری عومهری قوره یشی دیمه شقیه که (حافظ) ی به ناوبانگه له (هه رموده دا) و خاوه نی ته فسیر و میژووه، به کیکه له قوتایه کانی شیخ الاسلام (ئین ته یمییه)، سالی ههوت سه د و هه فتا و جوازی کۆچی له دنیا ده رچووه.

وأنواع العبادة التي أمر الله بها^(٦٧) مثل الإسلام، والإيمان، والإحسان، ومنه: الدعاء، والخوف، والرجاء، والتوكل، والرغبة، والرغبة، والخشوع، والخشية، والإنابة، والإستعانة، والإستعاذة، والإستغاثة، والذبح، والنذر وغير ذلك من أنواع العبادة التي أمر الله بها كلها الله تعالى^(٦٨).

جوړه‌کانی نهو په‌رسته‌ش که خوا فه‌رمانی پیکردون وهک: نیسلام و باوه‌پ و نیحسان، ه‌روه‌ها: پارانه‌وه و ترسان و (رَجَاء) و پشت به‌ستن و (رغبة) و (رهبة) و (خشوع) و (خشية) و (إنابة) و داوای یارمه‌تیکردن و په‌ناپيگرتن و ه‌ناپوږدن و سه‌رېږين و نه‌زرکردن و بیجگه‌له‌مانه‌ش له جوړه‌کانی نهو په‌رستنه‌ی خوا فه‌رمانی پیکردون که ه‌موویان بو‌خوای که‌وره‌بکړین.

(٦٧) کاتیک دانه‌ر - په‌حه‌تی خوای لی بیت - پرونی کرده‌وه که پیوسته له‌سهرمان خوا به‌ته‌نېا به‌ی هاوېش په‌رستین، به‌دوای نه‌وه‌شدا شتیک له جوړه‌کانی په‌رستنی روونکردووه‌ته‌وه و ده‌فرمویت: جوړه‌کانی په‌رستیش، وهک: نیسلام و باوه‌پو نیحسان.

نهم سیانه‌ش - نیسلام و باوه‌پ و نیحسان - ه‌موو نایین، وهک له‌پروایه‌تی (مسلم) دا له‌فرموده‌که‌ی (عمری کوری خطاب) دا - خوای لی رازی بیت - هاتوره که ده‌فرمویت: (بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يَرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ

وَمَلَأَتْكِه وَكُتِبَ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ قَالَ أَنْ تُعْبَدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا قَالَ: أَنْ تَلِدَ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا وَأَنْ تَرَى الْخُفَاءَ الْغُرَاءَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ قَالَ ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي: يَا عُمَرُ، أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَإِنَّهُ جَبْرِئِلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ (أخرجه مسلم)، واته: (ئیمه رۆژیکیان لای پیغمبهری خوا بروین ﷺ له پر پیاویکمان لیده رکهوت، جله کانی زۆر سبی بوو، مووی زۆر رهش بوو، شوینه واری گه رانی پتوه نه ده بینرا و که سیش له ئیمه نهیده ناسی، هات تا کو لای پیغمبهر ﷺ دانیشت، ئنجا نه ژنۆی نا به نه ژنۆیه وه و ههردوو له پیدهستی خسته سهه ههردوو رانی، فهرمووی: ئه‌ی محمد ﷺ ده‌باره‌ی ئیسلام هه‌والم پێ بده؟ پیغمبهری خواش ﷺ فهرمووی: (ئیسلام ئه‌وه‌یه: شایه‌تی بده‌یت که هیچ په‌رسراویک نیه مافی په‌رستنی هه‌یه‌یت بێجگه له‌خوا، وه موحه‌مه‌دیش نیراوی خوایه و نوێژ بکه‌ی و زه‌کات بده‌ی و په‌مه‌زان به‌رۆزوو بیت و سه‌ردان و حه‌جی مالی خوا بکه‌یت ئه‌گه‌ر توانای چوونت هه‌بوو). فهرمووی: راسته‌که‌یت. (عمر) ده‌فه‌رمووت: پێمان سه‌یر بوو په‌رسیاری لیده‌کرد و پێشی ده‌ووت: راسته‌که‌یت !! فه‌رمووی: ئنجا ده‌باره‌ی باوه‌ر هه‌والم پێده؟ فه‌رمووی: (ئه‌وه‌یه باوه‌ر به‌ینی به‌خوا و به‌فریشته‌کانی و کتیه‌کانی و نیراوه‌کانی و رۆژی دوا‌ی و باوه‌ر به‌ینی به‌قه‌ده‌ر به‌خۆش و ناخۆشیه‌وه). فه‌رمووی: راسته‌که‌یت. فه‌رمووی: ئنجا ده‌باره‌ی ئیحسان هه‌والم پێده؟ فه‌رمووی: (ئه‌وه‌یه وه‌ک ئه‌وه‌خوا په‌رستی که ده‌یینی، ئه‌گه‌ر تۆ نه‌یینی ئه‌و تۆ ده‌بینیت)، فه‌رمووی: ئنجا ده‌باره‌ی ساتی روودانی قیامه‌ت هه‌والم پێده؟ فه‌رمووی: (په‌رسیار لیکراو زاناتر نیه له‌خاوه‌ن په‌رسیار). فه‌رمووی: ده‌باره‌ی نیشانه‌کانی هه‌والم پێ بده! فه‌رمووی: (ئه‌وه‌یه کۆیله‌گه‌وره‌ی خۆی بخاته‌وه و بینیت پێه‌تی و رووت و هه‌زاره‌کان ئه‌وانه‌ی شوانی ئازه‌لن خانووبه‌ره‌کانیان به‌رز بکه‌نه‌وه). پاشان رۆیشت و ماوه‌یه‌ک مامه‌وه، ئنجا پێی فه‌رمووم:

(ئه‌ی عومهر ئایا ده‌زانیت ئه‌وه‌ی پرسیاری کرد کێ بوو؟) ووتم: خوا و پیغمبهره‌که‌ی ده‌زانن! فهرمووی: (ئه‌وه جبریل بوو هاته لاتان بۆ ئه‌وه‌ی ئاینه‌که‌تان فیر بکات).
 لیڤه‌دا پیغمبهر ﷺ ئه‌و شتانه‌ی به‌ ئاین داناره له‌بهرئه‌وه‌ی ههموو ئاین ده‌گرته‌وه.
 (٦٨) واته ههموو جوّره‌کانی په‌رسن له‌وانه‌ی باسکراون و بیجگه له‌وانه‌ش به‌ته‌نها
 بۆ خوایه و هاوبه‌شی نیه و دروست نیه بۆ بیجگه له‌خوای گه‌وره ئه‌نجام بدرێن.

* * *

والدليل قوله تعالى: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (الجن: ۱۸).
 فمن صرف منها شيئاً لغير الله فهو مشرك كافر والدليل قوله تعالى: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾^(۶۹) (المؤمنون: ۱۱۷).

به لگهش نه وهيه خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾، واته: (مزگه وته كان مائي خوان بو نه وهي ته نها خوايان تيدا بپه رستري، ټيوش له گه ل خوادا له كه سي تر مه پاريتنه وه). نجا هه ركس شتيك له و په رستنه بو بيجگه له خوا نه نجام بدات نه وه هاو به شدانه ر و بياوهره، به به لگهي نه وهي په وړه ردگار ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾، واته: (هه ركس له گه ل خوادا له په رستراويكي تر بپاريتنه وه له خويه وه نه نجامي ده دات و له لا بهن خواوه هيچ به لگهي به ده سته وه نيه له سه ري، ليپرسينه وه شي هه ر لاي په وړه ردگاريه تي، بيگومان بياوهره ان سه رفراز نابن).

(۶۹) دانه ر - په حه تي خواي لي بيت - باسي هه نديك له جوړه كاني بپه رستن كردووه، هه وړه ها باسي نه وهي كردووه كه هه ركس يه كيك له وانه بو بيجگه له خوا نه نجام بدات نه وه هاو به شدانه ر و بياوهره، به لگه شي به وړه هيناوهره كه خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾.
 وه ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾.

به لگه هيناوهره يه نايه تي يه كه م له وړو وهيه خواي گه وړه هه والياوهره مزگه وته كان - كه شويي كړنوش بردن، يان شويي نندامه كړنوش به ره كان - مائي

خوان، له ده‌رئه‌نجامی ئه‌مه‌شه‌وه ده‌فرمویت: ﴿فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ واته: له‌گه‌ل خوادا که‌سی تر مه‌په‌رسن و کړنوشی بۆ‌به‌رن، هه‌روه‌ها به‌لگه‌هیتانه‌وه‌ی به‌ نایه‌تی دووهم له‌و ږووه‌وه‌یه که‌خوا‌ی تا‌کو ته‌ن‌ها ږوونی کړدووه‌ته‌وه نه‌گه‌ر هه‌رک‌س له‌گه‌ل خوادا له‌ په‌رس‌زاو‌یک‌ی تر بیا‌ر‌په‌ته‌وه نه‌وه بـی‌با‌وه‌ږه، چون‌که ده‌فرمویت: ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾.

ده‌سته‌واژه‌ی ﴿لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ ناما‌ژه‌یه بۆ نه‌وه‌ی که‌ ناشی به‌لگه له‌سه‌ر فره‌په‌رس‌زاوی هه‌بیت، چون‌که ئه‌م سی‌فه‌ته: ﴿لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ سی‌فه‌ت‌یک‌ی ده‌رخه‌ری ږوون‌که‌ره‌وه‌یه بۆ فره‌مانه که نه‌وه‌ک سی‌فه‌ت‌یک‌ی سنوور به‌ند (مقیده)، هه‌تا‌کو نه‌وه‌ی لید‌ه‌ربکات که به‌لگه‌ی له‌سه‌ره، چون‌که ناشی به‌لگه له‌سه‌ر نه‌وه هه‌بیت که له‌گه‌ل خوا‌ی گه‌وره‌دا په‌رس‌زاوی تر هه‌یه.

وفي الْحَدِيثِ: «الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ» (أخرجه الترمذي، وقال: غريب من هذا الوجه).
والدليل قوله تعالى: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ
عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ (٧٠) (غافر: ٦٠).

له فہر موودہ شدا ہاتوہ: (پارانہوہ میسکی پەرستنه)، به لگہ کھی نهوہ یه
خوای گه وره ده فہر مویت: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ
عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾، واتہ: (پہرہ ردگار تان فہر مووی: ئیوہ لیم
بپارینہوہ منیش به دہ نکتانہوہ دیم، نهوانہی کہ خویمان به گہ وره ده زانن
له پەرستندا و خویمان به گہ وره ده زانن له بہرامبہر پەرستندا، نهوانہ
به رسوایی ده چنه دۆزہ خہوہ).

(۷۰) نمہ له دانہرہوہ - رچہمتی خوای لی بیت - دہستکردنہ به ہیئانہوہی
به لگہی جوڑہ کانی پەرستن، کہ له ورتہی: (وأنواع العبادة التي أمر الله بها مثل
الإسلام والإيمان والإحسان ومنه الدعاء).. هتدهوہ دہر دہ کہویت.
شیخ - رچہمتی خوای لی بیت - دہستی به باسکردنی به لگہ کان له سہر پارانہوہ
کردوہ.

دانہر - رچہمتی خوای لی بیت - به لگہی بهو فہر موودہ یه ہیئاوہتہوہ کہ
دہ گیر نہوہ پیغمبہر ﷺ فہر موویہتی: «الدُّعَاءُ مُخُّ الْعِبَادَةِ».
ہدروہا به لگہشی بهوہ ہیئاوہتہوہ کہ خوای گہ وره ده فہر مویت: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ
ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾. ئایہ تہ
بیروڑہ کہ به لگہیہ له سہر نہوہی پارانہوہ به شیکہ له پەرستن، ئہ گہر وانہ بوایہ
نمیدہ فہر موو: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي﴾.

وه ههركهس له‌غیری خوای گه‌وره بۆده‌سته‌كه‌وتنی شتیک بپارێته‌وه ته‌نها له‌توانای
خوادا بێت ئه‌وه هاوبه‌شدانه‌ر و بپاوه‌په‌، ئنجا داوا‌لیکراو زیندوبیت یان مردو وه‌ك
یه‌كه، وه ههركهس داوا له‌زیندویه‌ك بکات بۆ شتیک كه له‌توانایدایه، وه‌ك ئه‌وه‌ی بلیّ:
ئه‌ی فلان خواردنم بده‌ری، ئه‌ی فلان ئاوم بده‌ری، ئه‌وه هیچی تیدا نیه، وه ههركهس
داوا له‌مردویه‌ك یان نادیارێك بۆ ئهم جو‌ره شتانه بکات ئه‌وه هاوبه‌شدانه‌ره،
له‌به‌رئه‌وه‌ی مردو یان (غائب) ناتوانیت به‌م جو‌ره شتانه هه‌ستیت، چونکه
داوا‌لیکردنه‌كه‌ی ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت باوه‌ری وایه كه‌ده‌ستیکێ له‌ ئال وگۆری بوونه‌وه‌ردا
هه‌یه، به‌وه‌ش ده‌بیته هاوبه‌شدانه‌ر، وه بزانه كه‌پارانه‌وه دوو جو‌ره: پارانه‌وه‌ی داخوای
و پارانه‌وه‌ی په‌رسن.

● پارانه‌وه‌ی داخوای: بریتیه له‌ پارانه‌وه‌ی داواکردن، واته: داواکردنی
پێوستیه‌کان كه هانا بۆ هێنانی ده‌گه‌یه‌نیت و باوه‌ر بوونه به‌وه‌ی به‌توانایه و به‌خشنده‌یه
و به‌هره و به‌زه‌یی فراوانه، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر داواکردن له‌ به‌نده‌وه بۆ هاو وینه‌ی خۆی له
دروستکراوان بوو نه‌گه‌ر بانگکراو له‌داواکارییه‌كه بگات و توانای به‌ ده‌نگه‌وه هاتنی
هه‌بیت وه‌ك له‌ پێشدا له‌ووته‌ی كه‌سێکدا كه بلیّ: (ئه‌ی فلان خواردنم به) باسما
کرد.

● پارانه‌وه‌ی په‌رسن: ئه‌وه‌یه به‌نده‌یه‌تی بۆ بانگکراو پێ بکری و داوا‌ی پاداشتی
لی بکری و ترسی سزای لی بکری، ئهمه‌ش بۆ بێجگه له‌خوا دروست نیه و ئه‌نجامدانی
بۆ بێجگه له‌خوا هاوبه‌شدانانی گه‌وره‌یه و به‌نده له‌پێازی ئیسلام ده‌رده‌کات و له‌و
ئایه‌ته‌شدا هه‌په‌شه‌ی له‌سه‌ره كه‌خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ
عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾.

ودلیل الخوف^(۷۱) قوله تعالى: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (آل عمران: ۱۷۵).

به لگهی ترسانیش نهوویه خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾، واته: (ئیوه لهوان مه ترسن، به لکو لهمن بترسن نه گهر بلوه پردارن).

(۷۱) ترسان: بریتیه له په شوکان، په شوکانیش هه لچونیکه به چاوه پروانکردنی شتیک دروست ده بیت که تیاچوون یان زیان یان نازاری تیدا بیت، خوای بهرز و بیتاوتا ږنگری له ترسان له دۆستانی شهیتان کردووه و فهرمانی به ترسان له خوای به تهنها کردووه. ترسانیش سی جوړه:

جوړی یه کهم: توسی سروشتی: وهک ترسانی مروّف له درنده و ناگر و خنکان، ئهم جوړه سه رزه نشتی بندهی له سه ر ناکریت، خوای گهوره ده باره ی موسا ﷺ ده فهرمویت: ﴿فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ﴾ (القصص: ۱۸)، واته: (وای لیها ت له اشاره که دا ده ترسا و چاوه نواری ده کرد).

به لام نه گهر ئهم ترسه - وه کو شیخ باسی کردووه - هوپهک بیت بو وازهیتان له واجبیک یاخود کردنی حهرامیک نهووه حهرامه، چونکه ههر شتیک هوپهک بیت بو وازهیتان له واجبیک یان نه نجامدانی حهرامیک نهووه حهرامه، به لگش له سه ری نهوویه خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾.

ترسان له خوای گهورهش په سهندی ههیه و ناپه سهندی ههیه، په سهند نهوویه مه به ست پی جیا کردنهووی نیوانی تو و سه ری چیکردنی خوا بیت، به جوړی که هه لتبسی بو نه نجامدانی نه رکه کان و وازهیتان له حهرامکراوه کان، نه گهر ئهم مه به سته ده سته کوه ت

ئەوا دل دادەمەزری و ئۆقرە دەگری و شادومان بوون بە نیعمەت و خواستی پاداشتی
خوا بەسەردا دەکیشت، ناپەسەندیش ئەوێ بەندە هەل بنی بۆ بێهوابوون
لەمێهرەبانی خوا و ڕەش بینی، ئەوکاتە بەندە ناخ هەڵدەخوای و بەخویدا دەشکێتەو و
زۆرجار — لە بێهواوی تووندیەو — لەبێقەرمانیدا ڕۆدەچیت.

جۆری دووهم: قوسی بەندایەتی: ئەوێ مەزۆف لەیەکیک بۆسی، بەو ترسانەش
ئەوکەسە پەرسیت، ئەم جۆرەیان بۆ خوای گەورە نەیت دروست نە، ئەنجامدانیشی بۆ
بێجگە لەخوا ھاوبەشدانانی گەورە.

جۆری سێهەم: قوسی نەینی: وەك ئەوێ لەمردوویەکی ناو گۆر بۆسی، یان
لە(وہلی)یەك بۆسی کە لێ دوورە و هیچ گاریگەری نە، بەلام ئەم بەترسانیکی نەینی
لێ بۆسیت، زانایان بەھەمان شێوە ئەم جۆرەشیان بەھاوبەشدانان داناو.

ودلیل الرجاء قوله تعالى: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾^(۷۲) (الكهف: ۱۱۰). ودلیل التوکل قوله تعالى: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (المائدة: ۲۳). وقال: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾^(۷۳) (الطلاق: ۳).

به لگه‌ی ناواته‌خواییش نه‌ویه‌ی خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾، واته: (هه‌رک‌ه‌س نومیده‌واری گه‌یشتن و شادبوونه به‌په‌روه‌ردگاری نه‌وا با کرده‌وه‌ی چات بکات و له‌په‌رستنی په‌روه‌ردگاریدا هیچ که‌س به‌هاوبه‌ش دانه‌نیت). به لگه‌ی پشتبه‌ستنیش نه‌ویه‌ی خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾، واته: (پشت به‌خوا ببه‌ستن نه‌گه‌ر نیتوه باوه‌پ‌دارن). هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾، واته: (هه‌رک‌ه‌س پشت به‌خوا ببه‌ستیت هه‌ر نه‌وی به‌سه).

(۷۲) (الرجاء): بریتیه له‌وه‌ی مرؤف نومیدی به‌شتیک هه‌بی که ده‌ستکه‌وتنی نزیک بیت، ده‌شگونجی بۆ شتیک بی که ده‌ستکه‌وتنی دووره‌و وا دابنریت ده‌ستکه‌وتنی نزیکه.

(رجاء) ێک که ده‌سته‌وسانی و ملکه‌چی له‌خوبگرئ ته‌نها بۆ خوای گه‌وره دروسته، وه نه‌جامدانی بۆ غه‌یری خوای گه‌وره هاوبه‌شدانانه، ئنجا یان هاوبه‌شدانانی بچووکه یاخود گه‌وره‌یه، به‌گویره‌ی نه‌وه‌ی له‌دلی تکا‌کاردا جیده‌گریت. دانه‌ریش به‌لگه‌ی له‌سه‌ری به‌وه هیناوه‌ته‌وه که خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾.

هه‌روه‌ها بزانه (رَجَاء) ی په‌سه‌ند بۆ که‌سیک نه‌بی که ئیش به‌گۆپ‌رایه‌لی خوا بکات و چاوه‌روانی پاداشتی لێ بکات، یان ته‌وبه‌ی له‌سه‌ر پچیکردنی خوا کردبی و ئاوا ته‌خوازی وه‌رگیرانی ته‌وبه‌که‌ی بی، بۆ که‌سیکی ئاوا نه‌بی دروست نیه، به‌لام (رَجَاء) ی که‌سی بیکردار له‌خۆبایی بوونه و خواستیکی بێ‌راوه.

(۷۳) پشتبه‌ستن: به‌هه‌رشیک پالپوه‌دان و ئومید پنبوونه‌تی.

پشتبه‌ستن به‌خوای گه‌وره‌ش ئومیدبوونه به‌وه‌ی که تاکه پشتیوان و ته‌نها ئومیده له‌ ده‌سته‌به‌رکردنی قازانجه‌کان و لادانی زیانه‌کاندا، ئه‌وه‌ش له‌ته‌واوه‌تی باوه‌ر و نیشانه‌کانیه‌تی، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾. وه‌ نه‌گه‌ر به‌نده‌ راست بکات له‌ئومیدبوونی به‌ خوای گه‌وره‌دا، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ی به‌سه‌ له‌هه‌رشیکدا که‌به‌لایه‌وه‌ گرنگ بی، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾، واته: هه‌ر که‌س پشت به‌خوا به‌هستی ئه‌وه‌ خوای به‌سه‌ بۆ ئه‌وه‌ی نیاز و مه‌به‌سته‌کانی بێته‌جی. پاشان خوا که‌سی پشت پنبه‌ستوو دلتیا ده‌کات به‌وه‌ی ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِأَلْعِ أَمْرِهِ﴾ (الطلاق: ۳)، واته: (به‌راستی خوا فهرمانی خۆی به‌جی ده‌گه‌یه‌نیت). وه‌ نه‌گه‌ر به‌هۆی هه‌یج شتیکی له‌ده‌سته‌ ده‌رناچیت.

بشزانه که پشت به‌ستن ده‌کریت به‌چه‌ند جوړیکه‌وه:

یه‌که‌م: پشت به‌ستن به‌خوای گه‌وره: ئه‌ویش له‌ته‌واوه‌تی باوه‌ر و نیشانه‌کانی راست بوونه‌تی و واجبیشه، چونکه‌ به‌بی ئه‌و پشت به‌سته‌ باوه‌ر ته‌واو ناییت و به‌لگه‌که‌شی له‌پیشه‌وه‌ باسکرا.

دووهم: پشت به‌ستنی نه‌ینی: به‌وه‌ی له‌ده‌سته‌به‌رکردنی قازانجیکدا یان وه‌لادانی زیانیکیدا پشت به‌مردوویه‌ک به‌ستیت، ئه‌مه‌ هاوبه‌شدانانی گه‌وره‌یه، له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌م جوړه پشت به‌سته‌ ته‌نها له‌که‌سیک ده‌وه‌شیته‌وه‌ که بیروباوه‌ری واییت ئه‌م مردوه

دهستیکي نهیئی له ئالتوگۆری بوونه و هردا ههیه، جیاوازی له ئیوان ئهوه دا نیه که ئه و
مردوه پیغه مبه ر ﷺ بی یان پیاوچاک بی یان تاغوتیکي دوزمن به خوای گه و ره بیت.

سی یه م: پشتبهستن به که سیکی تر له کاریکدا که ئه و که سه ته سه روفی تیدا ده کات:
له گه ل هه ستردن به به رزی پله و پایه ی پشت پی به سرا و نزمی پله و پایه ی
پشتبه ستوو، وه که ئه وه ی له ده سته کو تنی بژیوی و شتی وادا ئومیدی پی هه بیت.
ئه مه جوړیکه له ها و به شدانانی بچووک له به ر زوری په یوه ستوونی دلی و ئومید بوونی
به و که سه.

به لام نه گه ر به و پییه پشتی پییه ست که ئه و ه زی که و هه ر خوای گه و ره ئه و
رۆزییه ی له سه ر دهستی ئه و بریوه ته وه بۆی، ئه وه هیچی تیدا نیه ئه گه ر پشت پییه ستر او
کاریگه ریه کی راسته قینه ی له به ده سته ی تانیدا هه بیت.

چواره م: پشتبهستن به که سی تر له کاریکدا که پشتبه ستوو ته سه روفی تیدا ده کات:
به جوړیک که سیکی تر بکاته جیگری له کاریکدا که جیگری تیدا دروست بیت، ئه مه ش
به به لگه ی قورنان و سونه ت و کو ده نگی (الإجماع) هیچی تیدا نیه.

یه عقوب ﷺ به کو ره کانی فەرموو: ﴿يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ﴾
(یوسف: ۸۷)، واته: (کو ره کانم، برۆن و سو راخی یوسف و برا که ی بکه ن).
پیغه مبه ریش ﷺ کرێکار و پارێزه ری له سه ر مالی خیر ده کرده بریکار (وه کیل)، وه
بریکاری له چه سپاندنی سزاکان (حدود) و ئه نجامداناندا داده نا، ههروه ها (عه لی کو ری
ئه بی طالب) یشی ﷺ بۆ قوربانی سه ر برین له چه جی مالتا واییدا کرده بریکاری خو ی،
که و ا پیسته که یان بکات به خیر، ههروه ها باقی سه د سه ره که سه ر بریت، دوا ی ئه وه ی
شه ست و سی سه ری به دهستی خو ی ﷺ سه ر بری.

ههروه ها به شیوه یه کی گشتی کو ده نگی له سه ر دروستی ئه و جو ره پشت به سته
ناشکرایه.

ودلیل الرغبة^(۷۴) و الرهبة^(۷۵) و الخشوع^(۷۶) قوله تعالى: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾^(۷۷) (الأنبياء: ۹۰).
ودلیل الخشية قوله تعالى: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ﴾^(۷۸) (البقرة: ۱۵۰).

مه‌روه‌ها به‌لگه‌ی (رَغْبَةً) و (رَهْبَةً) و (خُشُوع) یش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾، واته: (نه‌وان بوون له‌ئه‌نجامدانی چاکه‌کاندا به‌له‌یان ده‌کرد و به‌(رَغْبَةً و رَهْبَةً) به‌وه لیتمان ده‌پارانه‌وه و له‌به‌رامبه‌ر ئیته‌دا خشوعیان مه‌بوو). به‌لگه‌ی (خَشْيَةً) یش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ﴾، واته: (خه‌شیه و ترستان له‌بیئاوه‌ران نه‌بی، به‌لکو خه‌شیه و ترستان له‌من مه‌بیّت).

(۷۴) (الرغبة): خوشه‌ویستی گه‌یشته به‌هه‌رشتیک خوشویستراو بیّت.

(۷۵) (الرهبة): نه‌و ترسانه‌یه که راکردن له‌ترسلێکراوی لێده‌که‌ویته‌وه، واته ترسێکه کرده‌وی له‌گه‌لدايه.

(۷۶) (الخشوع): زه‌لیلی و بیده‌سه‌لاتیه له‌به‌رامبه‌ر گه‌وره‌یی و مه‌زنیه‌تی خوادا، به‌جۆرتک مرۆف بو حوکم و بریاره‌قه‌ده‌ری و شه‌ریه‌کانی ملکه‌چ بیّت.

(۷۷) لهم نایه‌ته‌پیرۆزه‌دا خوای گه‌وره به‌وه وه‌سفی به‌نده دلتسۆزه‌کانی کردوه که به‌(رغبة) و (خشوع) به‌وه له‌خوای مه‌زن ده‌پارێنه‌وه.

لێره‌دا پارانه‌وه که پارانه‌وی په‌رستن و پارانه‌وی داخوازی ده‌گرێته‌وه، چونکه نه‌وان له‌پێدوانگی هه‌زکردنیان به‌و نهمه‌ت و خوشیانه‌ی لای په‌روه‌ردگاره و به‌ته‌مای لێخۆشبوونی، له‌گه‌ل ترسانیان له‌سزای سه‌ختی و ده‌رئه‌نجامی گوناوه‌کانیان له‌خوای مه‌زن ده‌پارێنه‌وه.

پټويسته باورېدار بهرې خواي گهوره له نيواني (رغبة) و (رهبة) دا كوشش بركات و له لايه نې گورپرايه ټيپه وه (رغبة) كه زال بركات بڼه وهی له سهرې چالاكتر بې و هيوای بهرې گرانې هېټ، وه نه گهر ويستی بېفهرمانيهك بركات (رهبة) كه زال بركات بڼه وهی ليې رابركات و له سزاكې دهر باز بېټ، هه نديك له زانايان فهرمو ويانه: له كاتي نه خو شيدا لايه نې (رغبة) زالده كړی و له كاتي له شساغيدا لايه نې (رهبة)، له بهر نه وهی نه خو ش دلشكاو و دهر وون لاوازه و په ننگه سهره مېرگي نزيك بوو بېته وه و بمرېټ، با گوماني باش به خواي گهوره بهرېټ، وه له حاله تي له شساغيدا چوست و چالاكه و هيوای به مانه وهی دريژه له زياندا و (رغبة) كه بڼه خراپه كاري و لووت بهرزي هه لي نه نيټ، له بهر نه وه ده بې لايه نې (رهبة) كه زال بركات بڼه وهی لهو حاله ته دا بېره و و سه لامه ت دهر باز بېټ، گوتراوېشه ده بېټ (رغبة) و (رهبة) كهی وه كو يك بې و يه كسان بن بڼه وهی (رغبة) كهی هه لي نه نيټ بڼه بياكي له (مه كړي خوا، وه (رهبة) كهی هه لي نه نيټ بڼه بېټوا بوون له بهر نه يي خواو هه ردو و كيشيان - بياكي و بېټوا يي - بېټراون و خاوه نه كهيان له ناو ده بن.

(۷۸) (الخشية): نهو تر سديه كه له سهر زاناري بوون - به مه زنيه تي نهو كه سهي سلي ليده كړي ته وه و ده سلا تي كامل و ته واوي هه يه - بنياد نرا بېټ، چونكه خواي گهوره ده فهرمو يټ: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ (فاطر: ۲۸)، واته: (ههر نهو به ندانه خه شيه و ترسيان له خوا هه يه كه زانان). بهو واته يه ته وانه ي زانان دهر باره ي مه زنيه تي و ده سلا تي ته واوي خوا. نهو سيفه ته تايه ت تره له ترسان، جياوازي نيوانيشيان بهم غوونه يه روون ده بېته وه: نه گهر له كه سيك بېرسي و نه زاني تايا تواناي به سهر تدا هه يه يان نا ! نهو تر سانه، به لام نه گهر له كه سيك بېرسي كه بزانيه تي تواناي به سهر تدا هه يه نهو (خشية) يه. وه نهو دهر باره ي به شه كاني حوكمي ترسان ووترا، هه مان شتيش دهر باره ي به شه كاني حوكمي (خشية) ده ووتريټ.

ودلیل الإنابة^(۷۹) قوله تعالى: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾ (الزمر: ۵۴)،
ودلیل الإستعانة قوله تعالى: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ (الفاتحة: ۵)، وفي
الْحَدِيث: « وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ »^(۸۰) (أخرجه أحمد والترمذي).

به لگه‌ی گه‌پانه‌وه (إنابة) نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ
وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾، واته: (بۆلای په‌روه‌ردگار تان بگه‌پینه‌وه و ملکه‌چی بن). به لگه‌ش
له‌سه‌ر داواکردنی یارمه‌تی نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ
وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾، واته: (ته‌نها تو ده‌په‌رستین و ته‌نها داوای یارمه‌تی له‌تو
ده‌که‌ین). له‌فه‌رمووده‌شدا هاتووه: « وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ »، واته: (ته‌گه‌ر
داوای یارمه‌تیت کرد نه‌وا یارمه‌تیت هر له‌خوا بویت).

(۷۹) (الإنابة): واته گه‌پانه‌وه بۆلای خوای گه‌وره به‌هه‌ستان به‌گوێرا په‌لیکردنی
و دوور که‌وته‌وه له‌سه‌ر پیچیکردنی و له‌واتای ته‌وه‌وه نزیکه، نه‌وه‌نده نه‌یت که‌ په‌له‌ی
نهم له‌ته‌وه به‌رزتره، به‌وه‌ی هه‌ستکردن به‌ پشت به‌خوا به‌ساتن و په‌ناپیگرتنی تیدا به‌دی
ده‌کریت. وه بۆخوای گه‌وره‌ش نه‌بی بۆ که‌سی تر ئه‌نجام نادریت، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری
نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾. مه‌به‌ست
له‌ده‌سته‌واژه‌ی ﴿وَأَسْلُمُوا لَهُ﴾ موسولمانیه‌تی شهرعیه، که‌بریتیه له‌ملکه‌چکردن بۆ
حوکه‌مه شهرعیه‌کان، چونکه ملکه‌چکردن بۆ په‌روه‌ردگار دوو جوړه:

یه که‌م: ملکه‌چبوونی قه‌ده‌ری (الکونی): بریتیه له‌ملکه‌چکردن بۆ حوکه‌مه
قه‌ده‌ریه‌کان، نهم جوړه‌ش گشتیه بۆ هه‌موو نه‌و دروستکراوانه‌ی له‌ئاسمانه‌کان و
زه‌ویدان له‌باوه‌ردار و بی‌باوه‌ر و چاکه‌کار و ناله‌بار، وه هیچ که‌س بۆی نیه له‌ئاستیدا
خۆی به‌گه‌وره بگریت، به‌لگه‌ش له‌سه‌ری نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَهُ
أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ (آل عمران: ۸۳)، واته:

(هەرچی له ئاسمانه کان و زه ویدایه به ویستی خۆیان بێت یان به زۆر ملکه چی خوا بوون و بۆلای نهویش ده گهرینهوه).

دروهم: ملکه چکردنی شهرعی: واته ملکه چکردن بۆ حوکمه شهرعییه کان و ئهم جوړه تایه ته به که سیکه وه که به گوێپرایه لێ کردنی پێغه مهران و شوینکه و توره چاکه کانیان ههستیت، به لگمش له سهری له قورناندا زۆره له وانیش ئهم نایه تهی دانهر - ره حه تهی خوای لی بێت - هیناویه ته وه.

(۸۰) داوای یارمهتیکردن (الاستعانه): داواکردنی هاریکارییه، چهند جوړیکیشه: یه کهم: داوای یارمهتیکردن له خوا: بریتیه لهو داواکردنه ی که نهو په پری زه لیلی و دهسته و سانی له بنده وه بۆ پهروه دگار له خو بگریئت و کاروباری پئی بسپیری و بیروباوه پری وایێ که ته نه نا خوای به سه یارمهتیده ری بێت. ئهمهش بۆ خوا نه بێت بۆ که سی تر دروست نه، به لگمش نه وه یه خوای گهوره بهرکار (معمول) به که ی پێش خستوه که (ایاک) به یه و ریزمانی زمانی عه ره بیهش - که قورنانی پئی هاتوه ته خواره وه - وایه پێشخستنی شتیک که جیتی خۆی بێت و دوا بخریت مانای (حصر) و تایه تمه ندی ده به خشیئت، بهم پێیه نه بنجامدانی ئهم جوړه په رسته بۆ غهیری خوای گهوره هاو به شدانانی که مروفی موسولمان له باز نه ی ئیسلام ده کاته ده ره وه.

دروهم: داوای یارمهتیکردن له دروستکارا بۆ کارێک که توانای به سه ریدا هه بێت: ئهمهش به گوێره ی ئه و فرمانه یه که داوای یارمه تی بۆ ده کریئت، ئه گه ر له سه ر چاکه بوو نه وه بۆ داواکاریش و یارمه تی ده ریش دروسته، چونکه خوای گهوره ده فه رمویت: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ (المائدة: ۲)، واته: (یارمه تی و هاوکاری یه کتری بکه ن له سه ر چاکه و له خواترسان).

به لام ئه گه ر له سه ر تاوان بوو نه وه بۆ داواکاریش و یارمه تی ده ریش حه رامه، چونکه خوای گهوره ده فه رمویت: ﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ (المائدة: ۲)، واته:

(هاوکاری یه کتر مه‌کن له‌سه‌ر تاوان و دوژمنایه‌تی)، به‌لام نه‌گهر له‌سه‌ر رپیتدراو (مباح) بوو نه‌وه بو داواکاریش و یارمه‌تی ده‌ریش دروسته، به‌لام یارمه‌تیده‌ر له‌سه‌ری - به‌پاداشتی چاکه‌کردن له‌گه‌ل که‌سانی تردا - پاداشت ده‌دریته‌وه، پاش نه‌وش هه‌ر له‌خویدا دروسته له‌به‌ر نه‌وه‌ی خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (البقرة: ۱۹۵)، واته: (چاکه‌بکه‌ن، به‌راستی خوا چاکه‌کارانی خو‌ش ده‌ویت).

سێهم: داوای یارمه‌تیکردن له‌دروسته‌کراویکی زیندووی ناماده‌ی پێخوانا: نه‌و داواکردنه به‌تاله و هه‌چی له‌باردا نه‌یه، وه‌ک نه‌وه‌ی بو هه‌لگرتنی شتیکی قورس داوای یارمه‌تی له‌که‌ستیکی لاواز بکات.

چواره‌م: داوای یارمه‌تیکردن به‌ره‌هایی له‌مردو یان له‌زیندو بو کاریکی نادیار و بزر که‌ ناتوانی ته‌سه‌رووی ته‌دا بکات: نه‌و داواکردنه‌ش هاوبه‌شدانانه، چونکه‌ ته‌نها له‌که‌سیک ده‌وه‌شیته‌وه که‌بیروباوه‌ری واییت نه‌وانه ده‌ستیکی په‌نه‌انیان له‌بوونه‌وه‌ردا هه‌یه.

پنجه‌م: یارمه‌تی خواستن به‌و کرده‌وه و حاله‌تانه‌ی لای خوای گه‌وره خو‌شه‌ویستن: نه‌وش به‌فه‌رمانی په‌روه‌ردگار دروسته‌که ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ (البقرة: ۱۵۳)، واته: (به‌ئارامگری و نوێژکردن داوای یارمه‌تی بکه‌ن).

دانه‌ر - په‌حه‌تی خوای لی بی‌ت - به‌لگه‌ی بو جو‌ری یه‌که‌م به‌وه هه‌ناوه‌ته‌وه که‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ (الفاتحة: ۴)، هه‌روه‌ها به‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمویت: «وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ».

ودلیل الاستعاذه قوله تعالى: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ (الفلق: ۱) و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ^(۸۱) (الناس: ۱). ودلیل الاستغاثة قوله تعالى: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾ ^(۸۲) (الأنفال: ۹). ودلیل الذبح قوله تعالى: ﴿قُلْ إِنْ صَلَّيْتُ وَنُسَكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳) الآية، ومن السنة: «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ» ^(۸۳) (أخرجه مسلم).

به لگهی په ناگرتنیش نهو به خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾، واته: (بلی: په نا بهو په روهدگاره ده گرم له تووی په ق پوهه کی ناست دینیته ده و له شهوی قاریک شه به قی به یانی ده کاته وه)، وه ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾، واته: (بلی: په نا به په روهدگاری خه لکی ده گرم).

به لگش له سر داوای فریا که وتن نهو به خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾، واته: (کاتیک داوای فریا که ووتنان له په روهدگارتان کرد، نهویش به ده دنگتانه وه هات).

به لگهی قوربانی سهربرینیش نهو به خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿قُلْ إِنْ صَلَّيْتُ وَنُسَكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لَا شَرِيكَ لَهُ﴾، واته: (نهی موجهه مد ﷺ، بلی: به راستی نویژ و قوربانی سهربرین و زیان و مردن بو خوای په روهدگاری جیهانه) تا کوتای نایه ته که، وه له سونه تیشدا هاتوه: «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ»، واته: (خوا نه فرینی له که سیك کردوه که قوربانی بو بیجگه له خوا سهربریت).

(۸۱) پهناگرتن (الاستعاذه): داوای پهنادانه و پهنادانیش پاریزرانه له ناخوشی، پهناگرتووش بهوه پاریزراوه که پهناى پيگرتووه و دالدهى دهوات، پهناپيگرتیش چهند جوریکه:

یه کهم: پهناگرتن به خوای گهوره:

بریتیه لهو پهناگرتنهى که نهوپهري ناتاجی و دالدهخوای بگرتیموه و پروابوون بهوهى تیداییت که هر خوای بهسهو پاریزگاری تهواوی لهههموو شتیکی نیستا یان داهاتوو، بچوړک یان گهوره، ئادهمیزاد یان بیجگه ئادهمیزاد لیدهکات، بهلگهش لهسهری نهویه خوای گهوره دهفرمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ واته: (بلی: پهنا بهو پهروه دگاره ده گرم لهتوری رهق پرووه کی ناسک دینیهدهر و لهشهو ی تاریک شهبهقی بهیانی ده کاتهوه)، وه دهفرمویت: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ * مَلِكِ النَّاسِ * إِلَهِ النَّاسِ * مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ واته: (بلی: پهنا ده گرم بهپهروه دگاری خه لکی، پاشای خه لکی، په سر اوای خه لکی، لهزیانی وهسوهسه کهری پاشه کسه کهر که شهیتانه).

دووه م: پهنا گرتن به سیفهتیک له سیفهته کانی:

وهک قسه کردن (کلام) ی و مهنایه تی (عظمت) ی و شکو مهندی (عزة) ی و لهو جوړه سیفهتانه، بهلگهش لهسهری نهویه پیغمبر ﷺ دهفرمویت: «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ» (أخرجه مسلم)، واته: (پهنا ده گرم به ووته تهواوه کانی خوا لهزیانی نهوهى دروستی کردووه)، ههروه ها دهفرمویت: «وَأَعُوذُ بِعِظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَخْتِي» (أخرجه أحمد والنسائي)، واته: (پهنا بهمهنایه تی و گهورهیت ده گرم لهوهى له ژپریتمهوه رپوچم)، ههروه ها دهر باره ی نرای کاتی نازار دهفرمویت: «أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَحْدُ وَأُحَادِرُ» (أخرجه أحمد و أبو داود و ابن ماجه)، واته: (پهنا به شکو مهندی و توانایی خوا ده گرم لهزیانی نهوهى هیه و خومی لی لادهدهم)، وه

دهفهرمویت: «أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ» (أخرجه مسلم)، واته: (پهنا بهر زامه ندیت ده گرم له تور ویت)، وه کاتیک ئهم نایه ته هاته خواره وه: ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ﴾ (الأنعام: ۶۵)، واته: (بلی ئهو خوايه توانای هدی به وهی له سهرتانه وه سزایه کتان بۆ ره وانه بکات)، پیغمبریش ﷺ ده فهرموو: «أَعُوذُ بِوَجْهِكَ» (أخرجه البخاري)، واته: (پهنا به پروی پرۆزت ده گرم).

سینم: پهنا گرتن به مردو یان به زیندوی غایب که له حازریدا توانای دالده دانی همیت:

نعم جوره هاویه شدانانه و له مباره یه وه خوی گه وه دهفهرمویت: ﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ (الجن: ۶)، واته: (ئهو بهوو کهسانیک له مروف په نایان به کهسانیک له پهری ده گرت و زیاتر گومریان کردن و سهریان لیشیواندن).

چواره م: پهنا گرتن به وهی ده کرئ په نای پی بگریت له دروستکراوالدا:

مروف بی یان شوین بیت یان ههر شتیکی تر، ئهو دروسته و بهلگه کهشی ئهو یه پیغمبر ﷺ له باسی ئازاوه و فیتهدا دهفهرمویت: «مَنْ تَشَرَّفَ لَهَا تَشَرَّفَ فَمَنْ وَجَدَ فِيهَا مَلَجًا أَوْ مَعَاذًا فَلْيَعُذْ بِهِ» (متفق علیه). واته: (ههر کس بوی پروانی به سهریدا دیت، وه ههر کس حه شارگه و په ناگهی ده سکهوت با په نای پیگریت). ئهو په ناگه یهشی به وه پروونکردوه ته وه که دهفهرمویت: «فَمَنْ كَانَ لَهُ إِبِلٌ فَلْيَلْحَقْ بِإِبِلِهِ» (رواه مسلم) واته: (ههر کس ووشتری هه بوو با خوی بگه یه نیی).

وه ههر (مسلم) له (صحیح) به کیدا له جابره وه ﷺ گیراویه ته وه کهوا ئافره تیک له خیتلی مه خروم دزی کرد، ئنجا هینایان بۆلای پیغمبر ﷺ ئه ویش په نای به (أم سلمة) ی خیرانی گرت - تا کۆتایی فهرمووده که.

وه همر (مسلم) له (صحيح) به كهيدا له (أم سلمة) وه - ره‌زای خوای لی بیت - گپراویده‌توه، نه‌ویش له پیغمبره‌وه ﷺ كه فرموده‌تی: «يَعُوذُ عَائِدٌ بِالْبَيْتِ فَيَبْعَثُ إِلَيْهِ بَعَثٌ» (أخرجه مسلم).. تا کۆتایی فرموده‌که، واته: (په‌ناگریگ په‌نا به‌ماله‌وه ده‌گریت، ئنجا نیردراویکی بۆ ره‌وانه ده‌کړیت) تا کۆتایی فرموده‌که.

به‌لام نه‌گهر په‌نای له‌زه‌بروزه‌نگی سته‌مکارێك گرت، واجبه به‌گویره‌ی توانا دالده بدری و په‌نابدریت. وه نه‌گهر بۆئوه په‌نای گرت كه به‌کرداریکی قه‌ده‌غه بگات یان له‌نه‌ركێك رابكات ئوه دالده‌دانی هه‌رامه.

(۸۲) داوای فریاكهوتن (الاستغاثة): داواکردنی به‌هاناوه‌هاتنه كه بریتیه له رزگار كردن له بارودۆخی سه‌خت و له‌ناوچوون، نه‌میش چه‌ند به‌شیکه:

یه‌كه‌م: داوای فریاكهوتن له خوای گه‌وره:

ئهم جووره‌یان باشترین و ته‌واوترین کرده‌ویه كه رپه‌روی پیغمبران و شوێنكه‌وتوانیانه، به‌لگه‌شی ئه‌ویه شیخ - ره‌حه‌تی خوای لی بیت - باسی کردوه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: «إِذَا تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابْ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ» (الأنفال: ۹)، واته: (كاتێك داوای فریاكهوتنتان له په‌روه‌ر دگارتان ده‌کرد نه‌ویش به‌ده‌نگتانه‌وه هات و فرمووی: من به‌هه‌زار فریشته پشتیوانیتان ده‌كه‌م كه به‌شوین یه‌كدا دین)، ئه‌و فریاكهوتنه له جه‌نگی به‌دردا بوو كاتێك پیغمبر ﷺ ته‌ماشای كرد هاوبه‌شدانه‌ران هه‌زار كه‌سن، ئنجا چووه سابات (عریش) به‌كه‌یه‌وه و له په‌روه‌ر دگاری گه‌وره ده‌پارایه‌وه و به‌ره‌و قیله ده‌ستی به‌رز کردبووه و ده‌یفه‌رموو: «اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي... اللَّهُمَّ إِنَّ تَهْلِكَ هَذِهِ الْعِصَابَةُ مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ لَا تُعْبَذُ فِي الْأَرْضِ» (أخرجه مسلم)، واته: (خوای گه‌وره ئه‌وه‌ی به‌لینت پێدا‌بووم بۆم به‌جی به‌ینه، خوای گه‌وره نه‌گهر ئهم ده‌سته‌یه له‌ئه‌ه‌لی ئیسلام تیا به‌جیت له‌زه‌ویدا ناپه‌رسێتیت) تاكو كه‌واكه‌ی له‌سه‌ر شان كه‌وته‌خواره‌وه، ئنجا (أبو بكر) ﷺ كه‌واكه‌ی هه‌لگرتوه و نایه‌وه سه‌رشانی، پاشان له‌دواوه گرتی و فرمووی: ئه‌ی پیغمبه‌ری خوا ئیتر نزاكردن

لهپوره دگارت بهسه، چونکه ئهوهی بهلئنی پنداوی بۆت بهجی دئیت، خوای گمورهش ئهم ئایهتهی نارده خواره وه.

دوره: داوای فریاکمون له مردوو یان له زیندووی غایب که توانای فریاکمونسی ههیت:

ئهم جوهرش هاویه شدانانه، چونکه تهنها کهسێک داخوای واده کات که باوهری وایی ئهوانه دهستیکی په نهانیان له بوونه موره دا ههیه و بهشێک لهپوره دگاریه تیایان بۆ پرپار بدات، خوای گموره دهفهرمویت: ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَلَيْسَ اللَّهُ قَلِيلًا مَّا تَذْكُرُونَ﴾ (النمل: ۶۲)، واته: (ئایا کێ بهمانای یه کیکه موه دیت که زۆری بۆهاتی و له تهنگانه دا بیت کاتیک له خوا دهپارته موه نهی کێه خراپهتان لی لاده دات و دهتانکاته جینشینه کانی زهوی؟ ئایا له گهڵ خوادا هیچ په رستراوێک ههیه؟ بهلام به کهمی بیرده که نه موه!!).

سپههم: داوای فریاکمون لهو زیندووانه ی زانان و توانای فریاکمونتیان ههیه:

ئهم جوهره دروسته وهک داواکردنی یارمهتی لیان، خوای گموره دهبارهی بهسه رهاتی موسا عليه السلام دهفهرمویت: ﴿فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ﴾ (القصص: ۱۵)، واته: (ئهو که سهی له تاقمی خوی بوو هاواری بۆ هیتا که فریای بکهویت له بهرامهر دوژمنه کهیدا، ئنجا موسا مشتیک لی دا و کوشتی).

چوارهم: داوای فریاکمون له زیندوویه کی بیتوانا، بهی ئهوهی باوهری واییت که هێزیک پنهانی ههیه:

وهک ئهوهی نوقم بوویهک داوای فریاکمون لهپاویکی شهپهله لیدراو بکات، ئهم جوهرش بهتاله و گالته کردنه بهوهی هانای بۆ دهبریت و له بهر ئهم هۆکار و (علته) یه دروست نه، هدره ها له بهر هۆکاریکی تریش، که رهنگه نووقمبووه که له کهسانی تر دهسخرپۆ بی و وازانیت ئهم شهپهله لیدراوه هێزیک پنهانی ههیه و بههۆیه وه لهم تهنگاویه رزگاری ده بیت.

(۸۳) سهربرین (الذبح): بریتیه له (روح) دهر کردن بهرشتنی خوین بهمه بهستیکی

تاییه تی، که له چند پرویه کمه ده بیت:

یه کم: بیته پهرسان: بهوهی مه بهستی پی بهمزن ته ماشا کردن و زه لیلی نیشان دان و
خونزیک کردنه ده بیت لهوهی قوربانیه که ی بۆ سهرده بریت، نه مهش ته نها بۆ خوی
گه وره ده کریت، بهو جو ره ی دایناوه، وه نه جامدانی بۆ بیجگه له خوا هاوبه شدانانی
گه وره یه، به لگه که شی نهویه شیخ - ره حه تی خوی لی بیت - باسی کردوه که
خوی گه وره ده فرمویت: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ *
لَا شَرِيكَ لَهُ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳).

دوره: بۆ ریزگرتن له میوان بی، یان خوان و (وَلِيْمَة) ی زه ماوه ند، یا خود نموونه ی
ئه وانه بیت، ئه وه فرمانی پیکراوه، ئنجا یان به (واجب) بوون، وه یان به سونه ت و
(استحباب)، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ده فرمویت: «... وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (هه ر کهس باوه ری به خوا و به روژی
دوایی هه یه با ریز له میوانه که ی بگریت). وه به (عبدالرحمن ی کوری عه وف) ی
فرموو: «أُولَئِكَ وَلَوْ بِشَاةٍ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (خوان و - وَلِيْمَة - ساز
بکه ن با به بزنیکیش بیت).

سیه هم: ئه گه ر بۆ له زه ت بین له خوار دنی، یان فروشیاری پیوه کردن و ئه و بابه تانه
بی، ئه وه له به شی رپییدراو (مباح) به، له به ره تیشه وه هه ر رپییدراو بووه، چونکه خوی
گه وره ده فرمویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ *
وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ﴾ (یس: ۷۱-۷۲)، واته: (ئایا نابین ئیمه به
دهستی خۆمان نازه لمان بۆ دروست کردوون و ئه وان خاوه ن داریانن، وه بۆمان
دهسته مۆ کردوون که سوار یان ده بن و لیان ده خون؟). جاری واش هه یه پیویسته یان
ریگری لیکراوه به گویره ی ئه و بۆ نه یه ی ده بیته هۆ کار بۆی.

ودليل النذر^(۸۴) قوله تعالى: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾^(۸۵) (الإنسان: ۷).

الأصل الثاني^(۸۶) معرفة دين الإسلام بالأدلة، وهو الإستسلام^(۸۷) لله بالتوحيد^(۸۸) والإنقياد له بالطاعة^(۸۹) والبراءة من الشرك وأهله^(۹۰).

به لڳهي نه زريش نهويه خواي گه وره ده فهرمويٽ: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾، واته: (نه زره كانيان به جيده هينن و له پروڙيڪ ده ترسن كه نه هامه تيه كه ي پهرش و بلاوه و هموو نه رز و ناسمان پر ده كات).
بنجينه ي دوهم: ناسيني ناييني نيسلامه به پئي به لڳه كاني، كه بريتيه له ملڪه چگردن بو خوا به يه كتاپه رستي و فهرمانبه ري گردني به گوڀرايه لي و خو به ريگردن له هاوبه شدانان و نه هله كه ي.

(۸۴) واته به لڳهي نهويه نه زرگردن به شيڪه له پهرستن نهويه كه خواي گه وره ده فهرمويٽ: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾ (الإنسان: ۷).

(۸۵) به لڳه برون نايته كه لهو پرووهويه كه خواي گه وره بويه ستايشي كردوون چونكه نه زره كه يان به جيته تاوه. نه ممش نهوه ده گه به نيت كه خوا نهو كارهي پتخوشه، وه هدر كاريڪيش خوا پي خوش بيت نهوه پهرستنه. نهو به لڳه يه ي پشتيواني لهم ووتيه ده كات نهويه پهروه دگار ده فهرمويٽ: ﴿يُؤْفُونَ بِالْأَنْذَرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾.

ههروه ها بزانه نهو نه زره ي كه خواي گه وره نهو نه نجامده رانه ي پي وه سفكردوه هه مو نهو پهرستنه ده گريته وه كه خوا فهرزي كردوون، چونكه نه گهر مروف ده ستيدايه نه نجامداني پهرستنه واجبه كان ده ي پتيانه وه پابه نديت، به لڳه له سهر نهوه خواي گه وره ده فهرمويٽ: ﴿ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ

الْعِيقِ» (الحج: ۲۹)، واته: (پاشان با چلّك و چه‌په‌لی له‌سه‌ر خو‌یان لاه‌رن، وه‌ با نه‌زره‌کانیان به‌جی‌پین و با طه‌وافی ده‌وری مالی نازاد- بیت العیق - ی خوا بکه‌ن).
 نه‌زری‌کیش که بریتی بیّت له‌ خو‌پابه‌ندکردنی مروّف به‌شیکه‌وه‌ یان به‌په‌رستیکه‌وه‌ که (واجب) نه‌بیّت نه‌وه‌ ناپه‌سه‌نده و بی‌زراوه، هه‌ندی‌کیش له‌ زانایان فه‌رموویانه‌ حه‌رامه‌ له‌به‌رنه‌وه‌ی پیغه‌مه‌بر ﷺ نه‌هی له‌نه‌زکردوه‌ و ده‌فه‌رمویت: « إِنَّهُ لَا يَأْتِي بِخَيْرٍ وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ » (أخرجه البخاري ومسلم)، واته: (نه‌زکردن خیری لی‌ناکه‌مویته‌وه، به‌لکو هه‌ر له‌ده‌ستی چروک ده‌رده‌هیت‌یت).

له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا نه‌گه‌ر مروّف گو‌پرایه‌لی کردنیکی خوای له‌سه‌ر خو‌ی نه‌ز کرد واجبه‌ له‌سه‌ری نه‌جای بدات، چونکه پیغه‌مه‌بر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعهُ » (رواه البخاري)، واته: (هه‌رکس نه‌زریکرد گو‌پرایه‌لی خوا بکات با گو‌پرایه‌لی بکات).

به‌کورتی نه‌ز به‌سه‌رجه‌م په‌رسته فه‌رزکراوه‌کان ده‌ووتری، هه‌روه‌ک به‌نه‌زری تایه‌تیش ده‌ووتریّت که بریتی به‌ خو‌پابه‌ندکردنی مروّف به‌شیکه‌وه‌ بۆ خوای گه‌وره، وه‌ زانایان نه‌زری تایه‌تیان کردوه‌ به‌ چه‌ند به‌شیکه‌وه‌ که‌جی‌گه‌ی وورده‌کاریان کتیبه‌ فیه‌یه‌کانه‌.

(۸۶) واته: یه‌ کیک له‌سیّ بنچینه‌کان: بریتی به‌ناسینی ئایینی ئیسلام به‌بی به‌لگه‌کان، به‌و واتایه‌ی ئایینی ئیسلام به‌بی به‌لگه‌کانی له‌قورنان و سونه‌ته‌وه‌ بنا‌سیت.
 (۸۷) ئایینی ئیسلام - وه‌ نه‌گه‌ر ویستت هه‌ر بلّی: ئیسلام - بریتی به‌: (ملکه‌ج کردن بۆ خوا به‌یه‌کته‌په‌رستی، وه‌ فه‌رمانبه‌ریکردنی به‌گو‌پرایه‌لی و خو‌به‌ریکردن له‌ هاوبه‌شدانان و نه‌هله‌که‌ی)، سیّ فرمانیش له‌خو ده‌گریّت.

(۸۸) واته به‌وه‌ی به‌نده‌ی باوه‌ردار به‌ملکه‌چه‌کردنیکی شه‌رعی ملکه‌چی په‌روه‌دگاری بیّت، نه‌ویش به‌یه‌کته‌په‌رستی خوای گه‌وره و به‌ته‌نها زانیی له‌په‌رستندا

دهبیت، وه نهمه نهو ئیسلامیه که بهنده لهسه‌ری سوپاس ده‌کریت و پاداشت ده‌دریته‌وه، به‌لام ملکه‌چکردنی قه‌ده‌ری پاداشتی تیدا نیه، له‌به‌رنه‌وه‌ی هیچ خواستیکی مرۆفی تیدا نیه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿وَلَهُ اسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ (آل عمران: ۸۳)، واته: (ئه‌وه‌ی له ناسمانه‌کان و زه‌ویدایه به‌خواستی خو‌یان ییت یان به‌زۆر ملکه‌چی خوا بوون و بۆلای ئه‌ویش ده‌گه‌رپنه‌وه).

(۸۹) ئه‌وه‌ش به‌جیه‌جی کردنی فه‌رمانه‌کانی و دور‌که‌وتنه‌وه له‌ریگریلی‌کراوه‌کان ده‌بیت، چونکه‌ گوت‌رایه‌لی‌کردن گوت‌رایه‌لییه له‌ئهم‌رو فرماندا به‌ نه‌ج‌امدانی و گوت‌رایه‌لییه نه‌ نه‌هیل‌کراودا به‌وازه‌یتان لێ.

(۹۰) خۆ‌به‌ری‌کردن له‌هاوبه‌شدانان، واته‌ خۆ‌ی لی‌به‌ری بکات و ده‌ستی نی‌هه‌لب‌گریت، ئه‌مه‌ش واده‌خوای که‌ خۆ‌ی له‌ئه‌هله‌که‌ی به‌ری بکات، خوای گه‌وره‌ش ده‌فرمویت: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ﴾ (الممتحنة: ۴)، واته: (به‌راستی سه‌ر مه‌شقی چاک بو ئیوه ئه‌میراهیم و نه‌وانه‌دا ده‌بیرته‌وه که له‌گه‌لیدا بوون، کاتیک به‌گه‌له‌که‌یان ووت: ئیمه ئه‌م‌یوه و له‌وانه‌ش که ده‌یان‌به‌رستن له‌غه‌یری خوا به‌رین، یی‌رواین پیتان وه له‌نیوانی ئیمه و ئیوه‌دا دو‌ژمنایه‌تی و ر‌قه‌به‌رایه‌تی بۆ هه‌تا هه‌تایه ده‌ستی پ‌یکردووه، تا‌کو پ‌روا به‌خوای تا‌ک و ته‌نها دیتن).

وهو ثلاث مراتب: (۹۱) الإسلام، والإيمان، والإحسان، وكل مرتبة لها أركان (۹۲). فأركان الإسلام خمسة (۹۳): شهادة أن لا إله إلا الله، وأن محمداً رسول الله (۹۴) وإقام الصلاة، وإيتاء الزكاة، وصوم رمضان، وحج بيت الله الحرام.

تهو ٻيڻ سڀيٰ ٻلهيه: (ٽيسلام و ئيمان و ئيحيان، وه ههر ٻلهيه ڪيش ڇهند ٻاهيه ڪي هيه، ٻاهيه ڪاني ئيسلاميڻ پيئجن: شا به تيدان بهوهي هيچ به رستراويڪي حق نيه مافي به رستني هه ٻيٽ بيڄگه له خوا، وه موحه ميهه نيرراوي خوايه. هه روه ها نوٽر ڪردن و زه ڪاتدان و ڀوڙو گرڻي ڀه مهزان و سهردان و هه جي مائي خوا.

(۹۱) دانهر - ڀهجهتي خواي لي ٻيٽ - ڀوون ڪردوه ته وه ڪه ئايني ئيسلام سڀيٰ ٻلهيه، هه نديڪيان له سهرووي هه نديڪي تريانه وهن، ته وائيش ئيسلام و باوه ڀ و ئيحيان. (۹۲) بهلگهي تهو ووتهيه فهرمايشته ڪهي پيغهمبره ﷺ لهو فهرموودهيه دا ڪه پيشهواي باوه ڀداران عومهر ي ڪوري خه طاب ﷺ گيراويه ته وه ڪاتيڪ جبريل هات و پرسياي له پيغهمبر ﷺ ڪرد ده باره ي ئيسلام و ئيمان و ئيحيان، تهو ٻيڻ ﷺ تهو ڇهند ٻلهيه ي ٻو ڀوون ڪردوه وه و فهرمووي: «فَإِنَّ جِبْرِيْلَ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ» (رواه مسلم).

(۹۳) بهلگهي تهو ٻايناهش فهرمووده ڪهي عبدالله ي ڪوري عومهره ﷺ ڪه ده فهرمويٽ: پيغهمبر ﷺ فهرموويه تي: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ، وَالْحَجَّ، وَصَوْمَ رَمَضَانَ» (رواه البخاري ومسلم)، واته: (ٽيسلام له سه ر پيڻج ٻاهيه بنيادنراوه: شا به تيدان بهوهي ڪه هيچ به رستراويڪ نيه مافي به رستني هه ٻيٽ بيڄگه له خوا وه موحه مديش نيردراوي خوايه و نوٽر ڪردن و زه ڪاتدان و هه ڪردن و ڀوڙو گرڻي مانگي ڀه مهزان).

(۹۴) شايتيدان بهوهي ڪه هيچ پهرستراوڻڪي حق نيه مافي پهرستني ههبيت بيجه ڪه لهخوا، وه موحه مدهيش نيرراوي خوايه ههردوو ڪيان يه ڪ پايه ن له گهل ٿوهه ۱ ڪه دوو بهشيشن، له بهر ٿوهي پهرسته ڪان له سر هيتانه دي ههردوو ڪيان پيڪه وه بنياد دهنرين. پهرستن به نيازپاڪي (اخلاص) بو خواي گه وره نه بي وهرناگيريت، نيازپاڪيش ٿوهيه ڪه شايتيدان به (لا اله الا الله) ده يگرته وه، وه به شونڪه وتني پيغمبر ﷺ نه بي وهرناگيريت، ڪه شونڪه وتني شايتيدان به - محمد رسول الله - ده يگرته وه.

* * *

فدلیل الشهادة قوله تعالى: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾^(۹۵) (آل عمران: ۱۸)، ومعناها لا معبود بحق إلا الله (لا إله) نافياً جميع ما يعبد من دون الله (إلا الله) مثبتاً العبادة لله وحده لا شريك له في عبادته كما أنه لا شريك له في ملكه^(۹۶).

به لگهی شایه تیدانیش نهو به که خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾، واته: (خوا شایه تیداوه که هیچ په رستراویکی حق نیه بیجگه له خوئی، هه روه ها فریشته کان و زانا و خاوون زانسته کان شایه تیپان داوه، به م شایه تیدانه ش دادگه ری ده چه سپیت سه بارهت به وهی هیچ په رستراویکی حق نیه مافی په رستنی هه بی بیجگه له و خوایه ی شکومه ند و کار به جییه)، و اتا که شی نهو به هیچ په رستراویکی حق نیه مافی په رستنی هه بییت بیجگه له خوا. (لا إله) هه موو په رستراویک په تده کاته وه بیجگه له خوا. (إلا لله) ده یچه سپینیت که په رستن نه نها بو خوا ده کریت و هیچ هاوبه شی نیه له په رستنیدا هه روه ک هاوبه شی نیه له مولکیدا.

(۹۵) لم نایته پرورزه دا شایه تی خوای تیدایه بو خوئی به وهی که هیچ په رستراویک نیه بیجگه له په روه ردگار، وه شایه تی فریشته کان و شایه تی نه هلی زانستی تیدایه له سه ر نه و راستیه و له سه ر نه وهی خوای گه وره دادگه ری نه نجام ده دات، واته به دادپه روه ری حوکم ده کات، پاشان نه و راستیه ی به فهرمایشتی: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بریار داوه.

سه روه ریه کی مه زن لم نایته دایه بو زانست دۆستان چونکه هه واییداوه که نه وان له گه ل خوئی و له گه ل فریشته کاندایه شایه تن، مه به ست له وان نه و که سانه ن که خاوه نی

زانستن به شهر یعه ته که ی و له ریزی ئه وانیشدا به پله ی یه کم پیغمبره به ریزه کانی ده گریتموه.

(۹۶) که ده لیت (واتاکه شی) مه به ست له واتای (لا اله الا الله) یه که بریتیه له وه ی هیچ په رسراوێک نیه مافی په رستی هه بیت بیجگه له خوای گه وره.

شایه تیدانیش به وه ی - هیچ په رسراوێک نیه مافی په رستی هه بیت بیجگه له خوا - نه وه یه مروف به زمان و دلی دان به و راستیه دا بیت که هیچ په رسراوێکی راسته قینه نیه مافی په رستی هه بیت بیجگه له خوای مدزن، چونکه (اله) به واتای (مالوه) و (تاله) یش په رسته.

وه رسته ی (لا اله الا الله) په تکر د نه وه و چه سپاندنی له خو گرتوه، که په تکر د نه وه که (لا اله) یه و چه سپاندنه که (الا الله) یه و وشه ی پیروزی (الله) به ده لی خه به ری حمز فکراوی (لا) یه، که به (لا اله حق الا الله) ته قدیر ده کریت، وه به ته قدیر کردنی خه به ره که به م و وشه ی (حق) به وه لامی ئه م گرفته ی خواره وه پروون ده بیتمه، که نهمه یه:

باشه چون ده ووتریت (لا اله الا الله) له گه ل نه وه ی چه نده ها په رسراو بیجگه له خوا هه یه که ده په رسرین و خوای گه وره ش به په رسراو ناوی بر دوون و په رستیار و (عابد) به کانیشیان پشیان ده لیتن په رسراو؟ خوای بهرز و بیهاوتا ده فهرمویت: ﴿فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ﴾ (هود: ۱۱۰) واته: (ئهو په رسراوانه ی بیجگه له خوا لیانده پارانه وه کاتیک فهرمانی په روه ردگارت بو سزادانیان هات دادی هیچ شتیکی نه دان).

هه روه ها چون ده شیت په رسراو یه تی بو بیجگه له خوای گه وره به چه سپین له کاتیکدا نیردراوه کان به گه له کانیا ن ده فهرموون: ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ﴾ (الأعراف: ۵۹)، واته: (خوا به رستن، بیجگه له ویش هیچ په رسراوێکتان نیه)؟

وه لآمی ئهم گرفته به ته‌قدیر کردنی خبر له (لا إله إلا الله) دا پروون ده‌بیته‌وه و ده‌لّین:
 ئهم په‌رس‌زاوانه‌ی بیج‌گه له‌خوا‌ی گه‌وره ده‌په‌رس‌ترین په‌رس‌زاوان به‌لام په‌رس‌زاوی
 پووجن نه‌ک په‌رس‌زاوی راست، وه هیچ مافیکی په‌رستیشیان نیه، به‌لگه‌ی ئهم
 راستیه‌ش ئه‌وه‌یه خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ
 دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (الحج: ۶۲)، واته: (ئهو سه‌رکه‌وتنه‌ش که
 پیتان ده‌پریت له‌به‌ر ئه‌وه‌یه که خوا‌ی راست و په‌وا‌یه و ئهو په‌رس‌زاوه‌ی که بیج‌گه
 له‌خوا‌ی ده‌پارینه‌وه و ده‌په‌رس‌تن پووجه، وه هه‌ر خوا‌ی به‌رز و بلند و گه‌وره‌یه).
 هه‌روه‌ها به‌لگه له‌سه‌ری ئه‌وه‌یه خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ *
 وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ * أَلَكُمُ الذَّكْرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ * تِلْكَ إِذَا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ * إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءُ
 سَمِيَّتُهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ...﴾ (النجم: ۱۹ - ۲۳)، واته: (نایا
 لات و عوزاتان یینی که بیکه‌لکن؟ وه بتی سی‌هه‌متان یینی که مه‌ناتی بی نر‌خه؟ نایا ئیوه
 کو‌رتان بی و خوا‌ی کچ؟ نه‌گه‌ر واییت دابه‌شکر دنیکی نادروسته! ئهم بتانه هیچ نین
 بیج‌گه له‌چهند ناویک که ئیوه و باو و باپیرانتان ناوتان ناو و خوا‌ی هیچ به‌لگه‌یه‌کی
 له‌سه‌ر په‌رس‌زاویه‌تییان نه‌ناردووه‌ته خواره‌وه).

هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره ده‌باره‌ی یوسف عليه السلام ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا
 أَسْمَاءَ سَمِيَّتُهَا أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (یوسف: ۴۰)، واته: (هیچ
 شتیک بیج‌گه له‌خوا‌ی ناپه‌رس‌تن چهند ناویک نه‌ییت که ئیوه و باو و باپیرانتان ناوتان ناو
 و خوا‌ی هیچ به‌لگه‌یه‌کی له‌سه‌ر په‌رس‌زاویه‌تییان نه‌ناردووه‌ته خواره‌وه).

که‌وا بو و اتای (لا إله إلا الله) ئه‌وه‌یه: هیچ په‌رس‌زاویکی راست و په‌وا نیه بیج‌گه
 له‌خوا‌ی گه‌وره، به‌لام په‌رس‌زاوه‌کانی تر بیج‌گه له‌په‌روه‌ردگار، ئهو په‌رس‌زاوه‌ی که
 په‌رستیاره‌کانیان لافی لیده‌ده‌ن راسته‌قینه نیه، واته په‌رس‌زانیک پووجه.

وتفسيرها الذي يوضحها قوله تعالى: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ^(۹۷) لَأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ^(۹۸) مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي^(۹۹) فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ^(۱۰۰) وَجَعَلَهَا^(۱۰۱) كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ^(۱۰۲) لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾^(۱۰۳).

وقوله: ﴿قُلْ^(۱۰۴) يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ^(۱۰۵) سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ^(۱۰۶) فَإِنْ تَوَلَّوْا^(۱۰۷) فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾^(۱۰۸) (آل عمران: ۶۴).

ته فسيره كه شي - كه ڀووني ده ڪانه وه - نه وه به خواي گه و ره ده فسر مويٽ: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لَأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ * وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾، واته: (ڪاتيك ئيبراهيم به باوڪي و گه له ڪي فهر موو: من به راستي به ريم له و به ستر اوانهي بيڄگه له و خوايهي به ديته تاوم ده يانه پرستن، هر نه ويشه ڪه ڀنماييم ده ڪات، وه نه م بيته ري بوونه شي ڪرد به ووته و ڀياريڪي هه ميشه يي زيندو له ناو وه چه ڪانيدا به لکو له هاوبه شدانان پئي بگه ڀننه وه).

هه روه ها ده فسر مويٽ: ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾، واته: (نه ي موحه مده، بلئ: نه ي نه هلي ڪتاب - له گاور و جوله ڪه - وه رن بولاي ووته و ڀياريڪي به ڪسان له نيوان ئينه و ئيه وه ده نه ويش نه وه به ڪه بيڄگه له خوا نه پرستن و هيچ هاوبه شيڪي بو دانه نين و هه نديڪمان هه نديڪي تر نه ڪات به چه ند خواوه نديڪ بيڄگه له (الله)، ئنجا نه گهر پشيان هه لگرد نه وا پيان بلئن: شا به تي بدن به وه ي ڪه ئيمه موسولمانين).

(۹۷) ئيبراهيم خوشه ويستي خوا (خليل الله) به و پشه واي به ڪتا پرستانه و دواي

موحه مده ﷺ به ڀر ترين پيغمبره، باوڪيشي ناوي نازر بوو.

(۹۸) وشه‌ی (براء) (صفة مشبهة) به و له چاووگی (البراءة) وهر گراوه که مانادارتر و ره‌وانره له (بريء)، که ده‌فهرمویت: ﴿إِنِّي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ جئی ووته‌ی (لاإله) ده‌گریتموه.

(۹۹) سه‌ره‌تا له‌سه‌ر (فطرة)‌ی به‌کناپه‌رستی دروستیکردووم. که ده‌فهرمویت: ﴿إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي﴾ جئی ووته‌ی (إلا الله) ده‌گریتموه.

خوای به‌رز و بی‌هاوتا له‌په‌رستندا هاوبه‌شی نیه، هه‌روه‌ک له‌مولکیدا هاوبه‌شی نیه، به‌لگه‌ی ئهم راستیه‌ش ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (ئایا دروستکردن و فه‌رمانکردن بۆ ئه‌و خوایه نیه؟ پاك و پیرۆزی بۆ خوای په‌روه‌دگاری جیهانیان!).

وه له‌م ئایه‌ته‌دا (حصر)‌ی (دروستکردن و فه‌رمانکردن)‌ی بۆ خوای په‌روه‌دگاری جیهانیان به‌ته‌نها تێدا، که دروستکردن بۆ ئه‌وه و فه‌رمانکردنی قه‌ده‌ری و شه‌رعیش هه‌ر بۆ ئه‌وه.

(۱۰۰) ﴿سَيَهْدِين﴾ واته: راستیم نیشاندهدات و یارمه‌تیشم دهدات له‌سه‌ری.

(۱۰۱) ﴿وَجَعَلَهَا﴾ واته: (ئهم ووته‌یه‌ی گێراوه – که خۆ به‌ریکردنه له‌هه‌موو په‌رسزاوێک بێجگه له‌خوا – به‌ ووته‌یه‌کی زیندوو).

(۱۰۲) ﴿فِي عَقِبِهِ﴾ له‌وه‌چه‌کانیدا.

(۱۰۳) ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾، واته: (به‌لکو له‌هاوبه‌شدانان بگه‌ڕێنوه بۆ لای خوا).

(۱۰۴) دواندنه‌که بۆ پیغمبهره ﷺ بۆ ئه‌وه‌ی گفتوگۆ له‌گه‌ڵ خاوه‌ن په‌یامه‌کاندا – که‌جوله‌که و گاوره‌کان – بکات.

(۱۰۵) ﴿تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ ئهم ووته‌یه ئه‌وه‌یه که‌بێجگه له‌خوا نه‌په‌رستین و هیچ هاوبه‌شی بۆ دانه‌نێن و هه‌ندیکمان هه‌ندیکێ تر نه‌کات به‌چه‌ند خواوه‌ندی‌ک بێجگه له‌خوا، به‌م پێیه (لا نعبد إلا الله) به‌واتای (لاإله إلا الله) به‌ واتای ﴿سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ ئه‌وه‌یه که ئێم‌ش و ئێه‌ش تێدا به‌کسانین.

(۱۰۶) واتە: ھەندىكىمان ھەندىكى تر نەكات بەچەند خواو ھەندىك بىجگە لەخواى گەورە بەجۆرىك بەمەزن بگىرىن و ۋەك چۆن خوا دەپەرسىت ئەوانىش بەرسىزىن، ۋە فەرمانپەرەوايش بۆ بىجگە لەخوا بىرىار بەدرىت.

(۱۰۷) ﴿ فَإِنْ تَوَلَّوْا ﴾ واتە پشتيان ھەلکرد لەۋەى بانگتانکردن بۆى.

(۱۰۸) واتە ئاشكراى بىكەن بۆيان و بەشاىەتيان بگرن كە ئۆۋە ملكەچى خوا بوونو بەرىن لەۋەى ئەوانى لەسەرن لە كەللە رەقى و پشت ھەلکردن لەۋتەى مەزنى (لاإله إلا الله).

* * *

ودلیل شهادة أن محمداً رسول الله قوله تعالى: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾^(۱۰۹) عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ^(۱۱۰) حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ^(۱۱۱) بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ^(۱۱۲) ﴿
(التوبة: ۱۲۸).

هه روه ها به لگهی شایه تیدان به وهی موحه مهه د نیردرایو خواجه نه وهیه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾، واته: (بیگومان یتفه مبهریکتان له خوتان بو هاتووه، نه وهی به لاهه گرانه که ئیوه دووچارى تیاچوون و سه غله تی ده کات، سوریشه له سر سوود و قازانجتان، خاوهن به زهیی و میهره بانیشه به رامبه ر به باوه پرداران).

(۱۰۹) که ده فهرمویت: ﴿مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾ واته له ره گهزی خوتانه، به لکو هه له ناو خوشاندایه، وهك خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ (الجمعة: ۲)، واته: (ئهو خواجهیه که له ناو نه خوینده وار و ئومیه کاندایه مبهریکی له خویان ره وانه کردوه، ئایه ته کانی خویان به سر دا ده خوینته وه و خاوینیان ده کاته وه و فیری قورئان و سوننه ت و (دانایی) یان ده کات، نه گهرچی نه وان پیشتر له گومراییه کی ناشکرا دا بوون).

(۱۱۰) واته: نه وهی باری ئیوهی گران کردوه نه ویش به لایه وه گرانه.

(۱۱۱) واته (له سر سوود و قازانجتان و دورخسته وهی زیان لیتان).

و معنی شهادة أن محمداً رسول الله: طاعته فیما أمر و تصدیقه فیما أخبر، و اجتناب ما عنه نهی و زجر، و أن لا یعبد الله إلا بما شرع^(۱۱۳).
و دلیل الصلاة و الزكاة^(۱۱۴) و تفسیر التوحید قوله تعالى: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ﴾^(۱۱۵) وَذَلِكَ^(۱۱۶) دِينُ الْقِيَمَةِ^(۱۱۷).

و اتای شایه تیدانیش بهوهی که موحه مهمه دینراوی خوایه بریتیه له:
گوپرایه لیکردنی له هه رشتیکدا که فرمانی پیکردوه و برپا پیکردنی له و شته دا که هه والی پیداوه و دوور که و تنه وه له وهی ریکری و جلّه و گیری کردوه، وه بهرستنی خواش - به پیئی نهو شرعه نه بی که پیئی هاتوه - نه نجام نه دریت. به لگهی نویژ و زه کات و نه فسیری یه کتابه رستی نه وه یه خوی گه وره ده فرمانی: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾، واته: (فرمانیان پینه کراوه به وه نه بی که به نیاز پاکی خوا بهرستن و ملکه چی بن و له هه موو بیرو باوه ریکی جهوت لا بدن، وه نویژ بکه ن و زه کات بدن، فاته وه یه ناینی راست و دروست و سه فامگیر).

(۱۱۲) واته خاوهن بهزهی و میهره بانه بهرامهر باوه پرداران، باوه دارانی شی تایهت کردوه بهو بهزهی و میهره بانیه وه، چونکه پیغمهر ﷺ فرمانی پیکراوه جهاد له بهرامهر بیباوه ران و دوور و اندا بکات و توند و تیژ بیت له سهریان، ثم وه سفانهی پیغمهری خوا ﷺ به لگهی له سهر نه وهی به راستی پیغمهری خوایه ههروه که ثم نایه تمش به لگهی له سهر نهو راستیه که خوی گه وره ده فرمانی: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ (الأعراف: ۱۵۸)، واته: (بلی: نهی خه لکینه، من

نیراوی خوام بۆلای ئیوه به‌گشتی، ئایه‌تی تریش بهم واتایه گه‌لیک زۆرن که به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی به‌راستی موحه‌مه‌د ﷺ نیردراوی خواجه.

(۱۱۳) واتای شایه‌تیدان به‌وه‌ی که موحه‌مه‌د ﷺ نیراوی خواجه بریتیه له‌ دانپیانان به‌زمان و باوه‌ره‌تان به‌دل کهوا موحه‌مه‌دی کورپی عه‌بدوللای قوره‌بشی هاشمی ﷺ پیغمبه‌ری خوای گه‌وره‌یه بۆلای هه‌موو خه‌لکی له‌جنۆکه و مرۆف، هه‌روه‌ک په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (الذاریات: ۵۶)، واته: (جنۆکه و مرۆفم بۆ هه‌چ شتیک دروست نه‌کردوه، ئه‌وه نه‌بیت که به‌مه‌رستن). په‌رستیش بۆ خوای گه‌وره ئه‌نجام نادریت له‌پێی ئه‌و وه‌جیه‌وه نه‌بێ که موحه‌مه‌د ﷺ هه‌تاویه‌تی، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ (الفرقان: ۱)، واته: (پاک و پیرۆزی بۆ ئه‌و خواجه‌ی فورقان - واته: قورئان - ی ناردوه‌ته‌ خواره‌وه بۆ سه‌ر به‌نده‌که‌ی بۆ ئه‌وه‌ی ئاگادارکه‌ره‌وه و ترسینه‌ری جیهانیان بیت).

داخوازیه‌کانی ئهم شایه‌تیدانه‌ش ئه‌وه‌یه که بپروا به‌پیغمبه‌ری خوا ﷺ بکه‌یت له‌وه‌دا که هه‌واڵیداوه و گوێزایه‌لتی فه‌رمانه‌که‌ی بکه‌یت له‌وه‌دا که فه‌رمانی پێکردوه و دووربکه‌ویتوه له‌وه‌ی جله‌وگیری و پێگری لێکردوه و خوای گه‌وره‌ش به‌ پێی ئه‌و شه‌رعه به‌رستیت که ئه‌و پێی هاتوه، هه‌روه‌ها خواسته‌کانی ئهم شایه‌تیدانه ئه‌وه‌یه باوه‌رت وا نه‌بێ که پیغمبه‌ری خوا ﷺ مافیکی له‌ په‌روه‌ردگاریه‌تی و ده‌ستوه‌ردان له‌ بوونه‌وه‌ردا هه‌یه، یان مافیکی له‌ په‌رستندا هه‌یه، به‌لکو ئه‌ویش ﷺ به‌نده‌یه و ناپه‌رستیت، وه پیغمبه‌ره و درۆ ناکات، وه هه‌چی نه‌ بۆخوی نه‌ بۆکه‌سی تر له‌ که‌لک یاخود زیان به‌ده‌ست نه‌، بێجگه له‌وه‌ی وستی خوای له‌سه‌ر بیت، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِن أَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ...﴾ (الأنعام: ۵۰)، واته: (ئه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ بلێ: من

پیتان نالیم گمنجینه کانی خوام له لایه ، وه غهیزانیش نیم، وه پیتان نالیم من فریشتهم، شوین هیچ شتیک ناکهوم بیجگه له وهی سروشم بۆ ده کریت).

پتغمه بهر ﷺ بهندهیه کی فرمان پیکراوه، شوین نهو ریتماییه ده کهویت که فرمانی بیکراوه، خوای گهوره دهفرمویت: ﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا * قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (الجن: ۲۱-۲۲)، واته: (بلئی: من نەزیان و نەرتیشاندەری ئیوهم بە دەست نیه، بلئی: من کەس نیه لەخوام پەنا بەدات، وه بیجگه لهویش هیچ دالدهیهك شك نابەم).

ههروهها پهروهردگار دهفرمویت: ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْفَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۸)، واته: (بلئی نهسوود و نهزیانم بۆ خودی خوشم به دهست نیه بیجگه له وهی خوا دهیهویت، وه نه گهر غهیم بزانیایه نهوا چاکه ی زۆرم بۆ خوّم به دهست دههینا و هیچ خراپه به کم تووش نه دههات، من تهنها ترسینه و مژدهردهرم بۆ گهلیک که باوهردیتن).

بەم پێیه دهزانین که نه پتغمه بهری خوا ﷺ شایسته ی پرستنه و نه غهیری ئه ویش له دروستکراوه کان، وه پرستان به تهنها بۆ خوای گهوره نهیی بۆ که سی تر ناکریت. وه که دهفرمویت: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳)، واته: (بلئی: من نوێژ و قوربانی سه ربهرین و ژیان و مردنم بۆ خوای پهروهردگاری جیهانیانه، هیچ هاوبهشی نیه و بهو جوړهش فرمانم پیکراوه، وه من به کهم کهسم له وانه ی ملکه ج و موسولمانن)،

ما ی پتغمه بهریش ﷺ ئه وهیه لهو ناست و پلهیه دا داینین که خوای گهوره دایناوه، ئه ویش ئه وهیه بهنده و پتغمه بهری خوا به ﷺ.

(۱۱۴) واته به‌لگه له‌سه‌رئه‌وه‌ی که نوێژکردن و زه‌کاتدان له‌پایه‌کانی ئایینی ئیسلامن ئه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ﴾ (البینة: ۵).

ئهم ئایه‌ته‌ش گشتی و همه‌لایه‌نه‌ بۆ هه‌موو جوړه‌کانی په‌رستن، ئنجا حه‌مه‌ن ده‌بی مرۆف تیدا بۆ خوای گه‌وره نیازپاک بیت و له‌زه‌نگ و ژاری هاوبه‌شدانان خاوێن بی و شوێنکه‌وته‌ی به‌رنامه و شه‌ریعه‌ته‌که‌ی بیت.

(۱۱۵) ئهمه‌ش له‌جوړی (عطف) ی تابه‌ته‌ بۆ سه‌ر گشتی، چونکه نوێژکردن و زه‌کاتدان به‌شیکن له‌ په‌رستن، به‌لام خوای به‌رز و بیهاوتا له‌به‌ر ئه‌و گرنگیه‌ی هه‌یانه ده‌قی له‌سه‌ر هه‌تان، که نوێژ په‌رستنی لاشه‌یه و زه‌کاتیش په‌رستنی داراییه و هه‌ردوو کیشیان له‌ قورئاندا شانه‌شان باسیان هاتوه.

(۱۱۶) واته په‌رستنی خوا به‌نیازپاکێ و سه‌ردانه‌واندن بۆی به‌خاوێنی و دوور له‌ ڕێگه‌ی چه‌وت، وه نوێژکردن و زه‌کات دان.

(۱۱۷) واته ئایینی ئه‌و ڕیازه‌راست و دروسته‌ی که هه‌یج چه‌وتیه‌کی تیدا نیه، چونکه ئایینی خوای گه‌وره‌یه و ئایینی ڕێک و راستی خوایه، هه‌روه‌ک خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ (الأنعام: ۱۵۳)، واته: (ئا ئهمه ڕیازی راستی منه، ده ئیوه‌ش شوێنی بکه‌ون و شوێن ڕیچه‌که‌کان مه‌که‌ون و به‌وه‌یه‌وه له‌ڕیازی خوا په‌رته‌وازه‌تان بکه‌ن).

ئهم ئایه‌ته‌ په‌روژه وه‌ک باسی نوێژ و زه‌کاتی له‌خو‌گرتوه‌ بی‌گومان ناوه‌ڕۆک و حه‌قیقه‌تی یه‌کتا په‌رستیشی له‌خو‌گرتوه‌ که ئه‌ویش نیازپاکێ و یه‌کلا بوونه‌وه‌یه بۆ خوای گه‌وره به‌بی لادان به‌لای هاوبه‌شداناندا، ئنجا هه‌رکس نیازپاک نه‌بی و بۆ خوا یه‌کلا نه‌بووبه‌ته‌وه ئه‌وا ئه‌وه‌که‌سه یه‌کتا په‌رست نیه، وه هه‌رکس په‌رسته‌که‌ی بۆ بی‌جگه‌ له‌خوا ئه‌نجام بدات ئه‌ویش یه‌کتا په‌رست نیه.

ودلیل الصیام^(۱۱۸) قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾^(۱۱۹) (البقرة: ۱۸۳).
ودلیل الحج^(۱۲۰) قوله تعالى: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾^(۱۲۱) (آل عمران: ۹۷).

به‌لگه‌ی پوژوو نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾، واته: (نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌پتان هیئاوه پوژووتان له‌سەر فه‌پزکراوه هه‌روه‌ک له‌سەر نه‌وانه‌ی پیش نیوه‌ش فه‌پز کرابوو، بو‌نه‌وه‌ی خو‌تان له‌سزای خوا بپاریزن).
به‌لگه‌ی هه‌جیش نه‌وه‌یه خوای مه‌زن ده‌فهرمویت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾، واته: (ته‌ن‌ها مافی خوای گه‌وره‌یه و مافی که‌سی تر نه‌یه له‌سەر خه‌لکی سه‌ردان و هه‌جی ماله‌که‌ی بکه‌ن، هه‌رکه‌س توانای چوون بو‌هه‌جی هه‌بیت، وه هه‌رکه‌س بیناوه‌پی به‌م فه‌پزه بکات نه‌وه بینگومان خوا بین‌یاز و بی‌پیویسته‌یه له‌هه‌موو جیهانیان).

(۱۱۸) واته: به‌لگه‌ی واجب بوونی نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾، فه‌رمایشی ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ چهند سوودیکی تیدایه:
یه‌که‌م: گرنگی پوژوو که خوای گه‌وره له‌سەر ئومه‌تانی پیش ئیمه‌شی فه‌پز کردووه، ئهمه نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که خوای گه‌وره ئهم فه‌پزه‌ی خوش ده‌ویت و بو‌هموو ئومه‌تیکیش پیوسته.
دووه‌م: سوکی و ئاسانکاری له‌سەر ئهم ئومه‌ته، که ته‌ن‌ها ئهم داوای پوژووی لینه‌کراوه که ناخو‌شی بو‌سەر نه‌فس و لاشه‌کان تیدایه.

سَيِّهَم: ئاماژە بە بۆ ئەوەی خوای گەورە ئاینەکی بۆ ئەم ئۆمەتە کامڵ و تەواو کردوو، بە جۆریك هەرچی چاکە و پێزی ئۆمەتەکانی پێشوو بە بۆی تەواو کردوو.

(۱۱۹) خوای گەورە لەم ئایەتەدا حیکمەتی پۆزوی پوونکردووە تەو بەوەی دەفەرموێت: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾، واتە: (بە پۆزووە کانتان و ئەو خەسلەتە پارێزکاریانەى لیان دەکەونەووە خۆتان لەتورەیی خوا پارێزن).

پێغمەبەرش ﷺ ئاماژەى بۆ ئەو سوودە کردوو بەوەی دەفەرموێت: «مَنْ لَمْ يَدْعُ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدْعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ» (أخرجہ البخاری)، واتە: (هەرکەس دەستبەرداری قەسەى درۆ و نیشکردن بە قەسەى درۆ نەبێت، ئەوا خوا ئاتاجی ئەو نەهێت کە واز لەخواردن و خواردنەوێت بەیێت).

(۱۲۰) واتە بەلگەى واجب بوونی حەج ئەوەیە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ﴾ و هتد... ئەم ئایەتە لەسالى نۆیەمی کۆچیدا هاتە خوارەو و بەلگەى فەرزکردنی حەج بوو، بەلام خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ کە بەلگەى ئەوەى تێدا بە هەرکەس نەیتوانی ئەو حەجى لەسەر نەهێت.

(۱۲۱) کە خوای گەورە دەفەرموێت ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ بەلگەى تێدا بە لەسەر ئەوەى وازهێنان لەحەج لەلایەن کەسێکەو تەوانای هەبێت بێباوەڕیە، بەلام بێ باوەڕیەك کە - بە کۆدەنگی زانایان - بەندە لە پێزى ئیسلام دەرناکات، چونکە (عبد الله ی کۆری شقیق) ﷺ دەفەرموێت: هاوێلانی پێغمەبەرى خوا ﷺ وازهێنانى هیچ کام لەکردهوکانیان بە بێباوەرى نەدەزانى بێجگە لەنۆیژ.

المرتبة الثانية^(۲۲) : الإيمان^(۲۳)، وهو بضع^(۲۴) وسبعون^(۲۵) شعبة^(۲۶).
 فأعلاها: قول لا إله إلا الله. وأدناها: إمطة الأذى^(۲۷) عن الطريق، والحياء^(۲۸) شعبة من الإيمان.

پاڻهي دووہم: باوہرہ، کہ حفتا و تہوہندہ بہشہ. بہرزترین بہشی ووتنی
 (لا إله إلا الله) بہ و نزمترین بہشی لابرڊنی نازارہ لہ سہر ڀيگہ، شہرمیش
 بہشیکہ لہ باوہرہ.

(۱۲۲) واتہ لہ پلہ کانی ٿاين.

(۱۲۳) باوہرہ لہ زمانہ وانيدا: پروا پيڪردن (التصديق) بہ.

لہ شہرعيشدا: (بيروباوہرہ بہ دل و ووتہ بہ زمان و کردہوہ بہ تہندامہ کانی
 لاشموحفتا و تہوہندہ بہشہ).

(۱۲۴) تہوہندہ (البضع) — بہ (کسر) ہ ی (باء) ہ کہ —: لہ (سڀي) وہيہ پو (نؤ).

(۱۲۵) (شُعْبَة) ی ہر شَيْك بہشیکہ لہ شتہ کہ.

(۱۲۶) واتہ لابرڊنی نازار: تہویش ہر شتيڪہ نازاری ڀيوار بدات لہ بہرد ودار و
 ڊرڪ وڊال و شتي بيٺراو و تہوہی پوني ناخوشي ہديت و لہو جوره شتانه.

(۱۲۷) شہرمکردن (الحياء): سيفہتي بہخوڊاشکانہوہيہ و لہ کاتي تہريقبونہوہدا
 پروو دہدات و ڀيگري مروف — دہکات لہ کردنی ہر کاريتڪ پڇہوانہی
 مہردايہتي (مروءة) بيت.

پو يہ کخستنی جياوازی نيوان تہو راستيہی ووتہ کهي دانہر — ڀہجہتي خواي لي
 بيت — دہيگري تہوہ، کہ باوہرہ حفتا و تہوہندہ بہشہ، لہ گدل تہوہی پاڻهي کانی باوہرہ
 شہشن، پويستہ بلتين: تہو باوہرہی کہ بيروپروا (عقيدة) يہ پاڻهي کانی شہشن، برتين لہو
 پاڻهي کانی کہ لہ فہرموودہ کهي (جبريل) دا ﷺ باسکراون، کاتيڪ دہربارہی باوہرہ

پرسیاری له پێغه‌مبەر ﷺ کرد، فەرمووی: « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرٌ وَشَرُّهُ » (متفق علیه).

بەلام ئەو باوەڕە ی کردەو و جوړ و ڕەگەزەکانیان دەگرێتەووە هەفتاو ئەوەندە بەشە،
لەبەرئەو خوای گەورە نوێژی ناوناو باوەڕ لەو نایەتەدا کە دەفەرموێت: ﴿وَمَا
كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيمَانَكُمْ﴾ (البقرة: ۱۴۳)، واتە: (هەرگیز خوا باوەڕەكەتان زیە
ناكات). زانایانی تەفسیر فەرمووین: واتە نوێژکردنتان بەرەو (بیت المقدس)، چونکە
هاوەلان پێش ئەو ی فەرمانیان پێبکریت ڕووبکەنە کەعبە بەرەو (بیت المقدس) نوێژیان
دەکرد.

* * *

وَأَرْكَانُهُ سِتَّةٌ: أَنْ تَوْمَنَ بِاللَّهِ (۱۲۸)

پایه‌کانیشی شه‌شن، ئه‌وه‌یه: باوه‌ر به‌خوا به‌یتنی.

(۱۲۸) باوه‌ر هیتان به‌خوا چوار فهرمان ده‌گرته‌وه:

یه‌که‌م: باوه‌ر هیتان به‌بوونی خوای گه‌وره:

ئه‌وه‌ی به‌لگه‌یه له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره‌ش: (فطرة) و عقل و شهرع و

هه‌ست (حس) ه.

۱- به‌لگه‌ بوونی (فطرة) له‌سه‌ر بوونی خوا:

هه‌موو که‌سیک له‌سه‌ر باوه‌ر بوون به‌دروستکراوه‌که‌ی به‌دیها‌تووه به‌بی پیشینه بیر کردنه‌وه یان فی‌ربوون، وه هیچ که‌سیک له‌خواستی ئه‌م (فطرة) لانا‌دات بی‌جگه له که‌سی که‌ حاله‌تیکی نا‌اسایی به‌سه‌ر دلیدا بی‌ت و له‌و خواسته لای‌دات، چونکه پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: « مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ » (رواه البخاري ومسلم)، واته: (هه‌موو له دایکبوویه‌ک له‌سه‌ر (فطرة) له‌دایک ده‌بی‌ت، ئنجا باوک و دایکی ده‌یکه‌ن به‌جووله‌که یان ده‌یکه‌ن به‌گاور یان به‌ نا‌گر په‌رست).

۲- به‌لگه‌ بوونی عقل و ژیری له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره:

ئه‌م دروستکراوانه سه‌ره‌تایان و کۆتایان هه‌تمه‌ن ده‌بی دروستکه‌ریک هه‌بی‌ت که

به‌دی هیتان، چونکه:

● نا‌کرێ خۆیان خۆیان به‌دی هیتا بی‌ت، وه ناشی به‌رپکه‌وت به‌دی هاتن ...،

نا‌کرێ خۆیان خۆیان به‌دی هیتا بی‌ت، چونکه شت خۆی دروست نا‌کات، له‌به‌رئه‌وه‌ی

له‌پیش بوونیدا نه‌بوونه ئیتر چۆن ده‌بیته دروستکه‌ر؟!

● ههروهه ناشی بهر پیکهوت به دیهاتبن، چونکه هه موو به دیهاتوویهك حهقهه ده بی دروستکهریکی هه بیته، له بهرئه وهی بوونیان له سهه ر ئه م سیستمه جوانکار و پرشته به کتهرز و جۆشدرار و به کپارچهیهی نیوان هۆکار و بهرئه نهجامه کان (الأسباب ومسببات) و نیوان بوونه وهه ره کان هه ندیکیان له گه ل ئه وانی تر دا ری له وه ده گریت که بهر پیکهوت به دیهاتبن، چونکه ئه وهی بهر پیکهوت هه بی هه ر له بناغه ی بوونیدا له سهه ر سیستم نه ئیر چۆن له کاتی مانه وه و به ره سه ندنیدا ریک ویتک ده بیته؟!

● ئنجا ئه گه ر نه گونجی ئه م دروستکراوانه بۆخویان خویانیان به دیهاتبن، ههروهه نه گونجی به ریکهوت به دیهاتبن، ئاشکرایه ده بی به دیهاتنه ریکیان هه بیته ئه ویش خوای پهروه ردگاری جیهانیانه.

خوای گه وه له سوره تی (الطور) دا باسی ئه م به لگه ژیری و سه لماندنه به کالایه ی کردوه که ده فه رمویت: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ (الطور: ۳۵)، واته: (نایا له هه چه وه دروستبوون یان خویان دروستکهری خویانن؟)، به واتای ئه وهی که ئه وان به بی دروستکهر دروست نه بوون، ههروهه بۆخویشیان خویان دروست نه کردوه، ئاشکرایه که دروستکهریان خوای بهرز و بی هاوتایه.

له بهر ئه وه کاتیک - جوبهیری کورپی مَطْعَم - گوتی له پیغه مبهری خوا بوو ﴿سورة الطور﴾ ده خویند و گه یشته ئه م نایه ته: ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ * أَمْ خُلِقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ * أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رِزْقِكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَفُونَ﴾ (الطور: ۳۵-۳۷)، واته: (نایا له هه چه وه دروستبوون یان خویان دروستکهری خویانن؟ نایا ئاسمانه کان و زه و بیان دروستکردوه؟ به لکو بر و نا هیتن! نایا گه نه جینه کانی پهروه ردگاریان له لایه؟ یان ئه وان زال و ده سه ته لاتدارن؟) له و رۆژه دا جوبهیر بته ره ست بوو، ده فه رمویت: (خه ریک بوو دئه م ده ستی به فرین ده کرد، ئه وه به که م جار بوو که باوه ر له دئه م دا جیگیر بوو) (بوخاری به جیا جیا گیتراویه ته وه).

با نموونه به کیش بهیینه وه تا کو نهو راستیه مان بو پروون بکاته وه، نه گهر که سیک دهر باره ی کوشکیکی رازاوه قسه ت بو بکات که چه نندین باخچه دهره یان داوه و جوگله به ناویدا دهروات و پرپه تی له رایه خ و خیزان و به چه نندین جوړ شتی جوان له پهرده و کهل و پهل رازاوه تموه و پیت بلیت: نه م کوشکه و نهوی تیدایه له کهل و پهل بوخوی خوی دروستکردوه، یان هر ناوا بهر پیکهوت و بهی به دیه پهر به دیه اتوره!! نهوا ده سبه جی نکوتی لیده کهیت و به دروی ده خه پته وه، ههروه ها قسه که شی به ووته ی پروپوچ داده نییت! نجا نایا دوا ی نه ممش هر ده گونجی نه م بوونه وه ره فراوانه بهزه وی و ناسمانیه وه و به گهر دوون و بارودوخیه وه و به سیستی جوانکار و دلرپینه وه بوخوی خوی دروستکردی یان بهر پیکهوت بهی به دیه پهر به دیه اتبیت؟!

۳- بهلگه ی شهرع له سر بوونی خوی گهره:

نهویه که هه موو په یامه ناسمانیه کان دان بهم راستیه دا ده نیین، ههروه ها نهو حوکه مانه ی تیاندا هاتوون به جوړی که بهرزه وه ندیه کانی خه لکی له خو ده گرن، بهلگه به له سر نهوی که له لایه ن پهروه رد گاریکی کار به جی زانا به بهرزه وه ندی دروستکراوه کانیوه هاتوون، یاخود نهو هه واله قه ده ریانه ی تیاندا هاتوون و واقعیش شایه تیداو که راستن، بهلگه به له سر نهوی که له لایه ن پهروه رد گاریکی توانا به هیانه دی نهوی هه والی پیداو هه اتوون.

۴- بهلگه بوونی همت (الحس) له سر بوونی خوا له دوو لایه نهویه:

یه که میان: نهویه نیمه وه لای نزا کاران و فریا کهوتی لیقه و ماوان ده بیستین و ده بینین که به شیوه یه کی یه کالآ و راسته قینه بهلگن له سر بوونی خوی گهره، پهروه رد گار ده فهرموت: ﴿وَتَوَخَّأْ إِذْ نَادَى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ﴾ (الانبیاء: ۷۶)، واته: (کاتیک نوحیش له پشدا نرای کرد نیمه به ده نگیه وه هاتین)، ههروه ها ده فهرموت: ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبُّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ﴾ (الأنفال: ۹)، واته: (کاتیک داوا ی فریا کهوتنتان

له‌په‌روه‌ردگار تان ده‌کرد ئه‌ویش به‌ده‌نگتانه‌وه هات)، وه له‌(صحیح)ی بوخاریشدا هاتووه له‌ئنه‌سی کورپی مالیکه‌وه ﷺ: « أَنْ أُغْرَابِيَا دَخَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالنَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ، فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْكَ الْمَالُ وَجَاعَ الْعِيَالُ فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَمَا نَرَى فِي السَّمَاءِ قَزَعَةً فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا وَضَعَهَا حَتَّى تَارَ السَّحَابُ أَمْثَالَ الْجِبَالِ ثُمَّ لَمْ يَنْزِلْ عَنْ مِنْبَرِهِ حَتَّى رَأَيْتُ الْمَطَرَ يَتَخَادَرُ عَلَى لِحْيَتِهِ ﷺ فَمُطِرْنَا يَوْمَنَا ذَلِكَ وَمِنَ الْغَدِ وَبَعْدَ الْغَدِ وَالَّذِي يَلِيهِ حَتَّى الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى وَقَامَ ذَلِكَ الْأَغْرَابِيُّ أَوْ قَالَ غَيْرُهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَهْدَمُ الْبَنَاءُ وَغَرِقَ الْمَالُ فَادْعُ اللَّهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا فَمَا يُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَى نَاحِيَةِ مِنَ السَّحَابِ إِلَّا أَنْفَرَجَتْ » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (کابرایه‌کی ده‌شته‌کی رۆژی جومعه هاته‌ژووره‌وه - له‌وکاته‌دا - پتغمبه‌ر ﷺ وتاری ده‌دا، ئنجا ووتی: ئه‌ی پتغمبه‌ری خوا، هه‌رچی سامانه‌ تیاچوو، مال و منداڵ برسی که‌وتن، له‌خوا به‌پارێره‌وه بۆمان، ئه‌ویش هه‌ردوو ده‌ستی به‌رز کرده‌وه و پارایه‌وه، ئنجا گه‌واله‌ هه‌ور به‌وته‌ی چیاکان هات، هه‌شتا له‌مینبه‌ره‌که‌ی نه‌هاتبووه خواره‌وه تا‌کو بینیم باران به‌سه‌ر وریشیدا ده‌هاته خواره‌وه، وه له‌جومعه‌ی دووه‌مدا ئه‌و کابرا ده‌شته‌کیه - یاخود که‌سیکی تر - هه‌ستا و ووتی: ئه‌ی پتغمبه‌ری خوا مال و خانوو هه‌مووی رۆخان و سامان و مال بوون به‌ژیره‌وه، له‌خوا به‌پارێره‌وه بۆمان، ئه‌ویش هه‌ردوو ده‌ستی به‌رز کرده‌وه و فه‌رمووی: خواجه به‌ده‌ور و به‌رماندا به‌بارینه نه‌ک به‌سه‌رماندا، ئنجا ئاماژه‌ی بۆ هه‌وری هه‌ر لایه‌ک ده‌کرد ده‌ره‌ویه‌وه - واته بارانه‌که خۆشی ده‌کرده‌وه -).

وه هه‌میشه به‌ده‌نگه‌وه هاتنی نزاکان فرمائیکی به‌رچاوبوووه بۆ هه‌رکس که به‌شێوه‌یه‌کی راسته‌قینه‌ په‌نای بۆ خوای گه‌وره بردییت و مه‌رجه‌کانی گیرابوونی به‌دی هه‌تاییت.

لایه‌نی دووه‌م: ئه‌وه‌یه نیشانه‌کانی پتغمبه‌رایه‌تی پتغمبه‌هران - که پێیان ده‌ووترییت: (موعجیزه‌کان) و خه‌لکی ده‌یان بینن یان ده‌یان بیستن، به‌لگه‌ی یه‌کالا و

راسته قینه له سهر بوونی نهو خواجهی رهوانهی کردوون، چونکه جوړه کاریکن به دهر له توانای ناده میزاد، خوای گهوره بو پشتگیری کردن و سهر خستی نیردراوه کانی به ږیان ده کات، یه کیك له نمونه ی نه مانهش:

نیشانه ی پیغمبرایه تی موسایه عليه السلام کاتیک خوای گهوره فرمانی پیکرد که به دارده سته که ی بکیشیت به دهر یا که دا، نهویش پایدا کیشا و کهرت بوو بو دوازه ریڼگی ووشک، ناوه کش له نیوانیاندا وهك شاخ و ابوو، خوای گهوره ده فرمانی: ﴿فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَأَنْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطُّودِ الْعَظِيمِ﴾ (الشعراء: ۶۳)، واته: (سروش و وه حیمان بو موسا کرد که به دارده سته که ی بکیشه به دهر یا که دا، نجا کهرت بوو و هدر به سته ناویکی نیوان ریڼاگان وهك شاخی مه زن وا بوو).

هروه ها نمونه ی دووهم: نیشانه ی پیغمبرایه تی عیسایه عليه السلام که به مؤله تی خوا مردوی زیندو ده کرده و له گوړه کانیان دهریده هیان، خوای گهوره دهر باره ی ده فرمانی: ﴿وَأَخِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (آل عمران: ۴۹)، واته: (به مؤله تی خوا مردو زیندو ده که موه)، هروه ها ده فرمانی: ﴿وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي﴾ (المائدة: ۱۱۰)، واته: (کاتیک به مؤله تی من مردووه کانت له گوړه کانیان دهریده هیان و زیندووت ده کرده وه).

نمونه ی سیته میس: نیشانه ی پیغمبرایه تی موحه مده عليه السلام کاتیک قوریش داوای نیشانه یان - له سهر پیغمبرایه تی خوی - لیکرد، پیغمبریش عليه السلام ناماژه ی بو مانگ کرد، ده سته جی بوو به دوو که رته وه و خه لکی بینان، خوای گهوره له و باره یه وه ده فرمانی: ﴿اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ * وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ﴾ (القمر: ۱-۲)، واته: (روژی دواپی نریک بوته وه و مانگ له ت بوو، بیواوه ران هدر نیشانه یه ک بینن پشت هه لده که ن و ده لین: نه مه جادوویه کی به رده واهه).

خوای گه‌وره که نهم نیشانه به‌ره‌ه‌ستانه به‌ری ده‌کات له پیناوی پشت‌گیریکردن و سه‌رخستنی نیردراوه‌کانیدایه و به شیوه‌یه‌کی ته‌واو به‌لنگه‌ن له‌سه‌ر بوونی خوای گه‌وره.

دوره‌م: باوه‌ر هینان به په‌روه‌ردگاریه‌تی خوا:

واته باوه‌ر هینان به‌وه‌ی خوای گه‌وره ته‌ن‌ها خوی په‌روه‌ردگاره و هیچ هاوبه‌ش و یاریده‌ریکی نیه.

په‌روه‌ردگار: نه‌و خوا‌یه‌یه که دروست‌کردن و خاوه‌نداریه‌تی و فرمان‌کردنی بو هه‌یه، بیج‌گه له‌خوا هیچ دروست‌کهریکیش نیه، هه‌روه‌ها فرمان کردن بو خوا نه‌بی بو هیچ کس نیه، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ (الأعراف: ۵۴)، واته: (نایا دروست کردن و فرمان کردن هه‌ر بو خوا نیه؟).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿ذَلِكُمُ اللَّهُ رُبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ (فاطر: ۱۳)، واته: (نه‌و خوا‌یه په‌روه‌ردگارانه که‌خواه‌نداری هه‌ر بو نه‌وه، وه نه‌وانه‌ی - بیج‌گه له‌خوا - لیان ده‌پارینه‌وه خاوه‌نی قه‌تماغه و تویر‌الیکیش نین).

نه‌شزانراوه که هیچ کس نکۆلی له‌په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای په‌روه‌ردگاری کردییت مه‌گه‌ر که‌سیکی خۆبه‌زلزان که باوه‌ری به‌و قسانه‌ش نه‌ییت که خوی ده‌یکات، هه‌روه‌ک له‌فیرعه‌ون وه‌شایه‌وه کاتی‌ک به‌گه‌له‌که‌ی ده‌ووت: ﴿أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى﴾ (النازعات: ۲۴)، واته: (من په‌روه‌ردگاری هه‌ره به‌رزی ئیه‌وم!) هه‌روه‌ها ده‌یووت: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي﴾ (القصص: ۳۸)، واته: (نه‌ی پاوماقوولان، بیج‌گه له‌خۆم خواوه‌ندی‌کم نه‌دیوه‌ته‌وه بۆتان). به‌لام نه‌و قسه‌یه‌ی له‌بیروباوه‌ره‌وه نه‌بوو، خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا...﴾ (النمل: ۱۴)، واته: (به‌هوی سته‌م و خۆبه‌زلزانیانه‌وه نکۆلیان له‌نایه‌ته‌کانی خوا ده‌کرد هه‌رچه‌نده له‌ده‌روونیشه‌وه دل‌نیا‌بوون که له‌خواوه‌ن).

ههروه ها موسا ﷺ به فیرعمونی فهرموو: ﴿لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنْزَلَ هَؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بِصَاطِرٍ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا﴾ (الإسراء: ۱۰۲)، واته: (چاک
دهزانی که بیجگه له پهروردگاری ناسمانه کان و زهوی کهسی تر نهو نایهت و نیشانانهی
نه ناردووه، که پروون و بهرچاون، وه من واگومان ده بزم نهی فیرعدن که تو ناحالی و
فوتوای)، له بهر نهوه هاوبه شدانه ران دانیان به پهروردگاریه تی خوای گه ورده دا دهنه
له گهل نهوهی له پهرستراویه تیشدا هاوبه شیان بو داده نا، خوای گه ورده ده فهرمویت: ﴿قُلْ
لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ * قُلْ مَنْ رَبُّ
السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ * قُلْ مَنْ يَدِهِ
مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى
تُسْحَرُونَ﴾ (المؤمنون: ۸۴ - ۸۹)، واته: (نهی موحه مده ﷺ، بلئی: زهوی و نهوانه ی
تییاده هی کییه نه گهر ئیوه ده زانن؟ نهوانیش ده لئین هی خوایه، بلئی: نایا ههر بیر
ناکه نهوه؟ بلئی: کی پهروردگاری حموت ناسمانه کان و پهروردگاری عهرشی مه زنه؟
ده لئین خوایه، بلئی نایا ههر پاریز و تهقوای خوا ناکهن؟ بلئی: کی خاوه نیه تی ههموو
شتیکی به دهسته و ههر نهو پهنا ده دات و خوئی لی پهنا نادریت نه گهر ئیوه ده زانن؟
ده لئین خوایه، بلئی: ئیر بو همل ده خه لته تین و وهك جادو لی کراو له ناسینی خوا
لا ده دهن؟).

ههروه ها خوای گه ورده ده فهرمویت: ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ﴾ (الزخرف: ۹)، واته: (نه گهر پرسایریان لی بکهیت: کی
ناسمانه کان و زهوی دروستکردووه؟ ده لئین: خوای شکومه مند و زانا دروستیکردوون).
وه ده فهرمویت: ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ (الزخرف: ۸۷)،
واته: (نه گهر پرسایریان لی بکهیت: کی دروستی کردوون ده لئین خوا؟ ئیر چوون درو
هه لده بهستن، که هاوبهش بو خوا داده نین؟).

فهرمانی پهروهردگاری بيهاتو گشتگره بۆ همدوو فهرمانی قهدهری و شهرعی،
 نجا هروهك خوی مدزن هلسوورپنهري بوونهوره و بهیٰ خواستی کاربهجی خوی
 تیدا برپاردهره، وه هرخوی بهدانانی پرسته ڪان و حوكمه ڪانی مامله ڪردن بهو
 پتيهي کاربهجی خوی دهخوازيت تیدا فهرمانپهوايه، وه همدكس لهگهل خوی
 گهوره دا لهپرسته ڪاندا شهرع دانهریک، ڀان لهحوكمه ڪانی مامله ڪردندا حوكم
 دهریک دابيت نموه هاوبهشی داناه و باوهري نههیناوهتهدی.

سيهم: باوهپهتان به پرسراویتی خوا:

واته باوهپهتان بهوهی ڪه بهتهنها پهروهردگار پرسراو(اله)ی راستهقینهیه و
 هاوبهشی نیه، وه (اله)یش به واتای(مالوه)ه، واته: پرسراو(معبود) له پروی
 خوشویستن و بهگهوره زانیهوه، خوی گهورهش دهفهرمویت: ﴿وَالْهَکُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ
 إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ (البقرة: ۱۶۳)، واته: (خواوهند و پرسراوتان تهنها یهك
 پرسراوه، هیچ پرسراویك نیه بیجگه لهو خوايه ڪه بهخشنده ومیهرهپانه).

هروهها دهفهرمویت: ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا
 بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (آل عمران: ۱۸)، واته: (خوا شایهتیداوه ڪه هیچ
 پرسراویك نیه بیجگه لهزاتی پیروزی، هروهها فرشته ڪان و خواهن زانسته ڪانیش
 شایهتیاں داوه و همد خوا دادگهري دهچهسپیت و هیچ پرسراویك نیه بیجگه لهو
 خوايه ڪه شکومند و کاربهجیه).

وه همد شتيك لهگهل خوی گهوره دا کرابی بهپرسراو و بیجگه لهخوا بهپرستیت،
 نموه پرسراپی پوچ و بهتاله، خوی گهوره دهفهرمویت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ
 مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (الحج: ۶۲)، واته: (نهو
 سهرکوتهنش ڪه پتان دهداث لهبهرنهويه ڪهخوا خوی راست و پهوايه، وه نهوهی ڪه

بيجگه له خوا لڀي ده پاريئنه وه و ده پهرستن پوچه و همرخوا خوي بهرز و بلند و گه ورهيه).

ناوبردنيشيان به پهرستراو مافي پهرسترايان بي نادات، خوي گه وره ده ربارهي (لات و عوزا و مهنات) ده فهرمويٽ: ﴿إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمِيَّتُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (النجم: ۲۳)، واته: (نهم بتانه بيجگه له چهند ناويك كه ئيوه و باو و بايرانتان ناوتان ناوون هيچ نين و خوا هيچ بهلگه يه كي له سر پهرسترايان نه ناردوه ته خواره وه).

ده ربارهي (هود) يش (عليه السلام) ده فهرمويٽ: به گه له كه ي فهرمويه: ﴿أَتَجَادِلُونِي فِي أَسْمَاءٍ سَمِيَّتُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (الأعراف: ۷۱)، واته: (نايا ده ربارهي چهند ناويك ده مه قاليتم له گه ل ده ڪن كه ئيوه و باو و بايرانتان ناوتان ناوون و خوا هيچ بهلگه يه كي له سر نه ناردوونه ته خواره وه).

هروه ها ده ربارهي (يوسف) (عليه السلام) ده فهرمويٽ: به دوو ها وه له كه ي زينداني فهرمويه: ﴿أَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ * مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمِيَّتُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ (يوسف: ۳۹-۴۰)، واته: (نايا چهند خواهه كي په رته وازه و جيا جيا باشره يان خوي تاك و تنها و زال و ملڪه چڪره؟ بيجگه له خوا هيچ شتيك ناهه رستن چهند ناويك نه بي كه ئيوه و باو و بايرانتان ناوتان ناوون و خوا هيچ بهلگه يه كي له سر پهرسترايان نه ناردوه ته خواره وه).

له بهرئوه پيغهم به ران (عليه السلام) به گه له ڪان يان ده فهرمويه: ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ﴾، واته: (خوا به رستن و بيجگه له وه هيچ پهرستراويكي تر تان نيه)، به لام نهو هاو به شدانه رانه همر سه ريچييان ڪردوه و بيجگه له خوا پهرستراوي تريشيان پهيدا ڪردوه كه له گه ل خوي بهرز و بي هاوتادا ده يان پهرستن و داوي سه ركه و تنيان

لیده‌کردن و هانایان بۆ ده‌بردن، خوای گه‌وره‌ش به دوو سه‌ماندنی ژیری نه‌وه‌ی پوچه‌ل
کرده‌ته‌وه که هاوبه‌شدانه‌ران نه‌و په‌رس‌راوانه ده‌که‌ن به‌په‌رس‌راو:

یه‌که‌م: نه‌وه‌یه نه‌و په‌رس‌راوانه‌ی هه‌لیان بژاردوون هیچان له‌تایبه‌تمه‌ندیه‌کانی
په‌رس‌راویه‌تی تیدا نیه، که خۆیان دروست‌کراون و هیچ دروست ناکه‌ن و هیچ
سو‌دیکیش بۆ په‌رستیاره‌کانیان به‌ده‌ست ناهیتن، وه هیچ زیانیکیشیان لی لانه‌دن:
نه‌ژیانیان به‌ده‌ستیانه و نه‌مردنیان، وه هیچ شتیکیان له‌ناسمانه‌کان به‌ده‌ست نیه و تیدا
هاوبه‌ش نین، خوای گه‌وره‌هه‌رموویه‌تی: ﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ آلِهَةٍ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ
يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا﴾
(الفرقان: ۳)، واته: (بیجگه‌له‌خوا چه‌ند په‌رس‌راویکیان هه‌ل‌بژاردووه که هیچ دروست
ناکه‌ن و خۆیان دروست‌کراون، نه‌زیانی خۆیان به‌ده‌سته و نه‌قازانج، وه نه‌مردنیان به
ده‌سته و نه‌ژیان و نه‌زیندوکرده‌وه).

هه‌روه‌ها ده‌هه‌رمویت: ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي
السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ * وَلَا تَنْفَعُ
الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ (سبأ: ۲۲-۲۳)، واته: (نه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ به
به‌په‌رستانی مه‌که‌که‌بلی: بانگ له‌و بتانه‌بکه‌ن که لافی خوایه‌تیان لیده‌ده‌ن با له‌سالی
گرانیدا به‌فریاتان بکه‌ون، نه‌و بتانه‌سه‌ربه‌خۆ نه‌له‌ناسمانه‌کان و نه‌له‌زه‌ویدا به‌قه‌د
گه‌ردیله و می‌روله‌یه‌کی وردیشان به‌ده‌ست نیه تا له‌به‌شی خۆیان پیتان بده‌ن، وه
به‌هاوبه‌شی خواش هیچیان به‌ده‌ست نیه هه‌تا به‌هۆی نه‌وه‌وه سوودتان پینگه‌یه‌نن، وه هیچ
پشتیوانیه‌کیشان بۆ خوای گه‌وره‌هه‌تا به‌هۆی نه‌وانه‌وه بوو‌یتته‌خواه‌نی مو‌لکی
ناسمانه‌کان و زه‌وی و به‌وه‌یه‌وه داوا له‌بته‌کان بکه‌ن، وه هیچ تکا‌کارییه‌کیش لای نه‌و
سوودی نیه مه‌گه‌ر بۆ که‌سی خۆی مو‌له‌تی پیتادات).

ههروه ها دهه فرمویت: ﴿أَيُّشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ * وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ﴾ (الأعراف: ۱۹۱-۱۹۲)، واته: (تایا نهوانه دهکهنه هاوبهشی خوا که هیچیان بی دروست ناکریت و خویان دروست کراون، وه ناتوانن بتهرسته کان سهر بخهن و خوشیان بی سهرناخریت).

نجا نه گهر نهمه حالی نهو پهرسراوانه بیت ئیر ههلبزاردنیان بهپهرسراو نهوپهری گهوچی و نهو پهری پوچی و بیماناییه.

دووهم: نهویه نهو هاوبهشدانهرا نهی دانیان بهوهدا دهنا که بهتهنها خوی گهوره نهو پهروهردگار و کردگارهیه که خاوه نهیهتی ههموو شتیکی بهدهسته و پهنا ی پیده گیری و خوی لی پهنا نادریت، نهمش واده خوازیت که لهپهرسراویه تیدا بهتهنها ی بزنان، وهك لهپهروهردگاریه تیدا بهتهنها یان زانیوه، ههروهك خوی گهوره دهه فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (البقرة: ۲۱-۲۲)، واته: (ئه ی خه لکینه نهو پهروهردگار هتان بهرستن که دروستی کردوون و نهوانه ی پیش ئیوهشی دروست کردووه بو نهوی لهسزای خوا بترسن، نهو خوایه ی زهوی بو کردوون بهرایه خ و ناسمانی کردوه بهسه قفیکی پارێزراو و لهناسمانه وه ئاوی باراندووه و بههویه وه لهبهروبومه کان رۆزی و بژیوی بو دابین کردوون، کهوابوو هاوهل بو خوا دامه نین و خو ئیوه دهزانن که خوا دروستی کردوون و زهوی بو کردوون بهراخهر و ناسمانی کردوه بهسه قف و لهمه دا هیچ هاوهلی نه).

وه دهه فرمویت: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ (الزخرف: ۸۷)، واته: (نه گهر پرساریان لی بکهیت: کئ دروستی کردوون؟ دهلین خوا ! ئیر چون درو هه لده بهسن؟).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ * فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ﴾ (یونس: ۳۱-۳۲)، واته: (ئهی موحه‌مه‌د ﷺ بلی: کئی له‌ناسمان و زه‌ویه‌وه رۆزیتان ده‌دات؟ یان کئی بیستان و بینیی به‌ده‌سته؟ وه کئی زیندوو له‌مردوو ده‌خاته‌وه و مردووش له‌زیندوو ده‌خاته‌وه؟ وه کئی کار و فرمان هه‌لده‌سوورپئی؟ نه‌وا ده‌لین: خوا. تۆش بلی: ئایا هه‌ر له‌خوا ناترسن و پارێز له‌سنووره‌کانی ناکه‌ن؟ نه‌ویه‌ه خوای په‌روه‌ردگاری راسته‌قینه‌تان، پاش راستی و ره‌وا چیت هه‌یه‌ه بیجگه‌ له‌گومرایی؟ ئیز چۆن له‌پهرستنی خوادا لاری ده‌بن؟).

سیه‌هم: باوه‌ر هینان به‌ناو و سیفه‌ته‌کانی:

واته: چه‌سپاندنی هه‌رچییه‌ک که‌خوا له‌کتیبه‌که‌یدا یان له‌سونه‌تی پتفه‌مبه‌ره‌که‌یدا ﷺ چه‌سپاندویه‌تی بۆ خۆی له‌ناو و سیفه‌ته‌کان، به‌وجۆره‌ی شایسته‌یه‌تی به‌ی شیانندن و له‌کارخستن و به‌ی چۆنایه‌تی و لیچوانندن. خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۰)، واته: (خوا چه‌ند ناویکی جوانی هه‌یه‌ به‌و ناوانه‌ لیی بپارێنه‌وه و گۆی مه‌ده‌ن به‌وانه‌ی له‌ناوه‌کانی خوادا لاری ده‌که‌ن به‌وه‌ی ناوه‌کانی خوا په‌تده‌که‌نه‌وه یان ناوی تر دین و ئیقراری له‌سه‌رده‌که‌ن، هه‌ر ده‌بی پاداشتی نه‌و کرده‌وانه‌یان وه‌ربگرن که‌ ده‌یکه‌ن).

یان ده‌فهرمویت: ﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ (الروم: ۲۷)، واته: (سیفه‌تی هه‌ره‌ به‌رز له‌ ناسمانه‌کان و زه‌ویدا - که‌ بریتیه‌ له‌وه‌ی هه‌ج هاوتایه‌کی نه‌ - بۆ نه‌و خوایه‌یه‌ که‌ شکۆمه‌ند و کاربه‌جیه‌).

ئەوانەى كە ناو و سىفەتەكانيان لە گەڵ لىچواندنى خواى گەورە بەدروستكراره كانيدا چەسپاندوو، بە بيانورى ئەوئى گوايه ئەم لىچواندنه دەرئەنجامى

ئەو چەمکەیه کە دەقەکان دەیگەیه‌نن، چونکە خوای گەورە بەجۆرێک بەندەکانی دەدوینیت کە تێی بگەن، ئەم بیانوویش لەچەند ڕۆیە کەو بەتالە:

یە کەم: ئەو یە لەیە کچونی خوای گەورە و دروستکراوەکانی بۆچوونێکی پوچە و ژیری و شەرع بەتالی دەکەنەو، هەروەها مەحالە ئەو ی لە دەقەکانی قورئان و سوننەت دەفامریتەو فرمانێکی پوچ و بەتال بیت.

دووەم: ئەو یە خوای گەورە بەو جۆرە بەندەکانی دواندووە کە لەپرووی بنەرەتی واتاو تێی بگەن، بەلام ئەو حەقیقەت و ناوەرۆکە ی ئەو واتایە لەسەر هاتووە لەو شتانە یە کە خوای گەورە زانیە کە ی تایبەتکردووە بە خۆیەو، لەو مەسەلانە ی پەییوەستن بە خودی خۆی و سیفەتەکانیەو.

ئەجا ئەگەر خوای گەورە بۆ خۆی چەسپاند کە بیسەرە، ئەوا بیستن لەپرووی بنەرەتی واتاوە ناشکرایە، بەلام بەگۆڕە ی بیستی خوای گەورە نەزانراوە، چونکە حەقیقەتی بیستن هەتا لەدروستکراوەکانیشدا جیا جیا یە، وە جیاوازی ئەو حەقیقەتە لەنیوانی دروستکەر و دروستکراو دا ڕونتر و ناشکراترە.

وە کاتێک خوای گەورە دەربارە ی خۆی هەوالتیداو کە (استواء) ی کردووە بەسەر (عرش) بەکەیدا ئەوا (استواء) کردنە کە ی لەپرووی بنەرەتی واتاوە ناشکرایە، بەلام حەقیقەتی ئەو (استواء) ی خوای گەورە لەسەر (عرش) دا هەبەتی نەزانراوە، لەبەر ئەو ی حەقیقەتی (استواء) دەرەق بەدروستکراوەکان جیاوازه، خۆ چوونە سەر کورسییە کی جیگیر وەك سواربوونی سەر پستی ووشترێکی چەمووشی سەر شیت نیە، ئەجا ئەگەر دەرەق بەدروستکراوەکان جیاواز بیت، ئەوا جیاوازی نیوان دروستکەر و دروستکراوەکان تیدا ڕوونتر و ناشکراترە.

باوه پرون به خوی گهورهش بهو جوړه ی باسماڼ کړد چهند بهرهمینکی ناوازه و
گرنگ بؤ باوه پدار دینته بهر، لهوانه:

(۱) هینانه دی په کتابه رستی خوی گهوره به جوړیک که باوه پدار نه تکا و نه ترسی
به که سی تره وه په یوه ست نابی و که سی تریش ناپه رستی.

(۲) خوشیستی ته وای خوی گهوره و به گهوره زانینی، بهو جوړه ی له
ناوه جوانه کانی و سیفه ته بهرزه کانی ده فامریته وه.

(۳) هینانه دی په رستی خوا به نه نجامدانی نه و کارانه ی فهرمانی پیکردوون و
دوور که و تنه وه له و کارانه ی پیکری لیکردوون.

وملائكتہ (۱۲۹)

وہ بہ فریشتہ کانی

(۱۲۹) فریشتہ‌کان: جیہانیکی نادیار و دروستکراون، بہندہ و خواہرستن، ہیچ تایہ تمہندیہ کی پوروہردگاریہ تی و پورسراویہ تییان نیہ، خواہ گہورہ لہرووناکی دروستی کردون و ملکہچی تہواوی بو فہرمانہ کانی پیداون و ہیژیشی بو راپہراندنیان پیداون، خواہ گہورہ دہ فہرمویت: ﴿وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ﴾ * يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ (الأنبياء: ۱۹-۲۰)، واتہ: (تہوانہی لای خوان خویان لہ پورستیدا بہ گہورہ نازانن و ماندووش نابن، شہو و رۆژ پاک و ییگہردی بو خوا دہردہ برن و بیزار و ماندوو نابن).

ژمارہیان زۆرہ و ییجگہ لہ خواہ گہورہ کس بو ناژمیترین، وہ لہ (صحیحین) یش لہ فہرموودہی (تہنس) دا ﷺ لہ باسی شہورہ ویدا ساغ بووہ تہوہ کہ پیغمبہر ﷺ مالتی ناوہ دانکراو (بیت المعمور) ی لہ تاسمان پیشاندرا، ہموو رۆژیک حفتا ہزار فریشتہ نوژی تیڈا دہ کەن، کاتی دینہ دہرہوہ ہمرگیز جاریکی تر ناگہرینہوہ بو).

باوہرہیتان بہ فریشتہش چوار فہرمان لہ خو دہ گریٹ:

یہ کہم: باوہرہیتان بہ بوونیان.

دوہم: باوہرہیتان بہو فریشتہیان کہ بہناوی خوہ ناوی دہزانین، وہک (جبریل)،

ہمروہا سہرلہبہر باوہر بہوشیان بہیتن کہ ناوی نازانین.

سیہم: باوہرہیتان بہوہی دہبارہی سیفہ تہ کانیان زانیومانہ، وہک سیفہ تی (جبریل) کہ

پیغمبہر ﷺ ہوا تیداوہ لہ سہر تہو سیفہ تہی لہ سہری دروستکراوہ بینویہ تی، شہش

سہد بالتی ہدبووہ و تاسوی داگرتوہوہ (أخرجہ البخاری).

جاری واش هدی به فەرمانی خوی گهوره فریشته شیوهی ده گۆریت بۆ شیوهی مرۆف، ههروهك له (جبریل) رۆویدا کاتیک پهروهردگار ناردی بۆلای (مریم) و خوی خسته شیوهی مرۆفیکێ تهواوهوه. ههروهها کاتیک هات بۆلای پیغمبهر ﷺ که له ناو هاوهله کانیدا دانیشتوو، به سیفهتی پیاویک هاته لای که جل و بهرگی زۆر سبی بوو، مووی زۆر پەش بوو، شوینهواری گهرانی پیوه نه ده بینرا و هیچ که سیش له هاوهلان نهیده ناسی، ئنجا لای پیغمبهر ﷺ دانیش و ههردوو ئهژنۆی نا به ئهژنۆیهوه و ههردوو له بی دهستی خسته سهر ههردوو پانی و دهربارهی ئیسلام و باوهر و ئیحسان و رۆزی دوابی و نیشانه کانی پرسیاری له پیغمبهر ﷺ کرد، پیغمبهریش ﷺ وهلامی دایهوه و رۆیشت، پاشان پیغمبهر ﷺ فهرمووی: (ئهوه جبریل بوو هاته لاتان بۆ ئهوهی فیری ئایینه که تان بکات) (رواه مسلم)، ههروهها ئهوه فریشتانهش که خوی گهوره ناردونی بۆلای (ئیبیراهیم) و (لوط) له شیوهی مرۆفدا بوون.

چوارهم: باوهر هینان بهو زانیاریهی دهربارهی ئهوه کرده وانهی به فەرمانی خوی گهوره بی ههله دهستن زانیومانه، وهك پاك و بێگهردی دهبرین بۆ پهروهردگار به شهو و رۆژ، به بی کۆلدان و بیتاقهت بوون، هه ندیکیان کاروباری تایه تیان ههیه:

بۆ نموونه (جبریل) ی ئه میندار به سهر سروش و وه حی خوی گهوره وه، که خوا وه حی پێدا په وانه ده کات بۆ پیغمبهران و نیراوان.

ههروهها (میکائیل) که سپێراوه به باراندن و رواندن.

یان (إسرافیل) که سپێراوه به فوو کردن به که ره نا (صور) دا له کاتی ههستانی قیامت و زیندوو کرانه وهی خه لکید.

یاخورد فریشتهی مهرگ (ملك الموت) که سپێراوه به کیشانی گیانه کان له کاتی مردندا.

ههروهها (مالک) که سپێراوه به ئاگر پهزی و خه زنه داری ئاگره.

هه‌روه‌ها ئه‌و فریشتانه‌ی سپێراون به‌چاودێریکردنی کۆرپه‌له‌ له‌ په‌حه‌می دایکدا، نه‌گه‌ر مرۆف چوار مانگی له‌سکی دایکیدا ته‌واو کرد، خوای مه‌زن فریشته‌یه‌ك ده‌نێری و له‌زمانی پێده‌كات به‌نووستی پۆزی و ناکامی ژيان (أجل) ی و کرده‌وه‌کانی و سه‌رگه‌ردانه‌ یان به‌ختیاره‌.

هه‌روه‌ها ئه‌و فریشتانه‌ی سپێراون به‌پاراستنی کرده‌وه‌کانی ئاده‌میزاد و نووسینان. هه‌موو که‌سیك دوو فریشته‌ی بۆ دانراوه‌: یه‌که‌میان له‌ لای راست و دووه‌میش له‌ لای چه‌پ.

هه‌روه‌ها ئه‌و فریشتانه‌ی سپێراون به‌پرسیارکردن له‌مردوو، کاتیک خرایه‌ ناو گۆره‌که‌یه‌وه‌ دوو فریشته‌ دینه‌لای و ده‌رباره‌ی په‌روه‌ردگاری و ئایینی و پێغه‌مبه‌ری پرسیاری لێده‌که‌ن.

باوه‌ربوون به‌ فریشته‌کانیش چه‌ند به‌رهمه‌تیک ئایاب دیتته‌ به‌ر، له‌وانه‌: یه‌که‌م: زانیی گه‌وره‌یی و مه‌زنیه‌تی و هێز و ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره‌، چونکه‌ گه‌وره‌یی دروستکراو له‌ گه‌وره‌یی کردگاره‌وه‌یه‌.

دووه‌م: ستایشکردنی خوای گه‌وره‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی به‌جۆریك چاودێری ئاده‌میزاد ده‌كات که‌ هه‌ندیک له‌و فریشتانه‌ی سپاردوو به‌وه‌ی به‌ئه‌هرکی پارێزگاریکردن و نووستنی کرده‌وه‌کانیان و بێجگه‌ له‌وانه‌ له‌ به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانیان هه‌ستن.

سێهه‌م: خۆشویستی فریشته‌کان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی هه‌لده‌ستن به‌پهرستی خوای گه‌وره‌. ده‌سته‌یه‌ك له‌ سه‌رلێشیاوان نكۆلی ئه‌وه‌یان کردوو که‌ فریشته‌کان جه‌سته‌ بن و ووتویه‌: بریتین له‌و هێزه‌ چاکه‌خوایانه‌ی له‌ دروستکراوه‌کاندا هه‌شاردراون، نه‌مه‌ش به‌درۆخسته‌مه‌وه‌ی قورئانه‌که‌ی خوای گه‌وره‌ و سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ و کۆده‌نگی (إجماع) ی موسلمانانه‌، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنَحَةٍ مِّنْى وَثَلَاثَ وَرُبَاعَ﴾ (فاطر: ۱)،

واته: (سوپاس پڻ خواي به ديهينهري ناسمانه كان و زهوي، نهو خوايهي فريشته كاني
كردوه به فرستاده و نيرو، كه خاوهني جووته بال و سڀي بال و چوار بالن).

ههروهه ده فهرمويٽ: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ
وَأَذْبَارُهُمْ﴾ (الأنفال: ۵۰)، واته: (نه گهر ده بينيت كاتيك فريشته كان گياني نهوانه
ده كيئن كه بيابره پوون و به دهم و چاويان و به پشتياندا ده كيئن).

وه ده فهرمويٽ: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ
أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ﴾ (الأنعام: ۹۳)، واته: (نه گهر ده بينيت كاتيك ستمكاران له گيٽراوي
مهريگان و فريشته كان ده ستيان دريژده كهن پڻ ليدان و نه شكه نجه دانيان و پٽيان ده لٽين
گياني خوٽان ده ركه).

يان ده فهرمويٽ: ﴿...حَتَّىٰ إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ
الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (سبا: ۲۳)، واته: (تاكو ترس و ييم له دلي شه فاعه تكاره كان ده ركر،
به فريشته كانيان ده ووت: پهروه دگارتان چي فهرموو؟ ووتيان: راست و پهواي فهرموو،
واته شه فاعهت پڻ باوه پردارانه و مافي نهوانه ههر نهويشه بهرز و بلند و گهوره به).

دهربارهي نه هلي بهه شتيش ده فهرمويٽ: ﴿وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ
* سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾ (الرعد: ۲۳-۲۴)، واته: (فريشته كان
لهه موو ده رگايه كهوه ده چنه زووره وه پڻ لايان و پٽيان ده لٽين: سلاوتان لي بيت، نهو
خوشيهي به دهستان هيتاوه بهوي نارامگري تانهويه، وه باشرين دوا هوارگه و مالتان
بي براوه).

له (صحيح) ي بوخاريشدا هاتوه له (ابي هريرة) وه ﷺ كه له پيغمبره وه ﷺ
گيٽراويه ته وه، ده فهرمويٽ: «إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ الْعَبْدَ نَادَىٰ جِبْرِيلُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فَلَانًا فَأَخْبِيَهُ
فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ فَيُنَادِي جِبْرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فَلَانًا فَأَجْوُهُ فَيُحِبُّهُ أَهْلُ
السَّمَاءِ ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (نه گهر خوا

بهندهیه کی خوشویست بانگی جبریل ده کات و پټی ده فهرمویت: خوا فلان کهسی خوش دهوی، توش خوشت بویت، جبریلیش خوشی دهویت، ئنجا جبریل بانگی ئه هلی ئاسمان ده کات کهوا خوا فلان کهسی خوش دهوی ئیوهش خوشتان بویت، ئه هلی ئاسمانیش خوشیان دهویت، پاشان خوشه ویستی ئه و کهسه ده خرپته ناو دلی خه لکی سهر زه ویه وه).

وه ههر له (صحیح) ی بوخاریدا له (أبي هريرة) وه ده گیرپته وه که پیغه مبه ر ﷺ فهرمو ویه تی: « إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ الْمَلَائِكَةُ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَلِأَوَّلٍ فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ طَوَّأُوا الصُّحُفَ وَجَاءُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (ئه گهر پوژی جومعه هات، له لای ههر ده رگایه ک له ده رگا کانی مزگه وته وه فرشته کان ده وه ستن و یه ک له دوا ی یه ک ناوی نویژ خوینان تو مار ده کهن، ئنجا ئه گهر پیش نویژ (امام) به که دانیشته پهراوه کانیان ده پیچنه وه و دین گوی له یادی خوا ده گرن).

ئهم دهقه شهرعیانه به راشکاوی باس له وه ده کهن کهوا فرشته کان جه سته ن (به پټی سروشتی تایبه تی خویان) نه ک هیزی مه عنه وی، وه ک سهر لی شیواوان ووتویانه، وه موسولمانان یه کده نگن له سهر ئه و رایه ی لهم ده قانه ده فامرپته وه.

وڪتبه (۱۳۰) ورسله (۱۳۱)

وه به ڪتبه ڪافي و پيڻه مبه راني

(۱۳۰) (الڪتب): ڪڙي (ڪتاب) به، بهواتي نووسراو (مڪتوب).

ليڙه شدا مبهست لهو ڪتيانه به ڪه خوي گهوره ناردوني بو پيڻه مبه راني بوئه وه ي
ميهره باني بن بو خه لڪي و مايه ي رينماييان بن، تاكو به هو يانه وه له دنيا و دواوڙڙدا به
به خته وهري بگهن.

باوه رهيٽان به ڪتيه ڪانيس چوار فهران له خو ده گريت:

يه ڪم: باوه رهيٽان به وه ي به راسي هاتنه خواره وه يان له لايه ن خواره يه.

دووه م: باوه رهيٽان بهو ڪتيه ي به ناوي خوي ناويسان زانيوه، وهك (قورنان) ڪه بو
موحه مدد ﷺ هاتووه ته خواره وه و (تهورات) ڪه بو موسا ﷺ نيراووه ته خواره وه، به لام
تهوش ڪه ناوي نازانين سرله بهر باوه رمان پتي هه پيت.

سيهم: باوه ر ڪردن به هه واله راسته ڪانسان، وهك: هه واله ڪاني قورنان و هه والي نهو
ڪتيه پيشوانه ي نه گوراو ن يان نه شيونراون.

چواره م: نيشڪردن به حوڪم و فرماني نهو ڪتيه يان ڪه نسخ نه ڪراوه ته وه، ههروهه
پابه نديون و ملڪه چڪردن بوي، نجا جيڪمه ته ڪه ي تيگهين يان تينه گهين. تيڪراي
ڪتيه پيشووه ڪان به قورناني پروز نسخ ڪراونه ته وه و حوڪمه ڪه يان سراووه ته وه، خوي
گهوره ده فهرمويت: ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ
وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ﴾ (المائدة: ۴۸)، واته: (ئيمه نه م ڪتيه مان وهك په ياميڪي راست بو
ناردويته خواره وه، تاكو راستي سه قامگير بڪات و به راستدانهري نهو ڪتيانه يه ڪه
له پيش خويوه وه رهوانه ڪراون وهك تهورات و نينجيل - و نه سخيشي ڪردوونه وه).

بهم پتیه دروست نیه کرده‌وه به هیچ حوکمیکی کتیبه پشوووه‌کان بکریت بیجگه له‌وهی قورئان په‌سه‌ندیکردوه و دانی پئداناوه.

باوه‌ربوون به کتیبه‌کانیش چهند به‌ره‌میکی ناوازه و گرنګ دینته بهر، له‌وانه: یه‌که‌م: زانیی چاودیریته‌ی خوای گه‌وره بۆ به‌نده‌کانی که‌وا هەر گه‌لیک کتیبه‌ی بۆ ناردووه تا‌کو به‌هۆیه‌وه ریتماییمان بکات.

دووهم: زانیی کاربه‌جیی خوای گه‌وره له‌ شهرعه‌که‌یدا که‌وا بۆ هه‌موو گه‌لیک به‌رنامه‌یه‌کی وای داناوه له‌ گه‌ل باروگوزه‌رانیاندا بگونیجیت، هه‌روه‌ک خوای مه‌زن ده‌فه‌رمویت: ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾ (المائدة: ۴۸)، واته: (بۆ هەر گه‌لیک له‌ئێوه شهریه‌ت و به‌رنامه‌یه‌کمان داناوه).

سپه‌هم: ستایشکردنی به‌هره و نیعمه‌تی خوا له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی (که‌ شهریه‌ته‌که‌ی ناردووه).

(۱۳۱) وشه‌ی (الرسول): کۆی (رسول)ه، به‌ واتای: په‌وانه‌کراو (مرسل) واته: هه‌لتبزیراو (مبعوث) بۆ گه‌یاندنی شتیک.

لی‌ره‌شدا مه‌به‌ست له‌و مرو‌فیه‌یه‌که‌ به‌ناردنی په‌یام و به‌رنامه‌یه‌ک سروشی بۆ نێراوه و فه‌رمانی به‌را‌گه‌یاندنی پێکراوه ...

یه‌که‌مین پتیه‌مه‌هر (نوح)ه ﷺ و دوا‌ییان (محمد)ه ﷺ. خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ (النساء: ۱۶۳)، واته: (ئێمه‌ وه‌حیمان بۆ تۆ کردووه هه‌روه‌ک وه‌حیمان بۆ نوح و پتیه‌مه‌رانی دوا‌ی ئه‌ویش کردووه).

له‌ (صحیح)ی بوخاریشدا هاتووه له‌ (أنس ی کوری مالک)ه‌وه ﷺ که‌ له‌فه‌رمووده‌ی شه‌فاعه‌تدا گێڕاوه‌ته‌وه پتیه‌مه‌هر ﷺ (باسی ئه‌وه‌ی کردووه که‌ خه‌لکی دینه‌ لای - ئاده‌م - بۆ ئه‌وه‌ی شه‌فاعه‌تیان بۆ بکات، ئه‌ویش عوزریان بۆ دینته‌وه و

دهفهرمويت: بچن بولاي (نوح) يه كهڻم پيڻغمبره خوا هتلي بزاردووه و... هتد (آخرجه البخاري و مسلم).

خوای گهوره لهبارهي پيڻغمبرهوه ﷺ دهفهرمويت: ﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾ (الأحزاب: ۴۰)، واته: (موحه محمد ﷺ باروکی هيچ كه سيك له نيوه نيه به لام نيتردراوی خوايه و دراهميني پيڻغمبرانه).

هيچ نومه تيك بي پيڻغمبر نه بووه، (رسول) ټك كه خوای گهوره بهرنامه و شريعتيكي سهر به خوای بږ گهله كه ي پيډاره وانه كردووه، يان (نبي) ټك كه وه حي بږ كراوه په پره وي شريعتي پيش خوای بكات، بږ نه وي سهر له نوې پياده ي بكاته وه، خوای گهوره دهفهرمويت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ (النحل: ۳۶)، واته: (لهه موو نومه تيكدا نيتردراو ټكمان ره وانه كردووه كه پييان رابگه يه نيټ خوا بهرستن و له طاغوت دور بكه ونه وه).

هده وه دهفهرمويت: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر: ۲۴)، واته: (هيچ نومه تيك نيه كه تر سيندريكي تيډا هه لته بږ ټرايټ).

يان دهفهرمويت: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَخْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا...﴾ (المائدة: ۴۴)، واته: (نيمه ته ورا تمان نار دوو ته خواره وه كه رينمايي و روناكي تيډا بوو بږ نه وي نهو پيڻغمبرانه ي ملكه چي خوا بوون له ناو نه وانه دا حوكمي پيښه كن كه جوله كه بوون).

پيڻغمبران همويان مروّف و دروستكراون و هيچ تايبه تمه ندييه كي پهروه ردگار يه تي و په رسوا يه تيان نيه، خوای گهوره دهبارهي پيڻغمبره كه ي (محمد) ﷺ - كه له پروي پله و پايه وه له لاي خوا سهروه ي پيڻغمبرانه - دهفهرمويت: ﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْنَزْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۱۸۸)، واته: (بلي:).

نه سوود و نه زیانم بۆ خودی خوښم بدهست نه مه گهر ئه‌وه‌ی خوا بیه‌وێت، وه نه گهر غه‌یم بزانایه ئه‌وا چاکه‌ی زۆرم بۆخۆم بدهست ده‌هێنا و هه‌یج خراپه‌یه‌کم تووش نه‌ده‌هات، من بێجگه له‌وه‌ی ترسینه‌ر و مژده‌ده‌رم بۆ گه‌لیک که باوه‌ردینه‌ن شتیکی تر نیم).

وه ده‌فه‌رموێت: ﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا * قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ (الجن: ۲۱-۲۲)، واته: (بێتی من نه‌به‌ده‌ستمه زیان له‌ئێوه بدهم و نه‌به‌ده‌ستمه هه‌دايه‌تی ئێوه بدهم، بێتی: بێگومان کس نه‌یه له‌توره‌یی و سزای خوا په‌نام بدات و بێجگه له‌ویش هه‌یج داله‌یه‌کم نه‌).

وه تابه‌تمه‌ندییه‌کانی ئاده‌میزادیشیان له‌گه‌له‌دا، له‌نه‌خۆشی و مردن و ناتا‌ج‌بوون به‌خواردن و خواردنه‌وه و شتی تر، خوای گه‌وره‌ ده‌رباره‌ی ئیبراهیم ﷺ که وه‌سفی په‌روه‌ردگاری مه‌زنی کردوه ده‌فه‌رموێت: ﴿وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ * وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ * وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ﴾ (الشعراء: ۷۹-۸۱)، واته: (په‌روه‌ردگارم نه‌و خوايه‌یه که خواردن و خواردنه‌وه‌م ده‌دات و نه‌گهر نه‌خۆش که‌وتم چاکم ده‌کاته‌وه و نه‌و خوايه‌یه که دهم مرییت پاشان زیندووم ده‌کاته‌وه).

په‌غه‌مه‌ریش ﷺ ده‌فه‌رموێت: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ أَنَسَىٰ كَمَا تَنْسَوْنَ فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (منیش هه‌ر مرۆفیه‌کم وه‌ک ئێوه، شتم بیرده‌چی وه‌ک ئێوه بیرتان ده‌چی، ئنجا نه‌گهر شتم بیرچوو یادم ب‌خه‌نه‌وه).

وه خوای گه‌وره له‌بالاترین په‌له‌وپایه‌دا و له‌میان‌ه‌ی ستایش کردنیاندا به‌(خواپه‌رستی) وه‌سفکردوون، په‌روه‌ردگار ده‌رباره‌ی (نوح) ﷺ ده‌فه‌رموێت: ﴿إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾ (الأنساء: ۳)، واته: (به‌راستی به‌نده‌یه‌کی سوپاس گوزار بوو).

ده‌رباره‌ی (موحه‌مه‌د) ﷺ ده‌فه‌رموێت: ﴿تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ (الفرقان: ۱)، واته: (پاک و په‌روزی بۆ ئه‌و خوايه‌ی فورك‌ان -

واته قورئان - ی به‌سەر به‌نده‌که‌یدا ناردووته‌ خواره‌وه بو ئه‌وه‌ی ئاگادار‌که‌ره‌وه و ترسینه‌ری جیهانیان بیت).

هه‌روه‌ها ده‌باره‌ی (ئیراهیم و ئیسحاق و یه‌عقوب) - عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ * إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ * وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنِ الْأَخْيَارِ﴾ (سوره ص: ۴۵-۴۷)، واته: (باسی به‌نده‌کانمان ئیراهیم و ئیسحاق و یه‌عقوب بکه‌ که به‌ده‌سه‌لات و چاو‌کراوه‌ بوون، ئیمه‌ به‌ه‌وی سیفه‌تی به‌رزیا‌نه‌وه‌ هه‌لمان به‌زاردبوون، نه‌ویش بیر‌کردنه‌وه‌ و سه‌رقال بوونیان بوو به‌ روژی دوا‌یه‌وه‌، وه‌ نه‌وان لای ئیمه‌ له‌و به‌ندانه‌ن که‌پالفته‌ و هه‌لبێژراون).

ده‌باره‌ی عیسی‌ی کور‌ی مه‌ریه‌میش ﷺ ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ (الزخرف: ۵۹)، واته: (عیسا ته‌نها به‌نده‌یه‌ك بوو و به‌ه‌ره‌ی پێغه‌مبه‌رایه‌ تیمان به‌سه‌ردا رشتبوو، وه‌ کردبوومان به‌وێنه‌ و ئایه‌تیکی روون له‌سه‌ر ده‌سه‌لاتی خوا بو‌نه‌وه‌ی ئیسرائیل - یعقوب-).

باوه‌ر هێنان به‌ پێغه‌مبه‌رانیش چوار فرمان له‌خۆ ده‌گرت:

یه‌ که‌م: باوه‌ر هێنان به‌وه‌ی په‌یامه‌که‌یان راسته‌ و له‌خوا‌ی گه‌وره‌وه‌یه‌، چونکه‌ هه‌ر که‌س باوه‌ری به‌یه‌کێک له‌و په‌یامانه‌ نه‌بیت ئه‌وه‌ بێباوه‌ره‌ به‌ هه‌موویان، هه‌روه‌ك خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطِ الْمُرْسَلِينَ﴾ (الشعراء: ۱۰۵)، واته: (گه‌لی نوح پێغه‌مبه‌ره‌کانیان به‌درۆ‌خسته‌وه‌)، خوا‌ی میه‌ره‌بان به‌ به‌درۆ‌خه‌ره‌وه‌ی هه‌موو نێردراوه‌کانی داناوون له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دا که‌ ئه‌و کاته‌ی (نوح)یان به‌درۆ‌خسته‌وه‌ هیچ پێغه‌مبه‌ریکی تریان نه‌بوو. به‌م پێیه‌ ئه‌و گاوارانه‌ی که‌ (محمد)یان ﷺ به‌درۆ‌خستوه‌ته‌وه‌و شوینی ناکه‌ون به‌درۆ‌خه‌ره‌وه‌ی عیسی‌ی کور‌ی مه‌ریه‌میش ﷺ و شوینی نه‌که‌توون به‌ تاییه‌تی که‌ عیسا ﷺ مزگینی هاتی (محمد)ی ﷺ پێداون.

که مزگینى پئدانیان هیچ واتایه‌ک نابه‌خشی ئه‌وه نه‌بیّت که بۆلای ئه‌وان ده‌نی‌ریّت و خوا به‌هۆیه‌وه له‌گومرایی ده‌ربازیان ده‌کات و بۆ ریڤگه‌ی راست ریتوینییان ده‌کات.

دووه‌م: باوه‌ره‌یتان به‌و پیغه‌مبه‌ره‌ی به‌ ناوی خۆی ناویمان زانیوه، وه‌ک: موحممه‌د و ئیبراهیم و موسا و عیسا و نوح - عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - ئه‌و پیغه‌مش نه‌وانه‌ن که له‌پیغه‌مبه‌راندا خاوه‌ن وه‌ر (أولو العزم بن، خوای گه‌وره‌ش له‌دوو جیگه‌ی قورئاندا باسی کردوون، له‌سوره‌تی (الأحزاب) دا که ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ...﴾ (الأحزاب: ۷)، واته‌: (کاتیک که په‌یمانمان له‌پیغه‌مبه‌ران وه‌رگرت، وه‌ له‌تۆ و له‌نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسا کوری مه‌ریه‌م).

هه‌روه‌ها له‌ سوره‌تی (الشوری) دا که ده‌فه‌رمویت: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ...﴾ (الشوری: ۱۳)، واته‌: (خوا ئه‌و دینه‌ی به‌شعرع بۆتان داناه که سپاردوویت به‌نوح و ئه‌وه‌ش که به‌سروش و وه‌حی ناردوو مانه‌ بۆت و ئه‌وه‌ی سپاردمان به‌ئیبراهیم و موسا و عیسا که پیاده‌ی ئه‌و ئاینه‌ بکه‌ن و تیدا دووبه‌ره‌که مه‌بن).

به‌لام ئه‌وه‌شیان که‌ناوی نازانین ده‌بی به‌تیکرا (اجمالاً) باوه‌ری پئ به‌ینین، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ...﴾ (غافر: ۷۸)، واته‌: (بیگومان له‌پیش تۆوه پیغه‌مبه‌رانیکمان په‌وانه‌کردوه، هه‌یانه‌ که به‌سه‌ره‌اتیان بۆ گێراویتوه و هه‌شیانه‌ که به‌سه‌ره‌اتیان بۆ نه‌گێراویتوه).

سێهه‌م: باوه‌ره‌یتان به‌و هه‌واله‌ راستانه‌ی ده‌رباره‌یان پیمان گه‌یشتون.

چوارهم: ئیشکردن بەشەر یەتتى ئەو هیان کە بۆمان رەوانە کراوه و دواھەمینانە، ئەویش (محمد) ﷺ کە بۆ لای تیکرای خەلکی نیرراوه، خوای گەوره دەفەرمویت: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (النساء: ۶۵)، واتە: (نەخیر! سویند بەپەرورەدگارت باوەریان نابیت تاکو لەو کیشمو هەرایەى لەنۆواندا دروست دەیت نەتکەن بەدادوهر، پاشان لەدەر وونیاندا هەست بەهیچ تەنگاویەك نەکەن سەبارەت بەو هی بۆت یە کلاکردنەتەوه و بەملکەچکردنی تەواوەتی ملکەج دەبن).

باوەریون بەپێغمەبرانی ش چەند بەرھەمیکی نایابی هەیه، لەوانە:

۱- زانیی بەزەیی و میهرەبانی خوای گەوره و چاودێریکردنی بەندەکانی کە پێغمەبرانی بۆ رەوانە کردوون، بۆئەو هی بەرەو رێبازی خوای گەوره رێنمایان بکەن و بۆیان پروون بکەنەوه کە چۆن خوا پەرستق لەبەرئەو هی عەقل و زیری ئادەمیزاد سەر بەخۆ چۆن یەتتى خواپەرستی نازانیت.

۲- شوکرانەبژیری خوای گەوره لەسەر ئەم بەرە گەورەیه.

۳- خۆشویستنی پێغمەبران و بەمەزن تەماشاکردنیان و ستایشکردنیان بەو جورەى شایستەیانە لەبەرئەو هی نیردراوی خوای گەورەن و هەستان بەپەرستنی و گەیانەدنی پەیامەکەى و ئامۆزگاریکردنی بەندەکانی.

بێگومان ناحەزانیش کە پێغمەبرەکانیان بەدرۆخستەتەوه بەبیانوی ئەوەبووه کە نابی پێغمەبرانی خوای گەوره لەمروڤ بن. خوای گەورەش باسی ئەو بیانووی کردووه و پوچەلتی کردووتەوه، وهك دەفەرمویت: ﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا * قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يُمَشُّونَ مَطْمَتَيْنِ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا﴾ (الإسراء: ۹۴-۹۵)، واتە: (کاتیک خەلکی رێنمایان بۆدەهات هیچ شتیک رێگری نەدەکردن لەو هی باوەرپەیتن، ئەو نەبێ کە دەیانووت:

نایا خوا مروځی به پټغمبه ر هه لټار دووه؟ بلۍ: نه گهر له زه ویدا فریشته هه بوونایه و به دلتیای به سهریدا پر وشتنایه نهوا پټغمبه ریکی فریشته مان له ناسمانه وه بو دهناردنه خواره وه).

خوای گه وره هم بیانووه ی به وه پوچه لکر دووه تده که حه تمن ده بی پټغمبه ر له مروځ بیت، چونکه بولای خه لکی سهر زه وی ره وانه ده کریت و نه وانش مروځن. نه گهر خه لکی سهر زه وی فریشته بوونایه نهوا خوا پټغمبه ریکی فریشته ی بو دهناردنه خواره وه بوئوه وی وهك نهوان بویه.

هه روه ها په روه ردگار ده باره ی نهوانه ی پټغمبه رانیان به در وځستوه تده ده گیر ټده وه که ووتویه: ﴿إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ * قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (ابراهیم: ۱۰-۱۱)، واته: (نپوه جگه له وه ی مروځیکی وهك نیمه شتیکی تر نین و ده تانه ویت ریگری په رستی نهو بتانه مان لییکه که باو و باپیرانمان ده یان په رستن، ئنجا نه گهر راست ده که ن به لگه یه کی ناشکرمان بو به ینن، پټغمبه ره کانیا ن پیا ن ده ووتن: نیمه جگه له وه ی وهك نپوه مروځین شتیکی تر نین، به لام خوا ناز و نهمه ت به سهر که سیك له به نده کانیدا ده کات که خو ی بیه ویت، وه به خواستی خوای مه زن نه بی بو شمان نیه به لگه تان بو به ینن).

والیوم الآخر (۱۳۲)

وه به پوژی دواپی

(۱۳۲) پوژی دواپی: پوژی قیامت ته که خه لکی بو لپرسینه وه و پاداشت تیدا زیندو ده کرینه وه، بویه واشی پیگوتراوه چونکه پوژی تری له دواوه نیه، پوژیک که نه هلی به هشت له جیگه کانیا و نه هلی ناگریش له جیگه کانی خویندا جیگیر ده بن، باوه پهیان به پوژی دواپی سی فرمان له خو ده گریت:

یه گم: باوه پهیان به زیندو کرانه وهی مردوه کان:

کاتیک فووی دووه ده کریت به (صور) دا خه لکی به فهرمانی پهره ردگاری جیهانیان هله ده سته وه، هموو پیخاوسن، پروتن، خه ته نه نه کراون، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۴)، واته: (وهك یه که مجار دهر و ستمان کردووه به ههمان شیوه ده یگیرینه وه بو ژیان و زیندووی ده که یینه وه، به لینه وه له سه رخومان داناوه، نیمه نه انجامده ری هر کاریکین که بمانه وی).

زیندو و کرانه وهش راستیه کی چه سپاوه که به لگه ی قورئان و سوننه ت و کوده نگی موسولمانانی له سه ره، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ (المؤمنون: ۱۵-۱۶)، واته: (پاشان دوا ی نه وهی نیوه له نه بو ونه وه دروست کراون نیوه سه رته انجام ده مرن، پاشانش نیوه پوژی قیامت زیندو ده کرینه وه).

پیغمبه ریش ﷺ ده فهرمویت: «يُخْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خُفَاءَ عُرَاءَ غُرْلًا» (متفق علیه)، واته: (خه لکی پوژی قیامت به پیخاوسی و پروتی و خه ته نه نه کراوی کوده کرینه وه).

موسولمانانان له‌سەر چه‌سپاندن و ئیسپاتکردنی هاتی رۆژی دوایی به‌کده‌نگن و بوونیشی ده‌رئه‌نجامی دانایی و حکمه‌تی خوای گه‌وره‌یه، که‌ده‌خوای سهرئه‌نجامیک بۆ ئهم دروستکراوانه دابنیت، تا‌کو له‌سەر ئهو ئهرکه‌ی له‌سەر زمانی نیراوه‌کانی پتی سپاردوون تیدا پاداشتیان بداته‌وه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ (المؤمنون: ۱۱۵)، واته: (تایا واتان داناوه که ئیمه به‌هه‌وانته و بی‌هه‌وده دروستمان کردون و ناگه‌رینه‌وه بۆلامان؟).

هه‌روه‌ها به پیغه‌مبه‌ره‌که‌شی ﷺ ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ...﴾ (القصص: ۸۵)، واته: (ئهو‌ی که قورئانی له‌سەر تو‌فرز کردوه بینگومان ده‌تگێڕتته‌وه بۆ سهرئه‌نجامیک که رۆژی قیامه‌ته).

دووهم: باوه‌ره‌یتان به‌لێرسینه‌وه و پاداشت:

به‌نده له‌سەر کرده‌وه‌که‌ی لیتی ده‌پرسیتته‌وه و له‌سه‌ریشی پاداشت ده‌دریتته‌وه، به‌لگه‌ش له‌سەر ئهم راستیه قورئان و سونهت و کۆده‌نگی موسولمانانه، خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَتُهُمْ * ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ﴾ (الغاشية: ۲۵-۲۶)، واته: (به‌راستی گه‌رانه‌وه‌یان بۆلای ئیمه‌یه، پاشان له‌لایه‌ن ئیمه‌وه لێرسینه‌وه‌یان له‌گه‌ل ده‌کریت).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰)، واته: (هه‌رکس چاکه‌یه‌ک ئه‌نجام بدات ئه‌وا به‌ده‌قات پاداشت ده‌دریتته‌وه، وه هه‌رکه‌شیش خراپه‌یه‌ک ئه‌نجام بدات ئه‌وا ته‌نها به‌قه‌د خۆی پاداشت ده‌دریتته‌وه و سته‌میان لێناکریت).

وه ده‌فرمویت: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الأنبياء: ۴۷)، واته: (ته‌رازوه‌کانی دادگه‌ری بۆ رۆژی قیامه‌ت داده‌نێن و هه‌چ نه‌فسیک سته‌می لێناکریت، به‌لکو ئه‌گه‌ر

به‌کیشی ده‌نکه تۆوئیکیش بیّت ده‌یه‌تینه پی‌شه‌وه، نه‌وه‌نده به‌سه که ئیمه لی‌رسینه‌وه له‌گه‌ل به‌نده‌کانمان بکه‌ین).

له‌(عبد الله ی کوری عُمَر) هوه ﷺ ده‌گیرنه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرمویت: «إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَنَفَهُ وَيَسْتَرْهُ فَيَقُولُ: أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ أَيْ رَبِّ، حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ وَرَأَى فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ قَالَ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ، فَيُعْطَى كِتَابَ حَسَنَاتِهِ وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيَقُولُ الْأَشْهُادُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ» (متفق علیه)، واته: (خوا باوه‌ردار نزیك ده‌خاته‌وه، ئنجا په‌رده‌ی پیداده‌دات و دایده‌پۆشیت و ده‌فهرمویت: ئایا نه‌و گونا‌هه ده‌زانیت؟ ئایا نه‌و گونا‌هه ده‌زانیت؟ ئه‌ویش ده‌لیت: به‌لێ نه‌ی په‌روه‌ردگارم! تا‌کو دانی پی به‌گونا‌هه‌کانیدا ده‌نی و باوه‌رداره‌که ده‌بینیت که ئیر تیا‌چوه، ده‌فهرمویت: بی‌گومان له‌دانیا‌دا نه‌و گونا‌هانهم بۆ پۆشیت، ئه‌م‌پۆ‌کش لی‌یان خۆش ده‌م، ئنجا نو‌وسرا‌وی چا‌که‌کانی ده‌دریته‌ ده‌ست، به‌لام بی‌باوه‌ران و دو‌وپوه‌کان به‌به‌ر‌چا‌وی هه‌موو در‌وست‌کرا‌وه‌کانه‌وه بان‌گیان لی‌ده‌کریت: ئا نه‌وانه بو‌ون که در‌ویان به‌نا‌وی په‌روه‌رد‌گاریانه‌وه ده‌کرد، بزانی که نه‌فرینی خوا له‌سته‌م‌کارانه).

هه‌روه‌ها له‌ پی‌غه‌مبه‌ری خواوه ﷺ به‌سه‌حیحی هات‌وه که فه‌رمو‌ویه‌تی: «مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ وَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَعَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَعَمِلَهَا كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةً» (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (ئه‌گه‌ر که‌سیک نیازی چا‌که‌یه‌کی هه‌بوو و کردی، خوا لای خۆی به‌ده‌چا‌که ده‌ینوسیت تا‌حه‌وت سه‌د نه‌وه‌نده، وه ئه‌گه‌ر که‌سیک نیازی خرا‌به‌یه‌کی هه‌بوو و کردی، خوا یه‌ک خرا‌به‌ی بۆ ده‌نوسیت).

بی‌گومان موس‌ول‌مانان له‌سه‌ر چه‌سپاندن و ئی‌سپات‌کردنی لی‌رسینه‌وه و پاداشت له‌سه‌ر کرده‌وه‌کان یه‌ک‌ده‌نگن، که له‌حیکمه‌ت و کاربه‌جیی‌هه‌ سه‌ر‌چا‌وه‌ی گرت‌وه، چون‌که

خوای گه‌وره کتیه‌کانی ناردووه و پیغمبه‌ره‌کانی ره‌وانه‌کردووه و فرمانی به‌بنده‌کانی کردووه به‌و په‌یامانه‌رازی بن که‌هیناویانه و ئیش به‌و فرمانه‌بکه‌ن که‌ پیوسته‌ ئیشی پیکریت، وه‌ کوشتاری نه‌یارانیشی واجب‌ کردووه و خوین و وه‌چه و ژن و داراییانی حه‌لال‌ کردووه، ئنجا نه‌گه‌ر لپرسینه‌وه و پاداشت نه‌بوایه، نه‌وا نه‌مه‌ ده‌بووه هه‌وانته‌ که‌ په‌روه‌ردگاریه‌تی خوای کاربه‌جی لئی به‌دوووه، وه‌ک ناماژه‌ی بۆ کردووه و ده‌فهرمویت: ﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ * فَلَنَقْصُرَنَّ عَنْهُمْ بَعْلَمَ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ﴾ (الأعراف: ۶-۷)، واته: (بینگومان پرسیار له‌و گه‌لانه‌ ده‌که‌ین که‌ پیغمبه‌رانیان بۆ ره‌وانه‌کراوون هه‌لویستیان به‌رامبه‌ر پیغمبه‌ره‌کانیان چی بوو، وه‌ بینگومان پرسیار له‌پیغمبه‌ره‌کانیان ده‌که‌ین، ئنجا با دلتیان که‌ به‌سه‌ره‌اتی زیانیان و کرداره‌کانیان به‌پیی زانیاری بۆ ده‌گیرینه‌وه و ئیمه‌ لیان بیتاگا و غائب نه‌بوین).

سپه‌م: باوه‌ره‌ینان به‌به‌هشت و ناگری دۆزه‌خ:

هه‌ردووکیان ناکامی هه‌تا هه‌تایی خه‌لک‌ن، به‌هه‌شت جیگه‌ی نه‌و به‌هره‌ و نیعمه‌تانه‌یه‌ که‌ خوای گه‌وره‌ بۆ باوه‌رداره‌ له‌خواتر سه‌کانی ناماده‌کردووه، نه‌وانه‌ی باوه‌ریان به‌و شتانه‌هیناوه‌ که‌ خوا پیوستی کردووه له‌سه‌ریان باوه‌ری پیه‌ین، وه‌ به‌ گوێرایه‌تی خوا و پیغمبه‌ره‌که‌ی ﷺ هه‌ستاون، له‌چه‌ندین جو‌ر ناز و نیعمه‌تی تیدایه‌ که‌(مَا لَا عَيْنَ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ)، واته: (نه‌ چاو بینویه‌تی و نه‌ گوێ بیستویه‌تی و نه‌ به‌دلی مرۆفیشدا هاتووه). خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِّ * جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ (البینه: ۷-۸)، واته: (به‌راستی نه‌وانه‌ی باوه‌ریان هیناوه‌ کرده‌وه‌ی چاکیان کردووه، نه‌وانه‌ چاکترینی هه‌موو بوونه‌وه‌رن، پاداشتیان لای په‌روه‌ردگاریان چه‌ند به‌هه‌شتانیکه‌، جیگه‌ی حه‌وانه‌وه‌ و مانه‌وه‌ن و جو‌گه‌ ئاوی زۆر به‌ژیاریاندا ده‌روات و به‌یه‌که‌جاری تیانددا

دهمیننه‌وه، خوا لیان رازیووه، وه نه‌وانیش به بهشی خوا رازیوون، نه‌و پاداشته بو که‌سیکه له‌په‌روه‌ردگاری ترسا بیت).

وه ده‌فه‌رمویت: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (السجدة: ۱۷)، واته: (هیج کام له‌نه‌فسه‌کان نازان له‌پاداشتی نه‌و چا‌کانه‌دا که ده‌یان‌کرد چیان له‌بیلبله‌ی چاوان - واته له‌و نیعمه‌تانه‌ی هینه به‌ه‌دارن - بو حه‌شارداوه و بۆیان هه‌ل‌گیراوه).

به‌لام ناگر جینگه‌ی نه‌و سزایانه‌یه که خوای گه‌وره بو بی‌یاوه‌رانی سته‌مکاری ناماده کردووه، نه‌وانه‌ی باوه‌ریان پتی نه‌بوو و سه‌ری‌نجی پی‌غمبه‌ره‌که‌یان ده‌کرد، له‌چه‌ندین جو‌ر سزا و تۆله‌ی تیدایه که به‌نه‌ندیشه‌دا نایه‌ت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾، واته: (له‌و ئاگره‌ خو‌تان به‌اری‌زن که بو‌بی‌یاوه‌ران ناماده‌کراوه).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا﴾ (الک‌هف: ۲۹)، واته: (نیمه ناگرین‌کمان بو سته‌مکاران ناماده‌کردووه که به‌تسه‌که‌ی وه‌ک ره‌شمال ده‌وریان ده‌دات، نه‌گه‌ر له‌تینوان هاواریش بکه‌ن، ئاو‌یکیان فریاده‌خریت وه‌ک کانزای تواوه وایه که دهم وچاویان ده‌برژنیت، خراپ‌ترین خواردنه‌ویه و ناله‌بارترین هاو‌ری و هاوده‌میان هه‌یه که ناگره).

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا * خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وِلْيًا وَلَا نَصِيرًا * يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ﴾ (الأحزاب: ۶۴-۶۶)، واته: (خوا به‌راستی نه‌فرینی له‌بی‌یاوه‌ران کردووه و دۆزه‌خی بو ناماده‌کردوون که به‌یه‌کجاری تیدا ده‌میننه‌وه، نه‌دوستیک و نه‌پشتیوانیکیان ده‌ست ناکه‌ویت، له‌و رۆژه‌دا دهم وچاویان له‌ناگر‌دا نه‌م

دیو و نهو دیو ده‌کریت، ده‌لّین: خۆزگه ئیمه گوێپرایه‌لی خوا و گوێپرایه‌لی پیغمبه‌رمان بکردایه).

نهوه‌ی به‌باوه‌په‌نانه به‌پۆژی دوایه‌وه په‌یوه‌سته: باوه‌په‌نانه به‌مه‌رجی پرووداوێک که له‌پاش مردن پرووده‌دات، وه‌ک:

۱ - تاقیکردنه‌وه (فیتنه‌ی ناو گوێ):

مه‌به‌ست له‌وه‌یه دوا‌ی له‌دنیا ده‌رچوون پرسیار له‌مردوو ده‌کریت، ده‌رباره‌ی په‌روه‌ردگاری و ئایینی و پیغمبه‌ری، ئنجا نه‌وانه‌ی باوه‌ریان هه‌تاوه خوا له‌سه‌ر ووتیه به‌جی و په‌وان دامه‌زراویان ده‌کات، باوه‌ردار ده‌لّیت: په‌روه‌ردگارم خوایه و ئاییم ئیسلامه و پیغمبه‌رم ﷺ موحه‌مه‌ده، وه خوا سه‌ر له‌سته‌مکاران ده‌شیوێتی، یی‌باوه‌ر ده‌لّیت: ها.. ها، نازام، هه‌روه‌ها دوروو (مونا‌فیق) ده‌لّیت: نازام! گویم لیوو خه‌لکی شتیکان ده‌ووت و منیش ده‌مووته‌وه.

۲- سزای ناو گوێ و خۆشیه‌کانی:

سزاکه‌ی بۆ سه‌مکارانه له‌دوو‌په‌وه‌کان و یی‌باوه‌ران، خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ (الأنعام: ۲۳)، واته: (ئه‌گه‌ر ده‌بینیت کاتی‌ک سه‌مکاران له‌گه‌یژاوی مه‌رگدان و فره‌شته‌کان ده‌ستیان بۆ لێدان و نه‌شکه‌نه‌جه‌دان‌یان درێژده‌که‌ن و ییان ده‌لّین: گیانی خۆتان ده‌رکه‌ن نه‌م‌پۆکه به‌سزایه‌کی رسواکه‌ر له‌سه‌ر نه‌وه پادا‌شت ده‌درینه‌وه که به‌نا‌په‌وا ده‌رباره‌ی خوا ده‌تانووت و ده‌ره‌ق به‌نایه‌ته‌کانی خۆتان به‌زل ده‌زانی).

هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره ده‌رباره‌ی شوین که‌وتووانی فه‌رمویت: ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ

الْعَذَابِ ﴿غافر: ۴۴﴾، واته: (به‌یانیان و ئیواران به‌ناگر سزاده‌درین و رۆژنیکیش که قیامت هه‌لده‌سقی به‌فریشته‌کان ده‌ووتریت: بنه‌ماله و شویکه‌وتووایی فیرعه‌ون به‌خه‌نه ناو توند و تیژترین سزاوه).

وه له‌(صحیح)ی موسلیمدا و له‌فه‌رمووده‌ی(زیدی کوری ثابت)دا هاتوو هه‌ که له‌په‌غه‌مبه‌روه گێڕاویه‌ته‌وه ده‌فه‌رمویت: « قُلُوبًا أَنْ لَا تَدَافَتُوا لَدَعُوْتُ اللَّهَ أَنْ يُسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ قَالُوا نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ فَقَالَ تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ قَالُوا نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ قَالَ تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ قَالُوا نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ قَالَ تَعَوَّدُوا بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ قَالُوا نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ »، واته: (ئه‌گه‌ر له‌به‌رئه‌وه نه‌بوایه که مردوو هه‌کاتان نه‌نیزن داوام له‌خوا ده‌کرد گوییستی ئه‌و سزایه‌ی گۆرتان بکات که من ده‌ییستم، پاشان رۆوی تیکردن و فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌سزای ناگری دۆزه‌خ، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌سزای ناگری دۆزه‌خ، ئنجا فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌سزای گۆر، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌سزای گۆر، فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌فیتنه‌کان به‌ناشکرا و په‌نه‌انه‌وه، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌فیتنه‌کان به‌ناشکرا و په‌نه‌انه‌وه، فه‌رمووی: په‌نا بگرن به‌خوا له‌فیتنه‌ی ده‌جال، ووتیان: په‌نا ده‌گرین به‌خوا له‌فیتنه‌ی ده‌جال).

به‌لام خۆشیه‌کانی گۆر بۆ باوه‌رداره‌ راستگۆکانه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾ (فصلت: ۴۱)، واته: (ئه‌وانه‌ی له‌دنیا دا ووتووایانه: په‌روه‌ردگارمان خوایه، پاشان دامه‌زراو بوون، فریشته‌کان دینه‌خواره‌وه بۆلایان و پێشان ده‌لێن: نه‌به‌رسن و نه‌خه‌م به‌خۆن مژده‌تان لێ بێت به‌و به‌هه‌شته‌ی ئێوه به‌لێتتان پێ درابوو).

هه‌روه‌ها په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ * وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ * وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ * فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ * تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ * فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ * فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٌ﴾ (الواقعة: ۸۳-۸۹) تا‌کۆتایی سوره‌ته‌که، واته: (ئه‌گەر گیان و رۆح گه‌یشته‌ قور قور‌ا‌گه‌ و ئیوه له‌وکاته‌دا به‌ده‌وری گیان ده‌رچووه‌که‌وه‌ن و ته‌ماشای ده‌که‌ن، وه ئی‌مه زیاتر له‌ئیه‌وه له‌و مردووه‌وه نزیکین، به‌لام ئیه‌وه نامان بین و نازانن چی به‌سەر ئه‌و مردووه‌وه دیت، ئنجا ئه‌گەر ئیه‌وه زیندوو ناکرێته‌وه و لی‌تان نا‌پرسرێته‌وه، ده‌ ئه‌و گیانه‌ی ده‌رچووه‌ بی‌گێرێته‌وه بو‌ شۆینی خۆی و مه‌هیلن ده‌ربجیت، ئه‌گەر ئیه‌وه راسته‌که‌ن، جا ئه‌گەر ئه‌وه‌ی گیانی ده‌رده‌جیت له‌و که‌سانه‌ بی‌ که‌ له‌خواوه‌ نزیکن، ئه‌وا شادی و بۆنی خوش و به‌هه‌شتی نی‌عه‌ته‌کانی بو‌ ئاماده‌کراوه‌).

وه له‌(به‌رانی کوری عازهب)ه‌وه ﴿باس ده‌که‌ن که‌ گێراوی‌ته‌وه، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌رباره‌ی ئه‌و باوه‌رداره‌ی کاتیک له‌گۆره‌که‌یدا وه‌لامی دوو فریشته‌که‌ ده‌داته‌وه فهرموویه‌تی: «فَيُنَادِي مُنَادٍ فِي السَّمَاءِ أَنْ صَدَقَ عَبْدِي فَأَفْرِشُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَالْبَسُوهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَافْتَحُوا لَهُ أَبَا إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ فَيَأْتِيهِ مِنْ رَوْحِهَا وَطِيْبِهَا وَيُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهٖ مَدَّ بَصَرِهٖ﴾ (أحمد و أبو داود له‌ فهرمووده‌یه‌کی درێژدا گێراوی‌انه‌ته‌وه)، واته: (بانگده‌ری له‌ئاسمانه‌وه بانگ ده‌کات که‌وا: به‌نده‌که‌م راستیکرد، رایه‌خی له‌به‌هه‌شت بو‌ بکه‌ن و پۆشاکێ به‌هه‌شتی بو‌ له‌به‌رکه‌ن و ده‌رگایه‌کی به‌ره‌و به‌هه‌شت بو‌ بکه‌نه‌وه، ئنجا پێغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: بۆن و به‌رامه‌و خوشی به‌هه‌شتی به‌سهردا دیت و به‌قه‌د بینایی چاوی گۆره‌که‌ی بو‌ فراوان ده‌کریت).

ٻاوهريون بهرڙي دوايش چهند بهرهميڪي نوازو و گرنگي ههيه، لهوانه:

۱- هز ڪردن و سووربون لهسهر گويڙايه ليڪردني خوا بهئوميدي پاداشتي نهو رڙه.

۲- ترسان لهئه نجامدان ورازيبون بهسهر پيچيڪردني فهرانه ڪاني خوا لهترسي سزاي نهو رڙه.

۳- دلدانهوي ٻاوهردار سهبارت بهو خزشيهي لهديادا لهدهستي دهچيت بهو بههره وپاداشتانهي بهئوميده رڙي دوايي بهدهستي بهيئت.

يگومان بيواهران نڪولييان لهزيندووبونهوي دواي مردنيان ڪردوه، بهو بيانوهي ڪه رڻي تيٺاچي و پرونادات، بهلام نهم بيانوه پوچ و بهتاله، بهلگش لهسهر پوچيه ڪهي شهرع و ههست و عهقله:

بهلگهي شهرع: نهويه ڪه خواي گهوره دهفهرمويٽ: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (التغابن: ۷)، واته: (نهوانهي ڪه بيواهريون لافي نهويان ليداوه ڪه زيندو ناکريتهوه! بلئ: با، سويند بهپروهر دگارم زيندو دهکريتهوه، پاشان دهربارهي نهو ڪردهوانهي ڪردوتانه ههوانتان پندهدرت و نهو لپرسينهويهش بهلاي خواوه ناسانه).

ههروهها سهرجهم ڪتيه ناسمانيه ڪانيش لهسهر پروداني يه ڪانگير و يه ڪدهنگن.

بهلگهي ههستيش: نهويه خوا لهم دنيايهدا زيندو ڪردنهوي مردووي پيشاني بهنده ڪاني داوه و لهسورهي (البقرة) دا پيٺج نمونهي لهسهر نهو راستيه تيڊايه، ڪه نهمانه:

نمونهي يه ڪهم: گهلي موسا ڪاتيك پشان ووت: ﴿لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً﴾ (البقرة: ۵۵)، واته: (ٻاوهري پناهيتن تاڪو بهئاشڪرا خوا نهبين) ئنجا خواي

گه‌وره مراندنی، پاشان زیندووی کردنه‌وه، په‌روه‌ردگار به نه‌وهی ئیسرائیل ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ * ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (البقرة: ۵۵-۵۶)، واته: (بیرتانه کاتیک ووتتان: ئه‌ی موسا، باوه‌رت پیناهیتین تاکو به‌ناشکرا خوا نه‌بینین، ئنجا مردن و خوشتان بینیتان، پاشان له‌دوای مردنتان زیندوومان کردنه‌وه به‌لکو شوکرانه‌بژی‌ری خوا بکه‌ن).

نمونه‌ی دووهم: له‌چیرۆکی ئه‌و کورژاوه‌دا که نه‌وهی ئیسرائیل کیشمه‌کیشمیان له‌سه‌ر ده‌کرد، ئنجا خوای گه‌وره‌فهرمانی پێکردن که مانگایه‌ک سه‌ربرپن و به‌هه‌ندیکی- واته به پارچه‌یه‌کی- ئه‌و مانگایه‌ لێ بدن بۆ نه‌وهی هه‌والتیان پیدات کئی کوشتوویه‌تی، خوای مه‌زن له‌و باره‌شه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ * فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُخَيِّ اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ (البقرة: ۷۲-۷۳)، واته: (بیرتانه کاتیک یه‌کیکتان کوشت و کیشمه‌کیشمتان له‌سه‌ری ده‌کرد، خواش ناشکراکه‌ر و ده‌رخه‌ری ئه‌و کرده‌وه‌یه که ده‌یشارنه‌وه، ئنجا ووتمان: به‌پاچه‌یه‌ک له‌گۆشتی ئه‌و مانگایه‌ی سه‌رتان برپوه بکیشن به‌مردووه‌که‌دا، بۆ نه‌وهی زیندووبیته‌وه، نا به‌و جوژه‌ خوا مردووه‌کان زیندوو ده‌کاته‌وه و نیشانه‌کانی ده‌سه‌لاتیتان پشان ده‌دات به‌لکو ئیوه‌ ژیر بن و به‌عه‌قل بیر بکه‌نه‌وه).

نمونه‌ی سێهه‌م: له‌چیرۆکی ئه‌و گه‌له‌دا که له‌ده‌فهره‌که‌یان چوونه‌ده‌روه و به‌هه‌زاران که‌س بوون له‌مردن رایانکرد، ئنجا په‌روه‌ردگار مراندنی، پاشان زیندووی کردنه‌وه، خوای گه‌وره له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ

النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ (البقرة: ۲۴۳)، واته: (ئایا نایینیت ئه‌وانه‌ی له‌ده‌فهره‌که‌یان چوونه‌ده‌رو به‌هه‌زاران که‌س بوون و خۆیان له‌مردن لاده‌دا، خواش پتی فهرموون: بمرن، پاش ئه‌وه‌ی مردیشن زیندووی کردنه‌وه، به‌راستی خوا خاوه‌نی به‌هره و رێژه به‌سهر خه‌لکه‌وه، به‌لام زۆریه‌ی خه‌لکی شوکرانه‌بژێری ناکهن).

نمونه‌ی چواره‌م: له‌چیرۆکی ئه‌وه‌که‌سه‌ی به‌سهر گوندیکی مردوودا تێپه‌ری و به‌دووری زانی که‌خوای گه‌وره‌ زیندوویان بکاته‌وه، په‌روه‌ردگار له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَخَمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (البقرة: ۲۵۹)، واته: (ياخود وهك ئه‌و پياره‌ی به‌لای گوندیکدا تێپه‌ری که‌ته‌خت و به‌ختی رو‌خابوو، ووتی: چۆن خوا خه‌لکی ئهم گونده‌دوای مردنیان زیندوو ده‌کاته‌وه؟ ئنجا خوا سه‌د سال مراندی پاشان زیندوی کرده‌وه و پتی فهرموو: چه‌نده به‌مردووی مایته‌وه؟ ووتی: رۆژێک یان هه‌ندێک له‌رۆژێک مامه‌وه، فهرمووی: به‌لکو سه‌د سال به‌مردووی مایته‌وه، سه‌یری خواردن و خواردنه‌وه‌که‌ت بکه‌ تێکنه‌چوو و سه‌یری گوێدریژه‌که‌شت بکه‌ چۆن ئێسک و پلوسکی لێک بووه‌ته‌وه، وه‌ بۆئه‌وه‌ی بته‌که‌ین به‌به‌لگه‌ و نیشانه‌ی ده‌سه‌لاتی په‌روه‌ردگار و په‌ند بۆ خه‌لکی که‌ ئاوا مراندوومانی و زیندوومان کردوته‌وه، هه‌روه‌ها سه‌یری ئیسقانه‌کان بکه‌ که‌چۆن سه‌ریه‌کیان ده‌نینه‌وه و به‌گوشت دایانده‌پۆشینه‌وه، کاتی‌ک بۆی پروون بووه‌وه ووتی: ده‌زانم که‌ به‌راستی خوا به‌سهر هه‌موو شتی‌کدا به‌توانایه‌).

نمونه‌ی پتجه‌م: له‌چیرۆکی (ابراهیم)ی خه‌لیلدا کاتیک داوای له‌په‌روه‌ردگار کرد که نیشانی بدات چۆن مردوو‌ه‌کان زیندوو ده‌کاته‌وه؟ خوای گه‌وره‌ فەرمانی پتکرد چوار بالنده‌ سه‌ربهریت و پارچه‌ پارچه‌یان بکات و به‌سه‌ر شاخه‌کانی ده‌ورو به‌ریدا بلاویان بکاته‌وه، پاشان بانگیان بکات، ئنجا پارچه‌کان هه‌ندیکیان له‌گه‌ڵ نه‌وانی تر یه‌کده‌گر نه‌وه و به‌فەرکان بۆلای ئیبراهیم دین، خوای گه‌وره‌ له‌و باره‌یه‌شه‌وه ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُخَيِّ الْمَوْتَى قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ (البقرة: ۲۶۰).

ئه‌مانه‌ نموونه‌ی به‌ره‌ست و واقیعین، به‌لگه‌ن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی له‌لایه‌ن خواوه‌ ده‌توانری مردوو زیندوو بکریته‌وه، پتشریش ئاماژه‌مان بۆ نه‌وشتانه‌ کرد که خوای گه‌وره‌ کردوونی به‌نیشانه‌ی پتغه‌مه‌رایه‌تی عیسای کورپی مه‌ریه‌م، له‌زیندوو کردنه‌وه‌ی مردوو‌ه‌کان و ده‌ره‌یتانیان له‌گۆره‌کانیان به‌ویستی خوای گه‌وره‌.

به‌لگه‌ی عه‌قلش (له‌سه‌ر پووچی ئه‌و بۆچوونه‌ی ده‌لی: زیندوو بوونه‌وه‌ پتی تیناچی و پرو نادات) له‌دوو پرووه‌یه‌:

یه‌که‌میان: ئه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره‌ به‌دیته‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌وی و ئه‌وانه‌شه‌ که تیناندایه‌، هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه‌ دروستیکردوون، بینگومان ئه‌و که‌سه‌ی توانایی سه‌ره‌تا شت دروست بکات، ده‌سته‌وسان نابیی که سه‌ره‌له‌نوێ دروستی بکاته‌وه، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ (الروم: ۲۷)، واته‌: (ئه‌و خوایه‌یه‌ که سه‌ره‌تا شت دروست ده‌کات، پاشان سه‌ره‌له‌نوێ دروستی ده‌کاته‌وه‌و ئه‌وه‌ش به‌لای خواوه‌ ئاسانه‌ه‌).

ههروهه ده فهرموئ: ﴿ وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ
الْحَصِيدِ * وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ * رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَخْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مِّنَ كَذَلِكَ

الخُرُوجُ» (سورة ق: ۹-۱۱)، واته: (له‌ئاسمانه‌وه ئاوێکی به‌به‌ره‌که‌تمان بۆ باراندوون، به‌و ئاوه‌ش چهنده‌ها باخ و دانه‌وێله‌ که‌ دروینه‌ ده‌کرین و دارخورمای درێژ و هه‌ل‌چوو که‌ گۆپکه‌ و هیشووی پرپان هه‌یه‌ ده‌پوین، بۆئهو‌ی بینه‌ پۆزی به‌نده‌کان و هه‌ر به‌و ئاوه‌ خاڤ و وولاتیکی مردو و وشکمان پێ زیندوو‌کردوه‌ته‌وه‌، زیندوو‌کرانه‌وه‌ش به‌وجۆره‌ به‌لای خواوه‌ ئاسانه‌).

تاقمیک له‌خه‌لک لاری و گومرا‌بوون و نکولیان له‌سزای گۆر و نيعمه‌ت و خوشيه‌کانی کردوه‌، به‌و بیانووه‌ی پتی تیناچیت، چونکه‌ پێچه‌وانه‌ی واقیعه‌، ووتویه‌نه‌: چونکه‌ ئه‌گه‌ر گۆری مردوو هه‌ل‌ بدیت‌وه‌ ده‌بینری هه‌روه‌ک خوی وایه‌ و نه‌ به‌فراوانبوون و نه‌ به‌ته‌نگبوونه‌وه‌ گۆرانی به‌سه‌ردا نه‌هاتوه‌، ئهم بیانووه‌ش به‌پێی ش‌رع و هه‌ست و ژیری پوچ و به‌تاله‌:

سه‌باره‌ت به‌ به‌لگه‌ی ش‌رع: ییگومان پێشتر له‌ خالی دوو (۲)دا - که‌ په‌یوه‌سته‌ به‌ باوه‌ر هێنان به‌پۆژی دوا‌ییه‌وه‌ - ئه‌و ده‌قانه‌ باسکران که‌ به‌لگه‌ن له‌سه‌ر چه‌سه‌پاندنی سزای گۆر و خوشيه‌کانی.

له‌ (صحیح)ی بوخاریدا هاتوه‌: (عبدالله ی کوری عباس)دا رضي الله عنهما فرمووی: «خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ بَعْضِ حِطَّانِ الْمَدِينَةِ فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَذِّبَانِ فِي قُبُورِهِمَا... أَنْ أَحَدَهُمَا كَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْقَبْرِ وَأَنَّ الْآخَرَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ» (رواه البخاري ومسلم)، واته: (په‌مه‌به‌ر ﷺ له‌لای هه‌ندی له‌دیواری باخه‌کانی شاری مه‌دینه‌وه‌ چوو ده‌ره‌وه‌ و گوئی له‌ده‌نگی دوو‌کس بوو له‌گۆره‌کانیاندا سزا ده‌دران... په‌کیکیان له‌کاتی میز‌کرندا خوی نه‌ده‌پاراست و نه‌ده‌چوو هه‌ناره‌وه‌، ئه‌وه‌ی تریش قسه‌ی ده‌بردوو دووزمانی ده‌کرد).

به‌لگه‌ی هه‌ست (له‌سه‌ر پووچی نکولیکردن له‌سزای گۆر و خوشیه‌کانی): ئه‌وه‌یه که نوستوو له‌خه‌وه‌که‌یدا ده‌بینی له‌شویتیکی فراوانی خوشدایه و راده‌بویریت، یان له‌شویتیکی ته‌نگه‌به‌ری ترسانکدایه و نازاری به‌ده‌سته‌وه ده‌چیزیت، ره‌نگه زۆرجاریش به‌و خه‌وه‌ی ده‌بینی خه‌به‌ری بیته‌وه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا که هه‌ر له‌سه‌ر جیگه‌که‌ی خۆیه‌تی و له‌زووره‌که‌یدایه و وه‌ك خۆی وایه، خه‌ویش برای مردنه و له‌به‌ر ئه‌مه‌یه خۆای گه‌وره به‌مردن و (وفاة) ناوی بردووه، وه‌ك ده‌فه‌رمویت: ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ (الزمر: ۴۲)، واته: (خوايه که گیانه‌کان له‌کاتی سه‌ره‌مه‌گیاندا ده‌کیشیت، هه‌روه‌ها ئه‌وانه‌ش ده‌مریتی که له‌خه‌وه‌که‌یاندا نه‌مردوون، ئنجا ئه‌وه‌یان به‌ر ده‌که‌ویت که مردنی به‌سه‌ردا دیت و ئه‌وانی تریش ده‌هیلترینه‌وه بو ساتیکی دیاری کراوی تر).

به‌لگه‌ی ژیری (له‌سه‌ر پووچی نکولیکردن له‌سزای گۆر و خوشیه‌کانی): ئه‌وه‌یه که نوستوو له‌نووسته‌که‌یدا خه‌وی راستی واده‌بینی که له‌گه‌ل واقیعدا رپکاوپرپکه، وه ره‌نگه پیغه‌مه‌به‌ریش ﷺ له‌سه‌ر شیوه و سیفەتی خۆی ببینیت، هه‌ر که‌شیش له‌سه‌ر شیوه و سیفەتی خۆی ببینیت ئه‌وه به‌راستی بینویه‌تی، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا که نوستوو له‌زووره‌که‌ی خۆیدا به‌و له‌سه‌ر جیگه‌که‌ی خۆیه‌تی و دووره له‌وه‌ی بینویه‌تی، ئنجا ئه‌مه ئه‌گه‌ر له‌حاله‌تی دنیایدا رپی تیجیت، نایا له‌حاله‌تی قیامه‌تیدا چۆن رپی تیجیت؟ وه‌لامی ئه‌و گومانه‌یان (که ئه‌گه‌ر مردوو له‌گۆره‌که‌یدا سه‌ری هه‌لبدریته‌وه ده‌بینی هه‌روه‌ك خۆی وایه و گۆره‌که نه‌به‌فراوان بوون و نه‌به‌ته‌نگیرونه‌وه نه‌گۆراوه) له‌چهند روویه‌که‌وه‌یه، له‌وانه:

یه‌که‌م: نابی به‌وینه‌ی ئه‌م دوودلی و گومانه‌ پووچانه به‌ره‌نگاری ئه‌و بیروباوه‌ره بینه‌وه که شهرع هیناویه‌تی، له‌حالتیکدا نه‌گه‌ر به‌ره‌هه‌تستکار به‌شیوه‌یه‌کی چاک له‌و

فرمانانه وورد بیتموه که شرع هیناویه‌تی، ئەوا پوچی و بەتالی ئەم گومانانە‌ی بۆ
دەردە‌که‌وێت، ووترایشه:

وَكَمْ مِنْ عَائِبٍ قَوْلًا صَحِيحًا وَأَفْتُهُ مِنَ الْفَهْمِ السَّقِيمِ

واته: چەند کەس هەیه ووتە‌ی راست عەیدار دە‌کات

دەردە‌که‌شی ئەوه‌یه چاو لە‌تیگە‌یشتنی لار دە‌کات

دووهم: بارودۆخی بەرزەخ لەو فرمانە نادیارانە‌یه که هەست پە‌ی پێ‌ نابات، وه
ئە‌گەر به هەست پە‌ی پێ‌برایه ئە‌وا باوە‌ر هێنان بە‌نادیار کە‌لکی نە‌ده‌ما و ئە‌وانە‌ی
باوە‌ریان بە‌نادیار هەیه و ئە‌وانە‌ی لە‌بر واپێ‌کردنیدا لاساری دە‌کە‌ن یە‌کسان دە‌بوون.

سێ‌هەم: سزا و خۆشی و فراوانبوونی گۆر و تە‌نگە‌بەر‌بوونی تە‌نها مردوو دە‌یزانی و
کە‌سی تر هەستی پێ‌ناکات، وه ئە‌وه‌ی خە‌وتوو لە‌خە‌وه‌ کە‌یدا دە‌بینی که لە‌شوێ‌نێ‌کی
تە‌نگە‌بە‌ری تر سناکدايه، یان لە‌شوێ‌نێ‌کی فراوانی دێ‌رفێ‌ندایه، ئە‌و کە‌سه به‌گۆ‌یرە‌ی
کە‌سانی تر شوێ‌نه‌ کە‌ی نە‌گۆ‌راوه و لە‌ژووره‌ کە‌ی خۆ‌یدایه و لە‌توێ‌ی رایە‌خ و
جێ‌گە‌ کە‌یدایه، پێ‌غه‌مبەر ﷺ له کاتی‌کدا لە‌نیوانی هاوه‌ڵە‌کانیدا بوو س‌روش و (وه‌حی‌)ی
بۆ دە‌هات، خۆ‌ی گۆ‌ی‌ی لە‌وه‌ حیه‌ کە‌ دە‌بوو، کە‌چی هاوه‌ڵە‌کان نە‌یان‌ده‌یست، جاریش
هە‌بوو فریشتە‌ کە‌ خۆ‌ی بۆ دە‌خستە‌ شی‌وه‌ی پیاوێ‌کە‌وه و قسه‌ی لە‌گە‌ڵ دە‌کرد و
هاو‌لانی‌ش فریشتە‌ کە‌یان نە‌ده‌بینی و گۆ‌یان لێ‌ی نە‌ده‌بوو.

چوارە‌م: پە‌ی بردنی خە‌لکی بە‌و‌پادده‌یه‌ی خ‌وای گە‌وره‌ توانای پە‌ی‌بردنی پێ‌داون
سنورداره و ناتوانن پە‌ی به‌هموو ئە‌و شتانه‌ ب‌ە‌رن که هە‌یه، خۆ‌ حە‌وت ئاسمانە‌کان و
زە‌وی و ئە‌وی تێ‌یان‌دايه و هە‌موو شتە‌کان به‌شی‌وه‌یه‌کی راستە‌قینه‌ یاده‌وه‌ری و سوپاسی
خوا دە‌کە‌ن جاروبار خ‌وای گە‌وره‌ گۆ‌ی‌ی بیستی هە‌ندێ‌ لە‌دروست‌کراوه‌کانی دە‌کات که
خۆ‌ی بیه‌وێ‌ت، له‌گە‌ڵ ئە‌وه‌شدا لی‌مان شار‌اوه‌یه.

خوای په‌روه‌ردگار له‌وباره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ...﴾ (الإسراء: ۴۴)، واته: (حهوت ناسمانه‌کان و زهوی و نهوی تیاندايه ته‌سیحی خوا ده‌که‌ن و هیچ شتیک نیه یاد ته‌سیحی خوا نه‌کات، به‌لام ئیوه له‌یاده‌وه‌رییان تینا‌گه‌ن).

هه‌روه‌ها شه‌یتانه‌کان و جنۆکه به‌رۆشتن و هاتیانه‌وه له‌زه‌ویدا تیده‌کۆشن، جنۆکه له‌لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ناماده‌بوون و گوێیان له‌قورنان‌خوێندنه‌که‌ی گرت و بی ده‌نگبون، ئنجا گه‌رانه‌وه بۆلای گه‌له‌که‌یان و بوونه ناگادار‌که‌ر و ترسینه‌ریان، که‌چی له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا لیمان شاره‌وه‌ن.

خوای کاربه‌جی له‌و باره‌یه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (الأعراف: ۲۷)، واته: (نه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م شه‌یتان له‌خشته‌تان نه‌بات هه‌روه‌ک باوک و دایکتانی له‌به‌هه‌شت ده‌رکرد و پۆشاک‌ی له‌به‌ر دا‌که‌ندن بۆ نه‌وه‌ی عه‌وره‌تیان ده‌ربخات، نه‌ویش و ده‌ست و پیوه‌نده‌که‌شی ده‌تان بینن له‌کاتی‌که‌دا ئیوه نایانبینن، ئیمه شه‌یتانه‌کانمان کردوه به‌دۆستی نه‌وانه‌ی باوه‌رناهیتن)، وه نه‌گه‌ر خه‌لکی په‌ی به‌هموو شتیک نه‌به‌ن که هه‌یه، ناشی نکۆلی له‌و فرمانه نادیارانه بکه‌ن که چه‌سپاون و په‌ییان پێنه‌بردوون).

وتؤمن بالقدر خيره وشره^(۱۳۳) والدليل على هذه الأركان الستة قوله تعالى:
﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾ (البقرة: ۱۷۷).

وه باوه‌پ بهیئنی به‌قه‌ده‌ر به‌خوش و ناخوشیه‌وه، به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌م
شه‌ش پایانه نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ
قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ
وَالنَّبِيِّينَ﴾، واته: (چاکه نه‌وه‌نیه‌یه پووتان وه‌رگێرن به‌ره‌و پوژمه‌لات و
پوژناوا، به‌لکو چاکه‌کار که‌سیکه باوه‌پی به‌خوا و به‌پوژی دواپی و
فریشته‌کان و کتیه‌کان و پیغه‌مبه‌ران هه‌بیته).

(۱۳۳) قه‌ده‌ر (القدر) به‌فتمه‌ی داله‌که: نه‌ندازه‌گیری خوای گه‌وره‌یه له‌سه‌ره‌تاوه
بۆ بوونه‌وه‌ره‌کان، به‌و پییه‌ی زانستی پی بووه و کاربه‌جیی خوی خواستویه‌تی، باوه‌پ
هیتان به‌قه‌ده‌ریش چوارخال له‌خۆ ده‌گریت:

۱- باوه‌په‌یتان به‌وه‌ی خوای گه‌وره به‌تیکرا (اجمال) و به‌مورده‌کاری (تفصیل)، بی
سه‌ره‌تا و کۆتایی (أولاً وأبداً) به‌هموو شتیک زانایه، ئنجا نه‌و زانینه په‌یوه‌ست بیت
به‌کرداره‌کانیه‌وه یان به‌کرداری به‌نده‌کانیه‌وه وه‌ک به‌که.

۲- باوه‌په‌یتان به‌وه‌ی خوا نه‌و زانیاریانه‌ی له‌(لوح المحفوظ) دا نووسیوه، خوای
گه‌وره ده‌رباره‌ی نه‌م دوو راستیه ده‌فه‌رمویت: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ
وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (الحج: ۱۷۰)، واته: (نایا نازانی
که خوا ده‌زانیت چی له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدایه، به‌راستی نه‌و زانیارییه
له‌نووسراویکدایه‌و نه‌و فرمانه به‌لای خواوه‌ناسانه)، وه له‌(صحیح) ی موسلمیدا
هاتوه، له‌(عبدالله ی کوری عه‌مری کوری عاص) وه‌ه ﷺ که فه‌رمویه‌تی: (گویم

لَيَسُو وَيَغْمِرُ خَوَا ﴿١٦٦﴾ ده‌فهرموو: «كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ» (رواه مسلم)، واته: (خوا به‌په‌نجا هزار سال پیش نه‌وی ناسمانه‌کان و زه‌وی دروست بکات نه‌ندازه‌گیری دروستکراوه‌کانی نووسیوه).

۳- باوره‌په‌تان به‌وی سهرجه‌م بوونه‌وره‌کان نه‌گهر به‌ویستی خوای گه‌وره نه‌بیت نابن، نجا له‌وانه بن که په‌یوه‌ستی به‌کرداری خواوه یان په‌یوه‌ستی به‌کرداری دروستکراوه‌کانیه‌وه.

خوای گه‌وره ده‌باره‌ی نه‌وی په‌یوه‌سته به‌کرداریه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ (القصص: ۸۶)، واته: (په‌روه‌دگارت نه‌وی به‌وی دروستی ده‌کات و هه‌لی ده‌بژیریت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ (آل عمران: ۶)، واته: (نه‌و خوایه‌یه که له‌په‌رحمی دایکه‌کاندا چو‌ن به‌وی شیوه‌تان ده‌کیشت).

وه په‌روه‌دگار ده‌باره‌ی به‌دیه‌په‌تانی نه‌وی په‌یوه‌سته به‌کرداری دروستکراوه‌کانیه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ﴾ (النساء: ۹۰)، واته: (نه‌گه خوا بیویستایه نه‌و بییاوه‌په‌انه‌ی به‌سهرتاند زاله‌کردن و کوشتاریان له‌گه‌ل ده‌کردن)، وه ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَلَذَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ (الأنعام: ۱۱۲)، واته: (نه‌گهر خوا بیویستایه وایان نه‌ده‌کرد، بویه واز له‌خوشیان و له‌و درویش به‌په‌نه که ده‌یکه‌ن).

۴- باوره‌په‌تان به‌وی سهرجه‌م بوونه‌وره‌کان به‌خودی خو‌یان و سیفه‌ته‌کانیان و جم و جوله‌کانیا نه‌وه دروستکراوی خوای گه‌وره‌ن، وه ده‌فهرمویت: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ (الزمر: ۶۲) واته: (خوا دروستکاری هه‌موو شتیکه و به‌سهر هه‌موو شتیکه‌دا چاودیر و ناگاداره).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ تَقْدِيرًا﴾ (الفرقان: ۲)، واته: (همورو شتیکی دروستکردوو و به‌مزنده‌کردن مه‌زنده‌ی کردوو).

همروه‌ها ده‌باره‌ی پیغمبه‌ری خوا ئیبراهیم ﷺ - که به‌گه‌له‌که‌ی ووتروه - ده‌فهرمویت: ﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ (الصفات: ۹۶)، واته: (خوا ئیوه‌ش و کرده‌وه‌کانی ئیوه‌شی دروستکردوو).

باوه‌په‌تان به‌قه‌ده‌ر به‌و جو‌ره‌ی وه‌سفمان کرد ئه‌وه‌ ره‌ت ناکاته‌وه‌ که به‌نده له‌کرده‌ره ئیختیاریه‌کاندا ویستی هه‌بیّت و توانای به‌سه‌ریاندا بشکیّت، له‌به‌رنه‌وه‌ی شهرعو واقع به‌لگه‌ن له‌سه‌ر چه‌سپاندنی ئه‌و ویسته بو به‌نده:

به‌لگه‌ی شهرع ئه‌وه‌یه: خوای گه‌وره له‌باره‌ی ویسته‌وه ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا﴾ (النبا: ۳۹)، واته: (هه‌رکس ده‌یه‌ویت با رپگه‌ی گه‌رانه‌وه بو‌لای خوا بگریته به‌ر)، همروه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿فَأَتُوا حَزَنًا أَنَّىٰ شِئْتُمْ﴾ (البقرة: ۲۲۳)، واته: (هه‌ر چۆنێک ویستان بچه‌ کیلگه‌که‌تان - واته لای خیزانه‌کانتان -).

له‌باره‌ی تواناشه‌وه ده‌فهرمویت: ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا﴾ (التغابن: ۱۶)، واته: (چه‌نده له‌تواناتاندا به‌خۆتان له‌سزای خوا پسارێزن و فه‌رمانه‌کانی بیستن و گوێرایه‌لتی بکه‌ن).

همروه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ﴾ (البقرة: ۲۸۶)، واته: (خوا داخوازی له‌هیچ نه‌فسێک ناکات به‌پێی توانای خۆی نه‌بیّت، هه‌ر چاکه‌یه‌ک به‌ده‌ستی هه‌ناوه بو خۆیه‌تی و هه‌ر خراپه‌یه‌کیش پێی هه‌ستاه له‌سه‌ر خۆیه‌تی).

به‌لگه‌ی واقع: ئه‌وه‌یه همورو مروّفیک ده‌زانێ که ویست و توانای هه‌یه، وه به‌و ویست و توانایه‌ کارده‌کات و به‌وانیش واز له‌شت ده‌هیّت، وه جیاوازی له‌نیوان کاریکدا ده‌کات که به‌ویستی خۆی رووبدات، وه‌ک رویشتن و ئه‌وه‌ش که به‌پێی ویستی

خوی پروبدات، وهك: راپله‌كان، به‌لام ویست و توانای بنده به‌ویست و توانای
خوای گه‌وره به‌نجام ده‌گات، چونکه په‌روهر دگار ده‌فرمویت: ﴿لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ
يَسْتَقِيمَ * وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (التکویر: ۲۸-۲۹)، واته:
(قورئان یاد و ناموزگارویه بو ههرکس له‌ئیه که یه‌وی رینگه‌ی راست بگریته‌بهر،
ویستیشیان له‌سهری نابی مه‌گهر خوای په‌روهر دگاری جیهانیان بیه‌ویت)، وه له‌بهر
ئه‌وه‌ی هه‌موو بوونه‌وهر مولکی خوای گه‌وره‌یه و هیچ شتیک له‌مولکیدا به‌بی زانین و
ویستی خوی پرووندات.

باوه‌ره‌تیا به قه‌ده‌ریش به‌جو‌ره‌ی وه‌سفمان کرد پاساو ناده‌نه ده‌ست بنده له‌سهر
وازه‌تیا له‌ئه‌ر که‌کان، یاخود کردنی سه‌ری‌چیه‌کان، به‌م پی‌ه پاساو په‌ه‌تیا نه‌وه‌ی له‌چهند
پرویه‌که‌وه پوچ و بی ناوه‌رۆکه:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا
أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى ذَاقُوا بَأْسَنَا قُلْ
هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ﴾ (الأنعام:
۱۴۸)، واته: (ده‌بینی ئه‌وانه‌ی هاو‌به‌شیا بو خوا داناوه ده‌لین: ئه‌گهر خوا بیویستایه
ئه‌ئیمه و نه‌باو و بایرانمان هاو‌به‌شمان بو خوا دانه‌ده‌نا و هیچ شتیکیشمان له‌خووه
حهرام نه‌ده‌کرد، ئه‌وانه‌ی پیش ئه‌مانیش ههر درۆی ناویان ده‌کرد تا‌کو سزای ئیمه‌یان
چه‌شت، بلن: ئایا هیچ زانیاری و به‌لگه‌یه‌کتان له‌سهر ئه‌و قسه‌یه پی‌ه هه‌تا بۆمان
به‌ه‌تینه‌وه؟ شوین گومان نه‌بی شوینی هیچی تر نا‌که‌ون و بی‌جگه له‌درۆ هیچی تر‌تان
له‌هه‌گبه‌دا نه‌) ئنجا ئه‌گهر بۆیان هه‌بو‌وايه پاساو به قه‌ده‌ر به‌ه‌تینه‌وه خوا سزای خوی پی
نه‌ده‌چه‌شتن.

دووه‌م: په‌روهر دگار ده‌فرمویت: ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِنَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ
حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ (النساء: ۱۶۵)، واته: (په‌هه‌مه‌رانی‌کمان

رِه‌وانه کردوه تا کو مژده‌دهر و ترسینه‌ربن بۆ ئه‌وه‌ی خه‌لکی دوا‌ی هاتی پیغمبه‌ره‌کان پاساو و بیانویان لای خوا نه‌بیّت و خوا‌ی مه‌زن شکۆمهند و کاربه‌جیه).
 ئنجا نه‌گه‌ر قه‌ده‌ر پاساو بو‌وا‌یه بۆ سه‌ری‌چی‌که‌ران، ئه‌وا به‌ نیرانی پیغمبه‌ران رِه‌ت نه‌ده‌کرایه‌وه، چونکه سه‌ری‌چی‌کردن دوا‌ی رِه‌وانه‌کرانیان به‌قه‌ده‌ری خوا‌ی گه‌وره‌روو ده‌دات.

سپه‌هم: له‌و فەرمووده‌یه‌دا که بو‌خاری و موس‌لیم له‌(علی کوری ابی طالب) ه‌وه ﷺ گێژاویانه‌ته‌وه و (لَفْظ) ه‌که‌شی هی بو‌خاریه‌ که‌وا پیغمبه‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: « مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَمَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ », فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ: أَفَلَا نَتَّكِلُ؟ فَقَالَ: اْعْمَلُوا فَكُلُّ مُسَيَّرٍ », ثُمَّ قَرَأَ: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴾ (رواه البخاري)، وفي لفظ لمسلم: « فَكُلُّ مُسَيَّرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ » (رواه مسلم)، واته: (بینگومان هیچ یه‌کێک له‌ئێوه نه‌یه که شو‌ینه‌که‌ی له‌ناگری دۆزه‌خدا یان له‌به‌هه‌شتدا نه‌نووسرایت) کابرایه‌کیش له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا ووتی: ئه‌ی پیغمبه‌ری خوا، ئایا پالتی لیته‌ده‌ینه‌وه؟ فەرمووی: (نه‌خیر، هه‌ول بده‌ن و کار بکه‌ن، چونکه هه‌موو کارێک بۆ خاوه‌نه‌که‌ی ئاسانکراوه)، پاشان ئایه‌تی: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴾ی تا کو‌تایی ئایه‌ته‌که‌ خو‌ینده‌وه.

وه له‌(لَفْظ) یکی موس‌لیمدا هاتوه: (هه‌موو شتێک ئاسانکراوه بۆ ئه‌وه‌ی بۆی دروستکراوه).

پیغمبه‌ر ﷺ فەرمانی به‌کارکردن کرد و رێگری له‌وه کرد که پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌یتر یته‌وه.

چواره‌م: ئه‌وه‌یه خوا‌ی گه‌وره‌ فەرمانی به‌به‌نده‌ کردوه و رێگری لی‌کردوه و به‌گو‌یره‌ی توانای نه‌بی داخوا‌زی لیته‌کردوه، خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ ﴾ (التغابن: ۱۶)، واته: (چه‌نده توانی‌ان خو‌تان له‌تو‌ره‌ی خوا پاریژن)،

ننجا نه گهر بنده له كړ داړېدا ناچار بوايه نهوا داخوازيه كي ليده كړا كه نه تواني
رږگاري بيټ لي، نهمش پوچ و بهتاله، له بهرنه وه نه گهر به نه زاني يان له بير چوون،
يان به زور ليكران سهر پيچيه كي ليوه شايد وه له بهرنه وه ي عوزري هديه گوناځي له سر
نځي.

شەشم: دەينين مرۆف لە کاروباری دنيایدا لەسەر شتێك سوورە کە بەدەست دێت هەتا پێی دەگات، وە وازی لێناھێتێ بۆ شتێك کە بەدەست نەيەت ئنجا بۆ وازھێنانەکە ی پاساو بەقەدەر بھێتتەو، باشە بۆچی لە فرمانی ئایینە کەیدا کۆل لەشتێك دەدات کە سوودی پێدەگەيەنێ و دەچێت بۆ شتێك کە زبانی پێدەگەيەنێت پاشان بە قەدەر پاساوی دەداتەو؟! ئایا ھەردووکیان یەك کردار نین؟!

نمونەيەكت بۆ دېتمەۋە كە نەم مەسلەيە پۈۈن بىكەتەۋە: ئەگەر دوو رېڭكە لەبەردەمى مەۋفدا يىت، يەككىيان بىكەتە شارىك بىكەت كە ھەموو ژيانى پىشۋى و كوشقن و تالان و ئاپرو بىردن و ترس و بىرسىيەتى يىت، دوو ھەمىش بىكەتە شارىك كە ھەموو ژيانى ياسا و ئاسايشى بەر قەرار و ژيانى خۇش و رېزىگىرىنى يەكتر و ئاپرو و سامان يىت، ئايا چ رېڭايەكەيان دەگىرتەبەر؟! بىگومان رېڭەي دوو ھەم دەگىرتەبەر كە سەرئەنجامى بەشارى ياسا و ئاسايشەكە دەگەت. خۇ مەھالە ھەرگىز كەسىكى ژىر رېڭەي شارى پىشۋى و ترسەكە بىگىرتەبەر، ئىنجا پاساۋ بەقەدەر بەيىتەۋە، باشە بۆچى

له‌کاری قیامه‌تیدا رینگه‌ی ناگری دۆزه‌خ ده‌گریته‌بهر نه‌ک به‌هه‌شت و پاساو به‌قه‌ده‌ر ده‌هینته‌وه؟!

نموونه‌یه‌کی تر: ده‌بین کاتیک نه‌خۆش فه‌رمانی به‌ده‌رمان خواردن پیده‌کریت، ده‌بخوات و نه‌فسیشی ئاره‌زووی ناکات و رینگری هه‌ر خواردنیک لی‌ده‌کرئ که زیانی پیده‌گه‌یه‌نی و نه‌فسیشی ئاره‌زووی ده‌کات، هه‌موو ئه‌مانه‌ مه‌به‌ست پی چاکبوونه‌وه و بیوه‌یه، وه ناشی رینگری له‌خواردنی ده‌رمانه‌که بکات، یان نه‌و جوړه خواردنه بخوات که زیانی پیده‌گه‌یه‌نیت و پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌هینته‌وه، باشه بۆچی مرۆف واز له‌کاریک دینیت که خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ فه‌رمانیان پیکردوه، یان کاریک ده‌کات که خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ رینگریان لی‌کردوه، پاشان پاساو به‌قه‌ده‌ر ده‌داته‌وه؟!

حه‌وته‌م: نه‌و که‌سه‌ی بیانوو به‌قه‌ده‌ر ده‌گرئ – له‌سه‌ر وازه‌یتان له‌ئه‌ر که‌کان، یان کردنی سه‌رپی‌چیه‌کان – نه‌گه‌ر که‌سیک ده‌ستدریژی بکاته سه‌ر و ماله‌که‌ی بیات، یان ئابرووی بشکینی تنجا پاساو به‌قه‌ده‌ر به‌هینته‌وه و پی بلیت: گله‌ییم لی مه‌که‌ چونکه ده‌ستدریژی‌یه‌ که‌م به‌قه‌ده‌ری خوا بووه، پاساو به‌که‌ی لی قه‌بول ناکات، باشه چۆن پاساودانه‌وه به‌قه‌ده‌ر له‌ که‌سیکی تر که ده‌ستدریژی بکاته سه‌ر قه‌بول ناکات، که‌چی خۆی ده‌یکاته پاساو له‌ ده‌ستدریژی‌کردنیدا بۆ سه‌ر مافی خۆای گه‌وره‌؟!

ده‌گێڕنه‌وه دزیکیان برده لای ئه‌میری باوه‌ر داران (عَمَری کوری خه‌طاب) ﷺ که شایسته‌ی ده‌ست برین بوو، ئه‌ویش فه‌رمانی به‌برینی ده‌ستی کرد، دزه‌که‌ ووتی: هێواش نه‌ی ئه‌میری باوه‌ر داران، که من دزیم کردوه به‌قه‌ده‌ری خوا بووه، پێشه‌وا (عمر)یش فه‌رمووی: ئیمه‌ش به‌قه‌ده‌ری خوا ده‌برین!

باوه‌ر بوون به‌قه‌ده‌ریش چهند به‌رهمینکی ناوازه و گرنگی هه‌یه، له‌وانه: یه‌که‌م: پشتبه‌ستن به‌خۆای گه‌وره له‌کاتی ئه‌نجامدانی هۆکاره‌کاندا، به‌جۆریک که پشت به‌خودی هۆکاره‌که‌ نابه‌سرتیت چونکه هه‌موو شتیک به‌قه‌ده‌ری خۆای گه‌وره به‌ئه‌نجام ده‌گات.

دووهم: ئه‌وه‌یه کاتێک مرۆڤ خواسته‌کانی جیگیر ده‌بی‌ت نابێ به‌خۆی بنازێت، چونکه به‌دهسته‌هێنانیان به‌هره‌یه‌که له‌خوای گه‌وره‌وه، به‌وه‌ی هۆکاری چاکه و سه‌رکه‌وتنی بۆ ده‌سته‌به‌ر کردووه و به‌خۆنازینی شوکرانه‌بژێری ئه‌و به‌هره‌یه‌ی له‌بیر ده‌باته‌وه.

سێههم: دلتیایی و چه‌وانه‌وه‌ی ده‌روونی به‌وه‌ی قه‌ده‌ره‌کانی خوای گه‌وره‌ی به‌سه‌ردا دیت و به‌له‌ده‌ست چوونی خۆشویستراویک یان توش بوون به‌نه‌ویستراویکه‌وه ناکه‌وێته دله‌راوکی، چونکه ئه‌و شته به‌قه‌ده‌ری ئه‌و خواجه ده‌بی‌ت که خاوه‌نداری ئاسمانه‌کان و زه‌ویه و ئه‌و به‌سه‌رهاته ده‌بی‌ هه‌ر بی‌ت و چار نیه، په‌روه‌ردگار له‌وباره‌یه‌وه ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ* لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ (الحدید: ۲۲-۲۳)، واته: (هه‌ر به‌لای ناخۆشییه‌ک له‌زه‌وی و له‌خودی خۆتاندا که توش دیت چه‌مه‌ن له‌کتیبه‌یکدایه که (لوح المَحْفُوظ) به‌پیش ئه‌وه‌ی زه‌وی و ئیوه و به‌سه‌رهاته‌که‌ش دروست بکه‌ین، بێگومان ئه‌و کاره به‌لای خواره ئاسانه، تا به‌وه دله‌گران نه‌بن که له‌ده‌ستان چووه و به‌وه‌ش دله‌خۆش نه‌بن که ده‌ستان که‌وتووه، خواش هه‌یج خۆ به‌زلزانیکی شانازیکه‌ری خۆش ناوێت).

پێغه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: «عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ» (رواه مسلم). واته: (سه‌رم له‌کاری باوه‌ردار دیت، چونکه هه‌موو کاره‌کانی خێرن، ئه‌وه‌ش بۆ که‌س نیه ته‌نها بۆ باوه‌ردار نه‌بی‌ت، ئه‌گه‌ر توشی خۆشییه‌ک هات شوکرانه‌بژێری ده‌کات و ده‌بی‌ته خێر بۆی، وه ئه‌گه‌ر توشی ناخۆشییه‌ک هات ئارام ده‌گریت و هه‌ر ده‌بی‌ته خێر بۆی). دوو تاقمیش له‌قه‌ده‌ردا گو‌مرا بوون:

یه‌که‌میان: جه‌هریه‌کاله: ئه‌وانه‌ی ده‌یانووت: به‌نده له‌سه‌رکردنی کاره‌که‌ی ناچاره و خۆی هه‌یج ویست و توانایه‌کی تێدا نیه.

دروهم: قه‌ده‌یه‌کانه: ئه‌وانه‌ی ده‌یانووت: به‌نده له‌کردنی کاره‌که‌یدا له‌پرووی
ویست و تواناوه سه‌ربه‌خۆیه‌خواست و توانای خوای گه‌وره هیچ کاریگه‌رییه‌کی
له‌سه‌ری نیه.

تاقمی یه‌که‌م (الْجَبْرِیَّة) به‌به‌لگه‌ی شرع و نموونه‌ی واقع به‌رپه‌رچ ده‌درینه‌وه:
به‌لگه‌ی شرع: ئه‌ویه‌ی خوای گه‌وره ویست و خواستی بۆ به‌نده چه‌سپاندووه و
کرده‌وه‌ی داوه‌ته پاتی، په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ
الْآخِرَةَ﴾ (آل عمران: ۱۵۲)، واته: (که‌سی وا له‌ئیه‌دا هه‌یه دنیای ده‌ویت و که‌سی
واشان تیدا‌یه که‌ روژی دوا‌یی ده‌ویت).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا
أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا﴾ (الک‌هف: ۲۹) تا‌کو‌تایی نایه‌ته‌که، واته: (بلی:
ئه‌وه‌ی راست و په‌وا‌یه له‌په‌روه‌ردگار تانه‌ویه و پرونی کرده‌ته‌وه، ئنجا هه‌رک‌س
ده‌یه‌وی با باوه‌ر به‌ئینی و هه‌رک‌س‌یش ده‌یه‌وی با بی‌باوه‌ر بیت، ئیمه‌ نا‌گرێ‌ک‌مان بۆ
سته‌مکارانی بی‌باوه‌ر ئاماده‌کرده که‌ بلی‌سه‌که‌ی وه‌ک په‌شمال ده‌وره‌یان ده‌دات).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ
لِّلْعَبِيدِ﴾ (فصلت: ۴۶)، واته: (هه‌رک‌س چاکه‌ بکات بۆ خۆیه‌تی و هه‌رک‌س‌یش خراپه
بکات ئه‌وا له‌سه‌ر خۆی ده‌که‌ویت، وه‌ په‌روه‌ردگار یشته‌ سته‌مکار نیه بۆ به‌نده‌کان).

به‌لگه‌ی واقع: ئه‌ویه‌ی هه‌موو مروّفی‌ک جیاوازی نیتوان ئه‌و‌کر‌داره‌ خۆ‌ویستانه‌ی
ده‌کات که‌ به‌ویستی خۆی ده‌یانکات، وه‌ک: خواردن و خواردنه‌وه و فروشتن و ک‌رین،
له‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی به‌یّ ویستی خۆی لینی رووده‌ده‌ن، وه‌ک: سه‌له‌مین‌ه‌وه له‌دوو‌پشک و
که‌وتنه‌ خواره‌وه له‌سه‌ربان، که‌ له‌یه‌که‌مدا کاری سه‌رپشکه‌ به‌ویستی خۆی و بی تو‌پ‌زی
ئه‌نجامیان ده‌دات و له‌دوو‌ه‌میشدا نه‌سه‌رپشکه‌ و نه‌ویستی له‌پروودانیدا هه‌یه.

تاقمی دووه‌میش (الْقَدْرِیَّة): به به‌لگه‌ی شرع و عقل به‌رپرچ ده‌درینه‌وه:

به‌لگه‌ی شرع: نه‌وه‌یه خوای گه‌وره کرد‌گاری هم‌وو شتی‌که، هم‌وو شتی‌کیش به‌خواستی خو‌ی ده‌بیت، وه له‌کتیبه‌که‌یدا پرونی کرد‌ووته‌وه که کرداری به‌نده‌کان به‌ویستی خو‌یان نه‌نجام ده‌دریت، وه‌ک ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلَّ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنْ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَفْتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ (البقرة: ۲۵۳)، واته: (نه‌گهر خوای گه‌وره بیویستایه نه‌و گه‌لانه دوا‌ی پی‌غم‌بهره‌کانیان کوشتاریان نه‌ده‌کرد، دوا‌ی نه‌وه‌ی موع‌جیزه‌و به‌لگه‌ی ناشکرایان بۆ ده‌هات، به‌لام جیا‌وازی‌یان که‌وته‌ناو، هه‌ندیکیان هه‌بوو با‌وه‌ریان هینا و هه‌ندیکی‌شان بی‌با‌وه‌رپوون، وه نه‌گهر خوا بیویستایه کوشتاریان نه‌ده‌کرد، به‌لام خوا هه‌رچی بو‌ی نه‌نجامی ده‌دات).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ (السجدة: ۱۳)، واته: (نه‌گهر بمانویستایه هم‌وو نه‌فسی‌کمان پیتمایی ده‌کرد، به‌لام ووته و برپاری راست له‌منه‌وه‌یه که ده‌بیت دۆزه‌خ له‌جنۆکه و مرۆف پر بکه‌م).

به‌لگه‌ی عقل: نه‌وه‌یه هم‌وو بوونه‌وه‌ر مولکی خوای گه‌وره‌یه و مرۆف به‌شیکه له‌م بوونه‌وه‌ره، نه‌ویش مولکی خوای گه‌وره‌یه‌وه، ئنجا بۆ به‌مولک‌کراویش نه‌ ئالو‌گۆر له‌مولکی مولک‌داردا بکات به‌مۆله‌ت و ویستی خو‌ی نه‌بیت.

الْمَرْتَبَةُ الثَّالِثَةُ: الإحسان، ركن واحد، وهو: أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ، والدليل قوله تعالى: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾ (النحل: ۱۲۸). وقوله: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ * الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ * وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ * إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ (الشعراء: ۲۱۷-۲۲۰). وقوله: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾ (يونس: ۶۱). (۱۳۴)

پله‌ی سیته‌م: نیحسانه، که یه‌ک پاییه و بریتییه له‌وه‌ی وا خوا به‌پرستی وه‌ک نه‌وه‌ی بیینیت، ئنجا نه‌گه‌ر تو‌ش نه‌و نه‌بینی نه‌وا نه‌و تو ده‌بینیت، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾، واته: (به‌پرستی خوا له‌گه‌ل نه‌وانه‌یه که پاریزیان له‌تو‌ده‌یی خوا کردووه و له‌گه‌ل نه‌وانه‌شه که چاکه‌خوازن)، هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ * الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ * وَتَقْلُبُكَ فِي السَّاجِدِينَ * إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾، واته: (پشت به‌و خواوه‌نده شکو‌م‌ند و میهره‌بانه به‌سته که ده‌تبینی کاتیک هه‌لده‌ستیت بو نو‌یز و له‌گه‌ل نه‌وانه‌دا هه‌لسه‌وکه‌وته ده‌که‌یت که کپ‌نوش به‌رن، به‌پرستی هه‌ر نه‌و خواییه‌یه که بیسه‌ر و زانایه)، وه ده‌فرمویت: ﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾، واته: (نه‌ی موچه‌مه‌د ﷺ، سه‌رقالی هه‌ر کاروباریک بیت، وه هه‌رچی له‌قورئان بخوینیته‌وه و هه‌رچی کرده‌وه‌یه کیش که ده‌یکه‌ن ئیبه هه‌ر چاودی‌ترین به‌سه‌رقانه‌وه کاتیک تییدا پۆده‌جن).

(۱۳۴) چاکه‌خوای (الإحسان): دزی خراپه‌کارییه و بریتیه له‌وه‌ی مرو‌ف چاکه بخاته‌وه و ده‌ست له‌نازاردان هه‌ل‌گریت و به‌مال و پله و پاییه و زانست و جه‌سته چاکه بو به‌نده‌کانی خوا دابین بکات:

* به مال: بهوئی خهرجی بکات و خیری لیڤکات و زه کاتی لیڤدات، که باشترین جوړی چاکه خوازی به مالیش زه کاتدانه، چونکه زه کات په کیڼکه له پایه و بونیاده مه زنه کانی ئیسلام، ئیسلامه تی مروښیښ به زه کاتدان نه بی تهاو ناییت، که خوشه ویستړنی به خشینه کانه لای خوی گه وړه و دوی نهویش نهو خه رجیانه نه که له سهر مروښ واجبن، وهک خه رجیڅشانی خیرانه که ی و دایکی و باوکی و وه چه کانی و براکانی و کوړی براکانی و خوشکه کانی و مامه کانی و پوړه کانی و خوشکه کانی دایکی و هه تا کوڼایی نه مانه، پاشان خیر کردن به هه ژاران و کهسانی تریش له وانه ی خیریان پیده شی، بۆ نمونه وهک: قوتاییان زانست.

* چاکه کردن به پهلومو پایه: نهو په خه لکی پله پلن، که سی وایان تیدایه که له لای خاوه نه ده سه لات قسه رویشته ووه، ده بی مروښ نهو پله و پایه یی به خاته کار، کاتیڼک په کیڼک دپته لای و داوی لیډه کات که له لای خاوه نه ده سه لات تکای بۆ بکات، نجا بۆ لادانی زیاننیک بیت لپی، یاخود بۆ به ده سه تهنانی سوو دیک بیت بوی.

* چاکه کردن به زانست: نهو په مروښ زانسته که ی بۆ به نده کانی خوا به خاته کار، بهوئی له زنجیره وانه کان و کوړه گشتی و تایه ته کانداییریان بکات، هه تا نه گهر له چایخانه شدا بووی هه ر خیره و چاکه خوازی په که خه لکی فیر بکهیت، وه نه گهر له کوړیڅی گشتیدا بوویت هه ر خیره خه لکی فیر بکهیت، به لام لهم رووه و دانایی و حکمهت به کار بهینه و گرانگیری مه که له سهر خه لکی به جوړی هه ر کاتیڼک له کوړیڅدا دانیشتی ده ست بکهیت به ناموژ گاریکردنیان و قسه یان بۆ بکهیت، چونکه پیغمبر ﷺ له ناموژ گاریکردندا خه لکی سهر پشک ده کرد و زوری له سهر نه ده رویشته، له بهر نهوئی ده ورونه کان بی تاقهت و بیزار ده بن و زور جاریش له زورکاری نهوئی ده ست به قسه کردن ده کات رقیان له چاکه ش ده بیته ووه.

* هه ووه چاکه خوازی له گه ل خه لکدا به جهسته: نهو په پیغمبر ﷺ ده فهرمویت: ﴿وَعَيْنُ الرَّجُلِ فِي ذَاتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ﴾ (رواه البخاري)

ومسلم)، واته: (یارمه تیدانی که سیک له وولاخه کهیدا، بهوهی سواری بکهی، یان شتومه که کهی له گهل بار بکهیت چاکهیه)، نهوه که سیکه و یارمه تی ددهی و شتومه که کهی له گهل هه لده گری، یان رینگه ی نیشان ددهیت، یان هه کارینکی له و جوړه بیت، هه موو نه مانه چاکه خوازی، نه مه سه بارهت به چاکه خوازی له گهل بهنده کانی خوادا.

به لام سه بارهت به چاکه خوازی له بهرستی خوادا: نهوهیه « أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ »، واته: (وهك نهوه خوا بهرستی که ده بینیت)، ههروهك پهغه مبهه ر ۱۰۰۰۰ فهرموی.

نهم په رسته نش - واته مروف - وا پهروه دگاری بهرستی که بینیت - بهرستی داخوازی و تامه زر و بیه، له بهرستی داخوازی و تامه زر و بیه مروف له دهر وونه هه ست بهاندهر ده کات بۆ نه نجامدانی، چونکه داخوازه بۆ نهو زاته ی خویشی ده ویت، واده بهرستی که بینیت، پرووی مبهستی تیده کات و ده گهر پته وه بۆلای و خوی لی نریک ده خاته وه.

« فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ »، واته: (نه گهر توش نه بینی نهو تو ده بینیت)، نه مه ش بهرستی را کردن و ترسانه، له بهر نهوه نهم پلهیه له چاکه خوازی دا دووه مه، نه گهر وهك نهوه خوی گه وره نه بهرستی که بینی و داخوازی بیت و بۆ گه یشتن پی هانی دهر وونت بدهیت، نهوا و هه بهرسته که نهو تو ده بینیت، وهك که سیک بهرسته که لی ده ترسیت، که سیک که له سزا و تۆلای رابکهیت، نهم پلهیه لای نا کار دۆستان (أرباب السلوك) له پلهیه یه کم نزمه. بهرستی خوا ۱۰۰۰۰ وهك (ابن القيم) - په جهتی خوی لی بیت - فهرمویه تی، نهوهیه:

وَعِبَادَةُ الرَّحْمَنِ غَايَةُ حُبِّهِ	مَعَ ذَلِّ عَابِدِهِ هُمَا رُكْنَانِ
په رستی خوا دوو بوکنی هیه	هه ریهك پیوستی بهوی تر هیه
یه کیان نهو بهری خوشه و یستیه تی	دووه ملکچه چی چاکه بهنده یه

پهرستن له سهر نهم دوو بنچینه به بنیاد دهنریت: نهو پهری خوشویستن و نهو پهری
 ملکه چي، نجا له خوشویستندا داخوای ههیه و له ملکه چکردندا ترس و ږاکردن
 ههیه، نه مهیه چاکه خوای (الإحسان) له پهرستی خوای گوره دا، نجا نه گهر مرؤف
 بهم شیوهیه خوا بهرستیت، نهو کاته نیازیاک ده بی بؤ خوای شکومه ند و له پهرسته کېدا
 نه مه بهستی ږوپامای ده بی و نه ناو بانگ (سمعة) و نه پیا هه لدانی خه لکی، نجا خه لکی
 ناگایان لتي بی، یان ناگایان لتي نه بیت، هه موو حالت ته کان به لایه وه به کسانن و
 له هه موو باریکدا چاکه خوازه له پهرسته کېدا، به لکو له ته واو هتی و نیازیا کیسه وه به که
 مرؤف له سهر نه وه سوور بیت خه لکی له کاتی خوا بهرستیدا نه یینن، وه ده بی
 پهرسته کې له گهل په روه دگاریدا نهی بیت، مه گهر له ناشکرا کردنی شتی کدا که
 بهرزه وهندی بؤ موسولمانان یان بؤ ئیسلام تیدا بیت، وه که نه وهی که سیکی شوین پی
 هه لگراوی پشه وای بی و چاوی لیکن و ههز بکات پهرسته که بؤ خه لکی ږوون
 بکاته وه بؤ نه وهی مه شخه لکی لیوه ریگرن و له بهر ږوشنایه کېدا ږوون، یان پی خوش
 بی که پهرسته کې ده ربکه ویت بؤ نه وهی هاوړی و دؤست و هاو له کانی چاوی لی
 بکه، نه مه خیری تیدایه، نهو بهرزه وهندی نهی ناوړی لیده داته وه ږهنگه چاکتر و بهرتر
 بیت له بهرزه وهندی شاردنه وه که، له بهر نه مه خوای گوره ستایشی نه وانه ده کات که
 سامانه کانیان به نهی و ناشکرا ده به خشن و خه رج ده کهن، نجا نه گهر نهی بون
 چاکتر و به سووتر بی بؤ دل و ترس نامیتر بی و زیاتر مایه گه ږانه وه بؤ لای خوا
 بیت دهی شارنه وه، وه نه گهر ناشکرا کردنه که بهرزه وهندی ئیسلامی به ده رکه و تنی یاسا و
 شه ریعه ته کانی تیدا بوو، هه روه ها بهرزه وهندی موسلمانان تیدا بوو به وهی چاوی
 لیکن، ناشکرای ده کهن.

باوړداریش تهماشا ده کات کامیان گونجاو تره، هه کامیان گونجاو تر و به که لکتر بوو
 له پهرستندا نه وه ته واو تر و باشزه.

والدلیل من السنة حدیث جبرائیل المشهور عن عمر رضی اللہ عنہ قال: « بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ لَا يَرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَحْذَيْهِ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: « الْإِسْلَامُ: أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ». قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ! قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: « أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ ». قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ. قَالَ: « أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ. قَالَ: « مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا. قَالَ: « أَنْ تَلِدَ الْأُمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحَفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّيْءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ ». قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: « يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟ » قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: « فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ » ^(۱۳۰).

به لگهش له سوننهت فہرموودہ کہی جوہرائیلی بہناوبانگہ له عومہرہوہ ﷺ کہ فہرمووی: ئیمہ پوژیکیان لای پیٹہمبہری خوا ﷺ دانیشتبووین، لہپر پیاوئکمان لیدہرکہوت، جلہ کانی زور سپی بوو، مووی زور پەش بوو، شوینہواری گہرانی پیوہ نہدہبیرا و کہ سیش له ئیمہ نہیدہناسی، تا کو لای پیٹہمبہر ﷺ دانیشت، ئنجا نہ ژنوی نا بہ نہ ژنویہوہ و ہەردوو لہ پی دەستی خستہ سەر ہەردوو پانی، فہرمووی: ئہی موحمەد، دہربارہی ئیسلام ہەوالم پییدہ؟ پیٹہمبہری خواش ﷺ فہرمووی: (ئیسلام نہوہیہ شایہتی بدہیت کہ هیچ پەرستراویک نہی مافی پەرستنی ہەبیت بیتجگہ لہ خوا، وہ موحمەدیش پیٹہمبہری خواہ و نوێژ بکہی و زہکات بدہی و پەمەزان

به‌پوژوو بی و سەردان و حەجی مائی خوا بکە ی ئەگەر توانای چوونت
هەبوو،) فەرمووی: راست دەکەیت، ووتی: پێمان سەیر بوو، پرسایاری
لێدەکرد و پیشی دەووت راست دەکەیت!!، فەرمووی: ئنجا دەربارە ی باوەر
هەوالم پێدە؟ فەرمووی: (ئەوێه باوەر بهێنی بەخوا و بەفریشتەکانی و
کتێبەکانی و پێفەمبەرانی و پوژی دوایی و بەقەدەر بەچاک و خراپێهه)،
فەرمووی: راست دەکەیت.

فەرمووی: ئنجا دەربارە ی ئیحسان هەوالم پێ بدە؟ فەرمووی: (ئەوێه بەو
شیۆه‌یە خوا بپەرستی کە دەبینیت، ئەگەر تۆش نەبینی ئەوا ئەو تۆ
دەبینیت)، فەرمووی: دەربارە ی هاتنی پوژی دوایی هەوالم پێ بدە؟
فەرمووی: (پرسیارلیکراو لەخاوەن پرسایارە کە زاناتر نیە!)، فەرمووی:
دەربارە ی نیشانەکانی هەوالم پێ بدە؟ فەرمووی: (ئەوێه ئافەرەتی کۆیلە
گەورە و خانە کە ی خۆی بخاتەوه و ببینی پێپەتی و پووت و هەزارەکان،
ئەوانە ی شوانی ئازە ئن تەلار و خانووبەرەکانیان بەرزبکەنەوه)، پێشەوا (عمر)
فەرمووی: ئنجا کابرا پۆیشت و ئیمەش کەمیک ماینەوه، پێفەمبەر ﷺ
فەرمووی: (ئە ی عومەر ئایا دەزانی ئەوێ پرسایاری دەکرد کێ بوو؟)، ووتم:
خوا و پێفەمبەرە کە ی دەزانن و زاناترن! فەرمووی: (ئەوه جیریل بوو،
هاتە لاتان بۆئەوێ ئایینە کە تان فێر بکات).

(۱۳۵) زۆربە ی ئەم فەرموودە یە لە پێشدا پاڤە کراوه و لە (سەرجمی فەتوا و

پەیامەکان) دا پاڤەمان لەسەری هەیه (۱۴۳/۳).

الأصل الثالث: (۱۳۶) معرفة نبيكم محمد ﷺ وهو محمد بن عبدالله بن عبد
المطلب بن هاشم وهاشم من قريش وقريش من العرب والعرب من ذرية
إسماعيل ابن إبراهيم الخليل عليه وعلى نبينا أفضل الصلاة والسلام.

بنچینه‌ی سیئه‌م: ناسینی پتقممبه‌ره که تان (محمد) ﷺ، نه‌ویش (محمد) ی
کوپری (عبدالله) کوپری (عبدالمطلب) کوپری (هاشم) ه و (هاشم) یش نه‌قوره‌یش ه و
قوره‌یشیش نه‌عه‌ره به و عه‌ره‌بیش نه‌وه‌جه‌ی (إبراهيم ی خلیل) بن، علیه و علی
نبینا أفضل الصلاة والسلام.

(۱۳۶) واته: له‌و سئ بنچینه‌نه‌ی واجبه له‌سەر مرؤف بیانزانیت، که بریتین له‌وه‌ی
بهنده په‌روه‌ردگار و ئاین و پتقممبه‌ری بناسیت. ناسینی پتقممبه‌ریش ﷺ پنج برگه له‌خۆ
ده‌گرت:

یه‌که‌م: ناسینی له‌ره‌چه‌له‌که‌وه:

که به‌رێزترینی خه‌لکه له‌رووی ره‌چه‌له‌که‌وه و هاشمی قوره‌یشی عه‌ره‌بییه و ناوی
(محمد) کوپری (عبدالله) ی کوپری (عبدالمطلب) کوپری (هاشم) ه ... تا کۆتایی نه‌وه‌ی
شیخ - ره‌جه‌تی خوای لی بیّت - له‌رموویه‌تی.

دووه‌م: زانینی ته‌مه‌نی و شوینی له‌ دایک بوون و شوینی کۆچ بوکردنی:

شیخ به‌وه روونیکردووه‌ته‌وه که ده‌فه‌رمویت: (شه‌ست و سئ سال ته‌مه‌نی کردووه و
شاره‌که‌ی مه‌که‌که بووه و کۆچی کردووه بۆ مه‌دینه) له‌مه‌که‌که له‌دایک بووه و په‌نجاو سئ
سال تێیدا ماوه‌ته‌وه، پاشان کۆچیکردووه بۆ مه‌دینه و ده‌سال تێیدا ماوه‌ته‌وه، ئنجا له‌وێ
له‌ره‌بیعی یه‌که‌می سالی یازده‌ی دوای کۆچ وه‌فاتی کردووه.

سیّهم: زانینی ژبانێ پیتهمبه‌رایه‌تییه‌که‌ی ﷺ که بیست و سیّ سآله:

کاتیک سروشی بۆهات تهمهنی چل سال بوو، وه‌ک یه‌کیک له‌شاعیرانی وتویه‌تی:

وَأَتَتْ عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ فَأَشْرَقَتْ شَمْسُ النَّبُوءَةِ مِنْهُ فِي رَمَضَانَ

واته:

تهمهنی ژبنی چل سآلی به‌سهردا هات خۆری پیتهمبه‌رایه‌تی له‌یه‌مه‌زان لی هه‌لهات

چواره‌م: به‌چی بوو به‌(نبی) و به‌(رسول):؟

کاتیک بوو به‌(نبی) که تهم ئایه‌تانه‌ی بۆ هاته‌خواره‌وه: ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ (علق: ۱-۵)، واته: (به‌ناوی ئهو په‌روه‌ردگاره‌ته‌وه بخوینه که ههموو شتیکی دروستکردوه، مرۆفی له‌خوینه‌پاره دروستکردوه، بخوینه په‌روه‌ردگاری تۆ له‌ههموو کهس به‌خشنده‌تره، ئه‌وه‌ی مرۆفی به‌قه‌له‌م فیری نوسین کردوه، مرۆفی فیری شتاتیک کردوه که نه‌یده‌زانی).

پاشان که تهم ئایه‌تانه‌ی بۆ هاته‌خواره‌وه بوو به‌(رسول): ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ * وَرَبُّكَ فَكْبَرُ * وَتِلْكَ أَمْثَلُهُ * وَالزُّجَجُ فَأَهْجُرُ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْبِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرُ﴾ (المدثر: ۱-۷)، واته: (ئه‌ی ئه‌وه‌که‌سه‌ی خۆت داپۆشیوه، هه‌سته و خه‌لکی له‌مه‌ترسی هاوبه‌شدانان ئاگادار بکه‌ره‌وه و په‌روه‌ردگارت به‌گه‌وره و پیروژ بگه‌ره و پۆشاکت خاوێن بکه‌ره‌وه و له‌پۆخله و چه‌په‌لی هاوبه‌شدانان خۆت په‌ریژ بگه‌ره و منه‌ت مه‌که، به‌وه‌ی داوای زۆر بکه‌یت و بۆ په‌روه‌ردگارت و له‌به‌ر خاتری ئهو ئارام بگه‌ره).

ئع‌جا پیتهمبه‌ر ﷺ هه‌ستا و خه‌لکی ئاگادار کرده‌وه و به‌فه‌رمانی خوای گه‌وره

پاچه‌نی.

جیاوازی نیوان (رَسُول) و (نَبِي) یش وه‌ک زانا‌یان ده‌لێن، ئه‌وه‌یه: (نبی) که‌سیکه

به‌وه‌حی شه‌رعی بۆ نێرایی و فه‌رمانی پی نه‌کرایێ رای بگه‌یه‌نیت، (رَسُول) یش

که سیکه خوا بهو هجی شهرعی بۆ نارد بی و فەرمانی بهرا گه یاندنی پیکردییت، بهم پییه ههموو (رَسُول) یَک (نَبی) یه و ههموو (نَبی) یَک (رَسُول) نیه.

پینجه م: چ په یامیکی پندا نیراوه و بۆچی؟ بیگومان بۆ گه یاندنی یه کتاپهرستی خوای گه وره و شهر یعه ته که ی نیراوه که کردنی فەرمان پیکراو (المأمور) و وازه یان له پینه دراو (المحظور) ی له خو گرتوه، ههروه ها بۆ نه وه نیراوه که میهره بانی بی بۆ جیهانیان تا کو له تاریکی هاو به شدانان و بییاوه ری و نه فامی ده ربازیان بکات به ره و پوناکی زانست و باوه ری و یه کتاپهرستی یان به رییت، بۆ نه وه ی بهو په یامه لیخو شبوون و ره زامه ندی خوایان ده سبکه ویت و له تۆله و خه شمی خوا رزگاریان بییت.

* * *

وله من العمر ثلاث وستون سنة، منها أربعون قبل النبوة، وثلاث وعشرون نبياً ورسولاً، نبيء باقراً، و أرسل بالمدثر، وبلده مكة، و هاجر إلى مدينة. بعثه الله بالندارة عن الشرك ويدعو إلى التوحيد^(۱۳۷) والدليل قوله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ^(۱۳۸) * قُمْ فَأَنْذِرْ^(۱۳۹) وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ * وَتَبَّكَ فَطَهِّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾ (المدثر: ۱-۷)، ومعنى ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ ينذر عن الشرك ويدعوا إلى التوحيد ﴿وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ﴾ أي عظمه بالتوحيد ﴿وَتَبَّكَ فَطَهِّرْ﴾ أي طهر أعمالك عن الشرك ﴿وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ الرجز الأصنام، وهجرها تركها والبراءة منها وأهلها. أخذ على هذا عشر سنين يدعو إلى التوحيد^(۱۴۰) وبعد العشر عرج به إلى السماء^(۱۴۱).

تەمەنی شەست و سئ سالی بووه، چل سالیان پێش پێغه‌مبەرایەتی و بیست و سئ سالیشیان داوی هەبێژێردان و پێغه‌مبەرایەتی، بە (اقرأ) بوو بە (نبي) و بە (المدثر) بوو بە (رسول) و شارە‌کە‌ی مە‌ککە بووه و کۆچی کردوووە بو مە‌دینە. خوا بە‌ترساندن لە‌هاوبە‌شدانان و بانگە‌وازکردن بو یە‌کتاپەرستی ڕە‌وانە‌ی کردوووە، بە‌لگە‌ش ئە‌وە‌یە خ‌وای گە‌وره دە‌فەر‌مویت: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ * وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ * وَتَبَّكَ فَطَهِّرْ * وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ * وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ * وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾، واتە: (ئە‌ی ئە‌و کە‌سە‌ی خ‌ۆت دا‌پۆشی‌وه، هە‌ستە‌ خە‌ڵکی بترسێ‌نه و نا‌گاداریان بکەر‌وه و پەر‌وه‌ردگارت بە‌گە‌وره بگره و پۆ‌شاکت خ‌اوێن بکەر‌وه و لە‌پۆ‌خلە و چە‌پە‌لی خ‌ۆت پەر‌یز بگره و منە‌ت مە‌کە بە‌وه‌ی دا‌وای زۆر بکە‌یت، وه لە‌بە‌رخاتری پەر‌وه‌ردگارت ئارام بگره)، واتای: ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ ئە‌وە‌یە خە‌ڵکی لە‌هاوبە‌شدانان بترسێ‌نی و بانگە‌واز بو یە‌کتاپەرستی بکات، ﴿وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ﴾، واتە: بە‌یە‌کتاپەرستی بە‌مە‌زنی بگره، ﴿وَتَبَّكَ فَطَهِّرْ﴾ واتە: کرد‌وه‌کان‌ت لە‌هاوبە‌شدانان خ‌اوێن بکەر‌وه، ﴿وَالرُّجْزَ

فَأَهْجُرْ. (رجز): بته کانه و (هجر) یان واته: وازلئیتینانیان و خو به ریکردن له خو یان و نه هله کانیان که بته رستانن. له سهر نه م حاله ده سالی به سه ربرد، که بانگه وازی بو یه کتاپه رستی ده کرد و دوا ی ده ساله که به رزکرایه وه بو ناسمان.

(۱۳۷) واته له هاو به شدانان بیان ترسینی و بو یه کتاپه رستی خوی گه و ره بانگیان بکات، له پدرو هرد گاریه تی و پهر ستر اویه تی و ناو و سیفته کانی دا.

(۱۳۸) بانگه شه که بو پیغه مبه ری خواجه .

(۱۳۹) خوی گه و ره فرمان به پیغه مبه ره که ی . ده کات که به کارامه یی و چالا کانه هسقی و خه لکی له هاو به شدانان برسینی و ناگاداریان بکاته وه لی، شیخ نهو نایه ته ی ته فسیر کرد و وه.

(۱۴۰) واته: پیغه مبه ر . له سهر نهو حاله ده سال مایه وه و بانگه وازی بو یه کتاپه رستی خوی گه و ره و به ته نها ناسینی له پهر ستیدا . ده کرد.

(۱۴۱) (عروج): به رز بو ونه وه یه، خوی گه و ره له و باره یه وه ده فرمانو ی: ﴿تَعْرِجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ﴾ (المعارج: ۴)، واته: (فریشته کان و جبریل بۆلای خوا به رز ده بنه وه) نه وه ش یه کیکه له و تایه تمه ندیبه مه زنانه ی که به هو یه وه خوا ریزی له پیغه مبه ر . ناوه، پیش نه وه ی له مه ککه کۆچ بکات، کاتیک له که عبه له لایه که وه نو سته بو، یه کیک هاته لای و نیوانی ره قینه ی ملی هه تا داوینی سکی تو یکرد، نجا دلی ده ره ینا و پر یکرد له دانایی و باوهر، تا کو بو نهو نه رکه ی دواتر پی هه لده سقی ساز وئاماده بیست، نجا وولا خیکی سپی هینا، که له ئیستر بجوو کز و له گو یدریز گه و ره تر بو و پی ده ووتریت: بۆراق و ههنگا وه کانی له ته و او بوونی بینایی چا ویدا داده نیست، پیغه مبه ر . سواری بو و به هاو رپیته ی جبریلی نه میندار رۆیشن، تا کو گه یشته (بیت المقدس)،

ئنجا له‌وئ دابه‌زی و پیشنوئیزی بۆ پیغممهران کرد، بۆ ههموو پیغممهر و نیراوه‌کان، نوئیزیان له‌دواوه کرد تا‌کو به‌و پیشنوئیزیه‌ ریز و شه‌ره‌فمه‌ندی پیغممهری خوا ﷺ ده‌رکه‌وئیت، هه‌روه‌ها ده‌رکه‌وئ که پیشه‌وای سه‌رمه‌شقه، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ ناسمانی دونیا و له‌ده‌رگایدا، ووتیان: ئه‌وه کی‌یه؟ فه‌رمووی: جبریل، ووتیان: کی‌ت له‌گه‌له؟ فه‌رمووی: (محمد)، ووتیان: په‌یامی بۆ په‌وانه‌ کراوه؟ فه‌رمووی: به‌لێ، ووتیان: به‌خیر بی‌ت، چاک‌ترین می‌وان هاتووه، ئنجا ده‌رگای بۆ کرایه‌وه و له‌وئ ئاده‌می بینی، جبریل فه‌رمووی: ئه‌مه باوکه‌ ئاده‌مه‌ته، سالاوی لی‌که، ئه‌ویش سالاوی لی‌کرد، ئاده‌م عليه السلام وه‌لامی سالاوه‌که‌ی دایه‌وه و فه‌رمووی: کورپی چاک (صالح) و پیغممهری چاک به‌خیر بی‌ت، بینی له‌لای راستی ئاده‌مه‌وه گیانی به‌خته‌وه‌ره‌کان و لای چه‌پیه‌وه گیانی سه‌رگه‌ردانه‌کانه له‌وه‌چه‌کانی، کاتیک سه‌یری لای راستی ده‌کرد دل‌خۆش ده‌بوو و پێده‌که‌نی، وه‌ کاتیک سه‌یری لای چه‌پی ده‌کرد ده‌گریا، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ ناسمانی دووهم و له‌ده‌رگای داو... هتد. ئنجا یه‌حیا و عیسا‌ی له‌وئ بینی - سالاوی خوایان لی‌ بی‌ت - که هه‌ریه‌که‌یان کورپی پوری ئه‌وی تریان، ئنجا جبریل فه‌رمووی: ئه‌م دووانه‌ یه‌حیا و عیسان و سالاویان لی‌که، ئه‌ویش سالاوی لی‌کردن و سالاوه‌که‌یان سه‌نده‌وه و فه‌رموویان: برای چاک و پیغممهری چاک به‌خیر بی‌ت، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ ناسمانی سی‌ههم و له‌ده‌رگایدا... هتد، یوسفی له‌وئ بینی ﷺ، جبریل فه‌رمووی: ئه‌مه یوسفه و سالاوی لی‌که، ئه‌ویش سالاوی لی‌کرد، یوسف سالاوه‌که‌ی سه‌نده‌وه و فه‌رمووی: برای چاک و پیغممهری چاک به‌خیر بی‌ت، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ ناسمانی چواره‌م و له‌ده‌رگایدا... هتد. ئنجا ئیدریسی له‌وئ بینی، جبریل فه‌رمووی: ئه‌مه ئیدریسه و سالاوی لی‌که، ئه‌ویش سالاوی لی‌کرد و سالاوه‌که‌ی سه‌نده‌وه و فه‌رمووی: برای چاک و پیغممهری چاک به‌خیر بی‌ت، پاشان جبریل به‌رزی کرده‌وه بۆ ناسمانی پێنجه‌م و له‌ده‌رگایدا... هتد، هارونی کورپی عیمرانی برای

موسای بینی ﷺ و جبریل فەرمووی: ئەمە هارونە و سلاوی لیبکە، ئەویش سلاوی لیکرد، هارون سلاوێکی سەندەوێ و فەرمووی: بۆی چاک و پێغمەبەری چاک بەخێر بێت، پاشان جبریل بەرزێ کردەوێ بۆ ئاسمانی شەشەم، لەدەرگای داو... هتد.

ئەجا موسای لەوێ بینی ﷺ، جبریل فەرمووی: ئەمە موسایە و سلاوی لیبکە، ئەویش سلاوی لیکرد، موسا سلاوێکی سەندەوێ و فەرمووی: بۆی چاک و پێغمەبەری چاک بەخێر بێت، کاتێک لێی رەت بوو موسا گریا، پێیان ووت: بۆچی دەگری؟ فەرمووی: بۆیە دەگریم چونکە دواى من رۆڵەیهێک رەوانە کراوە، کە زیاتر لەئومەتەکی ئەو دەچنە بەهەشتەوێ وەک لەوێ لەئومەتەکی من دەچنە بەهەشتەوێ — گریانەکی موساش پەژارەى ئەوێ بوو کە گەلەکی ئەو هەموو رێزەى لەدەست چووێ نەک ئێرەیی و حەسوودی بێت بە ئومەتی (محمد) ﷺ. —

پاشان جبریل بەرزێ کردەوێ بۆ ئاسمانی حەوتەم و لەدەرگایدا و... هتد، ئیبراهیمی (خلیل)ی خواى بەخشندەى لەوێ بینی، ئەجا جبریل فەرمووی: ئەمە باوکە ئیبراهیمتە و سلاوی لیبکە، ئەویش سلاوی لیکرد و ئیبراهیم سلاوێکی سەندەوێ و فەرمووی: کورێ چاک و پێغمەبەری چاک بەخێر بێت، جبریل بۆیە پێغمەبەری خواى ﷺ بەسەر ئەو پێغمەبەرەندەدا گەران تاكو مایەى رێزلێنان و دەرخستنی شەرەفمەندى پلەوپایەى پێغمەبەر ﷺ بێت، ئیبراهیمی خەلیل پالێدا بوو بە مالتی ئاوەدان (بیت المعمور) وە لە ئاسمانی حەوتەم کە هەموو رۆژێک حەفتا هەزار لەفریشتەکانی تێدەچن، خوا پەرستى و نوێژدەکەن، پاشان دینەدەرەوێ و ناگەرێنەوێ ناوی، لەرۆژی دووەمدا بێجگە لەوان فریشتەى تر دین کە بێجگە لەخوا کەسى تر ژمارەیان نازانیت، ئەجا پێغمەبەر ﷺ بەرز کرایەوێ بۆ (سدرۃ المنتهى) کە بەفەرمانی خوا بەرەونەق و جوانی داپۆشینێک داپۆشراوێ هێچ کەس نەتوانی لەجوانیدا وەسفى بکات، پاشان خوا پەنجای نوێژی بۆ هەموو شەو و رۆژێک لەسەر فەرز کرد و پێی رازی بوو و دەستەجێی ملکەچ بوو، ئەجا

هاته‌خواره‌وه، کاتیک به‌لای موسادا تیپه‌ری فهرمووی: په‌روه‌ردگارت چی له‌سه‌ر
 ئوممه‌ته‌که‌ت فهرز کردوه؟ فهرمووی: له‌همموو رۆژیکدا په‌نجا نوێژ، ئه‌ویش فهرمووی:
 ئوممه‌ته‌که‌ت توانای ئه‌وه‌ی نیه، من خه‌لکی پیش تۆم بۆ تاقی بووه‌ته‌وه و به‌سه‌خت ترین
 شیوه چاره‌سه‌ری کێشه‌ی (بنو اسرائیل)م کردوه، بگه‌رپه‌وه بۆلای په‌روه‌ردگار و
 داوای لێبکه سوکی بکات بۆ ئوممه‌ته‌که‌ت، پیغمبه‌ر ﷺ فهرمووی: ئنجا گه‌رامه‌وه و
 خوا (ده) نوێژی له‌سه‌ر لا‌بردم، به‌رده‌وام ده‌گه‌راپه‌وه بۆلای په‌روه‌ردگاری تا‌کو
 فه‌رزه‌که‌ له‌ (پنج) دا جیگیر بوو، ئنجا بانگده‌ریک بانگی کرد: فه‌رزه‌که‌م چه‌سه‌پاند و
 له‌سه‌ر به‌نده‌کاتم سوک کرد. هه‌ر له‌م شه‌وه‌دا پیغمبه‌ر ﷺ برا بۆ به‌هه‌شت، بینی
 چه‌نده‌ها گومه‌زی مرواری تێداپه‌ و خۆله‌که‌ی میسکه، پاشان پیغمبه‌ری خوا ﷺ هاته
 خواره‌وه تا‌کو له‌کو‌تایی شه‌ودا هاته‌وه مه‌که‌و نوێژی به‌یانی له‌وێ کرد.

و فرضت عليه الصلوات الخمس، وصلى في مكة ثلاث سنين^(۱۴۲) و بعدها
أمر بالهجرة^(۱۴۳) إلى المدينة.

وه پښتې نوښته کانا له سهر فه پزکرا و سۍ سال له مه کهه نوښتی کرد دواى
نه وه فرمانی پیکرا به کوچکردن بو مه دینه.

(۱۴۲) تا کوچیکرد بو مه دینه نوښتی چوار پکاتی به دوورکات ده کرد، نجا
نوښتی سه فهر (له سهر دوو پکاته که) مایه وه و نوښتی نیشته جی (حضر) زیاد کرا.
(۱۴۳) خواى گه وره فرمانی به پیغمبره کهى موحمده ﷺ کرد به کوچکردن بو
مه دینه، چونکه خه لکی مه کهه پښگریان ده کرد که بانگه وازه کهى بهرقه زار بکات، وه
له مانگی ره بیعی یه که می سالی سیازدهى ره وانه کراندا پیغمبر ﷺ گه یشته مه دینه
له مه ککه وه که شاری یه که می سرورش و خوشه ویسترین وولات بوو لای خوا و
پیغمبره کهى به کوچکردووی گه یشته مه دینه، به مؤلتهى پهروه ردگاری له مه ککه وه
به کوچ کردوویى ده رجوو، دواى نه وه سیازده سالی تیدا به سهربرد و په یامی
پهروه ردگاری راده گه یاند و به چاوروونی بانگه وازی بۆده کرد.

به لام هیچی له زوربهى قوریش و گه وره کانیاں ده ست نه کهوت بیجگه له رفزکردنی
بانگه وازه کهى و پشته لکردن لیبی و ئازاردانی توندوښتی پیغمبر ﷺ و نه وانه ی
باوه رپان پهنابوو، هه تا کار گه یشته نه وه ی هه ستان به راپه راندنی نه خشه ی فیل و
ته له که کردن بو کوشتی پیغمبر ﷺ که گه وره کانیاں له نمغومنه ی راپوښ (دار الندوة)
کو بوونه وه و راپوښیان کرد بو نه وه ی بزانی چی له پیغمبره ی خوا ﷺ بکه ن؟ کاتیک
بینیان هاو ته کانی کوچه کهن بو مه دینه و نه ویش حه تمن ده بی پیاں بگات و
پشتیوانی و یارمه تی له و پشتیوانانه وه چنگ بکه ویت که به یعه تیان پندابوو له سهر

ئەوئى لەھەر شىتێك بىسارىژن كەرپۆلەكانيان و ژنەكانيانى لىدەپارىژن، ئەوكاتەش دەولەت و دەسەلاتى بەسەر قورەيشدا دەيىت.

(ئەبو جەھل)ى دوزمنى خوا راى خۆى ووت: كە لەھەر تىرەيەك گەنجىكى لىھاتوو بھيىن، ئنجا ھەريەكەيان شمشىرىكى بىرئەوى بدەيىن، پاشان ھەلمەت بۆ (محمەد) ﷺ بەرنو وەك لىدانى يەك كەس لىى بدەن و بىكوژن و لەكۆلمان بىتەو، ئىدى خوئىنەكەى بە تىرەكاندا بلاو دەيىتەو و ئەوئى (عبد مناف) – واتە ھۆزەكەى پىغمبەر ﷺ – ناتوانن بەرەنگارى تىكراى گەلەكەيان بىنەو، ئەوكاتە بەخوئىنەكەى رازى دەبن و دەيانسەيىن، خواى گەورەش پىغمبەرەكەى ﷺ لەو پىلانە ئاگادار كەردەو كە ھاوبەشدانەران دەيانويست و مۆلەتى بەكۆچكردن پىدا، پىشەر ئەبوبەكر ﷺ خۆى بۆ كۆچكردن بۆ مەدينە پىچابوو، پىغمبەر ﷺ پىى فەرموو: ھىواشكە منىش بەنيازم مۆلەتم پىبدرىت، ئەبوبەكر ﷺ خۆى دواخست بۆئەوئى ھاوئەلىەتى پىغمبەر ﷺ بىكات، عائىشە (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) دەيفەرموو: كاتىك لەمالتى ئەبوبەكر ﷺ بووين لەقرچەى گەرمای نىوەرژدا بىنيماي پىغمبەرى خوا ﷺ لەدەرگاكدە بوو، خۆى پىچابوو و ئەبوبەكرىش فەرموو: باوك و دايكەم بە قورىانى يىت سۆيىد بەخوا لەم ساتەدا بەفەرمانىك ھاتوو، ئنجا پىغمبەر ﷺ ھات و بەئەبوبەكرى فەرموو: وەرە دەرەو. ئەويش فەرموو: باوك و دايكەم بە قورىانت يىت ئەوانىش ھەر كەسى خوئن، پىغمبەر ﷺ فەرموو: مۆلەتم بەدەرچوون پىدراو. ئەبوبەكرىش فەرموو: بەھاوئەلىەتى تۆ ئەى پىغمبەرى خوا ﷺ؟ فەرموو: بەلى، ئەويش فەرموو: ئەى پىغمبەرى خوا ﷺ لەو دوو وولاخەى من يەكيان بەرە. پىغمبەر ﷺ فەرموو: بەپارە.

پىغمبەرى خوا ﷺ و ئەبوبەكر دەرچوون و لەئەشكەوتى شاخى (ثَوْر) سى شەو مانەو، (عبداللہ)ى كورى ئەبوبەكرىش بەشەو لەلايان دەمايەو كەرپۆلەيەكى گەنجى

زیره‌کی ووریا بوو، له کۆتایی شه‌ودا ده‌رۆشت بۆ مه‌ککه و له‌ناو قورپه‌شدا رۆژی ده‌کرده‌وه و هه‌ر هه‌وائیکێ ده‌رباره‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و هاوه‌له‌که‌ی بیستایه له‌گۆنێ ده‌گرت، کاتێک تاریکی داده‌هات بۆی ده‌هینانه‌وه، وای لێهات قورپه‌ش له‌هه‌موو لایه‌که‌وه بۆ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌گه‌ران و به‌هه‌موو هۆکارێک هه‌ولێانه‌دا بۆ شه‌وه‌ی فریای پێغه‌مبه‌ر ﷺ بکه‌ون و له‌ده‌ستیان ده‌رنه‌چیت، بۆیه سه‌د ووشه‌ریان دانا بوو بۆ هه‌رکس که‌هه‌ردووکیان یان یه‌کیکیان ده‌ستگیر بکات بۆیان، به‌لام خویان له‌گه‌ڵ دابوو، به‌یارمه‌تی خۆی ده‌یپاراستن و به‌چاودێری خۆی چاودێری ده‌کردن تا ئه‌و راده‌یه‌ی قورپه‌ش له‌ده‌رگای ئه‌شکه‌وته‌که‌دا ده‌وه‌ستن و نایان بینن، ئه‌بویه‌که‌ر ﷺ فه‌رمووی: که‌ ئیمه له‌ئه‌شکه‌وته‌که‌دا بووین به‌پێغه‌مبه‌رم ﷺ ووت: ئه‌گه‌ر یه‌کیکیان سه‌یری پێی خۆی بکات ده‌مان بینیت، ئه‌وه‌ش فه‌رمووی: « لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا، مَا ظَنُّكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ تَالِثُهُمَا » (أخرجه البخاري و مسلم)، واته: (خه‌مت نه‌بێ چونکه‌ خوامان له‌گه‌له، ئه‌ی ئه‌بو بکر، گومانێ چۆنه به‌رامبه‌ر به‌دوو کس که‌خوا سێهه‌میان؟).

کاتیکیش که‌گه‌رانی قورپه‌ش به‌دوایاندا که‌می‌ک هێوربووه‌وه دوای سئ شه‌و له‌ئه‌شکه‌وته‌که‌هاته ده‌ره‌وه و له‌رێگه‌ی که‌ناری ده‌ریاوه به‌ره‌و مه‌دینه که‌وته‌رێ. کاتێک خه‌لکی مه‌دینه له‌کۆچکردووان و پشتیوانان بیستیان پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بۆلایان ده‌رچوو، هه‌موو رۆژێک به‌ره‌به‌یانی ده‌چوونه ده‌ره‌وه بۆ(حرة)، چاوه‌ڕێی هاتنی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و هاوه‌له‌که‌یان ده‌کرد تاکو گه‌رمای خۆره‌که‌ ته‌نگی بێ هه‌لده‌چنین، ئه‌و رۆژه‌ی که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ تێدا گه‌یشت به‌ره‌وه رۆژ به‌رز بیه‌وه و گه‌رماکه به‌تین بوو و گه‌راوونده‌وه بۆ ماله‌کانیان، له‌وکاته‌دا پیاویکی جوله‌که‌ له‌سه‌ر گردێک له‌گرده‌کانی مه‌دینه بۆ پێستیه‌کی خۆی ده‌پروانی و پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و هاوه‌له‌که‌ی چاوکرد که‌ به‌ره‌و رۆی ده‌هاتن و سه‌راویلکه‌(سراب) ونی ده‌کردن، ئێر خۆی پێنه‌گیرا و پر به‌ده‌نگی هاواری کرد: ئه‌ی کۆمه‌لێ عه‌ره‌ب ئه‌مه به‌خته‌که‌تانه، واته ئه‌و

بهش و شکۆمه‌ندیه‌تانه که چاوه‌روانی بوون، موسولمانانیش بۆ بینینی پیغمبه‌ری خوا
 ﷺ خۆکه‌وتن و بۆ به‌مه‌زنگرتن و به‌گه‌وره‌زانیی پیغمبه‌ری خوا ﷺ و راگه‌یاندنی
 ناماده‌ییان بۆ جهاد و به‌رگری لی‌کردنی ﷺ چه‌کیان پی‌وو، له‌ناوچه‌ی (حره) پی
 گه‌یشتن و به‌لای راستدا لایدان و لای بنه‌ماله‌ی (عمرو ی کوری عوف) له‌(القُبَاء)
 دابه‌زی و چهند شه‌ویک له‌ناویاندا مایه‌وه و مزگه‌وتی دروستکرد، ئنجا به‌رپنکه‌وت بۆ
 مه‌دینه و خه‌لکه‌که له‌گه‌لیدا بوون و هی تریش له‌رینگا تووشی ده‌بوون، ئه‌بویه‌کر ﷺ
 ده‌یفه‌رموو: کاتێک گه‌یشتینه مه‌دینه خه‌لکی رژانه سه‌ر رینگاکان و می‌رد مندال و
 خزمه‌تکاره‌کان له‌سه‌ر ماله‌کانیشه‌وه ده‌یانووت: (الله اکبر، پیغمبه‌ری خوا ﷺ هات،
 الله اکبر، محمد ﷺ هات).

* * *

وَالْهَجْرَةُ: الْإِنْتِقَالُ مِنْ بَلَدٍ الشَّرِكِ إِلَى بَلَدٍ الْإِسْلَامِ^(۱۴۴) وَالْهَجْرَةُ فَرِيضَةٌ عَلَى هَذِهِ الْأُمَّةِ مِنْ بَلَدٍ الشَّرِكِ إِلَى بَلَدٍ الْإِسْلَامِ^(۱۴۵) وَهِيَ بَاقِيَةٌ إِلَى أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ وَالِدَلِيلُ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا * إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا * فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُرَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا﴾^(۱۴۶) (النساء: ۹۷-۹۹)، وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ﴾ (العنكبوت: ۶۵)، قَالَ الْبَغَوِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: سَبَبُ نَزُولِ هَذِهِ الْآيَةِ فِي الْمُسْلِمِينَ الَّذِينَ بِمَكَّةَ لَمْ يَهَاجِرُوا نَادَاهُمُ اللَّهُ بِاسْمِ الْإِيمَانِ^(۱۴۷).

کوچکردنیش گواستنه‌ویه له‌وولاتی هاوبه‌شدانانه‌وه بو وولاتی ئیسلام، وه کوچکردن له‌وولاتی هاوبه‌شدانانه‌وه بو وولاتی ئیسلام له‌سه‌ر ئەم ئوممه‌ته فه‌رزه و تاهاتنی قیامه‌تیش ده‌مینیتته‌وه، به‌لگه‌ش نه‌ویه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا * إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا * فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُرَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا﴾، واته: (به‌پاستی نه‌وانه‌ی که فریشته‌کان گیانیان ده‌کینشن و سته‌میان له‌خویان کردوه، بییان ده‌لین: ئیوه له‌کوی بوون؟ ده‌لین: ئیمه له‌سه‌ر زه‌وی لاواز و بیده‌سه‌لات بووین، ده‌لین: نه‌ی زه‌وی خوا فراوان نه‌بوو تا ئیوه کوچی ئیدا بکه‌ن؟ ئا نه‌وانه دوا‌هه‌واریان دۆزه‌خه و خراپترین چاره‌نووسه، بیتجگه له‌وانه‌ی له‌پیاوان و ژنان و مندالان لاواز و که‌مده‌سه‌لات بوون که نه‌توانای نه‌ملو نه‌ولایه‌کیان هه‌بوو، وه نه‌شاره‌زای ڕیگه‌یه‌ک بوون، په‌نگه نه‌وانه خوا

لَيَّانَ بَبُورِيَّتْ، خَواش لَيَّيُورِدَه و لَيَّخُوش بَووَه)، وه خَواي گه وِره ده فِهَر مَوِيَّتْ:
﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةً فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ﴾، واتِه: (ئَهى ئَهو به نَدانَه م
كه باوَه پَر تان هِيئاوَه به پَراستى زهوى من فراوانه، هَر تَه نِها من بِيه رِستَن).
(البَغَوِي) - پَر حِممَتى خَواي لى بِيَّت - ده فِهَر مَوِيَّتْ: (هوى هاتنه خَوارِه وهى
ئَه م نايه تَه ئَهو وه بوو ده رِبارِهى ئَهو مَوسَلَمَانانَهى مَه ككه هاتَه خَوارِه وه كه
كُوجِيان نَه كَر دَبُوو، خَوا به نَواي باوَه پَر وه بانگى لَي كَر دَن).

(۱۴۴) كُوج كَر دَن (الْهَجْرَةُ): لَه زَمَانَه وَا نِي دَا لَه كُوج (هَجَر) وه وه رِگِرا وه، كه
بَرِيئَه لَه (وا زه تان).

به لَام لَه شَه رَعْدَا وهك شَيْخ (مُحَمَّد عَبْد الْوَهَّاب) فِهَر مَوِيئَه تى: (پَر وه كَر دَن لَه وولاتى
هاو به شَدانانَه وه بُو وولاتى ئِيسلام).

ولاتى هاو به شَدانان: ئَهو يَه كه دروشمَه كانى بِيئاوَه پى تِي دَا پِيادَه ده كَرِيَّت و
دروشمَه كانى ئِيسلامى وهك بانگدان و نوِيژى به كُومَل و جَهْزَنه كان و جومعهى
به شِيوَه يَه كى گشتى هَممه گِر و سَه رانسَه ر تِي دَا پِيادَه نَا كَرِيَّت، بُو يَه و رَتَمَان: (به
شِيوَه يَه كى گشتى هَممه گِر و سَه رانسَه ر) بُو ئَهو يَه ئَهو وولاتانَهى لِي دَه ر بَجِيَّت كه
به شِيوَه يَه كى كه م تا كُور ت (مَحْصُور) ئَه م دروشمانَهى تِي دَا پِيادَه ده كَرِيَّت، وهك ئَهو
ولاته بِيئاوَه رانَهى كه كه مِي نَهى مَوسَلَمَانى تِي دَا يَه، چونكه ئَهو وولاتانَه هَر به وَه نَدَه نابنه
ولاتى ئِيسلام كه ئَهو كه مِي نَهى مَوسَلَمَانانَه لَه دروشمَه كانى ئِيسلامى تِي دَا پِيادَه ده كَه ن،
به لَكُور وولاتى ئِيسلام ئَهو وولاته يَه كه ئَه م دروشمانَهى به شِيوَه يَه كى گشتى سَه رانسَهى
تِي دَا پِيادَه بَكَرِيَّت.

(۱۴۵) كُوج لَه سَه ر هَر باوَه رِدارِيك واجبه كه ناتوانى نايينه كهى لَه شارى
بِيئاوَه پِي دَا ئاشكرا بَكَات، وه ئِيسلامه تِي به كى به كُوج كَر دَن نَه بى تَه وَاو نايى نَه گِر

نەتوانی ئاشکرای بکات، هەر شتیکیش واجه‌که به‌بی ئه‌و ته‌واو نه‌بیّت ئه‌وه خۆی واجه.

(۱۴۶) لێم ئایه‌ته‌دا به‌لگه‌ی له‌سه‌ر ئه‌وه تێدا به‌که‌نه‌وانه‌ی کۆچیان نه‌کردوه له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی توانای کۆچکردنیان هه‌بووه فریشته‌کان گیانیان ده‌کێشن و سه‌رکۆنه‌یان ده‌که‌ن و پێیان ده‌لێن: ئایا زه‌وی خوا فراوان نه‌بوو تا ئیوه کۆچی تێدا بکه‌ن؟ به‌لام ئه‌وانه‌ی به‌رامبه‌ر کۆچکردن ده‌سته‌وسان له‌لاوازه‌کان بێگومان خوا له‌به‌ر ده‌سته‌وسانیان له‌کۆچکردن لێیان بوراوه و خوا هیچ نه‌فسیک به‌بی توانای خۆی نه‌بی به‌رپرسار ناکات.

(۱۴۷) وادیاره شیخ (په‌حه‌تی خوای لی بیّت) هۆی هاته‌ن‌ه‌واره‌وه‌ی ئایه‌ته‌که‌ی به‌واتا له‌(البَغْوِي) به‌وه وه‌رگرتوه ئه‌گه‌ر له‌ته‌فسیره‌که‌یه‌وه وه‌ری گرتبیّت، چونکه ئه‌وه‌ی له‌ته‌فسیری (البَغْوِي) دایه ده‌رباره‌ی ئه‌م ئایه‌ته به‌م (لفظ) به‌نیه.

(۱۴۸) ئه‌وه کاتیک ده‌بی که کرده‌وه‌ی چاکی وه‌رگیراوه کۆتایی بیّت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا﴾ (الأنعام: ۱۵۸)، واته: (ئه‌وڕۆژه‌ی هه‌ندیک له‌نیشانه‌کانی په‌روه‌ردگار — له‌سه‌ر هاتنی ڕۆژی دوا‌یی — دێته‌دی هیچ نه‌فسیک باوه‌رپه‌ینانه‌که‌ی سوودی پێناگه‌یه‌نی ئه‌گه‌ر له‌پێشدا باوه‌ری نه‌هێنابی یان خێر و چاکه‌یه‌کی له‌سه‌ر بنچینه‌ی باوه‌ر که‌یه‌وه به‌ده‌ست نه‌هێنا بیّت). مه‌به‌ست له‌(هه‌ندیک له‌نیشانه‌کان) لێره‌دا هه‌له‌هاتنی خۆره له‌خۆڕئاواوه.

** (ته‌واو کردنی باسه‌که) **

لێره‌دا باسی حوکمی کۆچکردن بۆ وولاتی یی‌باوه‌ران ده‌که‌ین و ده‌لێن: گه‌شت کردن بۆ وولاتی یی‌باوه‌ران به‌سی مه‌رج نه‌بی دروست نیه:

مه‌رجی یه‌که‌م: ده‌بی مَرُوف زانستیکی وای هه‌بی که شته‌گومان‌اویه‌کان (الشبهات) ی له‌خۆی پێدوور بخاته‌وه.

مهرجی دووهم: ده‌بڼې دینداریه‌کی وای هه‌بڼې پڼی ناره‌زووه‌کانی لیږکړیت.

مهرجی سېههم: ده‌بڼې پڼیستی به‌وگه‌شته بیت.

به‌لام نه‌گهر هم مهرجانه‌ته‌واو نه‌بن نه‌واگه‌شتکردن بۆ وولاتی بی‌باوه‌پان دروست نیه له‌به‌رنه‌وه‌ی فیتنه‌ی لیږده‌که‌وښته‌وه یان ترسی فیتنه‌ی لیږده‌کړیت و مال به‌فېرودانی تېدايه، چونکه مروّف دارايه‌کی زور لمم گه‌شانه‌دا خدج ده‌کات، به‌لام نه‌گهر پڼیستی‌ه‌که وای ده‌خواست، بۆچاره‌سهر یان بۆ وهرگرنی زانستیک که له‌شاره‌که‌یدا نه‌بڼې و زانست و نایینکی به‌وجوره‌ی هه‌بیت که باسمان کرد نه‌وا قه‌یدی ناکات.

به‌لام گه‌شتکردن بۆ راپواردن له‌وولاتی بی‌باوه‌پاندا هیچ پڼیستی و ناتاجیه‌کی تېدا نیه و مروّف ده‌توانی بروات بۆ وولاتیکي ئیسلامی که خه‌لکه‌که‌ی دروشمه‌کانی ئیسلام ده‌پاریژن، ئیستا وولاته‌کانمان — سوپاس بۆ خوا — له‌هه‌ندیک ناوچه‌دا بوونه‌ته وولاتی گه‌شتوگوزار و هه‌رکس ده‌توانی بجیت بۆ نه‌وی و کاتی مۆله‌ته‌که‌ی تېدا بباته سهر.

به‌لام مانه‌وه له‌وولاتی بی‌باوه‌پاندا مه‌ترسی گه‌وره‌ی بۆ ناین و په‌وشت و په‌فتار و نادابی موسولمان هه‌یه، بیگومان بینومانه و که‌سانی تریش لاریوونی زور له‌وانه‌یان بینوه که له‌وی ماونه‌ته‌وه و له‌و دینداریه‌ی پڼه‌ی پوښتون هه‌لگه‌پاونه‌ته‌وه و به‌فاسقی گه‌پاونه‌ته‌وه، هه‌ندیکیشیان — په‌نا به‌خوا — به‌هه‌لگه‌پاونه‌وه و بی‌باوه‌ری به‌ناینه‌که‌ی و ټیکرای ناینه‌کان گه‌پاوه‌ته‌وه، تا‌کو گه‌یشته‌نه‌ته نکولیکردنی په‌ها و گالته‌کردن به‌ ناین و هه‌لگرانی، به‌ پښین و دواینه‌وه، له‌به‌رنه‌مه پڼیسته په‌ریژی لیږکړی و نه‌و مهرجانه‌ دابنریت که رېنگری گلوربونه‌وه بۆ نه‌و هه‌لدیرانه ده‌که‌ن.

مانه‌وه له‌وولاتی کوفردا حه‌تمه‌ن ده‌بڼې دوو مهرجی بنچینه‌یی تېدا بیت:

مهرجی په‌که‌م: نه‌و که‌سه‌ی نیشته‌جڼیه به‌جوړیک له‌ناینه‌که‌ی دلنیا بیت که زانست و باوه‌پو تینو گورپکی وای پېداو له‌دامه‌زراوی له‌سهر ناینه‌که‌ی و ووریا‌بوون

له‌لار ییونو و سه‌رلی‌شیوان دلیای بکات، وه ده‌بی دوژمنایه‌تی و رق بوونه‌وه له‌بی‌باوه‌رانی له‌دلدا بی و له‌دوستانه‌تیکردن و خو‌شویستیان به‌دوور بی‌ت، چونکه دوستانه‌تیکردن و خو‌شویستیان له‌و شتانه‌یه که باوه‌ر هه‌لده‌وه‌شینه‌وه، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ...﴾ (المجادلة: ۲۲) تا‌کو‌تایی نایه‌ته‌که، واته: (ئه‌ی محمد ﷺ، گه‌لیکت ده‌ستناکه‌وی باوه‌ریان به‌خوا و به‌رۆزی دوا‌یی هه‌بی‌ت له‌هممان کاتدا دوستانه‌تی ئه‌و که‌سانه بکه‌ن که دوژمنایه‌تی خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ده‌که‌ن، نه‌گه‌ر چی ئه‌وانه باو‌کیشیان بن، یان کو‌ر و برایان بن، یان له‌هۆزه‌که‌شیان بن).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ * فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ﴾ (المائدة: ۵۱-۵۲)، واته: (ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌ر‌تان هه‌تاوه‌جوله‌که و گاو‌ره‌کان مه‌که‌ن به‌دو‌ستی خو‌تان، ئه‌وان هه‌ندیکیان دو‌ستی هه‌ندیکی تریان و هه‌ر که‌سیک له‌ئیه بیانکاته دو‌ستی خوی ئه‌ویش له‌وانه و وه‌ک ئه‌وان بی‌باوه‌ره، به‌راستی خوا رپنمای گه‌لیک ناکات که سته‌مکار بن، ده‌بینی ئه‌وانه‌ی دلیان نه‌خۆشی دو‌رووی تیدا‌یه بۆ دوستانه‌تیان په‌له ده‌که‌ن، به‌لکو خوا به‌سه‌رخستی پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی رزگاری به‌ی‌ت، یاخود له‌لایه‌ن خۆیه‌وه فرمانیک بنی‌ی بۆ له‌ناو‌بردنی دوژمنانی ئیسلام و رسوا‌کردنی دو‌روان و وایان لی بی‌ت په‌شیمان بن له‌وه‌ی له‌ده‌روونیاندا هه‌شاریان دا‌بو).

وه له‌(صحیح)یشدا له‌پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ساغ بووه‌ته‌وه که فهرمویه‌تی: (أَنَّ مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ، وَأَنَّ الْمَرْءَ مَعَ مَنْ أَحَبَّ) «(رواه البخاري و مسلم)، واته: (هه‌ر که‌س

گهلیکی خوشویست نه‌میش له‌وانه، وه مرؤف له‌گه‌ل ئه‌وه‌دا لیبی ده‌پرسریته‌وه که خوشی ویستوه).

خوشویستی دوژمنانی خوا له‌گه‌وره‌ترینی ئه‌و شتانه‌یه که مه‌ترسیان بۆسه‌ر موسولمان هه‌یه، چونکه خوشویستیان واده‌خوای که له‌گه‌لیان بسازی و شویتیان بکه‌ویت، یان هه‌یج نه‌بی نکه‌ولسیان لینه‌کات، له‌به‌رئه‌وه پتغمه‌به‌ر ﷺ ده‌فه‌رموویت: « مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ ».

مه‌رجی دووهم: ده‌بی بتوانی ئایینه‌که‌ی ناشکرا بکات، به‌جۆریک به‌بی له‌مه‌به‌ر دروشمه‌کانی ئیسلام پیاده‌ بکات و له‌کردنی نوێژو جومعه و نوێژه به‌کۆمه‌له‌کان رینگری نه‌کریت ئه‌گه‌ر که‌سی تری له‌گه‌لدا بوو که نوێژی به‌کۆمه‌ل بکات، هه‌روه‌ها جومعه به‌رپۆه بیات و له‌زه‌کاتدان و رۆژووگرتن و سه‌جکردن و بیجگه‌ له‌مانه‌ش له‌دروشمه‌کانی ئاین رینگری نه‌کریت، ئنجا ئه‌گه‌ر نه‌توانیت ئه‌و دروشمانه ئه‌نجام بدات له‌به‌رئه‌وه‌ی واجبه‌ کۆچ بکات دروست نه‌ له‌وی بمی‌نیته‌وه.

له‌(المغنی) لاپه‌ره (۴۵۷) به‌رگی (۸) دا له‌گفتوگۆ له‌سه‌ر به‌شه‌کانی خه‌لکی له‌کۆچکردندا ده‌لتیت: یه‌کیکیان ئه‌وه‌یه له‌سه‌ری واجبه‌ ده‌ییت، ئه‌ویش که‌سیکه‌ توانای کۆچی هه‌بی و نه‌توانی ئایینه‌که‌ی ناشکرا بکات و له‌حالی مانه‌وه‌ی له‌گه‌ل بیباوه‌رانا نه‌توانی پتویستیه‌کانی ئایینه‌که‌ی پیاده‌ بکات، ئهم جۆره که‌سه کۆچکردن له‌سه‌ری واجبه‌ ده‌ییت، چونکه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ (النساء: ۹۷)، واته: (به‌راستی ئه‌وانه‌ی که فریشته‌کان گیانیان ده‌کیشن و ستمیان له‌خوێان کردوه‌و پێیان ده‌لتین: ئیوه له‌کوی بوون؟ ده‌لتین: ئیمه له‌سه‌ر زه‌وی لاواز و بیده‌سه‌لات بووین، ده‌لتین: ئه‌ی زه‌وی خوا فراوان نه‌بوو هه‌تا ئیوه کۆچی تیدا بکه‌ن؟ ئه‌وانه دواهه‌واریان

دۆزه خه و خراپه زین چاره نووسه)، ئه مهش هه ره شهیه کی تونده و به لگه یه له سه ر واجب بوونی کۆچکردن، هه ره ها له به ره ئه وه ی که هه لسان به ئه رکی ئایین واجبه له سه ر ئه و که سه ی بتوانیت، کۆچکردنیش له پێو یستی و ته و او که ری واجبه که یه و هه رشتیکیش به یی بوونی ئه و واجبتک ته و او نه ییت ئه وه خۆی واجبه، تا کۆتایی، دوا ی ته و او یه تی ئه م دوو مه رجه بنچینه یه ش مانه وه له و ولاتی یی با وه پان (دار الکفر) ده کریت به چه ند به شی که وه:

به شی یه که م: ئه وه یه بۆ بانگه واز کردن بۆ ئیسلام و خه لک هه لنان بۆی بمیته وه:
ئه مهش جۆری که له جه هاد و فهرزی کیفایه یه له سه ر که سیک توانای ئه نجامدانی هه بیته، به مه رجتک بانگه وازه که بیته دی و که سیک نه یی رپنگری لیبکات یان رپنگری به ده نگو وه هاتی بکات، چونکه بانگه واز کردن بۆ ئیسلام له پێو یستییه کانی ئایینه و رپازی پیغه مبه رانه، پیغه مبه ریش ﷺ فه رمانی به گه یان دنی فه رمایشته کانی له هه موو کات وشو ئیتکدا کردو وه و فه رمویه تی: « بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً » (رواه البخاري)، واته: (گه رچی ئایه تیکیش بیته له منه وه راپگه یه نن).

به شی دووهم: ئه وه یه بۆ لیکۆلینه وه له بارو گو زه رانی یی با وه پان و شاره زا بوون له خراپی بیرو با وه پ و پووچی و به تالی په رستن و پوو خاوی په ووشت و پشیوی په فتاری ئه وان بمیته وه:

بۆ ئه وه ی خه لکی لی ووریا بکاته وه هه تا پیان نه خه له تین و حه قیه تی بارو گو زه رانیان بۆ ئه و که سانه روون بکاته وه که پیا نه وه سه رسامن.
ئه م مانه وه یه جۆری که له جه هاد، چونکه ئامانجه که ی ووریا کردنه وه ی خه لکیه له کو فر و ئه هلی کو فر و هه لنانیانه بۆ ئیسلام و رپنمایه کانی، له به ره ئه وه ی خراپی یی با وه پری به لگه یه له سه ر چاکی و له باری ئیسلام، وه ک ووتویه: « وَبِضَدِّهَا تَبَيَّنُ الْأَشْيَاءُ »، واته: (شته کان به دژ و پیچه وانه کانیان روون ده بنه وه).

به‌لام حه‌تمه‌ن ده‌یی مه‌رجیک هه‌بیته که بریتیه له‌وه‌ی: به‌یج که‌وته‌وه‌ی خراپه‌یه‌کی له‌وه‌گه‌وره‌تر مه‌به‌سته‌که‌ی به‌یته‌ده‌ی، به‌لام نه‌گه‌ر مه‌به‌سته‌که‌ی نه‌یه‌ته‌ده‌ی که بریتیه له‌وه‌ی رپی لیگرن بارودو‌خی ولاتی بی‌اوه‌رن ناشکرا بکات و خه‌لکی لی ووریا بکاته‌وه، نه‌وا که‌لک له‌مانه‌وه‌که‌یدا نه‌، وه نه‌گه‌ر مه‌به‌سته‌که‌ی له‌گه‌ل که‌وته‌وه‌ی خراپه‌یه‌کی گه‌وره‌تردا هاته‌ده‌ی وه‌ک نه‌وه‌ی به‌جینودان به‌ئیسلا‌م و پیغه‌مبه‌ری ئیسلا‌م ﷺ به‌رامبه‌رکئی کاره‌که‌ی بکه‌ن واجبه ده‌سه‌ردار بیته، چونکه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيْنًا لِّكُلِّ آمَةٍ عَمَلُهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (الأنعام: ۱۰۸)، واته: (جینو به‌و بتانه مه‌ده‌ن که به‌پرستان بیجگه له‌خوا لیان ده‌پارته‌وه، نه‌وانیش به‌دو‌ژمنکاری و نه‌زانی جینو به‌خوا به‌دن، به‌و شی‌ویه کرده‌وه‌ی هه‌موو ئومه‌تیکمان بۆیان جوان کردووه، پاشان دوا‌ی مردن گه‌رانه‌وه‌یان بۆلای په‌روه‌ردگاریانه و له‌قیامه‌تدا هه‌والیان بی‌ده‌دات که له‌دنیا‌دا چیان ده‌کرد).

هه‌مان حوکمی هه‌یه نه‌گه‌ر که‌سێک بۆ سیخو‌ریکردن بۆ موسو‌لمانان له‌وولاتی کوفردا به‌میته‌وه، بۆ نه‌وه‌ی بزانی چ فیل و ته‌له‌که‌یه‌ک له‌دژی موسو‌لمانان ساز ده‌که‌ن و ووریا‌یان بکاته‌وه لی، هه‌ر وه‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌غه‌زه‌ی خه‌نده‌قدا (حُدَيْفَةَ كُورَى الْيَمَانِ) ی نارد بۆ لای هاویه‌شدانه‌ران بۆ نه‌وه‌ی هه‌والیان بزانیته.

به‌شی سیه‌م: نه‌وه‌یه له‌به‌ر پیوستی ده‌وله‌تی موس‌لمانان و ریک‌خستنی په‌یوه‌نده‌کانی له‌گه‌ل ده‌وله‌تی کوفردا به‌میته‌وه:

وه‌ک کارمه‌ندانی بالۆزخانه‌کان، نه‌م که‌سانه‌مانه‌وه‌یان حوکمی نه‌و شته‌ی هه‌یه که له‌پێناوی‌دا ماونه‌ته‌وه، بۆ نموونه: نوینه‌ر و (ملحق) ی رۆشنیری بۆ نه‌وه ده‌میته‌وه که چاو‌دێری و سه‌ره‌پرشتی کاروباری قوتا‌یان بکات و هه‌لیان بی بۆ پابه‌ندبوون به‌ئایینی

نېسلام و ږه وشت و نادابه کانيه وه و به مانوه که شي بهر ژه وهنديه کي گه وره ي پي ده سگر ده بي و خراپه کي گه وره شي پي لاده چيت.

به شي چواره م: نه وه به يو پيوستيه کي قايه تي رنهي دراو (مباح) بمينيته وه:

وهك بازار گاني و چاره سمر، لم حالته دا مانوه که به بري پيوست دروسته و زانايان - په حه تي خويان لي بيت - به ده ق نه ويان فمرموه که چوونه وولاتي کوفر يو بازار گاني کړدن دروسته و نه ويان له هندیك هاره لوه - خويان لي رازي بيت - يو ماوه ته وه.

به شي پينجه م: نه وه به يو خويندن بمينيته وه:

نهمهش له بريزو نهو حوکه مي پيشووه که مانوه بوو يو پيوستي، به لام يو تايين و په ووشي نه وي ده مينيته وه له جوړه که ي پيشو تر سناک و کوشنده تره، چونکه قوتابي هه ست به نزمي پله وپايه ي خو ي و بهرزي پله وپايه ي ماموستا کاني ده کات، له وه شه وه به مهن زن زانين و قناعت کړدن به راو يو چوونه کانيان و بيرو باوه په کانيان و په فته ره کانياني يو دروست ده بي و چاويان ليده کات مه گهر که سيك خوا بيه وي بيپاريزيت، نهوانهش که من، پاشان قوتابي هه ست به وه ده کات که پيوستي به ماموستا که يه تي، نهو حالته شه سهرده کيشي يو نه وي خو شه ويستي له گه لدا بنويسي و رووپامايي يو نهو لاريبي و گومراپيه بکات که ماموستا که ي تيدايه، وه قوتابي له بنکه ي فېر بوندا چنده ها هاره لي هديه و ليان ده کات به هارپي و خوشي ده وين و ده يانکات به دوست و شتيان لي وه فېر ده بيت، نجا له بهر تر سناکي نم به شه پيوسته له وانه ي پيشو زياتر پاريزگاري تيدا بکريت و سهره پاي هردوو مهرجه بنچينه يه که چنده مهرچيني تري تيدا به مهرج بگيريت:

مهرجي په کم: ده بي قوتابي له ناستيکي بهرزي نهو پنگه يشته ژيريده دا بيت که جياوازي نيوان سوو دمه ند و زيانبه خوشي پېبکات و تهماشاي داهاتووي دووري پي

بکات، به لّام ناردنی تازه پیگه یشتوان و نیونه مامان و نهوانه ی خاوه نی ژیریه کی ساده و بچکولن مه ترسیه کی مزنه له سر ناین و رهوشت و رهفتاریان، پاشان مه ترسیه له سر نومته که یان که ده گه پته وه بو ناوی و لهو ژه هرا نه ی تیدا ده پترن که لهو بیباوه پانه یان قوزتو وه ته وه، ههروهک واقع شایه ته و شایه تی ده دات، چونکه زوریک لهو رهوانه کراوانه به غیری نهو دینداریه ی له سهری رپوشتبون گه پراونه ته وه، به جوریک گه پراونه ته وه که له ناین و رهوشت و رهفتاریان لایانداوه، له م لادانه شدا - ههروهک ناشکرا و بهرچاوه - زیان به سهر خویان و کومله گاهه شیاندا دیت.

نمونه ی ناردنی نهو تازه پیگه یشتوانه هه ره له وه ده چیت کاوریک بخریته بهرده می چه ندین سه گی در.

مهرجی دووهم: ده بی قوتابی زانیاریه کی شهرعی وای هه بی که بتوانیت جیاوازی نیوان رهوا و ناره وای پی بکات و ناره وای به ره وای تیک بشکیفی بۆئموه ی بهو ناره وایه نه خه له تیت که نهوانی له سهرن، به وه ی به راستی بزانی یان لینی تیک بجیت، یاخود له ره تکر دهنه ویدا ده سهوسان بیت و به سهر گهردانی بمی پته وه یان شوینی ناره وای بکه ویت. له پارانه وه یه کی (مأثور) یشدا هاتووه: (اللَّهُمَّ أَرِنِي الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنِي أَتْبَاعَهُ، وَأَرِنِي الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنِي اجْتِنَابَهُ، وَلَا تَجْعَلْهُ مُلْتَبَسًا عَلَيَّ فَاضِلًا)، واته: (خوا ی گه و ره راستیم به راست نیشان بده و به شوین کهوتنی به ره مه ندم بکه و ناره واشم به ناره وای نیشان بده و به دوور کهوتنه وه لینی به ره مه ندم بکه و وام لیمه که لیم تیک بجیت و گومرا بیم).

مهرجی سیههم: ده بی قوتابی دینداریه کی وای هه بی که له بیباوه ری و له ری ده رجوون بیبار پترت و پشت قایمی بکات، چونکه مروّفی ناین لاواز له گه ل مانه ویدا لهو وولاتانه بیوه ی ده رناچی مه گهر به ویستی خوا، له بهر نه وه ی هیرشهر به هیزه و بهرنگار بو لاوازه و هویه کانی بیباوه ری و له ری ده رجوون لهوی به هیزه و

زۆر و جوړاو جوړه، ئنجا نه‌گهر نه‌و هوکارانه ریښان که‌وته جیگه‌به‌کی به‌رگری لاواز کاری خوږیان ده‌کهن.

مهرجی چواره‌م: ده‌بیّ نه‌و زانسته‌ی که له‌پیناویدا ده‌میښته‌وه پیوست بیټ، به‌وه‌ی فیږبونه‌که‌ی به‌رژه‌وه‌ندی موسولمانانی تیدابی و هاوچه‌شنی نه‌و خوښندنه له‌خوښندنګه‌ی وولاته‌کانیاندا نه‌بیټ، چونکه نه‌گهر له‌و زیاده زانستانه بیټ که به‌رژه‌وه‌ندی موسولمانانی تیدا نیه و له‌وولاته ئیسلامیه‌کاندا خوښندنګه‌ی له‌و چه‌شنه هه‌بوو دروست نیه له‌پیناویدا له‌وولاتی کوفردا بمیښته‌وه، له‌به‌رئ‌وه‌ی مه‌ترسی بو سهر ئاین و ره‌وشتی هدی و مایه‌ی به‌فیږودانی داراییه‌کی زۆره به‌بیّ سوود.

به‌شی شه‌شم: نه‌وه‌یه بو نیشته‌جی‌بوون بمیښته‌وه:

نهم مانه‌وه‌یه له‌وانه‌ی پشوری ترسناک‌ره، له‌به‌ر نه‌و خراپانه‌ی لیّی ده‌که‌ونه‌وه به‌وه‌ی به‌ته‌واوی ټیکه‌ل به‌هه‌لگرانی کوفر ده‌بیّ و هه‌ست به‌وه ده‌کات که هاوولاتیه‌کی پابه‌نده به‌وه‌ی نیشتمان په‌روه‌ی ده‌یخوازیت، له‌خوشه‌ویستی و دۆستایه‌تی و زۆرکردنی ټاپوره‌ی یی‌باوه‌ران و خاو وخیترانه‌که‌ی له‌نیوان هه‌لگرانی کوفردا په‌روه‌ده ده‌کات و له‌ره‌وشت و نه‌ریته‌کانیان هه‌لده‌گرن و زۆرجار له‌په‌رستو بیروباوه‌ریشدا چاویان لیده‌کهن، له‌به‌رئ‌وه‌ی له‌فه‌رمووده‌دا هاتوره پیغمبر ﷺ ده‌فه‌رمویت: « مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِفْلَةٌ » (رواه أبو داود)، واته: (هه‌رکس ټیکه‌لاوی هاوبه‌شدانه‌ر بکات و له‌گه‌لی نیشته‌جی بیټ نه‌ویش وه‌ک نه‌و وایه)، نهم فه‌رمووده‌یه نه‌گهر چی سه‌نده‌که‌ی لاوازه به‌لام جیگه‌ی سه‌رنج و په‌ندوه‌رگرته، چونکه نیشته‌جی‌بوون داخوازی شیوه‌گرته، له‌(قیسی کوری آبی حازم) به‌وه، له‌(جه‌ری کوری عبدالله) وه - ره‌زای خوا‌ی لیّ بیټ - گپ‌راویه‌ته‌وه که پیغمبر ﷺ فه‌رمویه‌تی: « أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهَرِ الْمُشْرِكِينَ » قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لِمَ؟ قَالَ: « لَا تَرَايَ نَارَاهُمَا » (رواه أبو داود والترمذي)، واته: (من به‌ریم

لههەر موسولمانیک که له نیوان هاو به شداندراندا نیشته جی بیئت، ووتیان: بۆچی نهی پیغمبهری خوا ﷺ؟ فهرمووی: نابی ئاگره کانیشیان له به کهوه دیار بیئت زۆربهی راوییه کان به مورسه لی له (قهیسی کوری ابی حازم) هوه، له پیغمبهره وه ﷺ گێراویانه ته وه. پێشهوا (ترمذی) فهرموویه تی: گویم له (محمد - واته بخاری - بوو، دهیفرموو: « راستیه که ی فهرمووده ی (قیس) له پیغمبهره وه ﷺ مورسه له »... تا کوتایی.

باشه چون باوهردار دلی خوشده بی لهوولاتی کوفردا نیشته جی بیئت که دروشمه بیباوه رپیه کانی تیدا راده گهیه نری و به گوئی خوی دهیان بیستی و پشیان رازی ده بیئت، به لکو خوی ده داته پال نهو وولاتانه و به خاو و خیزانیه وه تیا یاندا نیشته جی ده بی و لیان دلیاده بی ههروه که لهوولاتی موسولمانان دلیا ده بیئت، له گه ل نهوه ی مه ترسی گه وه ی بۆ سه ر خوی و خاو و خیزانی له تاین و ره ووشتیاندا تیدایه، ده رباره ی حوکی مانه وه لهوولاتی کوفردا تا ئیره گه یشتین، داواکارین له خوا له گه ل راستی و هه قدا گونجاو بیئت.

فلما استقر بالمدينة أمر ببقية شرائع الإسلام، مثل: الزكاة، والصلاة، والحج، والجهاد، والأذان، والأمر بالمعروف، والنهي عن المنكر، وغير ذلك من شرائع الإسلام^(۱۴۹).

أخذ على هذا عشرينين و بعدها توفي صلوات الله وسلامه عليه^(۱۵۰).

کاتیکیش له‌مه‌دینه جیگیر بوو فه‌رمانی به‌پرسا‌کانی تری ئیسلام کرد که مابوون وه‌ک زه‌کاتدان و نوێژکردن و جه‌جکردن و جیهاد و بانگدان و فه‌رمان به‌چاکه‌کردن و پێگری له‌خراپه‌کردن و بێجگه‌له‌وانه‌ش له‌پرسا‌کانی ئیسلام. له‌سه‌ر نه‌مه‌ ده‌ سائی به‌سه‌ر بردوو دوا‌ی نه‌وه ﷺ گیانی سپارد.

(۱۴۹) دانەر - په‌حه‌تی خوا‌ی لی بی‌ت - ده‌فه‌رمو‌یت: کاتیک جیگیر بوو - واته‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ - له‌مه‌دینه‌ی منه‌وره‌ فه‌رمانی به‌پرسا‌کانی تری ئیسلام کرد که مابوون، چونکه له‌مه‌که‌که‌ نزیکه‌ی (ده‌ سال) بانگه‌وا‌زی بو‌یه‌کنا‌په‌رستی کرد، ئنجا دوا‌ی نه‌وه له‌مه‌که‌که‌ پێنج نوێژه‌کانی له‌سه‌ر فه‌رزکرا، پاشان کو‌چیکرد بو‌ مه‌دینه‌ که نه‌زه‌کات و نه‌پو‌ژو و نه‌حه‌ج و نه‌هیچ کام له‌پاسا‌کانی تری ئیسلامی له‌سه‌ر فه‌رز نه‌کرا بوو، نه‌وه‌ی له‌قه‌سی دانه‌روه - په‌حه‌تی خوا‌ی لی بی‌ت - ده‌رده‌که‌و‌یت نه‌وه‌یه‌ زه‌کات به‌ بنج و لق و پو‌پیه‌وه له‌مه‌دینه‌ فه‌رزکراوه، هه‌ندیکیش له‌زانایان بو‌ چوونیان وایه که زه‌کات یه‌که‌م جار له‌مه‌که‌که‌ فه‌رزکراوه، به‌لام نه‌په‌که‌ی دیاریکراوه و نه‌ نه‌و نه‌ندازه‌یه‌ی تیدا واجبه، وه له‌مه‌دینه‌ به‌ره‌کان دیاری کراون و نه‌ندازه‌ی واجب دیاریکراوه، نه‌و زانایانه‌ش به‌لگه‌یان به‌وه‌هینا‌وه‌ته‌وه که چه‌ند ئایه‌تیک له‌چه‌ند سو‌ره‌تیکي مه‌ککیدا هاتووه زه‌کات واجب ده‌که‌ن، وه‌ک خوا‌ی گه‌وره له‌سو‌ره‌تی (الأنعام) دا ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَأَتُوا حَقَّهُ

يَوْمَ حَصَادِهِ ﴿الأنعام: ۱۴۱﴾، واته: (له رَوْزَى دُورِينَه‌ویدا مافه‌کە‌ی بدهن)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّغْلُومٌ * لِلْسَّائِلِ وَالْمَخْرُومِ﴾ (المعارج: ۲۴-۲۵)، واته: (ئه‌وانه‌ش باوه‌ردارن که له‌سامانه‌کانیاندا مافی دیاری کراو بۆ سو‌الکمر و بی‌ه‌شکراوان هه‌یه).

به هه‌رحال جیگیر بوونی زه‌کات و دیاریکردنی بر(نصاب)ه‌کانی و ئه‌وه‌ی تێدا واجیه و ده‌ستیشانکردنی ئه‌وانه‌ی پێیان ده‌شیت له‌مه‌دینه بوو. هه‌روه‌ها بانگدان و جمعه، وادیاره که نوێژی به‌کۆمه‌لتیش هه‌ر له‌مه‌دینه فه‌رز کراوه، چونکه ئه‌و بانگه‌ی بۆ نوێژی به‌کۆمه‌ل تێدایه که له‌سالی دووه‌دا فه‌رز کرا.

زه‌کاتدان و رۆژووگرتیش له‌سالی دووه‌می کۆچیدا فه‌رز کرا. به‌لام هه‌ج له‌سه‌ر رای په‌سه‌ند(الرأى الراجح)ی زانایان له‌ سالی نۆیه‌مدا فه‌رز کراوه، ئه‌وه‌ش کاتیک بووکه مه‌ککه‌ دوای رزگارکردنی له‌سالی هه‌شته‌می کۆچیدا بیوه‌ شاری ئیسلام، هه‌روه‌ها فه‌رمان به‌چاکه و رێگری له‌خراپه و بیجگه‌ له‌وانیش له‌دروشه‌ ناشکراکان، هه‌موویان له‌مه‌دینه دوای جیگیربوونی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی ئیسلامی له‌وئ فه‌رز کرا.

(۱۵۰) به‌سه‌ری برد (أخذ): واته: پێغه‌مبه‌ر ﷺ دوای کۆچکردنی ده‌ سالی به‌سه‌ر برد، کاتیکیش خوا ئایینی پێی کامل کرد و به‌هه‌ره و نعه‌مه‌تی به‌سه‌ر باوه‌رداراندا پێی ته‌واو کرد، خوا بۆ نزیکه‌ی خو‌ی و گه‌یشتن به‌ هاوڕێی بلنده‌کان(الرفیق الأعلى) له‌پێغه‌مبه‌ران و راستگۆیان و شه‌هیدان و پیاوچاکان هه‌لتی بژارد، له‌کۆتایی مانگی سه‌فه‌ر و سه‌ره‌تای مانگی ره‌بعی یه‌که‌مدا نه‌خۆشیه‌کە‌ی ﷺ ده‌ستی پێکرد و به‌سه‌ری پێچراوه‌وه‌ هاته‌ده‌ره‌وه‌ بۆ ناو خه‌لک و چووه‌ سه‌ر (مَنْبَر)، ئنجا شایه‌تومانى هیناو یه‌که‌م

وتهیه‌ک که دوای نهوه فهرمووی نهوه‌بوو داوای لیخۆشبوونی بو نهو شهیدانه کرد که له (ئوحد) دا کوژران، پاشان فهرمووی: « إِنَّ اللَّهَ خَيْرَ عَبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَأَخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ »، واته: (به‌ندهیه‌ک له‌به‌نده‌کانی خوا، خوا له‌نیوانی دنیا و نهوه‌ی لای خۆیه‌تی سه‌رپشکی کرد، نه‌ویش نهوه‌ی لای خوای هه‌لبژارد).

(أبوبکر) ﷺ تیگه‌یشت و گریا، فهرمووی: باوک و دایکم به قوربانت بی، به‌باوک و دایک و پۆله و خۆمان و داراییه‌کانیشمانه‌وه ده‌بینه قوربانت.

نجا پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: (عَلَى رَسْلِكَ يَا أَبَا بَكْرٍ) واته: (له‌سه‌رخۆ نه‌ی نه‌بویه‌کر)، پاشان فهرمووی: « إِنَّ أَمَّنَ النَّاسِ عَلَيَّ فِي صُحْبَتِهِ وَمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا مِنْ أُمَّتِي لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ وَلَكِنْ أُخُوَّةُ الْإِسْلَامِ وَمَوَدَّةُ » (أخرجه البخاري)، واته: (سه‌رپاسترین که‌ستان لای من له‌هاوه‌لیه‌تی و مالدیدا نه‌بویه‌کره، نه‌گهر بیجگه له‌خوا دۆست و خۆشه‌ویستی‌کم هه‌لبژاردایه نه‌بویه‌کرم هه‌لده‌بژارد، به‌لام نهوه‌ی له‌نیوانماندایه برایه‌تی و خۆشه‌ویستی ئیسلامه).

فه‌رمانی‌شی به نه‌بویه‌کر ﷺ کرد که پیش نوێژی بۆخه‌لکی بکات، کاتی‌کیش پۆژی دووشه‌مه دوازه‌یان سیازده‌ی مانگی ره‌یعی یه‌که‌می سالتی یازده‌ی کۆچی بوو خوا هه‌لی بژارد بۆ نزیک‌ی خۆی، کاتی سه‌ره‌مه‌رگ ده‌ستی ده‌خسته ناو ده‌فره ناویکه‌وه که له‌لای بوو، دهم وچاوی پی ته‌ر ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ لِلْمَوْتِ سَكْرَاتٍ)، واته: (لا إله إلا الله، به‌راستی مردن ژانی زۆره). پاشان چاوی برییه ناسمان و فهرمووی: « اللَّهُمَّ فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى » (أخرجه البخاري)، واته: (ئه‌ی خوایه له‌گه‌ل هاورێ ب‌لنده‌کان).

هەر نهو رۆژه کۆچی دواپی کرد و خهڵکی بهو رووداوه پهشۆکان، ههقیشیان بوو
 پیتی بههشۆکین، ههتا نهبویه کر ﷺ هات و چووه سهر مینهو و سوپاس و ستایشی خوای
 گهوهی کرد، ئنجا فهرمووی: (ههركس موحهمدهی دهپرست نهوا موحهمده مرد، وه
 ههركهسیك خوای دهپرست نهوا خوا زیندووه و نامریت، پاشان ئهم نایهتهی
 خویندهوه: ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ
 عَلَى أَعْقَابِكُمْ﴾ (آل عمران: ۱۴۴)، واته: (موحهمه نیراویکه و لهپیشیهوه نیراوانی
 تریش ههبوون، نایا نهگهر مرد یان کوژرا پاشگهز دهبنهوه؟). ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ
 مَيِّتُونَ﴾ (الزمر: ۳۰)، واته: (تۆ دهمریت و نهوانیش دهمرن).

ئێتر گریانێ خهڵکه که جۆشی سهند و زانییان مردووه، ئنجا بو رێزلینانی
 بهجلهکانیهوه ﷺ شۆردیان، پاشان بهسی پۆشاک کفن کرا، واته: خامی سپی کهتان که
 نهکراسی لیکرا و نه میزه، خهڵکی ههپهههکی و بهبی پێشنویژ (امام) نوێژیان لهسه
 دهکرد، پاشان شهوی چوارشهههه دواي نهوهی موسولمانان بهتهواوی بهیعهتیاندا
 بهجینشی دواي پێغههمهر ﷺ بهخاک سپێردرا، سلاوی پهروهردگاری لی یت.

ودینه باق، وهذا دینه، لا خیر إلا دلّ الأمة علیه، ولا شر إلا حذرھا منه، والخیر الذی دلّ علیه: التوحید وجميع ما یحبہ الله ویرضاه، والشر الذی حذر منه: الشریک وجميع ما یرکھه الله ویأباه، بعثه الله إلى الناس كافة^(۱۰۱).

وافترض الله طاعته علی جميع الثقلین: الجن والإنس، والدلیل قوله تعالى: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾^(۱۰۲) (الأعراف: ۱۵۸) واکمل الله به الدین، والدلیل قوله تعالى: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾^(۱۰۳) (المائدة: ۵).

وه ئایینه‌که‌ی ماوه‌ته‌وه و نه‌مه ئایینه‌که‌یه‌تی، وه هیچ چاکه‌یه‌ک نیه پیشانی ئوممه‌ته‌که‌ی نه‌دابی و هیچ خرابه‌یه‌ک نیه ئاگاداری نه‌کردنه‌وه لی، وه نه‌و چاکه‌یه‌ی ئاماژه‌ی بۆ کردوه: یه‌کتابه‌رستی و هه‌موو شتیکه‌که‌ خوا خوشی بوی و پی‌ی پازی بیت، نه‌و خرابه‌یه‌ش که‌ مروفسی لی ئاگادار کردوه‌ته‌وه: هاوبه‌شدانان و هه‌موو شتیکه‌که‌ خوا پی‌ی ناخوش بی و پیگری لی بکات، خوا بۆ لای سه‌رجه‌م خه‌لکی په‌وانه‌ی کردوه.

و خوا گوێپرایه‌لی کردنی پیغه‌مبه‌ری ﷺ له‌سه‌ر هه‌موو به‌نده‌کانی — به‌جنۆکه‌ و ئاده‌میزاده‌وه — فه‌پز کردوه، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾، واته: (بلی نه‌ی خه‌لکینه، من نیرراوی خوام بۆلای ئیوه به‌گشتی). وه خوا ئایینه‌که‌ی پی کامل و ته‌واو کردوه، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه‌ خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾، واته: (نه‌مپۆکه‌ ئایینه‌که‌تانه‌م بۆ کامل و ته‌واو کردوون و به‌هره و نهمه‌تی ته‌واوه‌تیم به‌سه‌ردا پشته‌وون و پازیبووم که‌ ئیسلام ئایینه‌تان بیت).

(۱۵۱) (بعثه الله) خوا رهوانه‌ی کردووه، واته: ناردوو یه‌تی، (إِلَى النَّاسِ كَافَّةً) بۆلای تی‌کرای خه‌لکی، واته: به گشتی.

(۱۵۲) نهم نایه‌ته به‌لگه‌ی له‌سەر نه‌وه تیدایه که (محمد) پیغمبه‌ری خوا به بۆ لای تی‌کرای خه‌لکی و نه‌وه خوا به‌ش که رهوانه‌ی کردووه خوا به‌نی ناسمانه‌کان و زه‌ویه‌و زاتیکه ژیان و مردنی به‌ده‌سته و هەر نه‌ویشه به‌ته‌ن‌ها پرووی تیده‌کری له‌په‌ر سه‌راویه‌تیدا، هه‌روه‌ک به‌ته‌ن‌ها پروای پنده‌ه‌تری له‌په‌روه‌ر دگاریه‌تیدا، نجا خوای به‌رز و بی‌هاوتا له‌کوژایی نایه‌ته‌که‌دا فه‌رمانمان بی ده‌کات که باوه‌ر به‌م پیغمبه‌ره نه‌خوینده‌واره به‌ئین و شوینی بکه‌وین، هەر نه‌وه پیغمبه‌ره ریتمایی زانستی و کرده‌وه‌ییمان ده‌کات، ریتمایی رابه‌ری و نیشاندان و ریتمایی کومه‌کی پیکردن، وه پیغمبه‌ر نیراوه بۆلای هه‌موو به‌نده‌کان (الثقلین): که ناده‌میزاد و جنۆکه‌ن و له‌به‌ر زۆریان وایان بی ووتراوه.

(۱۵۳) واته: ناینه‌که‌ی تا رۆژی دوابی ده‌مینته‌وه و پیغمبه‌ری خوا گیانی نه‌سه‌پاردووه تا‌که هه‌موو نه‌وانه‌ی بۆ نو‌مه‌ته‌که‌ی پروونکرده‌ته‌وه که له‌هه‌موو کاروباره‌کانیا‌ندا پی‌وستیان بی ده‌بی‌ت، بۆیه (أَبُو ذَرٍّ) به‌رموویه‌تی: «لَقَدْ تَرَكْنَا مُحَمَّدًا وَمَا يُحَرِّكُ طَائِرٌ جَنَاحَيْهِ فِي السَّمَاءِ إِلَّا أَذْكُرْنَا مِنْهُ عَلَمًا» (أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ)، واته: (پیغمبه‌ر که به‌جی هیشته‌وین هیچ بالنده‌یه‌ک نیه له‌ناسماندا دوو باله‌که‌ی راوه‌شینی تیللا زانیاریه‌کی له‌باره‌یه‌وه بۆ باس کردوون).

یه‌کی‌ک له‌هاوبه‌شدانه‌ران به‌(سلمان ی فارسی) ووت: پیغمبه‌ره که‌تان فیری پیسایی کردن و ئادابی چوونه سه‌ر ئاویشی کردوون، به‌رمووی: «أَجَلْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقِيلَ الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ وَأَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ يَسْتَنْجِيَ أَحَدُنَا بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَخْجَارٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ» (أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ)، واته: (به‌لای، رینگری کردوون

له‌وه‌ی له‌کاتی پیسایی کردن یان میز کرندا پرووبکینه قیله، یاخود به‌دهستی راست خوومان پاکبکینه‌وه، یان به‌ته‌رس یان به‌ئیسقان خوومان پاکبکینه‌وه).

پتفه‌مهر ﷺ به‌ ووته‌ی بیّ یان به‌کرداری یاخود به‌دانییدانانی، سه‌ره‌تا بیّ، یان له‌ئه‌نجامی وه‌لامدانه‌وه‌ی پرسیار بیّت نایینی خوای پروونکردووته‌وه، مه‌زنترین شتیکیش که پروونیکردووته‌وه ﷺ به‌کناپه‌رستییه، وه‌ هه‌ر شتیك فهرمانی پیکردیّت نه‌وه له‌دنیاو دواپوژیشدا بۆ ئهم ئوممه‌ته‌ چاکه، وه‌ هه‌ر شتیك رینگری لی‌کردیّت نه‌وه له‌دنیا و دواپوژیشدا بۆ ئهم ئوممه‌ته‌ خراپه، نه‌وه‌ی که هه‌ندی کس نایزان و له‌فه‌رمان پیکردن و رینگریکردندا به‌به‌رته‌سک کردنه‌وه‌ی تیده‌گه‌ن، نه‌وه له‌به‌ر کورتبینی و کم ئارامی و نایین لاوازییه، نه‌گه‌رنا یاسا گشتیه‌که نه‌ویه خوا له‌نایینه‌که‌ماندا هیچ سه‌غله‌تییه‌کی له‌سه‌ر دانه‌ناوین و نایین سوک و ئاسانه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویّت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ (البقرة: ۱۸۵)، واته: (خوا سوکی و ئاسانی بۆتان ده‌وی و قورسی و گران‌ی بۆتان ناویّت).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویّت: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ (الحج: ۷۸)، واته: (خوا له‌ناییندا هیچ سه‌غله‌تییه‌کی له‌سه‌ر دانه‌ناون) وه‌ ده‌فه‌رمویّت: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ (المائدة: ۶)، واته: (خوا نایه‌ویّت هیچ سه‌غله‌تییه‌کتان بخاته سه‌ر) سوپاس بۆ خوا له‌سه‌ر ته‌واوی نیعمه‌تی و کاملکردنی نایینه‌که‌ی.

والدلیل علی موته ﷺ قوله تعالى: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ﴾^(۱۰۴) (الزمر: ۳۰-۳۱).
والناس إذا ماتوا يبعثون^(۱۰۵)، والدلیل قوله تعالى: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ^(۱۰۶) وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ^(۱۰۷) وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى^(۱۰۸)﴾ (طه: ۵۵)، وقوله تعالى: ﴿وَاللَّهُ أُنَبِّئُكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾^(۱۰۹) (نوح: ۱۷-۱۸).
وبعد البعث محاسبون ومجزيون بأعمالهم، والدلیل قوله تعالى: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾^(۱۱۰) (النجم: ۳۱).

به لگه‌ش له‌سه‌ر مردنی پیته‌مبه‌ر ﷺ نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ﴾، واته: (تو ده‌مریت و نه‌وانیش ده‌مرن پاشان ئیوه پوژی دوا‌یی لای به‌روه‌ردگارتان دژیته‌تی به‌کتر ده‌که‌ن). خه‌لکیش نه‌گه‌ر مردن زیندوو ده‌کرینه‌وه.

به لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾، واته: (له‌و زه‌وییه دروستمان کردوون و بو نه‌ویشتان ده‌گپریته‌وه و جاریکی تر له‌ویشدا ده‌رتان دینینه‌وه و زیندووتان ده‌که‌ینه‌وه)، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاللَّهُ أُنَبِّئُكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾، واته: (خوا له‌زه‌ویدا به‌پواندن پواندوونی و پیی گه‌یاندوون، پاشان ده‌تان گپریته‌وه بو‌ی و به‌ده‌ره‌یتانه‌وه بو لیپرسینه‌وه له‌پوژی دوا‌ییدا ده‌رتان دینیتنه‌وه)، دوا‌ی زیندوکرانه‌وه‌ش به‌رپرسیارن و به‌پیی کرده‌وه‌کانیان پاداشت ده‌درینه‌وه، به لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾، واته: (بو نه‌وه‌ی سزای نه‌وانه‌ی که خراپه‌یان کردوو به‌پیی نه‌و کرده‌وه‌یه‌ی که کردوو‌یانه بدریتنه‌وه و پاداشتی نه‌وانه‌ی که چاکه‌یان کردوو به‌چاکه بدریتنه‌وه).

(۱۵۴) ئەم ئایەتە ئەوه‌ی لێده‌فامرێتەوه که پێغمبەر ﷺ و ئەوانە‌ی بۆ لایان
په‌وانه‌کراوه‌ پۆژی دوا‌ی لای خوا دژایه‌تی یه‌کتر ده‌که‌ن ئەوه‌ش حوکمی په‌وای
نیوانیان ده‌کات و هیچ ده‌روویه‌کی بۆ بیاوه‌پان به‌سه‌ر باوه‌رداراندا نه‌هێشتروه‌ته‌وه‌.

(۱۵۵) شیخ (محمد عبدالوهاب) - په‌حمه‌تی خوای لیّ یّت - لهم رسته‌یه‌دا ئەوه‌ی
پروونکردوه‌ته‌وه‌ که خه‌لکی ته‌گه‌ر مردن زیندو ده‌کرێتەوه‌ و خوای گه‌وره‌ دوا‌ی
مردنیان بۆ پاداشته‌دانه‌وه‌ زیندوویان ده‌کاته‌وه‌، ده‌رئه‌نجامی په‌وانه‌کرانی پێغمبهرانی‌ش
ئەوه‌یه‌ که مروّف کار بۆ ئەو پۆژه‌ بکات، پۆژی زیندوو بوونه‌وه‌ و بلا‌وبوونه‌وه‌، ئەو
پۆژه‌ی خوای گه‌وره‌ باسی هه‌ندێک له‌حاله‌ته‌ پرمه‌ینه‌تیه‌کانی کردووه‌، به‌ جوړیک وا
له‌دلی مروّف بکات بۆلای خوای مه‌زن بگه‌رێتەوه‌ و سلّ له‌و پۆژه‌ بکاته‌وه‌،
په‌روه‌ردگار ده‌فهرمویت: ﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا * السَّمَاءُ
مُنْقَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا﴾ (المزمل: ۱۷-۱۸)، واته‌: (باشه‌ ته‌گه‌ بیاوه‌رپه‌وون چۆن
خۆتان له‌پۆژێک ده‌پاریژن که کۆریه‌کان پیر ده‌کات و ناسمان به‌ سه‌ختی ئەو پۆژه‌ لێک
ده‌بێتەوه‌ و له‌ت له‌ت ده‌بێت، به‌لێنی خوا هه‌ر به‌ئه‌نجام ده‌گات)، وه‌ لهم رسته‌یه‌دا
ناماژه‌ی بۆ باوه‌رکردن به‌زیندو بوونه‌وه‌ تێدا‌یه‌ و شیخ به‌ دوو ئایه‌ت به‌لگه‌ی بۆ
هێناوه‌ته‌وه‌.

(۱۵۶) واته‌ کاتێک له‌ زه‌وی دروستمان کردوون که ئاده‌م ﷺ له‌خاک دروستکرا.

(۱۵۷) واته‌ به‌ئه‌سه‌رده‌کردن له‌دوا‌ی مردن؟

(۱۵۸) واته‌ به‌زیندو بوونه‌وه‌ پۆژی قیامه‌ت.

(۱۵۹) ئەم ئایه‌ته‌ له‌گه‌ڵ ئەو ئایه‌ته‌دا ته‌واو به‌رامبه‌ره‌ که خوای گه‌وره‌ ده‌فهرمویت:
﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾ ئەو ئایه‌تانه‌ی به‌م واته‌یه‌ن
ئێجگار زۆرن و خوای گه‌وره‌ چه‌سه‌پاندنی زیندوکرانه‌وه‌ی په‌وون و دووپات
کردووه‌ته‌وه‌ تا‌کو خه‌لکی باوه‌ری پێ به‌یئن و باوه‌ریان زیاد بکات و کار بۆ ئەم پۆژه‌

مه‌زنه بکه‌ن که داواکارین له‌خوای به‌رز و بی‌هاوتا بمانگيرت له‌وانه‌ی کارى بو ده‌که‌ن و تیدا به‌خته‌وه‌رن.

(۱۶۰) واته خه‌لکى دواى زیندوکرانه‌وه پاداشت ده‌دریته‌وه و له‌سه‌ر کرده‌وه‌کانیان لیان ده‌پرسريته‌وه، نه‌گه‌ر چاک بى به‌چاک و نه‌گه‌ر خراپيش بیت به‌خراپ، خواى به‌رز و بى نیاز ده‌فهرمویت: ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ * وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ (الزلزلة: ۷-۸)، واته: (هه‌رکس به‌قه‌د کيشى گه‌رديله‌یه‌ک چاکه بکات ده‌پيښته‌وه و هه‌رکس به‌قه‌د کيشى گه‌رديله‌یه‌ک خراپه بکات ده‌پيښته‌وه).

وه ده‌فهرمویت: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾ (الانبیاء: ۴۷)، واته: (هه‌رازوه‌کانى دادگه‌رى بو رۆزى قیامت داده‌نن، وه هیچ نه‌فسیک سته‌مى لیناکرى گه‌رجى به‌کيشى ده‌نکه تووښکيش بیت ده‌ی هيننه پشه‌وه، به‌سه بو نه‌وه که نيمه لپرسينه‌وه له‌گه‌ل به‌نده‌کان بکه‌ين).

هه‌روه‌ها خواى گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰)، واته: (هه‌رکس به‌چاکه‌یه‌که‌وه هاته گۆره‌پانى لپرسينه‌وه نه‌وا به‌ده‌قات پاداشتى ده‌دریته‌وه، هه‌رکه‌سپش به‌خراپه‌یه‌که‌وه هات نه‌وا هه‌ر به‌قه‌د خوى پاداشت ده‌دریته‌وه و سته‌میان لیناکريست)، چاکه‌ش به‌ده‌قاتى خوى تا حموت سه‌د نه‌وه‌نده و تا چه‌ندانه‌ی زۆر زیاتر پاداشتى له‌سه‌ر ده‌دریته‌وه که به‌خشش و منه‌تيکه له‌خواى گه‌وره‌وه، که خوى ﷻ به‌خشنده‌یه به‌مۆلّه‌تدان به‌کردنى چاکه‌که و جاریکى تریش به‌خشنده‌یه به‌پاداشت دانه‌وه له‌سه‌رى، به‌م پاداشته‌ فراوان و زۆره، به‌لام کرده‌وه‌ی خراپ سزای خراپه‌که‌ی هه‌ر به‌قه‌د

خویه‌تی و مرؤف له‌ئەندازە‌ی خراپە‌کە‌ی زیاتر تۆ‌لە‌ی لێ‌ناکری‌تە‌وه، خوای گە‌وره ده‌فەرمو‌یت: ﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (الأنعام: ۱۶۰).
 ئە‌مەش هەر له‌به‌خشش و چاکە‌ی ته‌وا‌ی خوا‌وه‌یه، پاشان شیخ به‌لگە‌ی بۆ‌ئە‌و مه‌سه‌له‌یه به‌و ئایە‌ته‌ هینا‌وه‌ته‌وه که خوای گە‌وره ده‌فەرمو‌یت: ﴿لِيُجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا﴾، واتە: (بۆ‌ئە‌وه‌ی ئە‌وانە‌ی خراپە‌یان کردو‌وه به‌پێ‌ی ئە‌وه‌ی کردو‌یانە پاداشت بدری‌تە‌وه)، نه‌ی فەرموو: (بالسو‌آ‌ی) واتە: (به‌خراپه)، وه‌ک فەرموو‌ی: ﴿وَيُجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى﴾، واتە: (بۆ‌ئە‌وه‌ی پاداشتی ئە‌وانە‌ی که چاکە‌یان کردو‌وه به‌چاکه‌ بدری‌تە‌وه).

ومن كذب بالبعث كفر، والدليل قوله تعالى: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾^(۱۶۱) (التغابن: ۷).

وه هه‌رکس زیندوو‌کردنه‌وه به‌درؤ بزانی بی‌اوه‌پ ده‌بیت، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾، واته: (نه‌وانه‌ی بی‌اوه‌پ‌بوون لاف‌ی نه‌وه‌یان لیده‌دا که‌وا زیندوو نا‌کری‌نه‌وه! بلی: به‌لی، سویند به‌په‌روه‌رد‌گارم زیندوو ده‌کری‌نه‌وه، پاشان ده‌بار‌ه‌ی نه‌و کرده‌وانه‌ی کردوو‌قانه‌هه‌والتان پیده‌دریت، نه‌وه‌ش به‌لای خواوه‌ ناسانه).

(۱۶۱) هه‌رکس زیندوو‌بوونه‌وه به‌درؤ بزانی نه‌وه بی‌اوه‌پ‌ه، چونکه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَقَالُوا إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ * وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ (الأنعام: ۲۹-۳۰)، واته: (ووتیان بی‌جگه‌ له‌ژیانی دنیا‌مان ژیا‌نیکی تر‌نیه و ئیمه زیندوو‌ونا‌کری‌نه‌وه، ئنجا نه‌گه‌ر کاتیک له‌به‌رام‌به‌ری په‌روه‌رد‌گاریاندا وه‌ستیران پیان ده‌فهرمویت: ئایا نه‌مه‌ راست و په‌وا نیه، ده‌لین: به‌لی، سویند به‌په‌روه‌رد‌گارمان راسته، ده‌فهرمویت: ده‌ به‌و بی‌اوه‌پ‌ه‌ی ده‌تان‌کرد سزا و نازار ب‌چیزن).

هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿وَيَلْ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ * الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ يَوْمَ الدِّينِ * وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ * إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ * كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ * كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَخْجُونُونَ * ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُو الْجَحِيمِ * ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ﴾ (المطففين: ۱۰-۱۷)، واته: (واوه‌یلاو چاره‌په‌شی له‌و رۆژه‌دا بو درۆ‌زان، نه‌وانه‌ی رۆژی لی‌رسینه‌وه به‌درؤ ده‌زانن، که

دهست درێژ کهریکی تاوانبار نه‌بێ هیچ که‌سی تر به‌درۆی نازانیت، ئه‌وه‌ی نه‌گه‌ر
 ئایه‌ته‌کانمانی به‌سه‌ردا بخوێنیتوه ده‌لێت: ئه‌فسانه‌ی پێشوووه‌کانه! نه‌خێر به‌لکو
 به‌هۆی ئه‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌یکه‌ن ژه‌نگ به‌سه‌ر دڵیاندا هاتوو، نه‌خێر ئه‌وان له‌و
 رۆژه‌دا له‌ بینیی په‌روه‌ردگاریان بیه‌ش ده‌کری‌ن، پاشان ئه‌وان ده‌خرینه‌ دۆزه‌خه‌وه، پاشان
 پێیان ده‌ووتریت: ئا ئه‌مه‌بوو که ئێوه به‌درۆتان ده‌زانی).

یاخود ده‌فه‌رمویت: ﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا﴾
 (الفرقان: ۱۱)، واته: (به‌لکو رۆژی دوا‌یان به‌درۆ ده‌زانی و دۆزه‌خی داخراومان بو
 ئه‌و که‌سه‌ ئاماده‌کردوه که رۆژی دوا‌یی به‌درۆ ده‌زانی).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَكُونُ مِنْ رَحْمَتِي
 وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (العنکبوت: ۲۳)، واته: (ئه‌وانه‌ی به‌ئایه‌ته‌کانی خوا و گه‌رانه‌وه
 بۆ‌لای خوا بێ‌باوه‌ر بوون، ئه‌وانه‌ له‌به‌زه‌یی و میهره‌بانیم بێ هیوا بوون، وه ئه‌وانه‌ سزای
 به‌سوێ و ئازاریان پێده‌بریت).

شیخ (محمد عبدالوهاب) - په‌حه‌تی خوای لی بی‌ت - به‌لگه‌ی به‌وه هیناوه‌ته‌وه که
 خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿رَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ تا کۆتایی ئایه‌ته‌که.

(إقناع) کردنی ئه‌وانه‌ی که نکۆلی له‌زیندوبوونه‌وه ده‌که‌ن به‌مانه‌ی خواره‌وه ده‌بی‌ت:
 یه‌که‌م: فه‌رمانی زیندوبوونه‌وه ده‌ماو‌ده‌م له‌په‌غه‌مبه‌ران و نێ‌راوا‌نه‌وه له‌میان‌ه‌ی کتێبه
 خوا‌یه‌کان و به‌رنامه‌ ئاسمانیه‌کاندا گێ‌پ‌راوه‌ته‌وه و ئوممه‌ته‌کانیشیان به‌قبول‌کردنه‌وه
 وه‌ریان‌گرتوه، باشه‌ چۆن نکۆلی لێ‌ده‌که‌ن له‌حالی‌که‌دا ئێوه ب‌پ‌را به‌مه‌والیک ده‌که‌ن که
 له‌فه‌یله‌سوفیکه‌وه یاخود له‌خواه‌ن بی‌رو‌پ‌را و بۆ‌چونی‌که‌وه پێ‌ستان ده‌گات، گه‌رچی نه
 له‌هۆ‌کاری گێ‌پ‌را‌نه‌وه و نه له‌شایه‌ت‌دانی واقی‌ع‌ش‌دا نه‌گاته ئه‌و ر‌اده‌یه‌ی هه‌والی
 زیندوبوونه‌وه‌ی پێ‌گه‌یش‌توه؟!!

دووهم: ژیری شایه‌تی به‌وه‌داوه که فەرمانی زیندو بوونه‌وه ده‌کری ږووبدات، نه‌وه‌ش له‌چهند ږوویه‌که‌ویه:

هیچ کهس نکۆلی له‌وه ناکات که له‌دوای نه‌بوونه‌وه دروستکراوه و پاش نه‌وه‌ی هیچ نه‌بووه به‌دیته‌تراوه، ئنجا نه‌وه‌ی دوای نه‌وه‌ی هیچ نه‌بووه دروستی کردووه و به‌دیته‌ناوه، توانای هه‌یه له‌سهر یه‌که‌مجاره‌وه دروستی بکاته‌وه، وه‌ک خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ (الروم: ۲۷)، واته: (په‌روهر دگارتان نه‌و خوايه‌یه که سه‌ره‌تا شت دروست ده‌کات، پاشان سه‌رله‌نوئ دروستی ده‌کاته‌وه و نه‌وه‌شی به‌لاوه ناسانه‌ره).

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ (الأنبياء: ۱۰۴)، واته: (هه‌روه‌ک چۆن یه‌که‌مجار دروستکراومان له‌سه‌ره‌تاوه به‌دیته‌ناوه سه‌رله‌نوئ ده‌شیک‌گیرینه‌وه و دروستی ده‌که‌ینه‌وه، به‌لینه و له‌لایه‌ن خو‌مانه‌وه و به‌ویستی خو‌مان داومانه، بینگومان ئیمه نه‌نجامده‌ری هه‌ر شتی‌کین بمانه‌ویت).

۲- هیچ کهس نکۆلی له‌مه‌زنیه‌تی دروستکرانی ناسمانه‌کان و زه‌وی ناکات له‌به‌ر گه‌وره‌بیان و جوان‌کارییان، وه نه‌و زاته‌ی دروستیکردوون توانای دروستکردنی خه‌لکی و سه‌رله‌نوئ دروستکردنه‌ویانی له‌سهر یه‌که‌مجاره‌وه هه‌یه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾ (غافر: ۵۷)، واته: (بینگومان دروستکردنی ناسمانه‌کان و زه‌وی گه‌وره و گرانه‌ره له‌دروستکردنی خه‌لکی، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَغْيِ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُخَيِّ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (الأحقاف: ۳۳)، واته: (نایا نابین نه‌و خوايه‌ی که ناسمانه‌کان و زه‌وی دروستکردووه و به‌ده‌ست دروستکردنانه‌وه ماندووه نه‌بووه به‌توانایه مردووه‌کان زیندو بکاته‌وه؟ به‌لئ، نه‌و خوايه به‌سهر هه‌موو شتی‌کدا به‌توانایه)، وه ده‌فه‌رمویت: ﴿أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ

وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ * إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨١-٨٢﴾، واته: (ئایا ئەو خواپەیی ئاسمانەکان و زەوی دروستکردووە توانا نیه بەوہی ھاوشیوہی ئەوان دروست بکات؟ بەلێ، ئەو خواپە دروستکەر و زانایە، فەرمانیشی ھەر ئەو ھندەبە ئەگەر ویستی شتێک بفرمویت: ببە، دەبیّت).

ھەموو خواوێن بینایەکی دەبینی زەوی ڕەق و ڕووتەنە و ڕووەکەکانی مردوون، کاتیکیش کە بارانی بەسەردا دەباری دەژیئەو و دواى ووشک بوون و مردن ڕووەکەکانی زیندوو دەبنەو و دەڕوینەو، ئنجا ئەوہی بتوانی ڕووەکەکان دواى مردنیان زیندوو بکاتەو تواناش بەژیاندنەوہی مردووہکان و زیندوو کردنەویان، خواى گەورە دەفرمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتِ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (فصلت: ۳۹)، واتە: (لەنیشانەکانی دەسلاتی خوا ئەوہیە کە دەبینی زەوی کزۆل و ڕووتە، ئنجا ئەگەر ئاومان بەسەردا باراند سەوزدەبی و پەرە دەسینی و زیندوو دەبیئەو، ئەو خواپەییە کە زیندو کەرەوہی مردووہکانە، بەراستی خوا بەسەر ھەموو شتێکدا بەتوانایە).

سپھەم: ھەست و واقع شایەتیان لەسەر ئەوہ داوہ کە دەکری فەرمانی زیندوو بوونەو ڕووبدات، لەو واقعانە کە خواى گەورە دەربارەى زیندوو کردنەوہی مردووہکان ھەوالتی پێداوین، ئەوہیە لەسورەتی (البقرة) دا پێنج ڕووداوی باسکردووہ، یەک لەوانە ئەوہیە دەفرمویت: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتُ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوها لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (البقرة: ۲۵۹).

چوارهم: کار به جی و حکمت واده خوای که دوای مردن زیندو بونه وه هه بیت،
 بوئه وهی هه نه فسیک به پی ئه وهی به دهستی هیناوه پاداشت بدریته وه، نه گهر وانه پی
 نهوا دروست کرانی خه لکی گالتهیه و هیچ به هایه کی نه و هیچ کار به جیه کی تیدا نهو
 لهم زیانه دا جیاوازی له نیوانی مروف و نازه لدا نه، خوی گهره ده فهرمویت:
 ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ * فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا
 هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ (المؤمنون: ۱۱۵-۱۱۶)، واته: (تایا واتان داناره که ئیمه
 به گالته دروستان کردون و ئیه ناگه ریته وه بو لامان؟ بهرز و پیروزی بو خوی
 پاشای راست و رهوا، که بیجگه لهوخوایه هیچ په ستر او یک نه و پهروه ردگاری
 عهرشی پیروزه).

ههروه ها خوی مهزن ده فهرمویت: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِيُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ
 بِمَا تَسْعَى﴾ (طه: ۱۵)، واته: (به راستی قیامت دیت و له ری دایه، خه ریکه له خوشم
 یان له خه لکی بشارمه وه بوئه وهی هه نه فسیک به پی ئه وهه وه لای دهیدات پاداشت
 بدریته وه).

وه ده فهرمویت: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَنْ يَمُوتُ بَلَىٰ وَعْدًا
 عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ * لِيَبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يُخْتَلَفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ
 كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ * إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (النحل:
 ۳۸-۴۰)، واته: (ئهو په ری سویندیان به خوا ده خوارد که ئهوی ده مریت خوا زیندووی
 ناکاته وه، به لای، به لینی راست و رهوایه و خوا- به پی حکمه تی خوی - له سه رخوی
 داناره که زیندوویان بکاته وه، به لام زور بهی خه لکی نازان، خوی گهره بوئه وه
 زیندوویان ده کاته وه تا کو ئه وشته یان بو پرون بکاته وه که تیدا راجیاوازن، وه بوئه وهی
 نهوانه ی بیاره پرون بزنان که دروزن و گومرا بوون، نه گهر بمانه وی شتیک به دی بهینین
 هه نه وهنده ی که پی بلین به ده بیت).

ههروه‌ها ده‌فهرمویت: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبُّونَ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (التغابن: ۷)، واته: (ئهوانه‌ی بی‌اوهریون لافی ئه‌ویان لیده‌دا که‌وا زیندوونا کریته‌وه، بلای: سویند به‌په‌روه‌ردگارم زیندووده‌کریته‌وه، پاشان ده‌رباره‌ی ئه‌وه‌ی که کردووتانه هه‌والتان یی ده‌دریت، ئه‌وه‌ش به‌لای خواوه ئاسانه).

ئجنا ئه‌گه‌ر ئهم به‌لگانه‌ت بۆ ئه‌وه‌که‌سانه‌ی که نکۆلی له‌زیندووبوونه‌وه ده‌که‌ن پروون کرده‌وه و سوور بوون له‌سه‌ر نکۆلیه‌که‌یان ئه‌وا خۆ به‌زلزان و می‌شک و وشکن، وه ئه‌وانه‌ی سته‌میان‌کردووه ده‌زانن به‌چ باریک‌دا ده‌شکینه‌وه و به‌چ سه‌رئهمجامیک ده‌گه‌ن.

(۱۶۲) دانهر - په‌همه‌تی خ‌وای لی بی‌ت - پروونی کردووه‌ته‌وه خ‌وا هه‌موو پیغه‌مبه‌ره‌کانی بۆئه‌وه په‌وانه کردووه که‌ مزده‌ده‌ر و ترسیته‌ر بن، وه‌ک خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ﴾، مزده‌ی به‌هه‌شت به‌وانه ده‌ده‌ن که‌ گوێزایه‌تیان کردوون و ئه‌وانه‌ش به‌ ئاگر ده‌ترسین که‌ سه‌رپێچیان کردوون.

ناردنی پیغه‌مبه‌رانیش چه‌ند حیکمه‌تی مه‌زنی تێدایه‌ له‌ گرنگ‌ترینیان - به‌لکو خ‌وی گرنگ‌ترینانه - ئه‌وه‌یه که‌ به‌لگه‌ له‌سه‌ر خه‌لکی بچه‌سپێری تا‌کو د‌وای ناردنی پیغه‌مبه‌ران بیانوی ئه‌ویان له‌ به‌رامبه‌ر خ‌وادا نه‌بی‌ت که‌ ئاگاداری نه‌کردوونه‌ته‌وه و په‌یامی بۆنه‌ناردوون، وه‌ک خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿لِنَأْذُنَ الْإِنْسَانِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾.

وه‌یه‌کی‌کی تر له‌و حیکمه‌تانه ئه‌وه‌یه که‌ په‌وانه‌کرانیان له‌ته‌واویه‌تی به‌هه‌ره‌کانی خواوه‌یه له‌سه‌ر به‌نده‌کانی، چونکه‌ ژیری ئاده‌میزاد هه‌رچۆنیک بی ناتوانی په‌ی به‌ ووردو درشتی ئه‌و ئه‌رکانه‌ بیات که‌ واجبه‌ بۆ خ‌وای گه‌وره ئه‌نجام بدرین، له‌و مافانه‌ی تایبه‌تن به‌ خواوه‌ و ناتوانی به‌سه‌ر ئه‌و سیفه‌ته‌ ته‌واوانه‌دا ئاگاداری‌یت که‌هی خ‌وای گه‌وره‌ن، وه‌ ناتوانی به‌سه‌ر ئه‌و ناوه‌ جوانانه‌دا ئاگادار بی‌ت که‌ هه‌یه‌تی، له‌به‌رئه‌وه‌ خ‌وا

پیغمبرانی (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ) رهوانه کردووه تاكو مژدهدهر و ترسینه بنو کتیی له گهلدا ناردوون که راستیان له خوگرتووه بو ئهوهی لهو گرفتانهدا که دووبه ره کیان تییدا هه بووه حوکمی نیوان خهلکی بکات.

مه زترین شتیش که پیغمبران - له یه که میانهوه که (نوح) ه (نوح) تاكو دواینیان که (محمد) ه - بانگوازیان بو کردووه یه کتاپه رستییه، وهك خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ (النحل: ۳۶)، واته: (له هه موو ئومه تیکدا پیغمبریکمان رهوانه کردووه که بیان رابگه یه نیت خوا به رستن و له طاغوت دوور بکه ونهوه)، ههروه ها پهروه دگار ده فهرمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ (الانبیاء: ۲۵)، واته: (له پیش تودا هیچ پیغمبریکمان نه ناردووه سروشمان بو نه کردیی که هیچ په رستراویک نیه شیایو به رستن بیت بیجگه له من، ده ئیهوش بمپه رستن).

(۱۶۳) پایه به رزی ئیسلام (محمدی کوری عبدالوهاب) - په حهتی خوای لی بیت - پروونی کردووه تهوه که یه کهم نیراو (نوح) ه (نوح) بهلگهشی له سه ری بهوه هیناوه تهوه که خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ (النساء: ۱۶۳)، واته: (ئیمه سروشمان بو تو کردووه، ههروهك سروشمان بو نوح و پیغمبرانی دوا ی ئه و کردووه).

وه له (صحیح) دا و له فهرموودهی (الشفاعة) دا ساغووه تهوه که پیغمبر ه (ده فهرمویت: «إِنَّ النَّاسَ يَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ يَا نُوحُ أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ» (رواه البخاري و مسلم)، واته: (خهلکی دینه لای نوح ه و پتی ده لین: تو یه کهم پیغمبری خوا رهوانه ی کردویت بو لای خهلکی سه ر زهوی)، وه هیچ پیغمبریک له پیش (نوح) هوه ه (نوح) بهمه دا هه لای ئه و میژوو نووسانه مان بو ده رده که ویت که

ووتویانه: (ئیدریس) ﷺ له پېش (نوح) هوه بووه، بهلكو نهوه‌ی ناشكرايه نهوه‌یه
(ئیدریس) ﷺ له پېغمبه‌رانی نهوه‌ی ئیسرائیله.

دواهمینی پېغمبه‌ران و کۆتاییشیان (محمد) ﷺ، چونکه خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت:
﴿ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمًا ﴾ (الأحزاب: ۴۰)، واته: (محمد) ﷺ باوکی هیچ که‌سیک له‌ئیه‌یه نه، به‌لام نیراوی
خوایه و دواهمینی پېغمبه‌رانه، خواش به‌هموو شتیک زانایه، وه هیچ پېغمبه‌ریکی
له‌دواوه نه و هه‌رکس دواي نهو لافی پېغمبه‌رایه‌تی لیبدات، نهوه درۆزن و بی‌اوه‌ر و
پاشگه‌زه له‌ئیسلام.

* * *

وكل أمة بعث الله إليها رسولاً^(۱۶۴) من نوح إلى محمد، يأمرهم بعبادة الله وحده وينهاهم عن عبادة الطاغوت، والدليل قوله تعالى: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾^(۱۶۵) (النحل: ۳۶).
 وافترض الله على جميع العباد الكفر بالطاغوت والإيمان بالله، قال (ابن القيم) -رحمه الله -: الطَّاغُوتُ: مَا تَجَاوَزَ بِهِ الْعَبْدُ حَدَّهُ مِنْ مَعْبُودٍ أَوْ مَتَّبِعٍ أَوْ مُطَاعٍ^(۱۶۶).

هه‌موو ئوممه‌تیکیش خوا نی‌رراویکی بو ره‌وانه‌کردوون، له‌(نوح)ه‌وه‌ه‌تا (محمد) که‌فه‌رمانیان به‌په‌رستنی خوا به‌ته‌نھا پی‌یکات و پی‌گرییان له‌په‌رستنی (طاغوت) لی‌یکات، به‌لگه‌ش نه‌وه‌یه‌خوا‌ی گه‌وره‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾، واته‌: (له‌هه‌موو ئوممه‌تیکدا پی‌ته‌مبه‌ریکمان ره‌وانه‌کردووه‌که‌پی‌یان دابگه‌یه‌نیت خوا به‌په‌رستن و له‌- طاغوت - دووربکه‌ونه‌وه‌)، وه‌خوا له‌سه‌ر هه‌موو به‌نده‌کان فه‌پزی کردووه‌که‌ بی‌اوه‌پ بن به‌- طاغوت - و باوه‌پیان به‌خوا هه‌بیت، (ابن القيم) - په‌حمه‌تی خوا‌ی لی‌بیت - ده‌فه‌رمویت: (طاغوت) هه‌ر که‌س و شتیکه‌که‌به‌نده له‌داده‌ی خو‌ی تی‌ی په‌پینیت، له‌په‌رستراو یان شوین هه‌لگیراو یاخود گو‌پرایه‌لیکراو.

(۱۶۴) واته‌له‌هه‌موو ئوممه‌تیکدا خوا پی‌ته‌مبه‌ریکی ره‌وانه‌کردووه‌که‌بو په‌رستنی خوا به‌ته‌نھا بانگیان بکات و پی‌گری هاو به‌شدانانیاں لی‌یکات، به‌لگه‌ش له‌سه‌ر ئهم راستیه‌نه‌وه‌یه‌خوا‌ی گه‌وره‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (فاطر: ۲۴)، واته‌: (هیچ ئومنه‌تیک نه‌که‌ترسینه‌ریکی تیدا هه‌لنه‌بزی‌رایت) وه‌ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾.

(۱۶۵) شیخ الإسلام - رحمه‌تی خوی لی بیت - مدهستی له‌ویه که به‌کتابه‌رستی به‌پرستی خوا به‌ته‌ن‌ها و بی‌هاوبه‌شدانان، وه دوور که‌وتنه‌وه له‌طاغوت نه‌بی تم‌واو ناییت، خوی گه‌وره‌ش نه‌وه‌ی له‌سهر به‌نده‌کانی فەر‌ز کردووه و (طاغوت) یش له‌(طغیان) به‌وه‌ر گراوه و (طغیان) یش له‌راده‌ده‌ر چوونه، خوی گه‌وره له‌وباره‌یه‌وه ده‌فرمویت: ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ﴾ (الحاقة: ۱۱)، واته: (کاتیک ناوه‌که سهر‌پژ‌ی کرد نیمه له‌که‌شتیه‌که‌دا هه‌لمان گرتن)، واته: (کاتیک ناوه‌که له‌راده‌ده‌ی ناسایی خوی زیادی کرد له‌که‌شتیه‌که‌دا هه‌لمان گرتن) مده‌ست له‌پاپوره‌که‌یه. له‌زاراوه‌شدا جوان‌ترین په‌یقیک که له‌پیناسه‌یدا ووتراییت نه‌ویه (ابن القیم) - رحمه‌تی خوی لی بیت - باسی کردووه و ده‌فرمویت: (طاغوت: هه‌موو شتیکه که به‌نده له‌راده‌ده‌ی خوی تیپه‌ر‌پ‌ن‌یت، له‌په‌رس‌راو یان شوین هه‌لگیرا و یاخود گوپ‌رایه‌لیک‌راو) مده‌ستیشی له‌و په‌رس‌راو و شوین هه‌لگیرا و گوپ‌رایه‌لیک‌راو انه‌یه که شیوانین، به‌لام نه‌وانه‌ی شیاون و (طاغوت) نین نه‌گه‌رچی بشپه‌رس‌ترین یان شوینیان هه‌لبگیریت یاخود گوپ‌رایه‌لی بک‌رین، نه‌و بتانه‌ی بیجگه له‌خوا ده‌په‌رس‌ترین طاغوتن، وه نه‌و زانا خراپانه‌ی بانگه‌واز بو گو‌مرایی و بی‌اوه‌ری ده‌که‌ن یاخود بو‌حه‌لال‌کردنی نه‌وه‌ی خوا حه‌رامی کردووه یان بو‌حه‌رام‌کردنی نه‌وه‌ی خوا حه‌لالی کردووه نه‌وانه طاغوتن، وه نه‌وانه‌ی ده‌ر‌چوون له‌به‌رنامه‌ی ئیسلام بو‌کار به‌ده‌ستان جوان ده‌که‌ن بو‌هینانی چهند به‌رنامه‌یه‌کی پی‌چه‌وانه‌ی ئایینی ئیسلام نه‌وانه طاغوتن، چونکه نه‌وانه له‌راده‌ده‌ی خویان تیپه‌ر‌پ‌ون، سنووری زانا نه‌ویه شوینکه‌وتووی نه‌و په‌یامه بیت که پیغه‌مبه‌ر ﷺ پی‌ی هاتووه، چونکه زانایان له‌راستیدا میراتگری پیغه‌مبه‌رانن، له‌ئومه‌ته‌که‌ی‌اندا زانستو کرده‌وه و ره‌وشت و بانگه‌واز و فی‌ر‌کردنی لی به‌میرات ده‌گرن، ئنجا نه‌گه‌ر له‌م راده‌ده‌یه تیپه‌ر‌ین و وایان لی‌هات لادان له‌به‌رنامه‌ی ئیسلام به‌نموونه‌ی نه‌م په‌یره‌ویچ‌کانه بو‌ده‌سه‌لاتداران جوان بکه‌ن، نه‌وانه طاغوتن، له‌به‌ر نه‌وه‌ی

لهو سنووره تپه‌ریان کردووه که پتویست بوو له‌سهریان پابه‌ندی بوونایه نه‌ویش شوینکموته‌یی شهرعه‌ته.

هه‌روه‌ها- ره‌جه‌تی خوای لی‌بیت - که ده‌لّیت (أو مطاع) واته: (یان گوپرایه‌لیکراو) مه‌به‌ستی لهو فرمان ره‌وایانه‌یه که به‌پی (شهرع) یان (قه‌ده‌ر) گوپرایه‌لی ده‌کرین، نهو فرمان‌ره‌وایانه‌ی به‌پی شهرع گوپرایه‌لی ده‌کرین نه‌گهر فرمانیان به‌شیتک کرد پی‌چه‌وانه‌ی فرمانی خوا و پی‌غم‌مبهره‌که‌ی ﷺ نه‌بوو لهم حال و باره‌دا نه‌وه‌یان به‌سهردا ساغ نایتموه که طاغوت بن، نه‌وه‌ی پتویسته له‌سهر به‌رده‌سته‌کانیان گوپرایه‌لی و فرمان‌به‌ریانه، گوپرایه‌لی کردنیشیان بو کاربه‌ده‌ستان لهم حاله‌دا بهم مهرجه گوپرایه‌لی‌کردنی خوای گه‌وره‌یه، له‌بهر نه‌وه کاتیک نهو فرمانه راده‌په‌رین که کاربه‌ده‌ست فرمانی پی‌ده‌کات و لهو فرمانانه‌یه که گوپرایه‌لی‌کردنی پتویسته ده‌بی ره‌چاوی نه‌وه بکه‌ین که نیمه بهو گوپرایه‌لی‌یه به‌ندایه‌تی بو خوای گه‌وره ده‌که‌ین و به فرمان‌به‌رداری کردنی لی‌نریک ده‌بینه‌وه چونکه هه‌ستانمان به‌رپه‌راندنی نهو فرمانه له‌بهر خاتری په‌روه‌دگاره.

بویه ده‌بی تبیینی نه‌وه بکه‌ین که نهو گوپرایه‌لی‌یه به‌ندایه‌تی، چونکه خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (النساء: ۵۹)، واته: (نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه گوپرایه‌لی خوا و گوپرایه‌لی پی‌غم‌مبهر ﷺ و کاربه‌ده‌ستانی خوتان بکه‌ن).

گوپرایه‌لی فرمان‌ره‌وایان به‌پی قه‌ده‌ر بهو پتودانگه‌یه که فرمان ره‌وایان نه‌گهر له‌ده‌سه‌لایاندا به‌هیز بوون نه‌وا خه‌لکی نه‌گهر چی به‌هاندهری باوه‌ریش نه‌بی به‌زوری ده‌سه‌لته‌که‌یان گوپرایه‌لی‌یان ده‌که‌ن چونکه گوپرایه‌لی کاربه‌ده‌ست جاری وا هه‌یه به‌هاندهری باوه‌ر ده‌کریت، نهو گوپرایه‌لی‌یش به‌که‌لکه، به‌که‌لکه بو کاربه‌ده‌ستان، هه‌روه‌ها به‌که‌لکه بو خه‌لکی، جاری واش هه‌یه گوپرایه‌لی‌یه که به‌زوری ده‌سه‌لات

ده‌کری کاتیک به‌هیز بیت، خه‌لکی سلی لیده‌که‌نوه و لیّی ده‌ترسن چونکه زه‌بر به‌که‌سیک ده‌گه‌یه‌نیّ که سهریچی فرمانه‌که‌ی بکات، له‌بهر ئه‌وه ده‌لیین: خه‌لکی له‌گه‌ل کاربه‌ده‌ستانیان لهم مه‌سه‌له‌یه‌دا چهند حاله‌تیکیان هه‌یه:

حاله‌تی یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر و ترسی ده‌سه‌لات به‌هیز بیت، ئه‌مه‌یان کاملترین و به‌رزترین حاله‌ته.

حاله‌تی دووهم: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر و ترسی ده‌سه‌لات لاواز بن، ئه‌مه‌ش نزمترین و ترسناکترین حاله‌تیانه له‌سهر کۆمه‌لگا، هه‌روه‌ها له‌سهر فرمان ره‌وا و کاربه‌ده‌ستانی، چونکه ئه‌گهر هانده‌ری باوه‌ر و ترسی ده‌سه‌لات لاواز بن پشیوی فیکری و کرده‌وه‌یی ده‌که‌ویته‌وه.

حاله‌تی سێهه‌م: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر لاواز بیّ و ترسی ده‌سه‌لات به‌هیز بیت، ئه‌مه‌ش پله‌یه‌کی مام ناوه‌نده له‌بهر ئه‌وه‌ی ئه‌گهر ترسی ده‌سه‌لات به‌هیز بوو له‌روواله‌تدا بۆ ئوممه‌ت گونجاوتره.

به‌لام ئه‌گهر هیزی ده‌سه‌لات خامۆش بوو ئه‌وا هه‌ر مه‌پرسه له‌ خرابی بار و گوزه‌ران و ئیش و کاری ئوممه‌ت.

حاله‌تی چواره‌م: ئه‌وه‌یه هانده‌ری باوه‌ر به‌هیز بیّ و ترسی ده‌سه‌لات لاواز بیت، ئه‌م حاله‌ته‌ش به‌روواله‌ت له‌ حاله‌تی سێهه‌م نزم‌تره به‌لام له‌ نیوانی مروّف و په‌روه‌ردگارا کاملتر و بلندتره.

والطواغيت^(۱۶۷) كثيرة و رؤسهم^(۱۶۸) خمسة: إبليس^(۱۶۹) لعنه الله، و من عبد وهو راض^(۱۷۰) و من دعا الناس إلى عبادة نفسه^(۱۷۱)، و من ادعى شيئاً من علم الغيب^(۱۷۲) و من حكم بغير ما أنزل الله^(۱۷۳).

(طاغوت) مانیس زۆرن و سه‌رانیان پینجن: ئیبلیس — نه‌فره‌تی خوای لی بی — و هه‌رکەس بیه‌رستری و خۆی پیی پازی بی، وه هه‌رکەس بانگی خه‌لکی بکات بۆئوه‌ی خۆی بیه‌رستن، وه هه‌رکەس لافی شتێک له‌غه‌ییزانی ئیبدات. وه هه‌رکەس حوکم به‌غه‌یری ئهو به‌رفنامه‌یه بکات که خوا په‌وانه‌ی کردووه.

(۱۶۷) کۆی طاغوته و پینشر ته‌فسیر کرا.

(۱۶۸) واته سه‌کرده‌کانیان و شوین هه‌لگیراوانیان پینجن.

(۱۶۹) ئیبلیس ئهو شه‌یتانه رسواکرا و نه‌فرین لیکراوه‌یه که خوای گه‌وره پیی فهرموو: ﴿وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ﴾ (سورة ص: ۷۸)، واته: (نه‌فرینی منت لی بی تا کو رۆژی لیپرسینه‌وه و قیامت).

ئیبلیس له‌گه‌ڵ فریشته‌کاندا بوو هاوه‌لیه‌تی ده‌کردن و نه‌وان چیان ده‌کرد نه‌میش ده‌یکرد، کاتیکی فهرمانی به‌کړنووشبردن بۆ ئاده‌م پیکرا، هه‌رچی پیسی و لاگووسی و خۆبه‌زلزانه‌کی تیدا بوو ده‌ریخست، ئنجا ییگووسی و خۆبه‌زلزانی کرد و بوو به‌یه‌کیک له‌بیاهه‌ران و له‌به‌زه‌ی خوای گه‌وره ده‌کرا، په‌روه‌ردگاری مه‌زن ده‌فهرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ (البقرة: ۳۴)، واته: (کاتیکی به‌فریشته‌کانمان ووت: کړنووش بۆ ئاده‌م

به‌رن، هموو کړنووشیان برد ئیلیلېس نه‌بې که بی‌گورسې و خو به‌زلزانی کرد و بوو به‌یه‌کېک له‌بی‌یاوه‌ران).

(۱۷۰) واته بی‌جگه له خوا په‌رس‌زا، نه‌ویش رازی بوو به‌وه‌ی بی‌جگه له‌خوا په‌رس‌زیت نه‌وه – په‌نا به‌خوا – له‌سهرانی طاغوتانه ئنجا له‌زبانیدا په‌رس‌زیت یان پاش مردن – نه‌گهر مرد و خو‌ی به‌و په‌رس‌زانه رازی بوو – وه‌ک یه‌ک وایه.

(۱۷۱) واته: هدرکس بانگی خه‌لکې بو په‌رستنی خو‌ی بکات نه‌گهرچی نه‌شی په‌رستان هدر له‌سهرانی طاغوتانه، ئنجا وه‌لامی بانگه‌شه‌ک‌ه‌ی بدری‌ته‌وه یاخود وه‌لام نه‌دری‌ته‌وه وه‌ک یه‌ک وایه.

(۱۷۲) نادیار(غیب) نه‌وه‌یه له‌مرؤ‌قه‌وه دیار نه‌بیټ، نه‌ویش دوو جوړه:

ره‌وشی ئیستا و داهاتوو، نادیارۍ ئیستا رپژه‌یه، لای یه‌کېک زانراوه و لای یه‌کېکې تر نه‌زانراوه، به‌لام نادیارۍ داهاتوو راسته‌قینه‌یه و بو هیچ که‌سېک ناشکرا نیه ته‌نها بو خوا نه‌بې، یان بو یه‌کېک له‌پیغه‌مبه‌ران که خوا ناگاداری ده‌کات به‌سهریدا بو هیچ که‌س ناشکرا نیه، ئنجا هدرکس لافی زانینی لی‌دات نه‌وه بی‌یاوه‌ره له‌بهر نه‌وه‌ی به‌درؤ‌خه‌ره‌وه‌ی خوای گموره و پیغه‌مبه‌ره‌که‌یه‌تی ﷺ، په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ (النمل: ۶۵)، واته: (نه‌ی محمد ﷺ بلی): که‌س نیه له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدا نادیار و غه‌یب بزانیټ بی‌جگه له‌خوا، وه ناشزانن که‌ی زیندووده‌کړنه‌وه).

ئنجا نه‌گهر خوای گموره فه‌رمان به‌پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (محمد) ﷺ بکات به‌پیاوماقولا‌ن رابگه‌یه‌نی که هیچ که‌س له‌ناسمانه‌کان و زه‌ویدا نیه غه‌یب بزانیټ بی‌جگه له‌خوا، بزیه هدرکس لافی غه‌یبزانی لی‌دات نه‌وه به‌م قسه‌یه خوای گموره و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ به‌درؤ‌خستووه‌ته‌وه.

هروه ها بهو که سانه دهلین: چون دهی نیوه غیب بزنان و پیغمبر ﷺ نه یزانیته؟
 نایا نیوه بهر یزترن یان پیغمبر ﷺ، نه گهر ووتیان: نیمه بهر یزترن له پیغمبر ﷺ، نهوا
 بهم ووتیه کافرده بن، وه نه گهر ووتیان: نهوا بهر یزتره، نهوا بیان دهلین: نهی بوجی نهو
 له غیبزانی بیلهش کراوه که چی نیوه ده یزنان؟ خوی گه ووه ده باره ی زاتی پیروزی
 ده فرمویته: ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهَرُ عَلَيْهِ أَحَدًا * إِلَّا أَنْ يَرْضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
 يَسْأَلُكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ (الجن: ۲۶-۲۷)، واته: (نهو خویله ی غیبزانهو
 هیچ کس ناگادار ناکات به سر غیبه کانیدا بیجگه لهو که سه ی پیغمبره و خوی
 رازیه که یزانیته، نهویش خوا چاودیری فریشته ی بو داده نیته که له بهردهم و
 له دوایه وه بیار یز ن له جنو که، تا کو نه توان نادیاره که ی لیوه فی ر بن)، نه مهش نایه تی
 دو ووه که به لگه یه له سر بیبا وهری نهو که سه ی لاف ی غیبزانی لیده دات و خوی
 گه ووه فرمانی به پیغمبره که ی ﷺ کرد ووه که به پایا و ماقولان رابگه ی نهی و به فرمویته:
 ﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَيْتُ إِلَّا
 بِمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ (الأنعام: ۵۰)، واته: (بلی: بیتان نالیم من گه نجینه کانی خوام له لایه،
 غیبیش نازانم، وه بیتان نالیم من فریشتهم، من شوین هیچ شتیک ناکه ووم بیجگه له وهی
 له لایه ن خوا وه حیم بو ده کریت).

(۱۷۳) حو کم کردن بهو په یامه ی خوی گه ووه ره وانه ی کرد ووه به شیکه
 له یه کتا به رستی په ووه رد گاریه تی، چونکه راپه راندنی حو کمی خویله که په ووه رد گاریه تی و
 ته وای خوا و نه تی و (تصرف) ی خوا داخوا زیه تی، له بهر نه ووه خوی په ووه رد گار شوین
 هه لگرا وانی بهر نامه یه کی تری غیری نهو په یامه ی خوا نارد ووه تی به په ووه رد گار و
 (ارباب) بو شوینکه ووت ووانیان نا و برد ووه و ده فرمویته: ﴿اتَّخَذُوا أَخْبَارَهُمْ وَزُفَّائِهِمْ
 أَنْبَاءًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (التوبة: ۳۱)، واته: (مالووم و قه شه کانیان به په ووه رد گاری خویان

بیجگه له‌خوا داناو و مه‌سیحی کوری مه‌ریه‌میش، وه به‌په‌رستی یه‌کخواوه‌ند نه‌بیّ
 فه‌رمانیان بیّ نه‌کراوه و هیچ په‌رستراوێک نیه مافی په‌رستی هه‌بیّت بیجگه له‌خوا، پاک و
 بیجگه‌ردی بۆ نه‌و خوایه له‌وه‌ی ده‌یکه‌ن به‌هاوبه‌شی، خوا‌ی گه‌وره شوینه‌لگیراوانی
 به‌په‌روه‌ردگار و (أرباب) ناو‌بردووه له‌وه‌دا که له‌گه‌ل خوا‌ی گه‌وره‌دا بوونه‌ته
 یاسادانه‌رو شوینه‌که‌وتووانی به‌بهنده و (عباد) یان ناو‌بردووه که‌وا له‌سه‌رپ‌چیکردنی
 حوکمی خوا‌ی به‌رز و بی‌هاوتادا ملکه‌چیان بوون و گوێرایه‌لتیان کردوون.

(عَدِي كُورِي حَاتِم) به‌په‌غه‌مبه‌ری خوا‌ی ﷺ ووت: ئەوان نه‌یان‌په‌رستوون، په‌غه‌مبه‌ر
 ﷺ فه‌رمووی: ﴿بَلْ إِنَّهُمْ حَرَّمُوا عَلَيْهِمُ الْحَلَالَ وَأَخْلَوْا لَهُمُ الْحَرَامَ فَاتَّبَعُوهُمْ فَذَلِكَ
 عِبَادَتُهُمْ إِيَّاهُمْ﴾ (أخرجه الترمذي، وحسنه)، واته: (به‌لام ئەوان هه‌لا‌لتیان لێ
 هه‌رام‌کردوون و هه‌رامیان بۆ هه‌لا‌ل‌کردوون و ئەوانیش شوینیان که‌وتوون، ئا نه‌وه‌یه
 په‌رستیان).

نه‌گه‌ر له‌مه‌ تیگه‌یشتی بزانه هه‌ر که‌س حوکم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا
 ناردویه‌تی و بیهوی حوکم‌کردنه‌که بۆ بیجگه له‌خوا و په‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بیّت نه‌وه چهند
 ئایه‌تێک ده‌رباره‌ی هاتووه که‌وا باوه‌ری لێ‌داده‌رن و چه‌نده‌ها ئایه‌تیش ده‌رباره‌ی
 کافربوون و سه‌مه‌کاربوون و له‌په‌رده‌رچوون (فسق)ی هاتووه، وه‌ک نه‌وه‌ی خوا‌ی
 گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ
 قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ
 يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا * وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ
 يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا * فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَخْلِفُونَ
 بِاللَّهِ إِنَّ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا * أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ
 وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا * وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ

أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا * فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٠-٦٥﴾، واته: (نایا ئەوانەت نەبینووە لافی ئەوە لێدەدەن کە باوەریان بەو پەيامەیی بۆ تو نێراوە و ئەوانەش کە لەپێش تۆوە نێراون هێناوە کەچی دەیانەوێت حوکم و دادوهری لای طاغوت بکەن، لەگەڵ ئەوەشدا فەرمانیان پێکراوە باوەریان پێی نەبێ و شەیتان دەیهوێ بە گومراپەکی دوور لە پێنمایی گومریان بکات، ئەگەر پێشیان بووترێت وەرن بۆلای ئەو بەرنامەییە خوا پەوانەیی کردووە و وەرن بۆلای پێغمەبەر ﷺ دەبینی دوور و دەیانەوێت بە پێشێڵکردنی تەواو پشەت لێهەڵدەکەن، باشە چی دەکەن ئەگەر بە پێی ئەو تاوانانەیی دەیکەن تووشی نەهامەتیەك هاتن - واته: دوو پروویە کەیان ناشکرا بوو - پاشان دینەلات و سوێند بەخوا دەخۆن و دەلێن: کاتێک حوکم و دادوهریمان بردوووە لای طاغوت مەبەستمان تەنها چاکە خوازی و یەكخستنی نێوان موسولمانان و ئەوان بوو؟ ئەوانن کە خوا دەزانێ چی لەدەیاندا، تۆش پشیمان لێهەڵکە و نامۆزگارییان بکە و ووتەبەکی هێندە پەوانیان پێی بلێ کە لەدەل و دەروونیان کار بکات، وە هیچ نێردراویکمان نەناردووە بۆ ئەوە نەبێ کە بە فەرمانی خوا گوێزێ بکەیت و گوێزێ لێکردنیشی گوێزێ لێکردنی خوا، ئەگەر کاتێک ئەوان سەمیان لەخۆیان دەکرد بەهاتناوە بۆ لات و داوای لێخۆش بوونیان لەخوا بکردایە و پێغمەبەر ﷺ داوای لێخۆشبوونی بۆ بکردناوە دەیان بینی کە خوا چەندە تەو بە گێراو میهره‌بانه، نەخێر سوێند بە پەروەردگارت باوەریان نابێ تاكو لەو کێشمە و هەرایەیی لەنێوانیاندا پروودەدات دەتکەن بەدادوهر، پاشان لەدەروونیاندا هەست بە هیچ تەنگاویەك نەکەن سەبارەت بەو حوکمەیی بۆت یە کلاکردوونەو و بەملکە چکردنی تەواوەتی ملکە چ دەکەن).

خوای گه‌وره به‌چهند سیفه‌تیک وه‌سفی ئه‌وانه‌ی کردووه که لافی باوه‌رداری
لیده‌دهن و دوو‌روون:

یه‌که‌م: ئه‌وه‌یه ده‌یانه‌وی دادوهریکردنیان لای طاغوت بیت، دادوهریکردن لای
طاغوتیش هه‌موو حوکم کردنیکه که پێچه‌وانه‌ی حوکمی خوای گه‌وره و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی
ﷺ بیت چونکه هه‌رچییه‌ک پێچه‌وانه‌ی حوکمی خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ بیت ئه‌وه
سه‌رکه‌شی و ده‌ست درێژیکردنه‌ بۆ سه‌ر حوکمی ئه‌و زاته‌ی که حوکمرانی بۆ هه‌یه و
هه‌موو فه‌رمانه‌کان بۆ‌لای ئه‌و ده‌گه‌ڕێنه‌وه ئه‌ویش خوای گه‌وره‌یه، وه‌ک ده‌فه‌رمو‌یت:
﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (الأعراف: ۲۵)، واته‌: (ئایا
دروستکردن و فه‌رمانکردن به‌ده‌ستی خوا نه‌؟ ڤاک و ڤه‌روزی بۆ خوای په‌روه‌ردگاری
جیهانیان).

دووه‌م: ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر بانگه‌یشت بکړین بۆ لای ئه‌و به‌رنامه‌یه‌ی خوا ناردوویه‌تی و
بۆ‌لای پێغه‌مبه‌ر ﷺ پشت هه‌لده‌که‌ن و ڤوو وه‌رده‌گێرن.

سێهه‌م: ئه‌وه‌یه ئه‌گه‌ر به‌هۆی ئه‌و کرده‌وانه‌ی به‌ده‌ستیان هێناوه تووشی نه‌هامه‌تیه‌که
هاتن - وه‌ک ئه‌وه‌ی به‌کرده‌وه و ڤه‌فتاره‌کانیان بزانریت - دین و سویند ده‌خۆن که‌وا
هیچ مه‌به‌ستیکیان نه‌بووه ته‌نها چاکه‌خوازی و یه‌که‌خسته‌وه نه‌بیت، وه‌ک حالێ ئه‌و
که‌سه‌ی ئه‌م‌ڤۆ حوکمه‌کانی ئیسلام وه‌لاده‌نی و حوکم به‌و یاسایانه ده‌کات که له‌گه‌لیدا
پێچه‌وانه‌ن و لافی ئه‌وه لیده‌دات که ئه‌و کاره چاکه‌خوازییه و له‌گه‌ل بارودۆخی
سه‌رده‌مدا ڤێک و گونجاوه.

پاشان په‌روه‌ردگار ئه‌وانه‌ی ووریا کردووه‌ته‌وه که‌بانگه‌شه‌ی باوه‌رداری ده‌که‌ن و ئه‌و
سیفه‌تانه‌یان تیدا ڤه‌نگه‌ده‌اته‌وه به‌وه‌ی خوا ده‌زانیت چی له‌دلیاندایه و چیش
حه‌شارده‌ده‌ن له‌و فه‌رمانانه‌ی پێچه‌وانه‌ی ئه‌و قسانه‌یه که ده‌یکه‌ن و فه‌رمانی

به پيغمبره ڪشي ڪردوهه ڪه ناموژگاريان بڪات و ووتيه ڪي هينده رپهوانيان پيبلت ڪه ڪار له دل ودهروونيان بڪات، پاشان رپوونيو ڪردوهه ته وه ڪه پهند و حڪمت له رپهوانه ڪراني پيغمبر ﷺ ته وهيه ڪه هدر تهو به گوڻڪراو و شوئي جي هه لگراو بيت ته وه ڪه هيچ ڪه سي تر له خه لڪي هه چهنده بير ڪردنه وه و پيدردنيان به هير بيت، پاشان خواي مهزن سويندي به پهروره دگاريه تي خوي خواردوه ڪه تايه ترين جو ري پهروره دگاريه تيه و نمازه بو راستيه تي پديامه ڪهي پيغمبر ﷺ له خو ده گريت به سويندي ڪي جهخت له سر ڪراو سويندي پيخواردوه ڪهوا به سي مهرج نه بي باوه ر دانا مه زريت:

۱- ده بي له هممو ڪيشه و گيرو گرتي ڪدا دادوه ري بيرته لاي پيغمبري خوا ﷺ.

۲- ده بي سينه ڪان بو دادوه ريه ڪهي والاو گوشاد بن و دهروونه ڪان پي يزار و تهنگاو نه بن.

۳- ده بي ملڪه چي دروست بي، بهوهي بهو ده رنهجامه قايل بي ڪه حوڪمي پي ڪردوهه و به بي خواهه خاو ڪردن يان لادان جي به ڪات .

به شي دووهه ميش: وه ڪه تهوهي خواي گهوره ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ لَمْ يَخُكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ (المائدة: ۳۳)، واته: (هه ڪهس حوڪم بهو بهرنامهيه نه ڪات ڪه خوا ناردويه تي، تهوا تهوانه پياوه رن).

ههروهه ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ لَمْ يَخُكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (المائدة: ۴۵)، واته: (هه ڪهس حوڪم بهو بهرنامهيه نه ڪات ڪه خوا ناردويه تي، تهوا تهوانه سته مڪارن).

ههروهه ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ لَمْ يَخُكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ (المائدة: ۴۷)، واته: (هه ڪهس حوڪم بهو بهرنامهيه نه ڪات ڪه ناردويه تي، تهوا تهوانه سر ڪهشن و له ري ده رجوون).

باشه ئایا ئەم سئ وەسفە یەک وەسفکراو دەگرنەو؟ بە واتای ئەوەی هەرکەس حوکم بەو بەرنامەیە نەکات که خوا ناردوویەتی ئەوە بیاباوەرە، ستمکارە، سەرکەشە، لەبەر ئەوەی خوای گەورە وەسفی بیاباوهرانی بەستەم و سەرکەشیکردوو و دەفەرمویت: ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (البقرة: ۲۵۴)، واتە: (بیاباوهران ئەوانەن که ستمکارن). هەر وەها دەفەرمویت: ﴿إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ﴾ (التوبة: ۸۴)، واتە: (ئەوانە بیاباوهرپوون بەخوا و پیغمبەرەکی و بەسەرکەشیش مردوون) که هەموو بێ باوەڕێک ستمکار و سەرکەشە، یان ئەو وەسفانە بەگوێزەیی ئەو وەسف کراوان دەگریته‌و که هەلیان دەنیت بۆ حوکم نەکردن بەو پەیامەیی خوا پەوانەیی کردووە؟ ئەمەیان بەلامووە لەراستیەو نزیکترە خواش دەزانیت.

ئەجا دەلێن: هەرکەس حوکم بەو بەرنامەیە نەکات که خوا ناردوویەتی لەبەر بەسوک تەماشاکردنی یان بەکەمبایەخ زانیی یان باوەرپوون بەوەی بەرنامەیی تر بۆ خەلکی لەو چاکتر و بەکەلکترە یان وەک ئەو وایە، ئەو بەجۆرێک بیاباوەرە که لەپێزای خوای دەر بکات.

لەو جۆرە کەسانەش ئەوانەن که یاسا و پێسای پێچهوانەیی یاسا و پێساکانی ئیسلام بۆ خەلکی دادەنێن، بۆ ئەوەی ببنە بەرنامە و خەلک لەسەری برۆن، چونکە ئەو کەسانە کاتیەک ئەو یاسا و پێسایانەیان داناو که پێچهوانەیی شەریعەتی ئیسلامن باوەڕیان وابوو که چاکتر و بەسوودترن بۆ خەلکی، چونکە بەزەرورەتی عەقڵی (الضَّرُورَةُ الْعَقْلِيَّة) و سێفەتی فێطری (الْجِبَلَةُ الْفِطْرِيَّة) ناشکرایە که مەزۆف لەبەرنامەیەک بۆ بەرنامەییەکی پێچهوانەیی لاناادات مەگەر کاتیەک باوەری بەچاکیه‌تی ئەو بەرنامەییەیی ڕووی تێکردوو و ناتەوای ئەوەی لایداو لەی هەبیت، هەرکەشیش حوکم بەو بەرنامەیە نەکات که خوا ناردوویەتی بەلام بەسووکی تەماشای نەکات و بەکەمی نەزانی و باوەری وا نەبێ که

بهرنامه‌یه کی تر لهو چاکتره بۆ خۆی یان وهك ئەو وایه ئەم كەسه ستمكاره و بیباوه‌ی
 نیه و پله‌کانی ستمیشی به‌گۆڕه‌ی حوكم پێکراوه‌که و هۆکاری حوكمه‌که ده‌گۆڕیت.
 وه هەرکەس حوكم به‌و به‌رنامه‌یه نه‌کات که خوا ناردوویهتی به‌لام نه‌له‌رووی
 به‌سووک ته‌ماشاکردنی حوكمی خواوه‌ی و نه‌به‌که‌مبایه‌خ زانین و نه‌باوه‌ری وایه‌ت که
 به‌رنامه‌ی تر چاکتر و به‌که‌لکتره‌ بۆ خه‌لکی یان وهك ئەو وایه به‌لکو له‌خۆشه‌ویستی
 حوكم بۆکراو یان له‌بهر په‌چاوکردنی به‌رتیل یاخود شتی تر له‌ده‌ستکه‌وتی دنیا‌یی
 حوكم به‌ به‌رنامه‌ی تر بکات ئەوه سهرکەشه و بیباوه‌ی نیه، وه پله‌کانی سه‌که‌شیشی به‌
 گۆڕه‌ی حوكم پێکراوه‌که و هۆکاری حوكمه‌که ده‌گۆڕیت.

شیخ الإسلام (ابن تیمیة) - په‌حه‌تی خۆای لی‌ بیت - ده‌باره‌ی ئەوانه‌ی مالووم و
 قه‌شه‌کانیان بیجگه‌ له‌خوا کردووه به‌په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمویت: (ئەوانه‌ له‌سه‌ر دوو
 شیوه‌ن:

یه‌که‌م: ئەوه‌یه بزانی ئەوانه‌ ئایینی خۆایان گۆڕیوه و له‌سه‌ر گۆڕینه‌که‌وه شوێنیان
 بکه‌ون و له‌بهر شوێنه‌که‌وتنی سه‌رۆکه‌کانیان باوه‌ریان به‌حه‌لال‌کردنی ئەو رێسایه‌هه‌بی
 که‌ حه‌رامه و باوه‌ریان به‌حه‌رام‌کردنی ئەوه‌ش هه‌بیته‌ که‌ خوا حه‌لالی کردووه له‌گه‌ڵ
 ئەوه‌ی بزانی که‌ سه‌رپێچی ئایینی پێغه‌مبه‌رانیان کردووه ئەم حاڵه‌ته‌ بیباوه‌رییه‌و خوا و
 پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ به‌هاوبه‌شدانانان داناهه‌.

دووهم: ئەگه‌ر بیرو بۆچوون و باوه‌ریان به‌حه‌لال‌کردنی حه‌رام و حه‌رام‌کردنی حه‌لال
 - ده‌سته‌واژه‌که‌ی به‌م جوژه‌ لی‌وه‌هه‌رگیراوه - چه‌سه‌پایته‌ به‌لام له‌سه‌ر پێچیکردنی
 خوادا گۆڕپه‌لی‌یان بکه‌ن وهك ئەو بی‌ فه‌رمایانه‌ی موسوڵمان ده‌یانکات که‌ باوه‌ری
 وایه‌ بی‌ فه‌رماین و ده‌یانکات، ئەو جوژه‌ که‌سانه‌ حوكمی هاو وینه‌ی خۆیان
 له‌گونا‌هه‌کاران هه‌یه، جیاوازییه‌کیش له‌نیوانی ئەو مه‌سه‌له‌نه‌دا هه‌یه که‌ به‌رپسای گشتی
 داده‌نرین و مه‌سه‌له‌یه‌کی دیاریکراو که‌ دادپرس تییدا حوكم به‌ به‌رنامه‌یه‌کی تر بیجگه‌

له‌وهی خوا ناردوویه‌تی ده‌کات هه‌یه، چونکه ئه‌و مه‌سه‌لانه‌ی که به‌پرسیای گشتی داده‌نرین ئه‌و دابه‌شکردنه‌ی پیشوویان تیدا هه‌لتایه‌ته‌وه و هه‌ر ته‌نها له‌به‌شی یه‌که‌من، چونکه ئه‌م یاسادانه‌ره که یاسا و پرسیایه‌کی پیچه‌وانه‌ی ئیسلامی داناوه هه‌ر بۆیه دایناوه چونکه باوه‌ری و ابووه که چاکه‌ره له‌ئیسلام و به‌که‌لک‌ره بۆ به‌نده‌کان وه‌ک پیشتر ناماژه‌م بۆ کرد.

ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ش - مه‌به‌ستم پێ مه‌سه‌له‌ی حوکمکردنه به به‌رنامه‌یه‌کی تر بیجگه له‌وهی خوا ناردوویه‌تی - له‌و مه‌سه‌له گه‌ورانه‌یه که فه‌رمانه‌ره‌وایانی ئه‌م رۆژگاره‌ی پێوه ئالوده بووه، ئنجا پێویسته باوه‌ر‌دار له‌حوکمدان به‌سه‌ریاندا په‌له نه‌کات، به‌وه‌ی حوکمیکیان به‌سه‌ردا بدات که شایسته‌ی نین تا‌کو راستی بۆ روون ده‌بیته‌وه، چونکه مه‌سه‌له‌که ترسناکه - داوا له‌خوا‌ی گه‌وره ده‌که‌ین که کار به‌ده‌ست و ده‌ست و پێوه‌نده‌کانیان بۆ موسوڵمانان چاک بکات - هه‌روه‌ک پێویسته له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی خوا زانستی پێداوه که مه‌سه‌له‌که بۆ فه‌رمانه‌ره‌وایان روون بکاته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی به‌لگه‌یان به‌خاته‌سه‌ر و پاساویان روون بیته‌وه، ئنجا ئه‌وه‌ی تیا ده‌چی له‌سه‌ر به‌لگه‌وه تیا بجیت و ئه‌وه‌ی زیندووشه له‌سه‌ر به‌لگه‌ بژی، با خوشی له‌روونکردنه‌وه‌یدا به‌که‌م نه‌گریت و له‌که‌شیش سل له‌روونکردنه‌وه‌ی نه‌کات، چونکه شکۆمندی بۆ خوا و پیغمبه‌ره‌که‌ی ﷺ و باوه‌ر‌دارانه.

والدليل (۱۴۷) قوله تعالى: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ (۱۷۵) قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنَ بِاللَّهِ (۱۷۶) فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ (البقرة: ۲۵۶)،
و هذا معنى لا إله إلا الله.

به لگهش نه وه به خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنَ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾، واته: (توبزي و زورکاري له ناييني خوادا نيه و راسته پي له کوپړه پي جيابووه ته وه، نجا هره کس باوه پي به (طاغوت) نه بي و پروا به خوا بهيښت، نه وه ده ستي گرتووه به پرشته ي فليمه وه)، نه مهش و اتاي (لا إله إلا الله) به.

(۱۷۴) واته له سهر پيوستبووني حو کمکردن بهو بهرنامه يه ي خوا ناردوويه تي و

باوه نه بوون به طاغوت.

(۱۷۵) تو پزي و زورکاري له سهر په پړه ويکردني ئاييني ئيسلام نيه له بهر ده رکه وتووي و پروون و ناشکرايي به لگه کاني، له بهر نه وه خواي گه وړه دواتر ده فهرمويت: ﴿قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾، نجا نه گهر راسته پي له کوپړه پي که جيابوويته وه نهوا حقه نه هه موو دهروونتي ساغ راسته پي که هه لده بژيريت.

(۱۷۶) خواي گه وړه بياوه پروون به طاغوتي پيش باوه رهښان به خوا ده ستي کردوه، چونکه کاليه تي شت لا بردني له مپه ره کانيه تي پيش بووني پايه دامه زراوه کاني، له بهر نه وه ده ووتري بزار کردن (التخلية) پيش رازاندنه وه (التحلية).

(۱۷۷) واته ده ست پيوه گرتيکي ته واو ده ستي پيوه گرتييت، رسته ي قايم (العروة الوثقى) ش ئيسلامه، تماشا که چو ن خواي گه وړه ده فهرمويت: ﴿فَقَدْ اسْتَمْسَكَ﴾ و ناهرمويت: (تَمَسَّكَ)! چونکه (استمساك) به ميژتره له (تَمَسَّكَ) و جاري وا ده بي مروف په پړه وي (تَمَسَّكَ) ده کات به لام ده ستي پيوه ناگرت.

وفي الحديث: «رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ»^(۱۷۸)، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ^(۱۷۹) وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»^(۱۸۰) (رواه أحمد والترمذي وابن ماجه)، واللّٰهُ أعلم، وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه وسلم^(۱۸۱).

له‌فهرموده‌شدا هاتووه: (سهری کار و فرمان ئیسلامه و کوئه‌که‌که‌ی نویژه و چله‌پویه و لوتکه‌ی هه‌ره‌به‌رزی جیهاد‌کردنه له‌پیتاوی خوادا، خواش زاناته‌ره، و صلی الله علی محمد و علی آله و صحبه وسلم.

(۱۷۸) دانهر - په‌حه‌تی خوای لی بیّت - ویستوویده‌تی به‌م فهرموده‌یه به‌لگه له‌سه‌ر ئه‌وه به‌پیتته‌وه که هه‌موو شتیک سهری هه‌یه، سهری ئه‌و فرمانه‌ش که (محمد) ﷺ پیتی هاتووه ئیسلامه.

(۱۷۹) له‌به‌رئه‌وه‌ی به‌یج نویژکردن پیاده‌ ناکریت، وه له‌به‌ر ئه‌مه رای په‌سه‌ند ئه‌وه‌یه نویژنه‌که‌ر کافره و هیچ په‌یوه‌ندیه‌کی به‌ئیسلامه‌وه نه‌ماوه.

(۱۸۰) واته بلندیترین و ته‌واوترینی ئیسلام جیهاده له‌پیتاوی خوادا، چونکه نه‌گه‌ر مروّف خو‌ی چاک‌کرد هه‌ولده‌دات که‌سانی تریش به‌جیهاد‌کردن له‌پیتاوی خوادا چاک بکات بۆ ئه‌وه‌ی ئیسلام پیاده‌بکری و ووشه‌ی خوا له‌بلندی‌دا بیّت، ئنجا هه‌ر که‌س کوشتاری کرد بۆ ئه‌وه‌ی ووشه‌ی خوا له‌بلندی‌دا بیّت ئه‌وه له‌پیتاوی خوادایه و گه‌یشتروته چله‌پویه، چونکه به‌وه ئیسلام به‌سه‌ر ریتازی تر‌دا به‌رز ده‌پیتته‌وه.

(۱۸۱) پایه‌به‌رزی ئیسلام (محمدی کوری عبدالوهاب) - په‌حه‌تی خوای لی بیّت - ئه‌م په‌یامه‌ی به‌گیڕانه‌وه‌ی زانست بۆ خوای گه‌وره و ناردنی دورود و سلاو بۆ سه‌ر پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (محمد) ﷺ کۆتایی پیتته‌اوه.

ناوهڙوڪ

بابهت	لاڀڙه
ڙياننامهي داندهري (متن) ي (ثلاثة الأصول)	۵
ڪورتهيهڪ له ڙياننامهي نووسهر	۷
پاڻهي: بسم الله (البسملة)	۱۰
زانين و پله ڪاني پهي بردن	۱۲
چوار مهسله ڪان	۱۲
مهسله ي يه ڪهم: ناسيني پهروهر دگار و پيغهمبر ﷺ و ٽاين	۱۴
مهسله ي دووهم: ڪارپيڪردني	۱۹
مهسله ي سيهم: بانگهواز ڪردن بڙي	۱۹
مهسله ي چوارهم: ٽارامگرتن لهسهر ٽازار لهپيناويدا	۲۲
بهشه ڪاني ٽارامگرتن	۲۳
تفسير ي سوره تي (العصر)	۲۴
واتاي ووته ڪهي پيشهوا شافعي (نه گهر خوا هيچ بهلگيه ڪي نه ناردايه...)	۲۷
ٺهو سڀيٰ مهسلانه ي پيويسته هموو موسولمانيك بيانزانيت	۳۰
مهسله ي يه ڪهم: ٺهويه خوا دروستي ڪردووين	۳۰
رڙيشي داوين	۳۳
به پشتگويٰ خراوي وازي لينههيناوين	۳۵
بهلڪو پيغهمبريڪي بڙ پهوانه ڪردووه	۳۵
مهسله ي دووهم: ٺهويه خوا رازي نايٰ هيچ ڪس بڪريته هاوبهشي	۴۱

	له په رستيدا
۴۴	مه سه له ي سڀهم: هه ر کس گوږايله لي پښه مبهري ﷺ کرد وخواي به ته نها په رست بوي نيه دو ستايله تي که سيک بکات که دوژمنايه تي خوا و پښه مبهري که ي ﷺ ده کات
۴۸	واتاي ثابيني پا کو بڼگه رد (الحنيفية)
۵۲	مه ز نرين شت که خوا فه رماني پڼکر دووه يه کتا په رستيه
۵۵	مه ز نرين شت که خوا رڼگري لينکر دووه هاو به شدا نانه
۵۸	تهو سڀيٰ بنچينه اي پڼويسته له سه ر مرو ف بيانز انيت:
۵۹	بنچينه ي يه که م: به نده په روه رد گاري بنا سڀت
۶۰	واتاي په روه ردگار و به لگش له سه ر تهو واتايه
۶۵	به لگه و نيشانه کاني ده سه لاتي خوا
۶۸	په روه ردگار په رس تراوه و به لگه ي تهو راستيه و ته فسر ه که ي
۷۲	جوړه کاني په رستن به کورتي:
۷۵	جوړي يه که م: پارانه وه و جوړه کاني
۷۹	جوړي دووه م: ترسان، تهو يش سڀيٰ جوړه
۸۱	جوړي سڀهم: تکا کردن
۸۲	جوړي جواره م: پشت به ستن
۸۴	جوړي پڼنجه م: (الرغبة)
۸۴	جوړي شه شه م: (الرهبه)
۸۴	جوړي حه وته: (الخشوع)
۸۵	جوړي هه شتم م: (الخشية)
۸۶	جوړي نو يه م: (الإنابة)

۸۶	جوړی دهیم: داوای یارمه‌تیکردن، نهویش پټج جوړه:
۸۹	جوړی یازدهیم: په‌ناگرتن، نهویش چوار جوړه
۹۲	جوړی دوازهیم: داوای فریاکهوتن، نهویش چوار جوړه:
۹۴	جوړی سیانزدهیم: قوربانی سهربرین، نهویش سی جوړه
۹۵	جوړی چواردهیم: نه‌زرکردن
۹۶	بنچینه‌ی دووهم: به‌نده نایینه‌که‌ی بناسیت
۹۸	پټناسه‌ی ئیسلام
۹۸	پله‌کانی ناین:
۹۸	پله‌ی یه‌که‌م: ئیسلام
۱۰۰	واتای شایه‌تیدان به (لا إله إلا الله)
۱۰۶	واتای شایه‌تیدان به (محمد رسول الله)
۱۰۷	به‌لگه‌ی نویژ و زه‌کات و تفسیری یه‌کتابه‌رستی
۱۱۱	به‌لگه‌ی رۆژووگرتن و حه‌جکردن
۱۱۳	پله‌ی دووهم: باوهر
۱۱۳	تەوفیق له‌نیوانی نه‌وه‌ی (باوهر حه‌فتاو نه‌وه‌نده به‌شه) و نه‌وه‌ی (پایه‌کانی شه‌شن):
۱۱۵	پایه‌ی یه‌که‌م: باوهره‌یتان به خوا چوار فرمان له‌خو ده‌گریت
۱۱۵	به‌لگه‌کانی باوهره‌یتان به بوونی خوا
۱۲۰	دووهم: باوهره‌یتان به په‌روه‌دگاریه‌تی خوا
۱۲۲	سیه‌هم: باوهره‌یتان به په‌رس‌راویه‌تی خوا
۱۲۶	باوهره‌یتان به ناو و سیفه‌ته‌کانی
۱۲۹	به‌رهمه‌کانی باوهره‌یتان به خوا

۱۳۰	پايه ي دووهم: باوهرهٽيان به فرشته کان چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۰	يه کهم: باوهرهٽيان به بوونيان
۱۳۰	دووهم: باوهرهٽيان بهو فرشته يه ي ناويان زانيوه
۱۳۰	سيههم: باوهرهٽيان بهو ي دهر باره ي سيفه ته کانيان زانيومانه
۱۳۱	چوارهم: باوهرهٽيان بهو ي دهر باره ي کرده وه کانيان زانيومانه
۱۳۲	بهره مه کاني باوهر بوون به فرشته کان
۱۳۲	بهر پرچ دانه وي که سيک نکولي له جهسته بووني فرشته کان ده کات
۱۳۵	پايه ي سيههم: باوهرهٽيان به کتيه کان چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۵	يه کهم: باوهرهٽيان بهو ي ناردينان له لايه ن خواويه
۱۳۵	دووهم: باوهرهٽيان بهو ي ناويان زانيوه
۱۳۵	سيههم: باوهر کردن به هه واله راسته کانيان
۱۳۵	چوارهم: نيش کردن به حوکه کاني نهو ي نه سخ کراوه ته وه
۱۳۶	بهره مه کاني باوهر بوون به کتيه کان
۱۳۶	پايه ي چوارهم: باوهرهٽيان به پيغه مبه ران چوار فرمان له خوډه گريٽ:
۱۳۶	مه به ست له پيغه مبه ر
۱۳۷	يه کهم: باوهرهٽيان بهو ي پميامه کيان راسته و له خواويه
۱۴۰	دووهم: باوهرهٽيان بهو ي به ناوي خوي ناويان زانيوه
۱۴۰	سيههم: باوهر کردن بهو هه واله راستانه ي دهر باره يان پيمانگه يشتون
۱۴۱	چوارهم: نيش کردن به شهريعتي نهو يان که بومان ره وانه کراوه
۱۴۱	بهره مه کاني باوهر بوون به پيغه مبه ران
۱۴۳	پايه ي پنجم: باوهرهٽيان به روي دواي سڀيٰ فرمان له خوډه گريٽ:
۱۴۳	باوهرهٽيان به زيندو بوونه وه و به لگش له سهر نهو راستيه

۱۴۴	باوه‌ره‌یتان به لیرسینه‌وه و به‌لگه‌ش له‌سه‌ر نه‌و ر‌استیه
۱۴۶	باوه‌ره‌یتان به به‌ه‌شت و ناگری دۆزه‌خ
۱۵۱	به‌ره‌مه‌کانی باوه‌ر‌بوون به رۆژی دوا‌یی
۱۵۱	به‌ر‌په‌ر‌چ‌دانه‌وه‌ی نه‌و که‌سه‌ی نکۆلی له‌زیندوبوونه‌وه ده‌کات
۱۶۰	پایه‌ی شه‌شم: باوه‌ره‌یتان به قه‌ده‌ر چوار فرمان له خۆ ده‌گریت:
۱۶۰	یه‌که‌م: زانین
۱۶۰	دووه‌م: نووسین
۱۶۱	سیه‌هم: ویست
۱۶۱	چواره‌م: دروستکردن
۱۶۰	تایا به‌نده‌ توانا و ویستی له کرداره‌ خ‌و‌ویستییه‌کاندا هه‌یه؟
۱۶۳	به‌ر‌په‌ر‌چ‌دانه‌وه‌ی نه‌و که‌سه‌ی پاساو به قه‌ده‌ر له‌سه‌ر وازه‌یتان له (واجب) یان کردنی سه‌ر‌پ‌چی ده‌ه‌یتیه‌وه، له جه‌وت ر‌ووه‌وه
۱۶۶	به‌ره‌مه‌کانی باوه‌ر‌بوون به قه‌ده‌ر
۱۶۸	دوو تا‌قم له قه‌ده‌ردا گوم‌ر‌ابوون و به‌ر‌په‌ر‌چ دانه‌وه‌یان
۱۷۰	پله‌ی سیه‌هم: ئی‌حسان و پ‌یناسه‌که‌ی
۱۷۲	ئ‌ی‌حسان له په‌رستی خ‌وا‌دا و ئ‌ی‌حسان به‌ره‌و په‌رستی خ‌وا
۱۷۶	بنچینه‌ی سیه‌هم : به‌نده‌ پ‌یغه‌مه‌ره‌که‌ی بناسیت
۱۷۷	ژ‌یانی پ‌یغه‌مه‌ر ﷺ
۱۸۰	به‌رز کرانه‌وه (المعراج)
۱۸۴	کۆ‌چ‌کردنی پ‌یغه‌مه‌ر ﷺ
۱۸۸	پ‌یناسه و حوکم و به‌لگه‌ی کۆ‌چ‌کردن
۱۹۰	حوکمی گه‌شت‌کردن بۆ وولاتی بی‌اوه‌ران و مانه‌وه ت‌یدا

۲۰۰	کوچی دوانی پیغمبر ﷺ
۲۱۱	باوهره‌یان به زیندوو کرانه‌وه و به‌لگه‌که‌ی
۲۱۶	حیکمه‌ت و په‌ند له‌نیترانی پیغمبران
۲۱۷	یه‌که‌مین و دوا‌ین پیغمبر
۲۱۹	بانگه‌وازی هه‌موو پیغمبران بۆ په‌رستی خوا و نه‌هیکردن له هاو‌به‌شدانان بو‌وه
۲۱۹	کوفرانه به‌طاغوت
۲۲۲	گوزهرانی خه‌لکی له‌گه‌ل کاربه‌ده‌ستان
۲۲۳	سه‌رانی طاغوتان:
۲۲۳	یه‌که‌م: ئی‌یل‌یس
۲۲۴	دو‌وه‌م: هه‌ر که‌س به‌په‌رس‌زی و خو‌ی رازی بی‌ت
۲۲۴	سی‌هه‌م: هه‌ر که‌س بانگی خه‌لکی بکات بۆ په‌رستی خو‌ی
۲۲۴	چواره‌م: هه‌ر که‌س لافی شتیک له‌ غه‌یزانی لی‌ بدات
۲۲۵	پنجه‌م: هه‌ر که‌س حو‌کم به‌ به‌رنامه‌ی غه‌یری خوا بکات
۲۳۴	دوا‌وته: به‌گیرانه‌وه‌ی زانست بۆ خو‌ای گه‌وره و سلا‌وات بو‌سه‌ر پیغمبر ﷺ
۲۳۵	ناوهرۆک

سو‌پاس بۆ خوا نه‌واو بو‌و